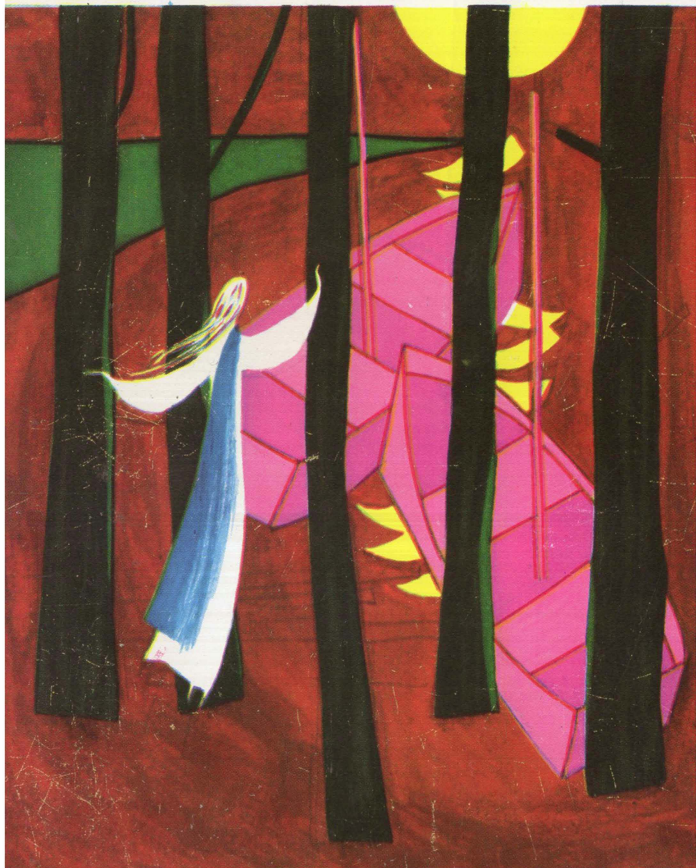

b. björnson

fata pescarului

Ilustrația copertei : *Sergiu Georgescu*

björnstjerne björnson

fata pescarului

ÎN ROMÂNEȘTE DE
IULIA SOARE
ȘI VIRGIL TEMPEANU

PREFAȚĂ DE
OVIDIU DRIMBA

1966

1966

EDITURA PENTRU LITERATURĂ

Traducerea versurilor cuprinse în nuvelele :
Arne și Fata pescarului,
de Ion Caraion

Björnstjerne Björnson
Gesammelte Werke (Band I, Band II)
S. Fischer Verlag, Berlin

PREFAȚĂ

„Cînd se rostește numele lui Bjørnstjerne Björnson parcă s-ar desfășura stindardul Norvegiei. Cu calitățile și lipsurile lui, cu geniul și cu slăbiciunile sale, el e tot atît de complet norvegian pe cît de complet francez este Voltaire. În personalitatea sa Björnson rezumă întregul popor. Nici un alt contemporan nu reprezintă atît de desăvîrșit dragostea acestui popor față de patrie și libertate, conștiința de sine, sinceritatea și energia sa tinăra.“¹

În această lumină în care îl vede contemporanul său, renumitul critic danez Brandes, apare Björnson și poporul lui său — azi, ca și în urmă cu șapte decenii : ca cel mai popular și mai tipic scriitor norvegian.

Personalitatea lui se definea prin masivitate și combativitate, prin generozitate și optimism. Însuși numele lui pare un nume simbolic : în limba norvegiană *björn* înseamnă urs, *björnson* — fiul ursului, iar *bjørnstjerne* — constelația Ursa Mare. „Puternic ca fiara al cărei nume se găsește de două ori în numele său“ — remarcă Brandes. „După firea sa, el e pe jumătate căpetenie de clan, pe jumătate poet. El întrunește în persoana sa cele două personaje principale ale Norvegiei vechi : pe căpetenia de clan

¹ Georg Brandes, *Moderne Geister*, Frankfurt am Main, 1897.

și pe skald.“ Omul care aproape o jumătate de secol a stat în mijlocul luptelor culturale și politice ale Norvegiei era o inepuizabilă sursă de energie. Singur și-a recunoscut, metaforic, sensul întregii sale vieți în impetuoasa declanșare de energie vitală a începutului de primăvară — când, în versurile unei bucăți ocazionale, și-a schițat parcă un mic autoportret moral :

*„April e luna care-mi place,
Căci tot ce-i vechi în nou prefăce.
Aprilul firea mi-o aprinde,
Cînd noul rădăcină prinde.*

*April cu flăcări e, cu tunet,
April e cîntec și răsunet,
Dorință-i, flacără aprinsă,
Voință de-a trăi, nestinsă !“*

Înalt de statură, foarte robust, cu mișcări hotărîte, cu o voce puternică și cu o privire calmă, fermă, pătrunzătoare, orator dotat cu o logică stringentă și cu o perfectă promptitudine în replică, Björnson avea o fire în multe privințe deosebită de cea a lui Ibsen — prietenul cu care nu o dată a avut serioase diferențe de principii, dar care n-a putut să nu-i recunoască „sufletul regesc“. Spre deosebire de austerul autor al lui *Brand*, Björnson nu se închidea în mîndria încruntată a însinguratului aplecat îndelung și tăcut asupra unei idei care-l frămîntă. Nici scrisul său nu are sobrietatea maximă sau uneori chiar crisparea scrisului lui Ibsen — ci este destins, este stilul unui scriitor care conversează familiar, povestește zîmbind, vorbește încălzind ; adeseori și atacă, e adevărat — dar cînd lovește nu urmărește să distrugă, ci să convertească, să îndrume, să convingă și să schimbe oamenii și lucrurile. Temperament diferit de cel al lui Ibsen, Björnson era un om foarte sociabil, o fire foarte

activă, dinamică, expansivă, orator pasionat, încrezător în oameni, îndrăgostit de natură, de patrie, de popor, de tradițiile lui. „*Geniul său e un geniu cu brațele deschise*“ — îl definea Brandes.

E interesant de observat că, dintre cele trei țări scandinave, cea mai vitregită (nu numai de natură, ci și de istorie) a fost Norvegia, care abia în 1905 și-a câștigat independența; în schimb, Norvegia și-a luat revanșa în literatură. Căci, în timp ce Suedia n-a dat circulației literare universale (nu ne referim și la contemporani) decât pe August Strindberg și pe Selma Lagerlöf, iar Danemarca — doar pe H. Chr. Andersen, mai puțin pe J. P. Jakobsen (și desigur în primul rînd pe L. Holberg, norvegian însă de origine), Norvegia a dat o serie mai lungă în care figurează Henrik Ibsen, Bjørnstjerne Bjørnson, Jonas Lie, Alexander Kielland, Knut Hamsun, Sigrid Undsed, Johan Bojer. Dar, din toată această serie, scriitorul care a însemnat o prezență dominantă timp de cîteva decenii în viața culturală a țării a fost Bjørnson. O prezență de autoritate și ca dramaturg, și ca prozator, și ca poet, și ca ziarist, și ca orator. O prezență care s-a impus și prin activitatea sa politică — contradictorie, desigur — dar totdeauna animată de un patriotism sincer și declarat în astfel de cuvinte de patos romantic, de natură să exercite un efect cert asupra maselor: „*Vreau să trăiesc în Norvegia, să lovesc și să fiu lovit în Norvegia, să cînt' și să mor în Norvegia*“. Impunea asupra maselor în primul rînd caracterul lui: optimist, activ, robust, combativ. Nu numai în înfățișarea sa fizică ci și în caracterul său, Bjørnson avea ceva din masivitatea strămoșilor săi vikingi. „*Neamul vikingilor — scria el într-o piesă — este un stejar al voinței care și-a înfipt rădăcinile în stîncile acestea*.“

În voința de viață liberă, dreaptă, curată a poporului acestei Norveгии, stîncoasă și aspră ca istoria sa, și-a înfipt și Bjørnson (ca să vorbim în limbajul său) rădăcinile faptei.

Și aceasta e ceea ce dă grandoare omului, scriitorului și combatantului Björnstjerne Björnson.

S-a născut în 1832, într-un sat de munte în care oamenii trudeau în galeriile minelor de aramă. Tatăl său, pastor în acel sat, cra fiu de țărani — și viitorul scriitor va fi toată viața mîndru de originea sa țărănească. Țărănească, deci nobilă; pentru că țăranii norvegieni trăiau cu mîndrie sentimentul trecutului cînd strămoșii lor, cei de pe uscat, nu cunoscuseră niciodată iobăgia, iar cei de pe mare, îndrăzneții „regi ai mării“, stăpînind furtunile și nesfîrșitele întinderi ale apelor, fuseseră cei dinții care abandonaseră navigația de coastă aventurîndu-se în larg; cu mai bine de opt sute de ani în urmă corăbiile lor conduse de Leif Erikson ajunseseră pe coastele Americii!

Apoi pastorul s-a mutat într-alt sat, pierdut în fundul unui fiord, unde copilul Björnstjerne a cunoscut îndeaproape viața de îndrîjnită luptă cu puterile naturii a pescarilor și țăranilor. Pe suprafața de peste 320 000 km pătrați, cît avea Norvegia, trăiau mai puțin de un milion și jumătate de locuitori. Numai unu la sută din suprafața țării era pămînt cultivabil — dar nici chiar pe roadele acestui pămînt puțin oamenii nu puteau conta decît cam într-un an din cinci. În mijlocul lor scriitorul de mai tîrziu — care își va împrăști mereu imaginația și își va alimenta scrisul cu impresii și scene trăite personal — va învăța să iubească peisajul aspru și fantastic, să cunoască poveștile, legendele mitologice, sau istorice, să adnăire vigoarea fizică a pescarilor și țăranilor, energia morală și umorul lor.

La Universitatea din Cristiania, Björnson studiază dreptul, pasionîndu-se însă mai mult de teatru și de literatură. Dar atmosfera culturală din capitală îl dezamăgește. Din 1814 Norvegia se despărțise de Danemarca, după ce timp de aproape patru sute de ani fusese simplă provincie daneză.

Apoi, „pe vremea cînd în toată Europa victoria asupra lui Napoleon s-a dovedit a fi o victorie a reacţiunii asupra revoluţiei, Norvegia a folosit ocazia pentru a-şi cuceri o constituţie cu mult mai democratică decît orice altă constituţie contemporană din Europa”¹. Dar viaţa culturală a ţării continua să stea sub o dominantă influenţă daneză. Încît vacanţele petrecute în satul său erau pentru Björnson cele mai plăcute ocazii de reconfortare morală, în mijlocul oamenilor simpli, pe care locurile şi istoria îi făcuse aspri şi totuşi surprinzător de sensibili, mîndri dar şi prietenoşi, sinceri deşi zgîrciţi la vorbă, îndrăzneţi şi totuşi duios de naivi. Aşa îi cunoaşte, aşa îi iubeşte şi aşa îi va transpune Björnson în povestirile şi nuvelele sale. Deocamdată însă tînărul se dăruieşte poeziei, în care va cînta frumuseţile peisajului, măreţia trecutului şi aspiraţiile nobile ale prezentului. Şi ţăranii învăţau pe de rost, recitau şi cîntau versurile tînărului skald modern...

Dar tînărul student nu era numai un contemplativ, ci şi un impulsiv, o fire combativă. Începe să publice şi foiletoane în care, cu mult nerv, pledează pentru un teatru naţional. Pleacă la Copenhaga, scrie aici prima sa operă dramatică (refuzată de direcţia teatrului) *Între bătălii*, o dramă istorică într-un act, a cărei acţiune se petrece în legendarul trecut medieval norvegian, inspirată din străvechile *edde* (publicate de islandezul Snorri în secolul al XIII-lea) şi aducînd, în afara celor doi regi în conflict, figurile energice Inge şi a soţului ei, în acelaşi timp arcaş şi cîntăreţ. Versurile *edde*-lor şi ale *sagas*-elor vor exercita o puternică influenţă asupra imaginaţiei lui Björnson nu numai în scrierile sale din această primă fază, romantică — acum cînd „un suflu de epopee barbară impulsionează şi înaltă Norvegia secolului al XIX-lea”² — ci şi mai tîrziu,

¹ Engels în scrisoarea către Paul Ernst. În : K. Marx şi F. Engels, *Despre artă şi literatură*, Ed. P.M.R., 1953, p. 20.

² L. Maury, *L'imagination scandinave, Études et portraits*, II-e éd., Paris, 1929, p. 103.

în nuvelele sale țărănești când scriitorul îi va privi pe țăranii vremii sale în lumina poetică a virtuților acelor strămoși îndepărtați.

Înapoiat în patrie, Björnson este numit — succesor al lui Ibsen — director al teatrului național din Bergen, orașel patriarhal cu o atmosferă impregnată de amintirile trecutului. Aici scrie piese de aceeași factură romantică, colaborează la ziare (în stilul polemic care îi este propriu și care îi va crea din nou dușmăni) și scrie versuri animate de un cald patriotism. Refuzînd patosul sonor al prestigiosului romantic al vremii, danezul Oelenschlaeger, Björnson își scrie poemele sincer și simplu, astfel rămînînd poetul cel mai popular al țării sale. Între aceste poezii, cea intitulată *Da, iubim această țară*, îmbrăcînd haina muzicii lui Nordraak, a devenit încă acum o sută de ani și a rămas pînă azi imnul național norvegian. După doi ani, mutîndu-se la Cristiania, își publică primele nuvele țărănești, începînd cu *Synnöve Solbakken* — care-l face repede cunoscut chiar și dincolo de hotarele țării — urmată apoi de alte două, nu mai puțin reprezentative, *Arne* și *Flăcăul vesel*.

Cu o bursă acordată de guvern, Björnson face o călătorie de trei ani în Italia și Germania. La Roma, scrie piesele *Regele Sverre* și — culmea creației sale în domeniul dramei istorice — *Sigurd cel Rău*, în trei părți, cu un personaj central de mare consistență scenică, cu o forță de evocare remarcabilă, cu o acțiune condusă captivant și cu un conflict dramatic puternic. În general, dramele istorice ale lui Björnson din această perioadă „vor să dea un îndreptar sentimentelor naționale ale concetățenilor săi, transpunînd viața contemporană pe planul vechii și glorioasei istorii norvegiene”¹.

La înapoierea în țară, scriitorul este numit director al teatrului din capitală.

¹ Clemente Giannini, *Teatro norvegese*, Milano, Nuova Accademia Editrice, 1957, p. 527.

Între timp, recenta agresiune (1864) a Prusiei contra Danemarcei determinase în siml intelectualității din țările nordice o intensificare a mișcării panscandinave care preconiza unirea politică a celor trei țări surori spre a putea astfel rezista amenințării prusace. Scriitorii caută să întrețină prin scrisul lor o atmosferă de agitație politică și de entuziasm patriotic, îndemnând la abnegație și exaltând eroismul strămoșesc. Acest curent — căruia i se va alătura Ibsen, poetul și dramaturgul — îl influențează și pe Björnson. Poezia pe care o scrie acum nu mai are prospețimea și ingenuitatea de odinioară, în schimb, aduce un simț al realității contemporane și accente dramatice, ceea ce a făcut ca unele poeme (*Vreau să-mi apăr țara, Cîntecul marinarului norvegian*) să devină repede populare.¹ Totodată ia amploare și o mișcare cu caracter politic și cultural în același timp, inițiată de renumitul istoric și folclorist Grundtvig, care predica exaltarea mistică a scandinavismului, înlocuirea protestantismului puritan și rigid printr-un „creștinism vesel“ și susținerea unei culturi țărănești în afara oricăror influențe moderne europene.

Björnson, sedus pentru moment de acest ultim punct al grundtvigianismului (întemeierea „școlilor superioare țărănești“ — dar sedus și de prestigiul și entuziasmul cu care Grundtvig studia mitologia și vechea istorie scandinavă) s-a alăturat pentru scurt timp acestei mișcări retrograde. În curînd însă vederile lui Björnson (care de altminteri nu manifestase niciodată aplicații mistice) se schimbă radical. Atent la noile curente europene de idei, în special la curentul pozitivist, este atras de progresele științei, de teoria evoluționistă și de filozofia pozitivistă. După o nouă călătorie în Italia, creștinismul i se pare acum învechit: Dumnezeu trebuie căutat numai în conștiința progresului — „în *avangarda*, nu în *ariergarda* omenirii“, afirmă el. În drama *Regele* atacă violent monarhia, exprimă idei republicane și subliniază in-

¹ Giuseppe Gabetti, *Björnsterne Björnson*. În : *Enciclopedia italiana*, vol. VII, pp. 169—172.

fluența nefastă pe care o exercită biserica prin intermediul instituției monarhice. Religiozitatea puritană este denunțată în piesa *Leonarda* ca fiind insuficientă din punct de vedere moral, formalistă și convențională, iar în povestirea intitulată *Praf*, ca avînd o influență nocivă asupra tineretului. Ziaristul neobosit (numărul periodicelor pe care le-a redactat sau la care a colaborat se ridică la peste 50) și oratorul cu mare priză la public (care a ținut numeroase conferințe nu numai în Norvegia, ci și în Germania, în Italia, în Statele Unite ale Americii), dezbătea cu ardoare problemele și evenimentele europene la ordinea zilei : asediul Parisului, afacerea Dreyfus, situația popoarelor oprite din centrul Europei, cauza independenței Islandei, militează pentru despărțirea Norvegiei de Suedia... Oratorul și ziaristul se afirmă ca un agitator politic redutabil, autoritățile îl acuză de înaltă trădare și Björnson trebuie să părăsească pentru cîțiva ani țara, refugiindu-se în Germania.

De la această dată — deci cam de prin 1875 — creația literară a lui Björnson pornește pe căi diferite, îndreptîndu-se acum spre problemele actuale ale vremii. Cu patru ani în urmă, Brandes își începuse celebrele sale prelegeri universitare în care ataca pe romanticii germani paseiști și idealști ; influența criticului danez asupra scriitorilor scandinavi — care le recomanda studiul atent al realității, temele actualității și tratarea obiectivă a faptelor — a fost considerabilă. În acest timp Ibsen lucra la prima sa piesă realist-critică, *Stilpii societății*, care își propunea să dezvăluie egoismul, imoralitatea și ipocriza lumii burgheze. Piesa lui Ibsen va apărea în 1877 ; Björnson îi pregătește drumul publicînd două piese cu un pronunțat caracter realist-critic : *Redactorul* și *Un faliment*, prima — o denunțare a corupției presei reacționare, iar a doua — un atac la adresa negustorimii speculante, piesă prin care Björnson introduce în literatura norvegiană un motiv nou : banul, precum și analiza psihologică a falitului și influența banului asupra unității și feri-

cirii familiale.¹ Anul apariției acestor piese (1875) este considerat de Brandes și de Strindberg anul nașterii realismului critic în teatrul scandinav. Apoi Björnson se consacră problemelor morale — viața familiei, relațiile dintre părinți și copii, căsătoria, raporturile între sexe — afirmînd că „*există două feluri de cărți: cele care sporesc în om d'agostea de viață și dorința de a făptui binele, și cele care nu fac acest lucru; primele sînt bune, celelalte sînt rele oricît de splendide și de geniale ar fi în detaliile lor*”². Tonul moralizator n-a lipsit nici pînă acum din scrierile sale; de astă dată însă s-a accentuat. În povestirile sale țărănești de acum au dispărut aproape total culorile idilice. „*S-a exagerat prea mult cu acest cult al țăranului*” — recunoaște el. Ceea ce nu înseamnă că în țărani n-ar rezida o forță morală reală; dar aceasta este doar latentă, sufocată fiind de condițiile înapoiate în care trebuie să trăiască. Totodată țăranii au un adevărat cult al muncii care, pe lîngă trudă, le procură și bucurie — idee care, ilustrată în *Fiica pescarului*, va sta în centrul gîndirii scriitorului în ultimele sale opere.³

Timp de mai bine de zece ani — perioadă în care scriitorul este mult absorbit de activitatea sa politică și socială, și în care adversarii săi politici îi creează o atmosferă atît de ostilă încît și teatrele refuză să-i joace noile piese — Björnson părăsește teatrul, scriind în schimb două romane pe tema educației (*Steaguri filfite în oraș și în port, Pe căile Domnului*), romane scrise pe un ton destul de accentuat moralizator. Cînd apoi revine la teatru, Björnson scrie partea a doua a piesei *Peste puterile noastre* — poate culme a creației sale dramatice — în care tema socială și poziția anticapitalistă a autorului apar mai ferm, iar personajele

¹ Cf. G. Gabetti și Mario Pensa, în *Enciclopedia dello spettacolo*, vol. II. Firenze-Roma, 1954, p. 576.

² Bj. Björnson, *Briefe aus Aulestad*, Berlin, Fischer Verlag, 1911, p. 27.

³ Bernhard Kahle, *H. Ibsen, Bj. Björnson und ihre Zeitgenossen*, Zweite Auflage, Leipzig und Berlin, 1913, p. 59.

(patronul rapace, muncitorul socialist, anarhistul exaltat) sînt bine conturate. Rareori pe scena teatrului occidental al timpului se punea cu atîta elocvență problema raporturilor dintre capitalism și proletariat ; rareori putea fi auzită, prinzînd glas în astfel de cuvinte, viața celor asupriți :

„Aici, în această Vale a Iadului soarele nu lucește niciodată. Aici, pe locurile acestea, era pe vremuri un rîu care se cărsa în mare. Apoi, cu anii, apa a mîncat țărnicurile, și-a săpat o matcă tot mai adîncă, pînă cînd, încetul cu încetul, s-a format prăpastia asta în fundul căreia locuim noi acum. Într-o bună zi, au aflat că muntele închide în el bogății mari. Au abătut cursul apei și au început să sape mine. Acolo sus, orașul creștea și propășea mereu, averile sporeau neconținut, iar pămînturile au ajuns în curînd foarte scumpe pentru niște pungi sărace ca ale noastre. Drept răsplată pentru toate comorile pe care muncitorii le scoteau pentru ei din munte, n-au găsit altceva cu cale decît să ne azvîrle aici, îngrămădindu-ne pe aceste pămînturi afurisite, cumpărate cu bani grei, în acest iad sinistru, unde lumina nu lucește niciodată, unde totul e întunecat și rece, unde muncești din zori și pînă-n noapte fără bucurie, fără nădejde, și de unde copiii noștri fug îngrozîți spre țărnicul mării, ca să mai respire puțin aer curat și să mai vadă și ei lumina soarelui.“

Și mai rareori putea fi auzită pe scenă izbucnind hotărîrea de luptă a proletariatului :

„Să-ți jertfești viața!... Să intri în nemurire pe poarta cea mare, însoțit de mii și mii de sclavi căroră exemplul tău le-a dat curaj! După o viață grea de necazuri, de dureri, de nedreptăți, de suferințe, să atingi în sfîrșit țelul mult dorit al vieții tale! Și să-l atingi sacrificîndu-te de bunăvoie! Ce glorie! Să-ți vezi numele strălucind în lumina aurie a soarelui, în fața întregii lumi, și să te vezi triumfător pe cadavrele bogătașilor haini, călcînd în picioare milioanele și tot aurul lor, în timp ce în jurul tău răsună blestemele și uralele mulțimilor, ale căror glasuri se ridică în

înălțimile văzduhului, asemenea tunetului furtunii, ca un nesfârșit strigăt de recunoștință !“

Ultimele opere ale lui Björnson vor fi tot opere dramatice, scriitorul afirmându-se — pentru contemporani și pentru posteritate — ca dramaturgul care a activat mai mult pentru promovarea unui teatru național norvegian și care (deși n-a avut geniul lui Ibsen) în teatrul său, ca și de la tribună sau în articolele sale, a atacat frontal problemele importante ale vieții norvegiene.

Ultimii săi ani Björnson și i-a petrecut la ferma sa din Aulestad (scriitorul era un pasionat și foarte priceput gospodar) unde, în culmea gloriei fiind, îi făcea o plăcere deosebită să prezinte distinșilor săi vizitatori parizieni sau londonezi pe țărani pe care îi avea adeseori invitați la masă. Ani de liniște relativă, căci caracterul său generos și temperamentul său combativ îl sileau să intervină oriunde trebuia apărută o cauză dreaptă. Pledează pentru ideea arbitrajului internațional în problemele politice grave. Alături de o serie de iluștri scriitori europeni ai timpului ia apărarea lui Dreyfus denunțând dedesubturile celebrului proces atât de insistent dezbătut.

Ziaristul Björnson acuză cu vehemență regimul țarist care oprima poporul finlandez, iar în 1907 ia apărarea popoarelor asuprite de regimul austro-ungar; aflînd de silniciile autorităților maghiare împotriva cehilor, slovacilor și românilor, Björnson pornește o campanie de presă contra contelui Apponyi prezentîndu-l Europei în adevărata sa lumină și numîndu-l „sugrumător de popoare“. Permanentă și hotărîită a fost activitatea oratorului și gazetarului Björnson în favoarea independenței Norvegiei, înfăptuită în urma plebiscitului din 1905, victorie despre care s-ar putea spune că în bună parte a fost obținută și datorită activității oratorului și ziaristului Björnson.

Cu toate adversitățile pe care și le-a creat, prestigiul său era unanim recunoscut. Scriitorul a fost numit membru în primul comitet al Premiului „Nobel“ (instituit în 1901), pre-

miu care i-a fost decernat în 1903. După această dată, deși trecut de șaptezeci de ani, Björnson mai scrie două romane marcate de un optimism ferm. Înconjurat de dragostea poporului său și de stima lumii întregi, moare la Paris, în 1910, în vîrstă de 78 ani.

*

În literatura europeană din a doua jumătate a secolului trecut Björnson a fost o *prezență*, remarcată și influentă. Personalitatea lui s-a afirmat nu cu forța copleșitoare a geniului, dar și-a impus nota de certă originalitate atît în piesele lui — în care problematica socială era adusă cu o insistență și o fermitate rar întîlnite la majoritatea dramaturgilor occidentali ai timpului — cît și în proză. Genul povestirii țărănești cultivat de el însemna ceva nou nu numai pentru țările scandinave, dar chiar și pentru celelalte literaturi europene, unde era foarte rar întîlnit. Gogol publicase romanticele *Seri în cătunul de lingă Dikanka* cu un sfert de veac înainte de *Synnöve Solbakken* (1857), iar Turgheniev făcuse să apară *Insemnările unui vîntător* cu cinci ani mai înainte. Și dacă la numele romancierei George Eliot sau la cel al scriitoarei George Sand (care aduce o viziune sentimentalistă a țărănimii) adăugăm, mai puțin numele lui Gottfried Keller, cît pe cel al lui Giovanni Verga (ale cărui nuvele, însă, agravate de elemente naturaliste, apar abia după 1880) — seria prozatorilor europeni notorii ai secolului trecut atrași de viața țaranului e aproape încheiată.

Originalitatea povestirilor și nuvelor lui Björnson (unele cu totul impropriu numite de autor „romane“) din viața țaranilor rezidă în primul rînd în concepție.

Cititor pasionat al romanelor lui Walter Scott, al *Poveștilor populare norvegiene* publicate de Asbjörnson, și mai ales al străvechilor *sagas* islandeze, Björnson este dispus să creadă că în lumea țaranilor norvegieni supraviețuiesc tipurile acelor *sagas* medievale. La această viziune poetică și poetizantă se adaugă optimismul credinței lui în bunătatea funda-

mentală a omului. Prin această dublă idealizare (care, în mod formal și concret, se exprimă printr-o compoziție în stil de *saga* și prin selectarea din viața cotidiană a ceea ce e înălțător, frumos și bun) scriitorul urmărește nu atât să-l distreze pe cititor, cât mai ales să-l înalțe din punct de vedere moral.¹ De unde, accentele frecvente didactice și de un optimism exagerat pînă la candoare.

Sursa primă de inspirație a povestitorului este impresia directă, păstrată în amintire. Björnson scrie parcă sub puterea farmecului locurilor natale, a naturii sălbatice dar încântătoare, tăinuind în ea chipuri de legendă, făpturi de basm, și sub puterea nostalgiei calde a copilăriei, a universului rural, a oamenilor cunoscuți odinioară cu firea lor rudimentară dar sănătoasă și bună. Viziunea sa este, deci, optimistă, patriarhală și poetică. Aceasta nu înseamnă că scriitorul ar accepta, total și fără rezervă, realitatea socială existentă, acum cînd lumea din jurul său trecea pragul unei epoci mai accentuat marcată de nedreptate și egoism. Scriind, Björnson ține să afirme și să pledeze pentru niște adevăruri dorite, visate, posibile și necesare. El vede prea bine la ce duce atât pasivitatea și indiferența, cât și egoismul excesiv. De aceea tema esențială a operei sale este exprimată prin îndemnul: „*Dezlănțuieți furtuna în apele prea calme — preschimbați violența în blîndețe*”². Încît, dacă unele personaje apar într-o lumină idealizată pentru că sînt purtătoare ale unor valori morale dorite de autorul lor, în schimb altele sînt plasate cu perfectă veridicitate în tabloul de mizerie morală (ca în povestirea *Arne*, de exemplu) al vieții țărănești.

Țăranii din povestirile lui Björnson au produs o impresie puternică asupra cititorilor europeni prin factura lor morală, de o neobișnuită energie, generată de lupta lor grea împo-

¹ Cf. Giacomo Prampolini, *Storia universale della letteratura*, vol. V, Seconda edizione, Torino, 1951, p. 678.

² Cf. Jean Lescoffier, *Histoire de la Littérature norvégienne*, Paris, Belles Lettres, 1952, p. 76.

triva naturii, dar în același timp și de o surprinzătoare ingenuitate. Sînt oameni tăcuți, pasionați, sensibili, izbucnind repede în lacrimi; ceea ce, departe de a fi un semn de sentimentalism ieftin, este reacția — cu finețe și adevăr surprinsă de scriitor — a unor temperamente sincere și profund sensibile puse în situații în care sînt incapabile nu numai de o reținere totală a oricăror manifestări, dar și de exteriorizare în formulări verbale lipsite de măsură și discreție: *lacrimile sînt singura concesie făcută reticenței, un semn al emoției care se ascunde în ceea ce ei nu exprimă verbal*¹. Țăranii lui Björnson se exprimă laconic, simt o anumită sfială în a-și manifesta sentimentele, trăsături de caracter pe care scriitorul le reproduce după realitate dar, în același timp, le recunoaște și în firea eroilor din vechile povestiri scandinave.

Modul de reprezentare a vieții rustice, deci, pe lângă realismul observației, este dublat de o stăruitoare viziune folclorică și poetică.² Stilul vechilor *sagas* propriu acestei viziuni — stil care nu înlocuiește adevărul observației directe, ci îl completează, dînd povestirii atmosferă, amploare de cadru moral și un ton propriu oralității stilului de rapsod popular — poate fi identificat și în structura povestirii. Intriga este liniară de simplă, narațiunea — foarte fluentă — este întreruptă de lungi dialoguri de o mare naturalitate, povestitorul inserează cu o predilecție evidentă fragmente de cîntece populare sau versuri alcătuite de chiar personajele povestirii. Stilul de *saga* este vizibil și în pasiunea povestitorului pentru descrierile de natură — o natură animizată (ca la H. Chr. Andersen sau la Selma Lagerlöf), văzută cu candoarea copilăriei și cu încîntarea poetului, o natură de basm în care omul se simte integrat familial, în care florile sînt asemenea oamenilor, iar copacii conversează — cum se întîmplă în *Arne* sau în *Synnöve Solbakken*. Prozatorul Björnson este și un combativ (în

¹ James Walter McFarlane, *Ibsen and the Temper of Norwegian Literature*, London, Oxford U.P., 1960, p. 78.

² Hilma Borelius, *Die nordischen Literaturen*, Potsdam, 1931, p. 115.

teatru, în special), dar întotdeauna un combativ generos și candid, devenind astfel în mod inevitabil un moralizator. Concepîndu-și arta în sensul unui utilitarism moral, el nu acordă o atenție deosebită (uneori nici chiar suficientă) valorilor formale, elaborării artistice îndelungate și minuțioase. De aceea, nici dialogul lui nu are intensitate dramatică, rezonanță interioară profundă.¹ Artă lui nu este o artă de semitonuri, de nuanțe și penumbre, de tranziții subtile; în schimb scrisul său, afirmînd întotdeauna drepturile inimii și imperativele omeniei, este încălzit de dragostea de viață și de oameni.

Acest ton de caldă umanitate cu care Björnson își tratează subiectele luate din viața satului (sferă tematică preferată în special de scriitorii ardeleni ai timpului), precum și atitudinea sa în problema situației minorităților naționale din imperiul austro-ungar i-au asigurat o largă popularitate mai ales în Transilvania și, în general, în România.

Primul scriitor român care-l menționează cu admirație ca dramaturg (și încă la o dată cînd Björnson avea doar 38 de ani) este Eminescu. Ion Slavici, apoi, îi poartă o stimă deosebită. De asemenea îl vor aprecia ca scriitor militant social Cherea și Ibrăileanu. În primii ani ai secolului nostru, cînd Björnson era în plină glorie europeană, revistele transilvănene *Familia* și *Luceafărul*, apoi *Viața românească* îi dedică studii și articole elogioase. Primele două traduceri din Björnson, publicate în broșuri, apar la Sibiu, în 1886. Dintre piesele lui nu s-a tradus decît *Un faliment* — două traduceri, ambele apărute în 1909. În același an se publică, tradusă din norvegiană, *Synnöve Solbakken*, nuvelă care a mai apărut apoi în alte trei traduceri. Tot în patru traduceri diferite a fost cunoscută la noi și nuvela *Flăcăul vesel* — prima, făcută de asemenea după textul original, fiind publicată în 1909. Mai

¹ Mario Gabrielli, *Storia delle letterature della Scandinavia*, Milano, Nuova Acc. Ed., 1958, p. 132.

tirziu au fost traduse și *Arne* și *Praf* ; romanul *Steaguri filfue pceste oraș și port* a apărut în 1944 sub titlul *Pensionul de fete Rendalen*. Cele în total 18 volume cuprinzînd opere reprezentative ale lui Björnstjerne Björnson traduse pînă azi în românește exprimă elocvent aprecierea cordială acordată unuia dintre cei mai populari scriitori europeni ai secolului trecut.

OVIDIU DRIMBA

TABEL CRONOLOGIC

1832 8 decembrie, s-a născut Björnsterne Maurizius Björnson, în satul Kvikne (Osterdalen). Peste patru ani părinții se mută într-un sat dintr-un fiord din Romsdal.

1837 Țăranii, în majoritate în *Storting* (parlament), cer egalitate completă în drepturi cu Suedia.

1846 Apare *Balta Dracului*, urmat de celelalte romane în care scriitoarea George Sand descrie viața țăranilor, idealizându-i.

1848 Björnson își publică primul articol, inspirat de revoluția din februarie. Timp de 60 de ani Björnson va fi cel mai activ și mai strălucit ziarist norvegian.

1852 Se înscrie la Universitatea din Cristiania.

1856 Scrie prima sa dramă, *Între lupte*, inspirată din *Edda*.

1857 Este numit director al teatrului din Bergen (fondat în 1850) pe care-l conduce timp de doi ani. În același an își publică prima operă

literară *Synnöve Solbakken*, nuvelă din viața țăranilor, urmată — în același gen — de *Arne* (1859) și *Flăcăul vesel* (1860).

1858 Apare *Războinicii din Helgoland*, drama lui H. Ibsen, inspirată din aceleași tradiții istorice și legendare pe care, la această dată, Björnson le aprecia în mod deosebit.

1860—63 Întreprinde prima sa călătorie, de trei ani, în Italia.

În 1860 apar romanele inspirate din viața țăranilor *Silas Marner* și *Moara de pe Floss* de George Eliot.

1862 Termină grandioasa trilogie dramatică *Sigurd cel Rău*.

1864 Poezia *Da, iubim această țară* (scrisă în 1856) devine imnul național norvegian (muzica de Nordraak).

În același an, Danemarca este victima agresiunii prusace.

1865 Scrie *Noii căsătoriți*, prima comedie modernă norvegiană. În același timp, Björnson este numit director al teatrului național din Cristiania pe care-l conduce trei ani, montînd circa 60 de piese.

1866 Editează revista *Norsk Folksblad*, după ce, între anii 1859—1860, condusesese ziarul *Aftenbladet* din Cristiania.

Dostoievski publică *Crimă și pedeapsă*, iar H. Ibsen, marele său poem dramatic *Brand*.

1868 Apare *Fata pescarului*.

În același an are loc premiera operei *Aurul Rinului*, prima din celebra trilogie *Inelul Nibelungilor*, în care Richard Wagner reînvie lumea vechilor legende germanice care l-au fascinat și pe Björnson.

1870 Publică culegerea de *Poezii și cîntece*.

1871 La Universitatea din Copenhaga, Georg Brandes își începea celebrele sale conferințe care vor contribui hotărîtor la îndrumarea creației lui Björnson și Ibsen pe drumul ferm al realismului.

1872 Serie drama istorică *Sigurd cruciátul*, devenită celebră și datorită muzicii de scenă a lui Grieg.

1873 Culegerea sa definitivă de povestiri publicată în acest an (în 2 vol.) îl consacră între clasicii norvegieni.

1874 Apar piesele *Redactorul* și *Un faliment*, care inaugurează în Norvegia drama socială ; ultima se bucură în curînd de un succes european.

1882 Apare povestirea *Praf*.

Cu un an înainte Giovanni Varga își publicase romanul său țărănesc *Familia Malavoglia*.

1883 Apare prima parte a dramei *Peste puterile noastre* (a doua parte fiind publicată în 1895).

Termină piesa *Mănușa*, refuzată de toți directorii de teatru pentru caracterul său satiric antiburghez.

1886 Se reprezintă puternica dramă inspirată din viața satelor *Puterea întunericului* de L. Tolstoi ; iar în anul următor, drama *Tatăl* a lui A. Strindberg, al cărui naturalism Björnson nu-l accepta.

1890 Anul în care apar : romanul *Foamea* al norvegianului Knut Hamsun, dramele *Hedda Gabler* de H. Ibsen, *Creditorii* de A. Strindberg și *Năpasta* de I. L. Caragiale.

1893 Demisia guvernului norvegian în urma refuzului regelui Suediei de a aproba înființarea unui serviciu consular norvegian. Relațiile între cele două țări devin tot mai încordate.

1898 Apare *Dr. Paul Lange și Tora Parsborg*.

În același an *Stortingul* votează sufragiul universal care va intra în vigoare în 1900.

1899 Apar : *Încierea* de L. Tolstoi, *Unchiul Vania* de A. Cehov și *Foma Gordeev* de M. Gorki.

1903 Lui Björnson i se acordă Premiul „Nobel“.

1905 La 13 august un plebiscit votează (cu 362.000 de voturi contra 182) pentru separarea totală și definitivă a Norvegiei de Suedia, act politic la reușita căruia Björnson a contribuit considerabil prin activitatea sa de scriitor, ziarist și orator.

1909 În vîrstă de 77 ani, Björnson își publică piesa *Cînd mustul fierbe*, ultima sa operă, ultimul său mesaj generos și optimist.

1910 Moare, la Paris, în ziua de 26 aprilie.

OVIDIU DRIMBA

Capitolul I

Jos, între două stînci, se afla o trecătoare adîncă, prin care-și făcea drum greoi un rîu cu ape bogate ce se rostogoleau peste prundișuri și peste pietre. De o parte și de alta locurile erau înalte și prăpăstioase, iar unul dintre pereții stîncoși era cu desăvîrșire pleșuv ; jos însă, lîngă mal, atît de aproape încît primăvara și vara mustea de apă, se înghesuia o pădure măreață care-și arunca privirile în sus, apoi drept înaintea ei, dar nu putea face nici o mișcare nici încolo, nici înapoi.

— Ce-ar fi dacă am îmbrăca stîncă ? spuse într-o zi ienupărul către un stejar exotic care era mai aproape de el decît ceilalți copaci.

Stejarul privi în jos ca să-și dea seama cine vorbise, apoi își ridică din nou privirile și tăcu. Rîul înainta anevoie, spumegînd ; vîntul de nord mătura trecătoarea și mugea în adîncurile prăpastiei ; stîncă goală se apleca greoaie și dîrdîia de frig.

— Ce-ar fi dacă am îmbrăca stîncă ? întrebă ienupărul pe moliftul care se afla mai încolo, dar nu în rînd cu stejarul.

— Dacă-i vorba să facă cineva treaba asta, apoi s-ar cuveni să fim noi aceia, spuse moliftul, care se apucă de barbă și privi spre mesteacăn. Ce părere ai ?

Dar mestecănul aruncă o ochire prudentă în sus, spre stîncă și cînd o văzu plecîndu-se cu atîta greutate asupra lui, simți că i se taie răsufarea.

— Bine, spuse el, să ne apucăm de treabă, cu voia lui Dumnezeu.

Și, deși erau numai ei trei, se prinseră să îmbrace stîncă. Ienupărul o luă înainte. După ce făcură o bucată de drum se întîlniră cu o buruiană și ienupărul vru să treacă peste ea.

— Nu, spuse moliftul, să vină și ea cu noi.

Și buruiana porni în frunte. Curînd după aceea, ienupărul începu să alunece.

— Ține-te bine de mine ! spuse buruiana.

Ienupărul o ascultă și pretutindeni unde dădea de o crăpătură cît de mică în stîncă, buruiana se strecura în ea și abia după aceea venea ienupărul. Așa se tîrau în sus, căznindu-se, în timp ce moliftul și mestecănul se trudeau să-i ajungă din urmă.

— Ce operă măreață ! spuse mestecănul.

Dar veni vremea cînd stîncă începu să se întrebe cîne erau nenorociții care se cățarau pe spinarea ei. Și după ce chibzui asupra acestei întîmplări vreo două-trei sute de ani, trimise un pîrîiaș ca să vadă despre ce era vorba. Abia se desprimăvăraseră și pîrîiașul era încă foarte îngust, cînd întîlni buruiana.

— Scumpa mea, spuse el, n-ai vrea să-mi faci un pic de loc ? Sînt atît de mic !

Buruiana era grăbită, așa că se mulțumi să se salte puțin, apoi se apucă iar de treabă și pîrîul porni în jos și-și văzu de drum.

— Iubite ienupăr, n-ai vrea să-mi faci puțin loc ? Sînt atît de mic !

Ienupărul îi aruncă o privire ascuțită, dar cum buruiana îl lăsase să treacă, îi urmă pilda și pîrîul își

văzu mai departe de drum pînă întîlni moliftul, care urca gîfiind.

— Scumpul meu molift, n-ai vrea să-mi faci puțin loc ? Sînt atît de mic, spuse pîrîul, apoi sărută picioarele moliftului și începu să se gudure pe lîngă el.

Moliftul se fîstîci și-l lăsă să treacă. Cît despre mesteacăn, îi făcu loc fără să mai aștepte să fie rugat.

— Hihihî, chicoti pîrîul și apele lui crescură și mai mult. Hohoho, mugi el deodată, apoi trînti la pămînt și buruiana, și ienupărul, și moliftul, și mesteacănul, și-i ridică în spinare purtîndu-i printre munții înalți.

Cît despre stîncă, se întrebă timp de cîteva sute de ani dacă zîmbise măcar în ziua aceea.

Era limpede ; stîncă nu voia să fie îmbrăcată. Buruiana se necăji atît de tare încît se înverzi toată și porni la drum.

— Ei, noroc bun ! spuse ea.

Ienupărul se chirci la pămînt, privi în sus spre buruiănă și zăbovi destul de mult în poziția asta pînă ajunse să stea drept. Se scărpină în cap, o luă din loc și-și trase o mușcătură atît de puternică încît, după el, și stîncă ar fi trebuit s-o simtă. „Dacă tu nu mă vrei, eu te vreau“, gîndi el.

Moliftul își încovoie degetele picioarelor ca să vadă dacă 'au rămas tefere, apoi ridică un picior — care era nevătămat ; îl examinează și pe celălalt — era și el nevătămat ; apoi pe amîndouă deodată. Cercetă mai întîi ca să vadă de unde venea, unde zăcuse și în cele din urmă se întrebă încotro trebuia să meargă de acum înainte. În sfîrșit se urni din loc și o porni agale, de parcă n-ar fi căzut niciodată. Mesteacănul, care se murdărise îngrozitor, se ridică și începu să se curețe. Apoi plecă mai departe, repede, din ce

În ce mai repede, o luă drept înainte, apoi se abătu într-o parte și-n alta, pe soare și pe ploaie.

— Dar ce s-a întâmplat aici ? întrebă stînca pomenindu-se luminată de razele soarelui de vară, văzînd că roua sclipește și că păsările cîntă, că șoarecele de pădure chițăie, că iepurele fuge în salturi și că nevăstuica se ascunde țîpînd.

Sosi și ziua în care buruiana putu să tragă cu coada ochiului de partea cealaltă a muntelui.

— A ! nu, nu se poate ! exclamă ea și se făcu nevăzută.

— Dragul meu, spuse ienupărul, ce-o fi văzut oare buruiana ? și înaintă atît de mult, încît putu să privească și el în jos. A ! dar nu, nu se poate ! strigă el și se făcu nevăzut.

— Ce-a pățit ienupărul ? întrebă moliftul și o porni cu pași mari sub arșița verii.

Curînd putu să se ridice și el în vîrfurile picioarelor ca să arunce o ochire în jos.

— A ! nu, e prea de tot !

Crengile și acele i se zbîrliră de mirare. Continuă să se cațere, ajunse pînă sus și se făcu nevăzut.

— Ce-or fi văzînd cu toții, că numai eu nu văd nimic ? ! spuse mestecănul.

Își ridică cu grijă pulpana hainei și porni cu pași mărunți în urma celorlalți. Peste puțin, capul lui dispăru dincolo de creasta muntelui.

— A-a-ah ! Uite, aici sus e o pădure întreagă de molifti, de buruieni, de ienuperi și de mesteceni și ne așteaptă ! spusé mestecănul și frunzele lui tremurară așa de tare în lumina soarelui, încît picăturile de rouă de pe ele aruncară scînteii.

— Vezi, așa se întâmplă cînd ajungi la țintă ! spuse ienupărul.

Capitolul II

Arne s-a născut sus, la Kampen. Maică-sa se numea Margit și fusese singurul copil al arendașului din Kampen. Avea optsprezece ani când se duse o dată la joc și, la întoarcere, rămase în urma celorlalți; cei care veniseră o dată cu ea plecară, dar Margit își spuse că drumul spre casă nu va fi mai lung dacă va mai zăbovi la un dans. Și așa se întâmplă că Margit întârzie la petrecere pînă când muzicantul, adică croitorul Nils, lepădă deodată vioara, cum făcea totdeauna după ce se îmbăta, le porunci celorlalți să fredoneze, își alese fata cea mai frumoasă, porni să dea din picioare cu aceeași siguranță cu care bătea măsura unui cîntec și, cu călcîiul cizmei zvîrli pălăria de pe capul celui mai înalt dintre flăcăii care se aflau acolo, strigînd :

— Ho, ho !

Cînd Margit se întoarse în seara aceea acasă, luna zburda minunat de frumos pe zăpadă. Intră în odaia ei și simți nevoia să mai privească o dată pe fereastră afară. Își scoase pieptarul și rămase un timp așa, în picioare. Deodată își dădu seama că dîrdia de frig; se dezbracă repede și se ghemui sub blană. Noaptea, Margit văzu în vis o vacă mare, roșie, care rătăcise pe izlazul ei. Ar fi trebuit s-o alunge, dar, deși alerga în dreapta și-n stînga, nu izbutea s-o scoată la capăt cu ea. Vaca rămase locului, liniștită și păscu mai departe, pînă se sătură și se rotunji de tot, în timp ce pe Margit o urmărea neîncetat cu ochi mari și triști.

În săptămîna care urmă, jocul se încinse iar în sat și Margit se înfățișă din nou. Dar cum în seara aceea nu voia să joace, se așeză, ascultă muzica și i se păru foarte ciudat că nici ceilalți nu aveau chef de joc.

Ceva mai tîrziu însă, croitorul Nils se ridică de pe scaun ca să danseze și, deodată, veni drept la Margit. Fata nici nu-și dădu bine seama ce se întîmplă cu ea și dansă cu Nils.

Peste puțin, vremea se încălzi și tinerii nu mai veniră la joc. În primăvara aceea, Margit se arătă atît de îngrijorată de boala unui mieluşel, încît mai-că-sa găsi că întrecea măsura.

— Dar nu-i decît un miel, spuse mama.

— Da, dar e bolnav, răspunse Margit.

Nu mai dăduse de mult pe la biserică ; spunea că e mai mulțumită dacă se duce maică-sa ; de altfel, oricum trebuia să rămînă cineva acasă. Dar într-o duminică de vară, cînd vremea era atît de frumoasă încît finul putea foarte bine să mai rămînă o zi afară, maică-sa spuse să n-aibă nici o grijă și să vină cu ea. Margit nu prea avu ce să-i răspundă și se îmbrăcă, dar cînd ajunseră la o distanță de la care se puteau auzi clopotele bisericii, începu să plîngă. Maică-sa se făcu galbenă ca o moartă ; își văzură de drum, mama înainte și fata în urma ei ; ascultară predica pastorului, cîntară imnurile pînă la sfîrșit, ascultară împreună rugăciunea și nu plecară decît după ce sună clopotul pentru sfîrșitul slujbei. Dar cînd ajunseră înapoi acasă, mama luă capul fetei între mîinile sale și-i spuse :

— Să nu-mi ascunzi nimic, fata mea !

Iarna veni iar, dar Margit nu se mai duse la joc. Croitorul Nils cînta ca de obicei, bea mai mult ca oricînd și la sfîrșitul fiecărei petreceri topăia cu cea mai frumoasă fată. Toată lumea își dădea cu părerea că ar fi putut cere mîna oricăreia dintre fetele cele mai chipeșe din parohie ; unii adăugau că Eli Böen ar fi venit singură să-l pețească pentru fata ei, Birgit, care se topea de dragoste pentru el.

Cam în vremea aceea, fata arendaşului din Kampen îşi botează copilul dîndu-i numele de Arne. Se spunea că tatăl băiatului ar fi croitorul Nils.

În seara aceleiaşi zile Nils se afla la o nuntă mare unde se îmbătă criţă. Nu voi să cînte, dansă tot timpul şi aproape că nu îngădui nimănui să pătrundă în sala de dans. Dar cînd se apropie de Birgit Böen şi o pofti la joc, fata îl refuză. Nils rîse scurt, se ră-suci pe călcîie şi vru să înhaţe prima venită, dar şi fata aceea se împotrivi. El o privi de sus ; era una mică şi oacheşă, care se holbase tot timpul la el şi care acum era foarte palidă la faţă. Se înclină uşor spre ea şi o întrebă în şoaptă :

— Nu vrei să dansezi cu mine, Karen ?

Fata nu-i răspunse şi el îşi repetă întrebarea. Atunci ea vorbi cu voce la fel de scăzută :

— S-ar putea ca dansul ăsta să mă ducă mai departe decît vreau eu.

Nils se dădu încet înapoi, dar cînd ajunse în mijlocul sălii, făcu o săritură în aer şi începu să joace singur *halling*¹. În afară de el nu mai dansa nimeni; toată lumea îl privea în tăcere.

Atunci Nils ieşi, se duse în şopron, se trînti pe jos şi izbucni în plîns.

Margit stătea în casă cu copilul. Cînd i se spunea că Nils o tot duce într-un joc, îşi privea băiatul şi începea să plîngă, apoi iar se uita la el şi se simţea fericită. Primul lucru pe care-l învăţă copilul de la ea fu cuvîntul „tată“ ; dar Margit făcea asta numai cînd maică-sa, sau mai bine zis bunica — aşa se numea acum — nu era lîngă ea. Drept urmare, copilul începu să-i spună bunică-si „tată“ şi Margit trebui să se căznească serios ca să-l dezveţe, ceea ce avu drept urmare o dezvoltare timpurie a puterii lui de înţe-

¹ Joc foarte săltăreţ, din sudul Norvegiei.

legere. Era încă mic, dar ştia că taică-său era croitorul Nils şi când ajunse la vîrsta la care orice poznă e plină de farmec, află ce pramatie era acest croitor Nils. Bunică-sa dăduse poruncă aspră ca nici măcar numele să nu i se pomenească ; cea mai mare rîvnă a ei era să ridice Kampen la rangul de fermă, pentru ca fiică-sa şi copilul ei să fie la adăpost de griji. Se pricepu să se folosească de greutatea prin care trecea proprietarul pămîntului, îi cumpără gospodăria, îşi plăti ratele anuale şi-şi cîrmui treburile ca un bărbat : era doar văduvă de paisprezece ani. Kampen era o fermă mare, dar se făcu şi mai mare încă, ajungînd să hrănească patru vaci şi şaisprezece oi şi să dea jumătate din cheltuielile de întreţinere pentru un cal.

Între timp, croitorul Nils se vîntura de colo pînă colo prin ţinut ; veniturile lui scăzuseră, pe de o parte fiindcă se sinchisea mai puţin de ele, iar pe de altă parte fiindcă nu mai era omul de altădată. Se ţinea tot mai mult de vioară astfel că petrecerile, şi deci încăierările şi zilele rele deveneau tot mai numeroase. Erau unii care spuneau sus şi tare că l-ar fi auzit plîngîndu-se.

Arne avea vreo şase ani cînd, într-o zi de iarnă, porni să se joace de-a corabia în pat ; pătura îi servea drept pînză de corabie şi o lingură mare drept cîrmă. Bunica era în odaie şi torcea ; se gîndea la ale ei şi, din cînd în cînd, dădea din cap ca şi cum lucrurile la care se gîndea ar fi fost foarte sigure. Văzînd că nimeni nu-l ia în seamă, copilul începu să cînte melodia croitorului Nils, aşa cum o învăţase, adică brutală şi sălbatecă :

*„Ca unul ce nu eşti pe-aici de ieri,
Desigur c-auzit-ai de Nils şi-a lui puteri.*

*De croitorul care (doar n-ai picat acum !)
Pe Knut Storedragen cică l-a azvîrlit — ştii cum ?*

Iar pe șopron suindu-l pe Ola-Per, i-a spus :
«De viitoarea dată, trei săptămâni stai sus !»

Era un om Hans Bugge nu mic la-nfățișare,
Se zguduia pământul, când el călca — de tare.

«Măi cîrpăcilă Nils, cam pe-unde mîi de fel ?
Că scuipe în locu-acela și mi te-așez în el !»

«Apropie-te-ncoace și-apoi ți-oi spune, zmeie !
Crezi că-i de-ajuns doar gura, să faci un om să pieie ?»

La prima-le ciocnire, nimic li se stricase.
Amîndoi flăcăii încă strașnic se țineau în oase.

Bugge Hans, la cea de-a doua, cam s-a poticnit.
«Obosit-ai, Bugge ? Jocu-i, ehehe ! afurisit.»

După-a treia se prăvale, scuipe sînge-n preajma lui.
«Bine-ai mai scuipe, băiete !» «Bine, al naibii ! Cum căzui !»

Băiatul se opri aici ; cîntecul mai avea niște versuri,
dar maică-sa nu i le spusese :

„Ai văzut creodată umbra vrunei pom pe noua nea ?
Ai văzut cum Nils îi ride crunei fete ; da ori ba ?

L-ai văzut pe Nils creodată dănțuind ? Atunci, oricine
— De ești fată — fugi ! c-almînteri, zău ! s-a terminat
cu tine“.

Bunică-sa, însă, cunoștea ultimele versuri și-i veni
ră în minte, mai ales fiindcă băiatul nu le cîntase.
Pe el nu-l dojeni, dar maică-si îi spuse :

— Bagă-i bine în cap copilului că ai pățit o rușine
și nu uita să-l înveți ultimele versuri ale cîntecului
acela.

Croitorul Nils decăzuse atît de mult din cauza băuturii, încît nu mai era omul de altădată. Oamenii spuneau că se sfîrşise cu el.

Într-o bună zi doi americani veniră în sat şi aflînd că era o nuntă în împrejurimi, îşi arătară dorinţa să meargă şi ei ca să cunoască datinile şi obiceiurile oamenilor. La nuntă cînta Nils. Americanii îi dădură fiecare cîte un taler pentru muzică, apoi cerură un *halling*. Dar în ciuda rugăminţilor lor repetate, nimeni nu se învoi să-l danseze. Oamenii îi spuneau lui Nils să joace el : „cel mai bine îl ştie el“ spuneau cu toţii. Nils nu se învoia, dar rugăminţile celorlalţi deveniră din ce în ce mai stăruitoare ; în cele din urmă toată lumea îi ceru acest lucru, ceea ce de fapt aşteptase şi el. Întinse vioara altcuiva, îşi dezbracă haina, îşi scoase şapca, intră în cerc şi zîmbi. Oamenii îl urmăreau din nou cu atenţia de odinioară şi asta îi reda puterile de altădată. Privitorii se înghesuiră unul într-altul, cei din fund se urcară pe mese şi pe bănci, nişte fete se ridicară peste capetele celorlalţi ; cea mai la vedere dintre ele, o fată înaltă, care avea un păr blond cu licăriri castanii, ochi albaştri, adînci, sub o frunte lată şi o gură mare, care zîmbea des şi apoi făcea o strîmbătură într-o parte — era Birgit Böen. Nils o zări cînd îşi ridică privirea spre grinzile din tavan. Vioara începu să cînte, o linişte deplină se aşternu şi Nils se porni să joace. Se trînti pe podea, se lipi într-o rîină de ea în tactul muzicii, îşi bălăbăni picioarele, le aruncă înainte şi înapoi, le adună în cruce sub el, sări iar în sus, păru că vrea să facă un salt, dar se aplecă din nou pieziş ca mai înainte. Strunele viorii erau mîngîiate de o mînă pricepută. Melodia devenea tot mai îndrăcită. Nils îşi pleca tot mai mult capul pe spate şi deodată, călcîiul cizmei lui atinse grinzile tavanului de început să curgă praful din ele. În jurul lui, toată lumea rîdea şi ţipa ; fetele îşi

țineau răsuflarea. Între timp, melodia chiuia mai departe și-l stârnea pe Nils la salturi din ce în ce mai nebunești. El nu i se împotriva, își apleca trupul în față, ȝopăia în tact, se ridica de parcă s-ar fi pregătit să sară, dar nu era decît o amăgire, fiindcă-și relua pasul tărăgănat părăind că nici nu se gîndește la sărituri, cînd deodată călcîiul cizmei lui izbea bubuind în grinzile tavanului, o dată și încă o dată ; apoi făcea o tumbă înainte, una îndărăt și iar te pomeneai cu el în picioare, drept ca o luminare. Pînă la urmă obosi. Vioara făcu să răsune cîteva acorduri îndrăznețe, apoi vibră într-un ton mai adînc în care melodia se pierdu tremurînd și se stinse într-un sunet lung pe coarda de bas. Lumea se împrăstie ; liniștea fu destrămată de convorbiri însuflețite, în care se învălmășeau chemări și strigăte. Nils se rezemă de pereți. Americanii se apropiară de el însoțiți de tălmaci și-i dădură cîte cinci taleri fiecare. Urmă o nouă tăcere.

Cei doi americani schimbară cîteva cuvinte cu tălmaciul după care acesta îl întrebă pe Nils dacă n-ar vrea să intre în serviciul străinilor și să plece cu ei ; erau gata să-i dea cît voia el să ceară.

— Unde să plec ? întrebă Nils.

Oamenii se înghesuiau cît puteau în jurul lor.

— În lumea mare, răspunseră americanii.

— Cînd ? mai întrebă Nils cu fața strălucitoare, dar, privind în jur, întîlni ochii lui Birgit Böen și nu-i mai părăsi.

— Peste o săptămînă, cînd ne întoarcem, i se răspunse.

— S-ar putea să fiu gata, pînă atunci, spuse Nils jucîndu-și talerii în palmă.

Își sprijinise brațul de umărul unui om de lîngă el și tremura așa de tare, că omul acela vru să-l ducă pînă la o bancă.

— Lasă, n-am nimic, spuse Nils.

Făcu cîțiva pași nesiguri, apoi călcătura lui deveni mai hotărîtă, se răsuci pe călcîie și porunci un vals.

Fetele erau în față. Nils aruncă o privire lungă și cercetătoare în jurul lui, pe urmă porni drept spre una dintre ele, care purta o fustă de culoare închisă : era Birgit Böen. Îi întinse mîna, și ea i le dădu pe amîndouă ; atunci Nils izbucni în rîs, se dădu înapoi, apucă altă fată de lîngă ea și începu să danseze cu un aer trufaș. Birgit simți cum îi năvălește sîngele în obraz. Un bărbat voinic, cu o față plină de bunătate, care se afla în spatele ei, o luă de mînă și dansă cu ea fără să se depărteze de Nils. Acesta îi văzu și — poate din greșeală — se lovi cu atîta putere de cei doi în timp ce dansau, încît Birgit și cavalerul ei căzură cu zgomot mare. În jurul lor izbucniră rîsete și chiote. Birgit se ridică cu greu, se dădu deoparte și începu să plîngă amar.

Omul cu fața blîndă se ridică mai încet, apoi se duse întins la Nils, care dansa încă.

— Stai puțin, spuse el.

Nils nu-l băgă în seamă și atunci omul îl apucă de braț. Nils se smuci și holbă ochii la celălalt.

— Nu te cunosc, spuse el zîmbind.

— Nu, dar ai să mă cunoști îndată, spuse omul cu figura blîndă.

Și-i trase un pumn peste ochi. Nils, care nu se aștepta la una ca asta, se prăbuși greoi peste marginea tăioasă a vetrei. Vru să se ridice imediat, dar nu putu ; își zdrobise șira spinării.

La Kampen avusese loc o mare schimbare. În ultima vreme, bunica fusese cam bolnavă ; îndată ce începuse boala, bătrîna se porni pe economii mai mari decît oricînd ca să scape ferma de datorii.

— Tu și copilul n-o să duceți lipsă de nimic. Dar să știi că dacă aduci în casă un bărbat care să-ți toace banii, am să mă răsucesc în mormînt.

Către toamnă, avu bucuria să se poată tîrî pînă la fostul conac și să ducă ultimul rest din datorie ; se întoarse acasă fericită, se așează pe bancă și spuse :

— Am făcut-o și p-asta !

Îndată după aceea boala își arată colții ; bunica fu nevoită să se bage în pat și nu se mai ridică. Fiică-sa o îngropă în cimitir la loc de cinste ; pe mormînt îi puse o piatră frumoasă pe care se puteau citi numele și vîrsta ei, precum și un verset din cartea de cîntece a lui Kingo ¹. Două săptămîni după înmormîntare, din rochia neagră de duminică a bătrînei fu croit un costum pentru băiat și cînd începu să-l poarte, acesta se simți cuprins de un simțămînt sărbătoresc de parcă bunică-sa s-ar fi întors printre ei. Se așează, fără să aștepte să-l îndemne cineva, în fața cărții de cîntece tipărită cu litere mari din care bunica citea și cînta în fiecare duminică și o deschise : înăuntru se aflau ochelarii ei. Cît timp trăise, băiatul n-avusese voie să se atingă de ei, acum însă, îi luă cu teamă, îi puse pe nas și se uită iar în carte. În fața ochilor avea un fel de ceață.

„Ciudat, gîndi băiatul, cum putea bunica să citească cuvîntul Domnului cu așa ceva ?“

Ridică ochelarii, privi prin ei împotriva luminii ca să-și lămurească nedumerirea și deodată scăpă ochelarii care se făcură țandări pe jos !

Copilul fu cuprins de spaimă și cum în clipa aceea se deschise ușa, își spuse că se întorcea bunică-sa ; dar nu era decît măică-sa, iar îndărătul ei veneau șase oameni care făceau zgomot și tropăiau. Oamenii aceștia purtau o targă, pe care o așezară jos, în

¹ *Thomas Kingo* (1634—1703), poet danez, autor de cîntece religioase în stil popular.

mijlocul camerei. În urma lor, ușa rămase larg deschisă și în odaie se făcu frig.

Pe targă era întins un bărbat cu păr negru și cu fața palidă ; mama se învîrtea în jurul lui și plîngea.

— Așezați-l pe pat cu băgare de seamă, îi rugă ea pe ceilalți și puse mîna să-i ajute.

Dar în timp ce oamenii ridicau bolnavul, ceva scîrții sub picioarele lor.

„A, ăștia-s ochelarii bunicii“, gîndi copilul, dar nu spuse nimic.

Capitolul III

Cum am mai spus, asta se petrecea în toamnă. Opt zile după ce Nils fusese adus în casă la Margit Kampen, cei doi americani îi trimiseră vorbă că putea să se pregătească de drum. Atunci el se ridică în capul oaselor cu dureri cumplite și strigă, scrișnind din dinți :

— Să se ducă dracului !

Dar Margit rămăsese nemișcată, de parcă nu i-ar fi dat nici un răspuns și, după un timp, Nils repetă cu glas rar și obosit :

— Ducă-se învîrtindu-se !

La începutul iernii, Nils putea să se țină drept, deși sănătatea lui se dărîmase pentru totdeauna. Cînd se sculă pentru prima oară din pat, își luă vi-oara și o acordă, dar asta-l supără așa de tare, încît fu nevoit să se culce din nou. Era foarte zgîrcit la vorbă, dar bucuros de tovărășia altora. După un timp, începu să se îngrijească de lecțiile băiatului și să trebăluiască prin casă. Nu se ducea nicăieri și nu

vorbea cu cei care veneau să-l vadă. La început, Margit îi dădea de știre ce se întâmpla în sat, dar după ce o asculta era totdeauna întors pe dos, așa că se lăsă păgubașă.

O dată cu apropierea primăverii, Margit și Nils începură să zăbovească mai mult decît înainte după cină, discutînd ceva între ei. Pe copil îl trimiteau să se culce. La începutul primăverii se făcură strigările din amvon și cei doi fură căsătoriți fără nici o zarvă.

Nils mergea cu Margit la cîmp și muncea cu judecată și cu rînduială. Mama îi spunea băiatului :

— Ne ajută la treabă și ne face fericiți. Vezi să fii cuminte și ascultător, și să-i faci pe plac în toate.

În ciuda necazurilor, Margit avusese totdeauna o înfățișare înfloritoare : obrații îi erau rumeni, ochii mari păreau încă și mai mari, fiindcă avea cearcăne în jurul lor. Avea buze pline, o față rotundă și un aspect proaspăt, și viguros, deși de fapt nu era prea voinică. Acum părea mai drăguță ca oricînd și, în timp ce lucra, obișnuia să cînte fără întrerupere.

Într-o după-amiază de duminică, tatăl și fiul plecară de acasă să vadă cum arătau ogoarele în anul acela. Arne zburda în jurul lui taică-său și trăgea dintr-un arc pe care i-l făcuse Nils. Merseră așa, în sus, la deal spre drumul care, de la biserică și de la locuința pastorului, cobora spre așa-numitul Sat-Mare. Nils se așeză pe o piatră la marginea șoselei și băiatul continuă să tragă cu arcul în lungul drumului, alergînd după săgeată în direcția bisericii.

— Nu te duce prea departe, îi spuse taică-său.

În toiul jocului, copilul se opri deodată ciulind urechile.

— Tată, aud muzică, spuse el.

Nils trase și el cu urechea : se auzea sunet de vioară acoperit uneori de strigăte și de o larmă sălbatică la care se adăuga un neconținut huriu de roți

și tropot de copite ; erau niște nuntași care se întorceau de la biserică.

— Vino aici, băiete ! strigă tatăl și Arne își dădu seama după tonul lui că trebuie să se miște repede.

Taică-său se ridică în grabă și se ascunse îndărătul unui copac gros. Băiatul veni după el.

— Nu aici, dincolo, și copilul trecu după un tufiș de anin.

Șirul de căruțe cotea acum în pădurea de mesteceeni, gonind nebunește. Caii erau acoperiți de spumă, oameni beți zbierau și chiuiau. Tatăl și fiul numără căruțele : erau paisprezece. În prima se aflau doi muzicanți. marșul nupțial răsuna în văzduhul limpede ; îndărătul lor ședea un flăcău care mîna caii. Apoi venea mircasa purtînd pe cap coroana înaltă care scînteia în soare ; zîmbea și gura ei făcea o ușoară strîmbătură într-o parte. Lîngă ea se afla un bărbat în haină albastră și chipul lui era plin de blîndețe. Apoi veneau nuntașii : bărbații ședeau pe genunchii femeilor, iar îndărătul lor erau copiii. Niște bețivi se îngrămădeau cîte șase într-o căruță cu un singur cal ; în urma convoiului, vornicelul purta pe genunchi un butoiăș cu rachiu. Trecură cu toții cîntînd și chiuind și coborîră în goană dealul, în timp ce sunetele viorii, țipetele și luruitul roților răsunau prin norul de praf ; vîntul purtă încă o dată spre ei un strigăt stingher, apoi un duduie înăbușit, și în cele din urmă nu se mai auzi nimic. Nils rămînea mai departe nemișcat ; băiatul fu primul care ieși din ascunzătoare.

— Cine au fost ăștia, tată ? întrebă el, dar tresări fiindcă taică-său avea o mutră tare întunecată.

Arne tăcu, așteptînd răspunsul, dar fiindcă răspunsul nu venea tăcu mai departe. În cele din urmă începu să se plictisească și îndrăzni să întrebe :

— Nu mergem ?

Nils rămînea nemișcat de parcă ar fi urmărit cu privirea convoiul nuntașilor ; apoi își veni în fire și se urni din loc urmat de Arne. Copilul puse o săgeată în arc, trase și alergă s-o ridice.

— Nu strivi iarba, spuse Nils scurt.

Copilul lăsă în plata Domnului săgeata și se întoarse. După o clipă uită și cînd taică-său se opri din drum, se tolăni în iarba și începu să se rostogolească pe ea.

— Ți-am spus să nu strivești iarba, repetă taică-său apucîndu-l de braț și-l smuci în sus ca și cum ar fi vrut să i-l smulgă din încheietură. Atunci băiatul porni după el fără să mai spună o vorbă.

Margit îi aștepta în ușă ; venea tocmai din grajd, unde părea să fi muncit zdravăn, fiindcă avea părul ciufulit, iar cămașa și rochia erau cam murdare. Stătea în ușă și rîdea.

— Niște vaci și-au smuls legăturile, spuse ea și au făcut o groază de năzdrăvenii ; acuma le-am priponit la loc.

— Ai putea să pui și tu o țoală mai bună pe tine duminica, spuse Nils și, trecînd pe lîngă ea, intră în casă.

— Da, acum că mi-am terminat treaba, am timp să mă îmbrac, spuse Margit și intră după el în casă.

Își țină făgăduiala numaidecît și, în timp ce se spăla, începu să cînte. Margit cînta frumos, numai că vocea ei era uneori cam aspră.

— Termină o dată cu zbieretele, spuse Nils care se trîntise în pat cît era de lung.

Margit tăcu. În clipa aceea, copilul dădu buzna în casă :

— A intrat un cîine negru în curte, strigă el, o javră urîță.

— Tacă-ți gura, măi băiete, spuse Nils și coborî un picior din pat ca să bată în podea. Lua-te-ar

dracu să te ia ! mai bombăni el și-și ridică iar piciorul pe pat.

Mama îl certă pe copil :

— Doar vezi că tata nu-i în apele lui, rosti ea. Nu vrei să-ți fac niște cafea tare cu puțin sirop ? îl întreabă pe Nils, vrînd să-l împace.

Era o băutură care-i plăcuse pe vremuri și mamei și altora. Nils nu putea s-o sufere, dar o băuse, fiindcă o bea toată lumea.

— N-ai vrea să-ți dau niște cafea tare cu sirop ? repetă Margit, văzînd că nu-i răspunde.

Nils se ridică într-un cot și răcni :

— Ce crezi că dau eu pe gît zoile alea ?

Margit rămase încrămenită, luă copilul de mîină și ieși din odaie.

Trebăluiră amîndoi pe afară și nu se întoarseră decît la ora cinei. Nils se făcuse nevăzut. Margit trimise copilul pe cîmp să-l caute dar nu era nicăieri. Îl așteptară pînă cînd cina începu să se răcească, apoi mîncară, dar Nils tot nu veni. Margit se neli-niști, îl culcă pe Arne și așteaptă. Puțin după miezul nopții se întoarse și bărbatu-său.

— Unde-ai fost, dragul meu ? întreabă ea.

— Ce-ți pasă ? spuse el și se lăsă încet pe bancă. Era beat.

În zilele următoare, Nils se duse des în sat și de fiecare dată se întorcea ameteit.

— Nu mai rabd casa asta, îi spuse el odată neveste-si cînd se înapoie.

Margit încercă să se apere cu blîndețe, dar el lovi cu piciorul în podea și-i porunci să tacă ; dacă se îmbăta, spuse el, era vina ei, dacă era rău, tot ea era de vină și dacă rămăsese pentru toată viața un schilod și un nenorocit, numai ea era vinovată, ea și plodul ei blestemat.

— De ce te-ai ținut scai de mine ? întrebă el sughițind de plîns. Ce ți-am făcut de nu m-ai lăsat în pace ?

— Doamne ferește ! spuse Margit. Eu m-am ținut de tine ?

— Da, tu ! strigă el. Se ridică în picioare și continuă plîngînd : Acum ți-ai atins ținta. Mă învîrtesc de colo pînă colo și-mi văd zilnic mormîntul în fața ochilor. Și cînd te gîndești că aș fi putut să fiu fericit ca un împărat cu cea mai frumoasă fată din tot satul, că aș fi putut să călătoresc departe, pînă unde nu apune soarele, dacă nu mi-ai fi aținut calea, tu, cu plodul tău afurisit.

Margit încercă iar să se apere. În nici un caz nu era vina copilului, spuse ea.

— Dacă nu taci, te pocnesc ! strigă el și o lovi.

A doua zi, cînd se dezmetici, lui Nils îi fu rușine și se purtă foarte frumos, mai ales față de copil. Dar peste puțin se îmbătă iar și iar își lovi nevasta ; în cele din urmă ajunse s-o bată aproape de fiecare dată cînd se îmbăta ; dacă băiatul plîngea și se văicărea îl bătea și pe el. Uneori se căia atît de tare după aceea că pleca de acasă. Dansul începu iar să-l ispitească ; se apucă să cînte la vioară ca altădată și-și lua băiatul cu el ca să-i poarte instrumentul. Arne avea ce să vadă la joc și maică-sa plîngea fiindcă trebuia să-l lase să meargă, dar nu îndrăznea să-i spună nimic lui Nils.

— Fii cu gîndul la Dumnezeu și nu învăța lucruri urîte, îl ruga ea dezmiardîndu-l.

Acolo, la joc, era multă veselie, în timp ce acasă nici nu se știa de așa ceva. Băiatul se depărta tot mai mult de maică-sa și în schimb se apropia de taică-său. Margit își dădea seama, dar tăcea. Arne învăța cîteva melodii pe care i le cîntă lui taică-său și-l bucură. Din cînd în cînd izbutea să-l facă să rîdă

și asta îl măgulea atît, încît se sili să învețe cît mai multe cîntece; în curînd își dădu seama ce anume îi place îndeosebi lui taică-său și ce fel de vorbe îl fac să rîdă. Cînd nu le găsea în cîntecele învățate, le născocea el pe cît îl tăia capul. În felul acesta se obișnuie de timpuriu să compună cuvinte după o melodie. Lui Nils îi plăceau mai ales cîntecele de batjocură care spuneau lucruri urîte despre oameni de vază și înstăriți, și Arne i le cînta.

Maică-sa era bucuroasă să-l ia seara cu ea în grajd, dar copilul găsea tot felul de pricini ca să scape. Cînd, totuși, nu izbutea și trebuia s-o însoțească, Margit îi vorbea pe un ton plin de învățăminte despre Dumnezeu, despre bine și de obicei încheia luîndu-l în brațe, izbucnind în lacrimi fierbinți și implorîndu-l să nu ajungă un om rău.

Maică-sa se îngrijea de învățătura lui și băiatul era foarte silitor. Nils era grozav de mîndru de asta și-i spunea — mai ales cînd se îmbăta — că are capul lui.

Acum, ori de cîte ori mergeau la dans și taică-său se făcea crită, îl punea pe el să cînte oamenilor. Arne se supunea și cînta de zor în mijlocul rîsetelor și al aplauzelor. Aceste aplauze îi plăceau și mai mult decît lui taică-său și, în cele din urmă, nu mai contenea să cînte ce știa. Cîteva mame grijulii, care-l auziră, vorbiră cu Margit, deoarece cuvintele cîntecelor nu erau potrivite pentru el. Margit își luă băiatul la rost și-l opri, în numele lui Dumnezeu și a tot ce avea mai bun să cînte astfel de cîntece. Atunci Arne gîndi că tot ce-i plăcea lui nu-i plăcea maică-si. Pentru prima oară i se întîmplă să-i povestească lui taică-său ce-i spusese ea și la primul prilej, cînd Nils se îmbătă iar, Margit plăti scump. Bărbatu-său amîna totul pentru aceste clipe. Dar atunci înțelese și băiatul că greșise și ceru iertare lui Dumnezeu și

maică-si în adîncul sufletului, fiindcă nu se putea hotărî s-o facă pe față. Margit îi arăta aceeași bună-tate ca de obicei și asta-i sfîșia inima.

O dată, însă, Arne uită că se purtase urît cu ea. Avea darul să imite pe toată lumea ; imita mai ales vorba și cîntecul oamenilor. Într-o seară, maică-sa intră în cameră în timp ce el îl înveselea pe taică-său și, cînd ea ieși iar, lui Nils îi dădu prin minte să-l pună să imite cîntecul ei. La început, Arne refuză, dar Nils, care era în pat și se cutremura de rîs, stăruî.

„Mama nu-i aici, gîndi băiatul și nu poate să mă audă“, și-i imită vocea așa cum suna uneori, răgușită și gîtuită de lacrimi. Tatăl lui rîse așa de tare, încît băiatul se sperie aproape și se opri din cîntec.

Atunci maică-sa veni din bucătărie, îi aruncă o privire lungă și tristă, luă o strachină de lapte de pe poliță și ieși.

Arne simți că-l apucă fierbințeala : maică-sa auzise totul. Sări jos de pe masa pe care se cocoșase, ieși afară, și se aruncă la pămînt, parcă să se scufunde în el. Nu izbutea să se liniștească ; se ridică și vru să meargă mai departe. Trecu pe lîngă șopron și îndărătul lui o văzu pe maică-sa care cosea tocmai o cămașă nouă și frumoasă pentru el. De obicei, cînd ședea așa și lucra, cînta cîte un imn religios ; acum însă nu cînta nimic. Nu plîngea, ședea așa și cosea. Atunci, Arne nu se mai putu stăpîni ; se aruncă în iarbă la picioarele ei, își ridică privirile spre ea și începu să plîngă cu sughițuri, tremurînd din tot corpul. Mama lăsă să-i cadă lucrul și-i luă capul în mîini :

— Bietul meu Arne, spuse ea și-și lipi obrazul de al lui.

Băiatul nici nu încercă să spună ceva, ci continuă să plîngă cum nu mai plînsese niciodată.

— Știam că ești un copil bun, spuse mama și-i mîngîie părul.

— Mamă, să nu spui nu, dacă am să te rog ceva ; acestea fură primele cuvinte pe care izbuti el să le rostească.

— Știi doar că n-am să fac asta, răspunse ea.

Arne încercă să-și stăpînească lacrimile, apoi rosti ascunzîndu-și capul în poala ei :

— Mamă, cîntă-mi ceva !

— Nu pot, băiatule, spuse ea cu glas scăzut.

— Mamă, cîntă-mi ceva, o rugă Arne, altfel am să cred că nu mai am dreptul să te privesc în ochi.

Margit își trecu mîna prin părul lui, dar tăcu.

— Cîntă, mamă, cîntă ceva, auzi ! Cîntă, se rugă el, că altfel plec de acasă, mă duc departe de tot și nu mai vin niciodată înapoi.

Și fiindcă băiatul acela mare de paisprezece ani nu se mai ridica de jos și-și ținea mai departe capul în poala ei, Margit începu să cînte, plecată asupra lui :

*„Doamne-al temerilor mele,
Tu, băiatu-mi apără !
Tălpile-i — duh sfînt le spele
Cînd spre țarm îi scapără !
Lunecă nisip și ape ;
Ci de-i sfîntul duh aproape,
Val nu vatămă avîntu-i
Și tu, milostive,-l mîntui.
Acas', mama se-nfioară :
Nu cumva-l pîndește-o piază ?
Fuge-n ușă, strigă-afară...
Nici un sunet, nici o rază.
Știe ea că lumineați,
Tu și el în preajmă-i stați
Pretutîndeni și nu-l lasă
Nentors, prunc Isus, acasă.“*

Cîntă mai multe versete și Arne o ascultă în tăcere ; o pace blîndă coborî peste el și băiatul se simți cuprins de oboseală binefăcătoare. Ultimul imn pe care-l auzi deslușit vorbea despre Isus ; în clipa aceea, o lume plină de strălucire i se deschise în față și lui Arne i se păru că aude cîntînd un cor de douăsprezece sau treisprezece voci, dintre care se desprindea vocea maică-si. Nu auzise niciodată nimic mai frumos. O rugă să-l învețe și pe el să cînte astfel. Își spuse că dacă ar cînta cu glas foarte scăzut, ar izbuti, și murmură într-adevăr încetîșor, apoi mai cîntă o dată la fel de încet, mai încet încă, iar cînd, plin de fericire, ridică glasul, cîntecul lui răsună cu gingășie, apoi nu mai știu ce se întîmplă cu el. Cînd se deșteaptă, privi în jur, trase cu urechea, dar nu auzi decît veșnicul foșnet al apei și văzu pîrîiașul, care trecea chiar pe lîngă șopron cu un plescăit neînterupt. Maică-sa nu era lîngă el ; îi strecurase sub cap cămașa neterminată și jacheta ei.

Capitolul IV

Cînd sosi timpul ca vitele să meargă la păscut în pădure, Arne spuse că vrea să le ducă el. Taică-său se împotrivi : niciodată pînă atunci nu făcuse el treaba asta, cu toate că era un flăcău de cincisprezece ani. Dar Arne se pricepu să-l roage atît de frumos, încît pînă la urmă Nils se învoi, așa că toată primăvara, vara și toamna nu era acasă decît noaptea ; restul timpului și-l petrecea singur în pădure.

Își luă cărțile acolo sus, în singurătate, citi și scrise pe coaja copacilor. Mergea cu pas măsurat, gînditor și plin de doruri și cînta ; dar cînd se întorcea seara acasă, taică-său era adesea beat, se purta urît cu maică-sa, o blestema, blestema tot satul și spunea că pe vremuri ar fi putut să cutreiere lumea întreagă. Băiatul simțea cum îl cuprinde dorul de a porni și el în lume. La ei în casă, viața era groaznică, cărțile îl îmbiau să plece și uneori i se părea că pînă și aerul din vîrfurile munților îi dă această povață.

Pe la mijlocul verii se întâlni cu Kristian, fiul cel mai mare al căpitanului, care venise cu argatul în pădure să mîne caii acasă. Kristian era cu cîțiva ani mai mare decît Arne, ușuratic și vesel, nestatornic în gînduri, dar încăpățînat în hotărîri. Vorbea pri-pit, poticnindu-se, fiindcă de obicei vorbea despre două lucruri deodată ; călărea pe cai neînșeuăți, împuşca păsări din zbor, pescuia cu muște și lui Arne i se părea că e întruchiparea desăvîrșirii. Avea și patima drumeției și-i povestea lui Arne despre țări străine, pînă cînd, de jur împrejur, totul părea că strălucește ; își dădu seama că Arne era fericit cînd citea și-i aduse cărți pe care le citise și el ; după ce Arne le termina îi aducea altele, iar duminica se așeza lîngă el și-i arăta cum se studiază geografia și hărțile geografice. Arne învăța toată vara și toată toamna cu atîta sîrguință că se îngălbeni la față și slăbi îngrozitor.

Cînd veni iarna învăța mai departe acasă, fiindcă în anul următor avea să fie confirmat ; de altfel, se pricepea cum să-l ia pe taică-său. Acum mergea la școală, dar cînd era în clasă prefera să închidă ochii și să se viseze din nou acasă, cu cărțile lui ; nu se mai împrieteni cu nici unul dintre ceilalți flăcăi din sat.

Pe măsură ce treceau anii, Nils o bătea tot mai des pe nevastă-sa, iar bețiile și durerile lui fizice sporreau și ele. Și cum Arne trebuia să stea cu el și să-l distreze ca să-i asigure maică-si cîte o oră de liniște, și cum trebuia adesea să spună lucruri care acum îl dezgustau pînă-n fundul sufletului, începu să-și urască tatăl. Își zăvora această ură în adîncul sufletului, tot atît de adînc ca și dragostea pentru maică-sa. Cînd se întîlnea cu Kristian, discutau mereu despre călătorii lungi și despre cărți; nici față de prietenul lui nu mărturisea ce situație domnea în familia lor. Uneori însă, în timp ce se întorcea singur spre casă după vreuna din aceste convorbiri pline de miez, și gîndindu-se la ce-l mai așteaptă, începea să plîngă și se ruga lui Dumnezeu, care împărătea deasupra stelelor, să-i îngăduie să poată pleca cît mai curînd în depărtări.

În vara aceea Kristian și el fură confirmați. Peste puțin Kristian îl hotărî pe taică-său să-i îngăduie să se facă marinar; Kristian îi dăruî lui Arne cărțile sale, îi făgădui să-i scrie și plecă.

Și Arne rămase singur.

Acum avea iar chef de versuri. Nu le mai pritoci pe cele vechi, făcu altele noi în care-și exprima toată suferința.

Dar fiindcă inima îi era grea, se scîrbi și de cîntece. În nopțile lungi și fără somn, își dădea seama că nu va mai putea răbda multă vreme și voia să pornească departe-departede în căutarea lui Kristian, fără să sufle nimănui un cuvîntel. Se gîndea la maică-sa, la ce se va întîmpla cu ea și abia îndrăznea s-o privească în ochi.

Într-o seară citi pînă tîrziu. Ori de cîte ori îl cuprindea mîhnirea, își căuta uitarea în cărți fără să-și dea seama că, din cauza lor, otrava era și mai veninoasă. Taică-său plecase la o nuntă, dar îl aștep-

tau să se întoarcă în noaptea aceea ; maică-sa era obosită și se temea de el, de aceea se culcase. Arne tresări auzind zgomotul unui trup prăbușindu-se greoi în tindă, apoi bubuitul unui obiect tare izbit în ușă. Era taică-său care se întorcea acasă.

Arne deschise ușa și-l privi.

— Tu ești, băiatul meu cel înțelept ? Vino, ajută-i lui taică-tău să se ridice.

Arne îl ridică și-l duse spre bancă. Aduse înăuntru cutia viorii, apoi închise ușa.

— Da, uită-te la mine, băiete. Tare chipeș nu prea arăt acum ; ăsta nu mai e croitorul Nils. Ți-o spun... pentru ca să... să nu bei niciodată rachiu : ăsta-i... diavolul, lumea și carne din carnea noastră... pe trufași îi pedepsește dar de cei smeriți se îndură... Aoleu, aoleu... Unde am ajuns ?

Rămase tăcut o vreme apoi începu să cînte plîngînd :

*„Mîntuitorul meu, Isus iubit,
Ajută-mă cînd griji m-au covîrșit ;
În balta de păcate chiar de mă bălăcesc,
Sînt totuși, o ! copilu-ți, tu, miclule ceresc !”*

— Doamne, nu sînt vrednic să pătrunzi în casa mea, spune-mi doar un cuvînt.

Se trînti la pămînt cu fața în jos, își ascunse obrazul în mîini și plînsе zguduit de spasme. Rămase multă vreme așa, apoi recită cuvînt cu cuvînt din *Biblie*, așa cum învățase cu mai bine de douăzeci de ani în urmă :

— „Dar ea veni, se aruncă la picioarele lui și-i spuse : «Doamne, ajută-mă !» Dar el îi răspunse așa : «Nu se cuvine să iei pîinea de la gura copiilor și s-o dai la cîini». Dar ea spuse : «Da, Doamne, dar cățeei se hrănesc cu firimiturile care cad de la masa stăpînului.»“

Nils tăcu ; s-ar fi zis că plînsul îi adusese liniște și alinare.

Margit era de mult trează, dar nu îndrăznise să arunce nici o privire spre ei. Cînd însă văzu că Nils plînge de parcă s-ar fi mîntuit, se sprijini într-un cot și se uită la el.

Abia o zări, că Nils se și porni să zbiere :

— Ce te chiorăști încoace ? Vrei să vezi ce ai făcut din mine ? Da, așa arăt acum, așa și nu alt fel ! Se ridică în picioare, în timp ce Margit se ghemuia sub pătură. Lasă, nu te mai ascunde, că știu eu unde să te găsesc ! spuse el și întinse mîna dreaptă, bîjbîind cu degetul arătător. Te omor, te omor ! Apoi îi smulse pătura și-i apăsă arătătorul pe gît.

— Tată ! spuse Arne.

— Da, să știi, te-ai zbîrcit, ești dărîmată de tot. Mult n-o să mă căznesc cu tine.

Cu un gest convulsiv, mama îi cuprinse mîna între mîinile ei, dar nu putu să scape din strînsoare și se chirci făcîndu-se ghem.

— Tată ! spuse Arne.

— Ia te uită ! ai prins viață ? Uite cum se zvîrcolește strigoiul ăsta bătrîn ! Te omor ! Te omor !

— Tată ! spuse Arne și simți că odaia se învîrtește în jurul lui.

— Te omor, am spus, te omor !

Mama dădu drumul mîinilor și se lăsă moale.

— Tată ! strigă Arne și se repezi într-un colț al camerei unde se afla un topor.

— Te încăpățînezi să nu ții, așa-i ? Bagă de seamă, simt o poftă cumplită... Te omor ! te omor !

— Tată ! strigă Arne și puse mîna pe topor, dar rămase locului nemișcat, de parc-ar fi prins rădăcini.

Chiar în clipa aceea, taică-său se îndreptă din șale, scoase un țipăt ascuțit, își duse mîna la piept și se prăbuși.

— Isuse Hristoase ! mai rosti el și rămase nemîșcat.

Arne nu mai știa bine unde se află. Aștepta ca odaia să se despice în două și o lumină puternică să se reverse în ea. Mamă-sa răsufila din greu de parcă o povară s-ar fi ridicat de pe trupul ei. În cele din urmă, se săltă în sus și-și văzu bărbatul întins cît era de lung pe podea, iar pe fiu-său lîngă el, cu toporul în mînă.

— Doamne, îndură-te ! Ce-ai făcut ? strigă ea, sări din pat, își puse o fustă și se apropie.

Atunci Arne simți că i se dezleagă limba.

— A căzut singur, spuse el încet.

— Nu cred, Arne, spuse mama cu glas ridicat și dojenitor. Acum numai Domnul să te apere și se aruncă văicărindu-se peste cadavru.

Dar băiatul se trezi din toropeală și se aruncă și el în genunchi.

— Pe cît e de adevărat că vreau să am parte de harul lui Dumnezeu, tot atît de adevărat e că s-a prăbușit fără veste.

— Atunci înseamnă că însuși Domnul-Dumnezeu a fost în odaia asta, spuse ea încet. Se făcu ghem și privi țintă înaintea ei.

Nils zăcea mai departe pe jos, cu trăsăturile neschimbate și țepene, cu gura și ochii deschiși. Mîinile i se apropiaseră una de alta de parcă ar fi vrut să se împreuneze, dar n-ar fi izbutit.

— Pune mîna, spuse Margit, că ești voinic. Ajută-mă să-l întind pe pat.

Îl ridicară amîndoi și-l purtară pînă la pat. Mama îi închise ochii și gura, îi întinse trupul și-i împreună mîinile.

Apoi rămaseră amîndoi în picioare privind-l. Nici una din întîmplările vieții lor de pînă atunci nu fusese atît de însemnată și atît de plină de tîlc, pe

cît era aceea. Poate că însuși diavolul fusese printre ei, totuși trecuse și Dumnezeu prin odaie, se întîlniseră doar în fugă. Viața lor de pînă atunci luase sfîrșit.

Era puțin după miezul nopții, dar mama și fiul hotărîră să vegheze mortul pînă-n zori. Arne aprinse un foc viu în cămin și maică-sa se așeză lîngă el. Și cum stătea așa, își aminti de zilele rele pe care le trăise alături de Nils și se rugă lui Dumnezeu mulțumindu-i fierbinte pentru ceea ce făcuse.

— Am avut și zile bune, spuse ea și începu să plîngă de parcă s-ar fi căit pentru rugăciunea de mulțumire ce înălțase adineauri.

Merse chiar mai departe și luă asupra ei vina cea mare de a fi nesocotit — din dragoste pentru mort — porunca Domnului, arătîndu-se neascultătoare față de maică-sa, drept care fusese pedepsită cu această iubire păcătoasă.

Arne se așeză lîngă ea. Maică-sa privi în direcția patului :

— Arne, să nu uiți niciodată că numai de dragul tău le-am răbdat pe toate, spuse ea plîngînd cu sughițuri, dornică să audă un cuvînt drăgăstos, care s-o sprijine în aceste clipe cînd se învinuia singură, cuvinte care să-i rămîină drept mîngîiere pentru viitor.

Băiatul începu să tremure și nu-i răspunse.

— Să nu mă părăsești niciodată, mai spuse ea printre sughițuri.

Abia atunci își dădu seama ce se petrecuse în sufletul ei în toți acești ani de suferință și cît de singură s-ar simți dacă, drept răsplată pentru marile ei devotament, ar pleca acum de acasă.

— Nu, murmură el, niciodată, și vru să se îndrepte spre ea, dar nu avu putere.

Stăteau așa unul lîngă altul și plîngeau amîndoi în hohote. Margit se ruga cu glas tare, cînd pentru

răposat, cînd pentru ea și pentru fiul ei ; plîngea, apoi se ruga iar și iar plîngea. În cele din urmă, spuse :

— Arne, tu ai glas tare frumos ; așază-te lîngă taică-tău și cîntă ceva.

Și Arne simți că-și recapătă puterile. Se ridică, aduse cartea de imnuri, aprinse o bucată de lemn rășinos și, ținîndu-l cu o mîină, în timp ce cu cealaltă ținea cartea, se așeză la căpătîiul patului și cîntă cu voce limpede imnul al 127-lea din Kingo :

*„Doamne,-acum mînia ta o curmă,
Sîngerosul bici al ei — în urmă
Lasă-l, cel cu care ne-ai vestit,
Fiindcă am păcătuit !“*

Capitolul V

Arne ajunsese zgîrcit la vorbă și temător de oameni ; ducea vitele la păscut și făcea versuri. Avea aproape douăzeci de ani și tot mai mergea cu vitele. Împrumuta cărți de la pastor și citea, iar altă treabă nu mai făcea.

Pastorul vru să-l facă învățător „fiindcă, îi spuse el, muzica bisericească trebuie să tragă foloase de pe urma însușirilor și a cunoștințelor tale“. Arne nu dădu nici un răspuns, dar a doua zi, în timp ce mîna oile, compuse cîntecul următor :

*„Mielușele, mielușelul meu,
Și de hoinărești mereu-mereu
Pe prăpăstioase stînci în sus,
Clopoșelul urmărește-ți-l supus.*

*Mielușele, mielușelul meu,
Ne-ntinat să fii și alb mereu !
Pentru cînd va ninge, mama vrea
O rochiță de la miel, de nea.*

*Mielușele, mielușelul meu,
Apără-ți burtica, ți-o spun eu !
Nu vezi, găgăuță mic,
Largul mamei polonic ?“*

Avea douăzeci de ani cînd, într-o zi, auzi din întîmplare o convorbire care avu loc între maică-sa și soția fostului proprietar al fermei ; nu se înțelegeau în privința calului care era proprietate comună.

— Trebuie să văd ce spune și Arne, făcu maică-sa.

— Ah, trîntorul ăla ! răspunse cealaltă. Ar fi foarte încîntat dacă și calul ar umbla haihui prin pădure ca el.

Maică-sa tăcu, deși fusese foarte limbută pînă atunci.

Arne se înroși ca focul. Nu-i trecuse niciodată prin minte că maică-sa va trebui să audă vorbe de ocară din cauza lui și, cine știe ? poate că auzise destule pînă atunci. De ce nu-i spusese nimic ?

Chibzui multă vreme și deodată își dădu seama că maică-sa nu-i vorbea aproape de loc ; dar nici el nu vorbea cu ea. De fapt cu cine vorbea el ?

Uneori, duminicile, cînd stătea liniștit acasă, ar fi vrut să-i citească maică-si predica pentru că vederea ei nu mai era foarte bună, prea multe lacrimi vărsase în viață. Dar nu ajunsese s-o facă niciodată. Alteori, cînd în casă se așternea o tăcere mare și el își spunea că maică-sa se plictisește, ar fi vrut să-i

citească din cărțile lui dar nici asta nu apucase să facă vreodată.

„Va să zică așa nu mai merge, își spuse el. Mă las de vite și rămîn jos, cu mama.“

Mai așteptă cîteva zile și hotărîrea lui se întări ; duse turma departe, în pădure, iar el făcu un cîntec :

*„In sat zarvă-i, în pădure dai de-odihnă, că-n zăvoaie
Portărel nu sechestrează, colo-acuma doi jupoaie.
Ca în jur de-altar acolo, aici n-ai gîlceve-ntr-una,
Poate și pentru că-n codru nici biserică nu-i vruna.*

*Cîtă liniște-n pădure ; numai uliul, din pură
Sete de-a cunoaște, duce fulgi de vrabie în gură
Și doar vulturul sugrumă cîte-o biată vietate,
Ca de mare plictiseală, slabul, să nu piară poate.*

*Un copac tăiat stă-n cale, altu-i putred jumătate ;
În birlog, spre seară, vulpii roșii, albul miel îi cade.
Pe ea o sfișie lupul și-mblinzite-s, lup cu vulpe,
Arne împușcînd jivina cînd i-urcau zorii pe pulpe.*

*O, în luncă și-n pădure cîte pot să se petreacă ;
Doar să fii cu ochii-n patru să nu vezi pe dos vreo cracă.
Un flăcău ce-și omorîse tatăl mi-a venit în vise ;
Nu știu unde, cred că-n iaduri fost-a asta, pare-mi-se.“*

Se întoarse acasă și-i spuse maică-si să-și caute în sat un cioban ; cît despre el, voia acum să vadă de fermă. Și așa se făcu ; numai că maică-sa îl tot muștra ca nu cumva să muncească peste măsură. Acum îi dădea mîncare așa de bună, încît lui Arne îi era rușine ; totuși nu spunea nimic.

Avea în minte un cîntec al cărui refren era : „Peste vîrfuri de munți“. Dar nu izbutea să-l ter-

mine, mai ales fiindcă voia să repete refrenul la fiecare două versuri; în cele din urmă, se lăsă pătubaș.

Multe din cîntecele lui ajungeau la urechile oamenilor și erau primite cu bucurie; unii ar fi vrut să stea cu el de vorbă, cu atît mai mult cu cît îl știau încă din copilărie. Dar Arne se temea de toți oamenii pe care-i cunoștea și avea o părere proastă despre ei, mai ales fiindcă și închipuia că și ei aveau o părere proastă despre el.

La munca cîmpului îl ajuta un om de vîrstă mijlocie, Knut din Oberland, care cînta din cînd în cînd, dar numai același cîntec. După cîteva luni, Arne se hotărî să-l întrebe dacă nu mai știe și alte melodii.

— Nu, spuse omul.

Peste cîteva zile își reîncepu cîntecul și atunci Arne îl întreabă :

— Cum se face că l-ai învățat doar pe ăsta ?

— Uite așa, spuse omul.

Îndată după aceea, Arne intră în casă și o găsi pe maică-sa plîngînd, ceea ce nu se mai întîmplase de la moartea lui taică-său. La început, se prefăcu a nu băga de seamă și se îndreptă iar spre ușă; dar simțea că maică-sa îl urmărește cu o privire mîhnită, așa că se opri locului.

— De ce plîngi, mamă ?

Cum în clipa aceea în odaie nu răsunară decît cuvintele lui, auzindu-și întrebarea, Arne simți că n-o rostise cu destulă gingășie. Iată de ce spuse iar :

— De ce plîngi, mamă ?

— Nici eu nu știu, răspunse maică-sa, dar încep să plîngă și mai tare.

Arne rămase locului multă vreme, apoi își adună tot curajul și spuse :

— Ai o pricină anume ca să plîngi ?

Tăcerea se așternu iar. Arne se simțea foarte vinovat, deși maică-sa nu-i spusese nimic și nici el nu prea știa despre ce-i vorba.

— Așa mi-a venit, spuse mama. După o vreme adăugă : De fapt sînt foarte fericită, apoi izbucni iar în lacrimi.

Dar Arne ieși repede din casă, simțea nevoia să se îndrepte spre stîncă din față. Se așeză în așa fel încît să poată privi în jos și în timp ce se afla acolo, îl podidiră lacrimile și pe el.

„Dacă cel puțin aş şti de ce plîng ?“ îşi spuse Arne.

La oarecare înălţime deasupra lui, pe pămîntul arat, Knut îşi cînta cîntecul :

*„Ingerid Sletten din Sillegjord n-avea
Nici argint, nici aur, i-o scufiţă doar
Tare colorată ; altădat' la altar
Maică-sa, mireasă, apăruse-n ea.*

*Bani în beci n-aflase, nu găsit-a-n scrin
Moştenire, alta, din părinţi — nimic ;
Pentru ea, scufiţa cîntărea (cum zic)
Mult mai mult ca toate şi-a păstrat-o prin*

*Douăzeci de ani de lungi fereţi, pios ;
Larma şi lumina zilei — la ce bun ?
«Ca mireasă-o dată, poate c-am s-o pun,
La altar, gătită, cînd mă vor fi scos !»*

*Ani în şir treizeci a fost ascuns-o, vai !
Drăgăstos în umbra lăzii : «Mi-o voi lua
Poate-atunci la nuntă, totuşi nunta mea
Fericită, care s-o porni cu-alai...»*

*Și s-au scurs în țară patruzeci de ani.
Ea cu gândul tot la maică-sa mereu.
«Vechea mea scușiță, prind să cred și eu,
Pentru noi, că timpu-i de mult bolovani!»*

*Presimțindu-și moartea, merge iute foc
(Inima-i cum bate... pașii-i cum sorb jar...)
Ca să-și afle-n vechea ladă scufa, dar
Nici de-un fir de scamă n-a mai dat în loc.“*

Arne ședea acolo și din depărtare, de pe deal, cîntecul ajungea pînă la el. În cele din urmă urcă pînă la Knut.

— Mama ta mai trăiește ? îl întrebă el.

— Nu.

— Dar taică-tău ?

— Nu, nici tata.

— Au murit de mult ?

— Da, de mult.

— Îmi închipui că n-ai multe rude care să te iubească.

— Nu, n-am.

— Pe aici ai pe cineva ?

— Nu, aici nu.

— Dar la tine acasă ?

— Nu, nici acolo.

— Atunci n-ai pe nimeni care să țină la tine ?

— Nu, pe nimeni.

Arne îl lăasă în pace, simți că o iubește pe maică-sa atît de mult, că-i saltă inima în piept și i se păru că o luminează se lăsa asupra lui.

„Doamne-Dumnezeule, gîndi el, tu mi-ai dat-o, datorită ei am cunoscut o dragoste nesfîrșit de mare și uite, trec pe lîngă ea fără s-o iau în seamă și poate

că odată, cînd o să am nevoie de ea, n-am s-o mai gădesc.“

Arne vru să se ducă la maică-sa, măcar s-o vadă. Dar în timp ce se îndrepta spre casă, îl fulgeră un gînd :

„Fiindcă ai disprețuit-o, s-ar putea să-ți capeti curînd pedeapsa și s-o pierzi !“

Se opri locului și-și spuse :

„Dumnezeule, ce are să se aleagă atunci de mine ?“

I se păru că în clipa aceea avea să li se întîmple o nenorocire și se repezi spre casă în cîteva salturi ; o sudoare fierbinte îi scălda fruntea, abia mai atingea pămîntul cu picioarele. Deschise larg ușa. Maică-sa se culcase și lumina lunii îi scălda fața : era acolo și dormea ca un copil.

Capitolul VI

Cîteva zile după aceea, mama și fiul, care se simțeau acum mai strîns legați unul de celălalt, hotărîră să se ducă la nunta unor rude, la o fermă din apropiere. Margit nu mai fusese la o petrecere de pe vremea cînd era fată tînăra.

Amîndoi îi cunoșteau pe cei mai mulți dintre oaspeți doar după nume și lui Arne i se părea ciudat simțind privirile tuturor îndreptate asupra lui.

În tindă auzi pe cineva care rostea o vorbă — de fapt nu era sigur, i se păruse doar că ar fi auzit-o — dar cînd își amintea de ea, simțea cum fierbe fiecare picătură de sînge din el.

Se țină tot timpul de omul care spusese cuvîntul acela și în cele din urmă se așază lîngă el. Dar în timp ce se apropie de masă, i se păru că discuția luase la repezeală o altă întorsătură.

— Ei, acum am să vă spun o poveste din care o să vedeți că nu-i chip să păstrezi o taină, fiindcă pînă la urmă tot iese la iveală, spuse omul, și lui Arne i se păru că, rostind aceste cuvinte, se uitase la el.

Era un individ urît, cu păr subțire și roșcat deasupra frunții înalte și boltite. Dedesubt se zăreau ochii foarte mici și un nas ca un cartof; în schimb gura era foarte mare cu buzele groase și albicioase. Cînd rîdea i se vedea cerul gurii. Își ținea pe masă mîinile, niște mîini greoaie și grosolane, deși cu încheieturi subțiri. Privirea era pătrunzătoare; vorbea repede dar cu stîngăcie. I se spunea „fanfaronul” și Arne știa că, pe vremuri, croitorul Nils îi jucase o festă.

— Da, sînt multe păcate pe lumea asta și sînt mai aproape de noi decît ne vine să credem... Dar n-are a face. Acum o să auziți ceva tare urît. Cei mai în vîrstă dintre voi își aduc aminte de Alf, de Raniță-Alf. „Las’ că mă-ntorc!” spunea Alf. Vorba asta e a lui; fiindcă ori de cîte ori încheia un tîrg — și la asta se pricepea șmecherul! — își vîntură ranița în spinare: „Las’ că mă-ntorc!” spunea Alf. Drace, mare șmecher mai era și ăsta, strașnic șmecher, zău așa, la toate se pricepea Alf, Raniță-Alf... Ei, și pe urmă s-a întîmplat chestia aceea cu el și cu trîntorul ăla mare. Trîntorul... păi, îl cunoașteți, doar — lung mai era și tare leneș. I-a căzut cu tronc la inimă un cal negru ca pana corbului cu care venise Raniță-Alf și care țopăia ca o broască. Și pînă să-și vină trîntorul în fire, i-a și plătit lui Alf cincizeci de taleri pe gloabă. Și iacătă-l

pe trîntor că se urcă-ntr-o căruță cît era de lung ca s-o facă pe nebunul cu calul de cincizeci de taleri : dar degeaba plesnea el din bici și blestema de se umpluse toată curtea de praf, calul nu făcea decît să se năpustească nevinovat în toate ușile și-n toate zidurile din jur ; asta fiindcă avea albeață pe ochi. Din clipa aceea, cei doi începură să se încaiere pretutindeni ca niște cocoși. Trîntorul cerea banii înapoi, dar nu mai văzu nici o lețcaie. Raniță-Alf i-a tras o mamă de bătaie de i-au mers fulgii. „Las' că mă-ntorc !“ a spus Alf. Drace, mare șmecher era asta, un șmecher strașnic, zău așa, la toate era bun Alf, Raniță-Alf. Ei, pe urmă au trecut cîtiva ani și-n timpul asta nu l-a mai văzut nimeni. Cam peste vreo zece ani i s-a dat de știre să vină la Kirchberg că cineva îi lăsase o moștenire mare. Trîntorul află și el vestea. „Trebuia să-mi închipui, spuse el, banii îi vin lui, nu oamenilor de treabă.“ Pretutindeni se vorbea acum numai despre Alf ; și atîta au trîncănit oamenii, că pînă la urmă s-a aflat că ultima oară fusese văzut dincoace de Rörenberg, dar n-a mers mai departe. Știți doar drumul care duce dincolo ; vreau să spun drumul vechi. Dar de la o vreme, cu ferma lui și cu alte învîrteli, trîntorul ajunsese om mare. Pe de altă parte, devenise cucernic și toată lumea era încredințată că nu degeaba îl lovește pe cîte unul evlavia așa, deodată. Și au început să umble tot felul de vorbe despre el. Era pe vremea cînd șoseaua de pe Rörenberg trebuia să-și schimbe direcția. Bătrînilor noștri le-a plăcut totdeauna drumul drept, iată de ce o luau pieptiș peste Rörenberg ; nouă ne place să fîie lin, așa că drumul de azi merge de-a lungul apei. S-a pornit atunci o forfotă și un tărahoi de-ai fi zis că se dărimă tot muntele. Veneau tot felul de ingineri de poduri și șosele, dar cel mai des venea șeful lucrărilor,

fiindcă el avea de două ori mai multe permise de călătorie. Într-o bună zi, în timp ce se lucra de zor printre bolovanii aceia, a vrut cineva să ia o piatră, dar n-a apucat decît o mîină care se zărea dîn grămadă și mîina aceea era atît de puternică încît cel ce o apucase se dădu peste cap cu ea cu tot. Era trîntorul. Îl chemară pe șeful lucrărilor care se afla pe aproape și dezgropară osemintele unui om. Chemară și un medic, care le potrivi așa de strașnic, că nu mai lipsea decît carnea de pe ele. Oamenii spuseră că scheletul era mare, tot atît de mare cît fusese și Raniță-Alf. „Las' că mă-ntorc eu!” spunea Alf. Fiecare se miră în sinea lui că o mîină moartă putuse să doboare atît de ușor un vlăjgan cum era trîntorul și fără măcar să-l lovească. Șeful lucrărilor i-o spuse pe față, bineînțeles în așa fel ca să n-audă nimeni. Atunci trîntorul începu să blesteme de i se făcu șefului negru înaintea ochilor.

„Bine; bine, spuse el, poate că n-ai fost tu acela, dar oricum ești omul cel mai nimerit ca să dormi la noapte lingă cadavru, nu-i așa?”

„Cred și eu”, îi răspunse trîntorul.

Apoi doctorul legă laolaltă oasele scheletului și-l întinse pe un pat în baracă. Pe celălalt pat avea să se culce trîntorul; cît despre șeful lucrărilor, se înfășură într-o manta și rămase afară, lipit de zid. Cînd se întunecă și veni timpul ca trîntorul să intre în baracă și să doarmă cu scheletul, ușa se închise ca de la sine în urma lui lăsîndu-l în întuneric. Trîntorul începu să cînte imnuri, avea o voce puternică.

„De ce cînti imnuri?” îl întrebă de afară șeful lucrărilor.

„Cine știe, poate că pentru el le cînt!” răspunse trîntorul, apoi începu să se roage cu glas ridicat.

„De ce te rogi ?“ îl întreabă șeful lucrărilor.

„Păi, cu siguranță că a fost un mare păcătos“, răspunse trîntorul.

Apoi se făcu liniște și supraveghetorul fu cîț pe-acı să ațipească. Deodată, cineva urlă de se cutremură toată baraca : „Las' că mă-ntorc eu !“ Se pornı un tăărăboi drăcesc : „Dă încoace cincizeci de țaleri !“ răcni trîntorul, apoi se auzi un țipăt și un trosnet ; supraveghetorul se repezi spre ușa, oamenii se năpustiră cu pari și cu făclii în mîini și-l găsiră pe trîntor lungit pe jos în mijlocul odăii, cu scheletul lîngă el.

În jurul mesei se lăsase o liniște de moarte. În cele din urmă cineva trase din pipă și spuse :

— Se vede că-și pierduse mințile.

— Da, se vede.

Arne își dădea seama că toată lumea se uită la el, dar nu se putea hotărî să ridice ochii.

— Ei, și cum am mai spus, adăugă în treacăt primul, nu-i chip să tănuiești ceva, că pînă la urmă tot iese la iveală.

— Am să vă povestesc și eu despre unul care a ridicat mîna asupra lui taică-său, spuse un individ blond și gras, cu o față rotundă.

Arne nu mai știa unde să se vîre.

— Într-o familie cu vază din Hardanger era un bătauș care venise multora de hac. Cu taică-său nu se înțelegea fiindcă, după ce-i cedase averea își oprise și el o parte. Lucrurile ajunseră departe : omul nu mai avea astîmpăr nici în casă, nici afară din casă ; se făcea din ce în ce mai rău și taică-său era cu ochii pe el.

„Mie n-o să-mi poruncească nimeni“, spuse într-o zi fiul.

„Atîta timp cît sînt în viață, îți poruncesc eu“, spuse tatăl.

„Tacă-ți gura, că te pocnesc“, spuse fiul și se sculă în picioare.

„Să te văd, pe urmă știu eu că n-o să-ți meargă bine pe lumea asta“, răspunse tatăl și se ridică și el.

„Nu, zău ? !“ spuse fiul și se repezi la el trîntindu-l la pămînt.

Taică-său nu se apără, își încrucișă brațele și-l lăsă să dea în el. După ce-l bătu, fiu-său îl tîrî spre ușă, strigînd :

„Vreau să am liniște în casă.“

Dar cînd ajunseră în dreptul uşii, taică-său se ridică în picioare.

„Pînă aici, spuse el, și eu l-am cărat pe taică-meu pînă aici.“

Fiul nu se sinchisi de vorbele astea, ci-l împinse dincolo de prag.

„Pînă aici am spus !“ strigă bătrînul.

Apoi făcu un salt, își trînti fiul la pămînt și-i trase o mamă de bătaie de parc-ar fi fost un plod.

— Foarte urît ! spuseră cîțiva.

— N-ai voie să-ți lovești tatăl !

Așa i se păru lui Arne că spusese cineva, dar nu era sigur.

— Acum vreau să vă povestesc și eu ceva, rosti Arne, ridicîndu-se în picioare.

Era galben la față ca un mort și nu știa încă ce avea să spună. Vedea doar cum zboară cuvintele în jurul lui ca niște fulgi mari de zăpadă. „La noroc“, gîndi el și începu.

— Un pitic întilni odată un flăcău, care plîngea.

„De cine te temi mai mult ? îl întrebă piticul. De tine sau de alții ?“

Dar băiatul visase că e nevoit să-și omoare tatăl care era un om rău și de aceea îi răspunse :

„Cel mai mult mă tem de mine însumi.“

„Atunci, din partea ta, poți să fii liniștit și să nu mai plîngi niciodată, fiindcă de acum înainte n-ai să te mai războiești decît cu alții.“

Și piticul își văzu de drun. Primul om cu care se întîlni flăcăul îl luă peste picior și el îi răspunse la fel. Se întîlni cu un altul care-l lovi și atunci flăcăul se apără și-l lovi și el. Fiindcă al treilea vru să-l ucidă, fu nevoit să-l ucidă el. Toți oamenii îl bîrfeau așa că se vedea constrîns să-i bîrfească și el. Își zăvorau dulapurile și ușile de frica lui și el trebuia să fure lucrurile de care avea nevoie ; pînă și somnul trebuia să și-l fure noaptea. Și fiindcă nu mai putea să facă bine, fu nevoit să facă rău. Atunci tot satul începu să spună :

„Trebuie să scăpăm de flăcăul ăsta, e prea ticălos !“

Și într-o bună zi îi făcură de petrecanie. Flăcăul habar n-avea să fi făcut vre-o nelegiuire, astfel că după moarte se duse drept la Dumnezeu. Pe o bancă ședea taică-său pe care nu-l omorîse, și în fața lui, pe o altă bancă, ședeau toți acei care-l siliseră să facă rău.

„De care bancă te temi ?“ îl întrebă Dumnezeu.

Și flăcăul arătă banca cea lungă.

„Atunci așază-te lîngă taică-tău !“ spuse Dumnezeu.

Și flăcăul se pregăti să se supună. În clipa aceea taică-său se prăbuși de pe bancă și pe spatele lui se văzu o rană larg deschisă. Dar în locul lui se afla fantoma flăcăului, numai că avea fața palidă ca de mort și schimonosită de căință ; o altă fantomă avea chip de bețiv, îi tremurau mîinile și picioarele, apoi alta avea o privire rătăcită, hainele sfîșiate și un rîs înfiorător.

„Asta ar fi putut să ți se întîmple și ție“, spuse Dumnezeu.

„Adevărat ?“ întrebă flăcăul și apucă poala veșmîntului lui Dumnezeu.

În clipa aceea, cele două bănci dispărură, flăcăul se pomeni în fața Domnului și începu să rîdă.

„Gîndește-te la asta cînd ai să te trezești“, spuse Dumnezeu și, în clipa aceea, flăcăul se trezi.

Dar băiatul care a avut acest vis sînt eu, iar cei care vor să-l ducă în ispită fiindcă cred lucruri urîte despre el sînteți voi. De mine nu-mi mai e frică acum, mi-e frică de voi. Nu zădăriți ce-i rău în sufletul meu, fiindcă nu știu dacă voi putea să apuc și eu vreodată poalele veșmîntului lui Dumnezeu.

Arne se năpusti afară și oamenii se uitară unul la celălalt.

Capitolul VII

Cele ce urmează se petrecură a doua zi, în șopro-nul aceleiași ferme ; Arne se îmbătase pentru prima oară în viață, i se făcuse rău și acum zăcea în șopro-n de douăzeci și patru de ore. Își îndreptă spinarea, se sprijini într-un cot și-și vorbi sie însuși :

„Ōri de cîte ori mă apuc de ceva, se ivește bănuiala de lașitate. Am fost laș fiindcă n-am șters-o de acasă cînd eram copil ; am fost laș fiindcă am ascultat de tata mai mult decît de mama. Îi cîntam cîntece deocheate, din lașitate. M-am apucat să pasc vitele, tot din lașitate ; și cititul... da, tot asta a fost, am vrut să mă ascund de mine însumi. Cînd m-am făcut băiat mare, nu i-am luat mamei parte împo-triva tatii — din lașitate ! Dacă în noaptea aceea

nu l-am... aoleu !... tot lașitate a fost. Aș fi fost în stare să-l las s-o omoare ; înainte de asta nu mai puteam răbda casa — lașitate ; dar nici nu mi-am luat tălpașita — lașitate ; n-am făcut nimic, am mers cu vitele la păscut — lașitate. E drept că-i făgăduisem mamei să rămîn acasă, dar aș fi fost destul de laș ca să nu mă țin de cuvînt, dacă nu mă temeam să plec printre oameni străini. Căci mă tem de oameni, mă tem, mai ales fiindcă-mi spun că toată lumea vede ce urîcios sînt. Dar fiindcă mă tem de ei îi vorbesc de rău — blestemată lașitate ! Versurile tot din lașitate le fac. Nu îndrăznesc să mă gîndesc la treburile mele și mă amestec în treburile altora. Asta se cheamă să faci poezii ! Ar trebui să mă așez locului și să plîng pînă ar lăcrima și pietrele, da, așa ar trebui să fac ; dar eu mă mulțumesc să spun : ssst, ssst ! și mă cufund în trîndăvie. Pînă și cîntecele mele sînt lașe, dacă ar fi curajoase ar fi mai bune. Mă tem de gîndurile robuste așa cum mă tem de tot ce e robust. Ori de cîte ori îmi iau un avînt, o fac împins de mînie și mînia înseamnă tot lașitate. Sînt mai deștept, mai destoinic, mai învățat decît par ; sînt mai bun decît vorbăria mea, dar din lașitate nu îndrăznesc să mă arăt așa cum sînt. Pînă și rachiul, tot din lașitate am băut, fiindcă am vrut să-mi amăgesc durerea. Era groaznic la gust, dar eu am băut, am băut și iar am băut ; am băut sînge din inima tatălui meu, dar tot l-am băut ! Lașitatea mea n-are margini ; dar cea mai mare lașitate este că stau aici, uite, așa, și că pot să-mi spun toate astea... Să mă omor ? Atîta pagubă ! Sînt prea laș pentru așa ceva. Și totuși cred și în Dumnezeu, da, cred în Dumnezeu. Grozav aș vrea să mă duc la el, dar mă oprește lașitatea. Un laș se teme de schimbările mari. Dar dacă aș încerca, atîta cît pot ? Dumnezeule atotputernic ! Dacă aș

încerca ? Ar trebui să mă învăț minte, în măsura în care viața mea fără haz poate răbda așa ceva ; fiindcă nu mai am nici un oscior în trup, nici măcar zgîrciuri nu mai am, am doar ceva apos, moale... Dacă aş încerca... să încerc cu cărți bune, blajine... fiindcă de cele tari mi-e frică... să încerc cu povestiri frumoase și cu legende și cu tot ce e blind. În fiecare duminică să ascult o predică și în fiecare seară să fac o rugăciune. Apoi să mă țin zdravăn de treabă, ca să aibă religia unde să rodească, fiindcă cine-i leneș nu seamănă nimic. Dacă aş încerca, Doamne-Dumnezeule, Dumnezeule bun al copilăriei mele, ce-ar fi dacă aş încerca ?“

În clipa aceea, o femeie deschise ușa șopronului și se prăbuși la pământ cu fața palidă ca de mort, deși scăldată în sudoare... era maică-sa. Își căuta băiatul de două zile. Îl striga fără să se oprească să tragă cu urechea, îl striga într-una și alerga dintr-un colț într-altul, pînă cînd Arne îi răspunse dindărătul stogului de fîn unde se afla. Atunci maică-sa scoase un strigăt ascuțit, sări în grămada de fîn mai sprintenă decît un băiețandru și se aplecă asupra lui.

— Arne, Arne, ești aici ? Va să zică te-am găsit ; te caut de ieri ; toată noaptea te-am căutat ! Bietul, scumpul meu Arne ! Am văzut eu că te-au supărat ! Ce n-aș fi dat să-ți vorbesc și să te mîngîi, dar niciodată nu-mi îngădui să stau cu tine de vorbă !... Arne, am văzut cum beai ! Doamne-Dumnezeule mare ! *Nu-mi da prilejul să mai văd o dată așa ceva ! Urmă o lungă pauză apoi Margit își recăpătă graiul. Domnul să te aibă în pază, băiatule, am văzut cum beai ! Și apoi parcă te-a înghițit pămîntul deodată ; erai beat și topit de durere... și eu am început să alerg prin toate casele ; te-am căutat și afară, pe cîmp, dar nu te-am găsit ; te-am căutat în fiecare tufiș, am întrebat

pe toată lumea, am intrat și aici, dar nu mi-ai răspuns... Arne, Arne, am umblat pe malul apei, dar mi s-a părut că nicăieri nu era destul de adâncă. Mama se aplecă și mai mult asupra lui. Deodată mi-am simțit inima ușoară: mi-am spus că plecaseși cu siguranță acasă și într-un sfert de oră am și ajuns la noi. Am deschis ușa, te-am căutat în toate încăperile și abia atunci mi-am dat seama că cheia fusese la mine și că tu n-ai fi avut cum să intri în casă. Arne! ncaptea asta am cercetat tot drumul de o parte și de cealaltă, numai pînă la trecătoare n-am îndrăznit să merg. Nu știu cum am ajuns pînă aici, nimeni nu mi-a dat nici o povață, numai Dumnezeu mi-a spus că aici trebuie să te găsesc!

Arne încercă s-o liniștească.

— Nu-i așa că n-ai să mai bei niciodată rachiu?

— Nu, zău că nu!

— S-au purtat tare rău cu tine? Au fost răi?

— Nu, numai că eu... am fost atît de laș... Arne apăsă pe acest cuvînt.

— Mi-e cu neputință să mă-mpac cu gîndul că au fost răi cu tine. Ce ți-au făcut? Tu nu-mi spui niciodată nimic! Și mama reîncepu să plîngă.

— Nici tu nu-mi spui niciodată nimic, răspunse Arne cu blîndețe.

— Tu ești de vină, Arne. M-am obișnuit de pe timpul lui taică-tău să tac... poate că ar fi trebuit să-mi dai o mîină de ajutor. Pentru Dumnezeu, nu ne avem decît pe noi doi și doar am trecut împreună prin atîtea!

— Să încercăm dacă nu cumva ar putea fi mai bine decît este, șopti flăcăul... Duminica viitoare am să-ți citesc predica.

— Dumnezeu să te binecuvînteze! Ascultă, Arne!

— Da, mamă.

— Trebuie să-ți spun ceva.

— Spune !

— Am păcătuit față de tine ; am făcut un lucru nedrept.

— Tu, mamă ?

Și Arne fu atât de mișcat auzind că buna, răbdătoare a lui mamă se învinuia de a fi greșit față de el care nu-i dăduse niciodată pînă atunci o mîină de ajutor, încît îi înconjură umerii cu brațul, o mîngîie și izbucni în plîns.

— Da, am păcătuit, dar n-am avut încotro.

— Nu, n-ai păcătuit niciodată cu nimic față de mine.

— Ba da... dar martor mi-e Dumnezeu că am făcut-o numai din dragoste pentru tine. Ai să mă ierți, nu-i așa ?

— Da, am să te iert.

— Am să-ți povestesc altă dată ; dar trebuie să mă ierți.

— Da, mamă, firește !

— Vezi, cu siguranță că de asta îmi era atât de greu să stau cu tine de vorbă, fiindcă greșisem față de tine.

— Pentru Dumnezeu, nu vorbi așa, mamă !

— Îmi pare bine că ți-am spus cel puțin atît.

— De acum înainte o să stăm mai mult de vorbă, mamă !

— Da, așa o să fie... și apoi ai să-mi citești și predica, nu ?

— Da, am să ți-o citesc.

— Bietul meu Arne ! Domnul să te binecuvînteze !

— Cred că cel mai bine ar fi să mergem acasă.

— Da, să mergem acasă.

— De ce te uiți așa în jurul tău, mamă ?

— Pentru că și taică-tău a fost o dată în șopro-nul ăsta și a plîns.

— Tata ? întrebă Arne și păli tare.

— Bietul Nils ! Era în ziua botezului tău... De ce te uiți așa împrejur, Arne ?

Capitolul VIII

Din ziua în care Arne începu să-și dea silința să se apropie mai mult de maică-sa, relațiile lui cu alții deveniră și ele mai bune. Acum îi privea și el pe oameni cu aceeași blîndețe cu care-i privea maică-sa. Totuși, adesea îi venea greu să-și țină fîgă-duielile, fiindcă maică-sa nu înțelegea totdeauna gîndurile lui mai adînci.

Iată un cîntec compus în vremea aceea :

*„Era o zi cu soare-așa frumoasă,
N-am mai răbdat să stau acas' prea mult ;
Cî-am luat-o creanga-n spre pădure, ca să
Să șed lungit, și-am stat gîndu-mi s-ascult.
Pîșcau tăunii, viespile, fîntarul
Și mișuna furnica, dar ca jarul.“*

— Dragul meu, spuse mama, uite ce frumoasă e vremea, n-ai vrea să ieși puțin ?

Apoi se așeză în verandă și începu să cînte.

*„Era o zi cu soare-așa frumoasă,
M-am fost acrit-acasă tot șezînd ;
Și mă pornii spre luncă vesel, ca să
Să stau lungit ; îmi fredonam în gînd.
Însă-au venit lungi vipere să-și coacă-n
Dogoare solzii, și n-a fost de joacă.“*

— Pe o astfel de vreme dumnezeiască putem merge și desculți, rosti mama și-și scoase ciorapii.

„Era o zi cu soare-așa frumoasă,
N-am mai răbdat să zac prea mult acas’
Sărit-am într-o barcă, lungit ca să
Să șed lungit și-atras de-al undei glas.
Dar mi-a fript nasul soarele. Să-ncapă
Măsura-n toate ! Și-am ieșit din apă...”

— Acum chiar că o să aducem finul uscat, în șopron, zise mama și începu să-l împrăstie cu grebla în toate direcțiile.

„Era o zi cu soare-așa frumoasă.
Răbdare să mai stau acas’ n-avui ;
M-am cățărat pe-un pom ; nici trăsnet ca să
Mă smulgă și nici fulger de-acum nu-i !
Dar o omidă-n sân mi-ntră — ce gîde ! —
Și-am țipat, sărind ; c-aveai ce ride !”

— Dacă vaca nu căpiază azi, apoi nu mai căpiază niciodată, spuse mama și privi în sus, în văpaia soarelui, cu ochii mijiți.

„Era o zi cu soare-așa frumoasă,
De prea mult stat acas’ cam plictisit —
Pînă-n cascadă-astîmpăr n-avui, ca să
Îmi aflu-acolo-odihna, în sfîrșit.
Sfîrșeam... Același soare-și urma leatul ;
De-i ăsta cîntu-ți, tu-mi ești înecatul.”

— Încă trei zile cu soare cum a fost azi și putem strînge toate bucatele, grăi mama și se duse să facă patul.

Totuși, Arne simțea din ce în ce mai deplin fericirea de a trăi alături de maică-sa. Lucrurile pe care ea nu le înțelegea îl ajutau în aceeași măsură ca și lucrurile pe care le înțelegea : să construiască

puntea care-l lega de ea. Căci medita cu atît mai adînc la lucrurile pe care ea nu le înţelegea şi o iubea cu atît mai mult cu cît îi cunoştea toate limitele. Da, mama lui îi devenea neţărmurit de scumpă !

Cînd era mic, lui Arne nu-i plăceau poveştile. Acum însă, ajuns om în toată firea, i se făcu dor de poveşti, apoi de legende populare şi de cîntece de viteză. Un dor ciudat puse stăpînire pe inima lui ; era foarte des singur şi unele lucruri, cărora nu le dăduse nici o atenţie pînă atunci, i se păreau acum minunate. Pe vremea cînd se ducea cu alţi băieţi de vîrsta lui la orele de catehism, se jucau adesea împreună pe malul unui lac mare din faţa casei parohiale. Era aşa-zisul lac negru, fiindcă era adînc şi negru. Îşi aminti acum de lacul acela şi într-o seară urcă pînă la el.

Se aşeză sub un tufiş chiar lîngă casa pastorului situată într-o rîpă abruptă, care se transforma într-un perete stîncos şi înalt ; malul celălalt arăta la fel, astfel că, de ambele părţi ale lacului, umbre lungi se aşterneau pe suprafaţa lui. La mijloc, însă, rămăsese o fişie frumoasă de apă, strălucitoare ca argintul. Pretutindeni domnea o pace adîncă ; soarele apunea şi de dincolo de lac răsunau dangăte slabe de clopot. În afară de asta, nu se auzea nimic. Arne nu se uita înaintea lui, ci jos, spre fundul lacului, pentru că soarele în asfinţit zvîrlea într-acolo o pată roşie, tremurătoare. Mai jos stîncile se dădeau uşor la o parte, alcătuiind o vale lungă şi scundă, în pereţii căreia izbea apa. Ai fi zis că stîncile se pleacă lin una spre cealaltă de parc-ar vrea să lege valea dintre ele. Fermele se înşirau una lîngă alta, nori mici de fum se ridicau spre cer, apoi se împrăştiau. Şesurile verzi scoteau aburi, şalupe încărcate cu fin trăgeau la mal. Arne vedea o mulţime de oameni mişunînd încoace şi-ncolo, dar nu auzea

nimic. Ochii lui se desprinsesă de priveliștea aceasta și se ridicară spre coasta pe care domnea doar pădurea întunecată a lui Dumnezeu. Oamenii își croiseră drum prin pădure și de-a lungul lacului, drum care arăta ca tras cu degetul ; o dungă de praf șerpuia egală prin mijlocul lui. Arne urmări cu privirea dunga aceea care mergea pînă în fața locului unde se afla el. Pînă acolo se întindea pădurea ; stîncile se trăgeau și mai mult înapoi și fermele începeau să se înșire iar una după alta. În locul acela casele erau mai mari decît jos, pe fundul văii ; erau vopsite în roșu și aveau ferestre mari care ardeau în bătaia soarelui. Sus, pe înălțimi, lumina se așternea veselă, astfel că puteai desluși cu ușurință trupșorul fiecărui copil care se zbenguia pe acolo, oricît de mic ar fi fost. În imediată apropiere de lac, nisipul era de un alb-orbitor ; cîțiva copii și cîțiva cîini zburdau de colo pînă colo. Deodată însă soarele dispăru, locurile părăură pustii și greoaie, casele luară o culoare purpurie, pajiștile verzi se înnegriră, nisipul alb se făcu cenușiu, copiii începură să arate ca niște bulgări mici. Un perete de ceață urcase de pe crestele munților și învăluisese soarele. Ochii lui Arne își căutară iar refugiul în jos, spre apă, dar suprafața ei reflecta aceeași priveliște. Șesurile unduiau, pădurea se retrăgea tăcută, colo sus casele priveau în apă, ușile erau date de perete, copiii intrau și ieșeau în fugă. Poveștile și visurile copilăriei se apropiau cum se apropie peștișorii de o undiță, se împrăstiau, se întorceau iar, zburdau în jur, dar nu apucau momeala.

— Să ne așezăm aici pînă vine maică-ta ; doamna pastor își termină și ea treaba îndată.

Arne tresări speriat ; cineva se așezase în spatele lui, foarte aproape.

— Aș fi putut foarte bine să mai rămîn aici noaptea asta, spuse o voce rugătoare și sugrumată de plîns, care părea a fi vocea unei fete foarte tinere.

— Termină o dată cu bocetele ! E foarte urît să plîngi, fiindcă trebuie să te întorci acasă la maică-ta.

Era o voce blîndă, care rostea cuvintele rar, o voce bărbătească.

— Nu de asta plîng.

— Atunci de ce plîngi ?

— Fiindcă mă despart de Matilda.

Așa se numea unica fiică a pastorului și Arne își aminti că fusese crescută împreună cu fata unui țăran.

— Treaba asta nu putea să țină o veșnicie.

— Știu, tată ; dar încă o zi... și fata suspină amar.

— Cel mai bun lucru e să vii numaidecît acasă la maică-ta ; mă tem chiar că e prea tîrziu.

— Prea tîrziu ? De ce ? Ce vrei să spui ?

— Tu ești o fată de țăran și asta trebuie să rămii ; nu ne putem îngădui să facem din tine o mofturoasă.

— Pot să fiu o fată de țăran și dacă rămîn aici.

— Tu nu înțelegi lucrurile astea.

— Dar am umblat mereu în port țărănesc.

— Asta nu ajunge.

— Am învățat și să torc, și să țes, și să gătesc.

— Nici asta nu-i destul.

— Știu să vorbesc cum vorbești tu și cu mama.

— Nici asta nu-i destul.

— Atunci nu mai știu ce ar putea să fie, spuse fata și rîse.

— Are să se vadă cu timpul, mă tem numai că ai început să gîndești prea mult.

— Am început să gîndesc ! Mereu spui lucrul ăsta ; cînd colo eu nu gîndesc de loc, și fata începu să plîngă iar.

— Lasă, ești o flușturistică.

— Domnul pastor nu mi-a spus încă niciodată așa ceva !

— Nu, dar ți-o spun eu acum.

— O flușturistică ? De unde și pînă unde ? Eu nu vreau să fiu o flușturistică.

— Dar cam ce ai vrea să fii ?

— Ce așa vrea să fiu ? I-auzi colo ! N-aș vrea să fiu nimic.

— Bine, atunci asta să fii.

Fata izbucni în rîs. După un timp, spuse cu seriozitate :

— E foarte urît din partea ta să-mi spui că sînt un nimic.

— Pentru Dumnezeu, tu singură vrei asta !

— Nu, n-aș vrea să fiu un nimic.

— Bine, atunci să fii de toate.

Fata rîse. După un timp reluă cu un glas mîhnit :

— Chiar în halul ăsta nu și-a bătut niciodată joc de mine domnul pastor.

— Nu, în schimb a făcut din tine o smintită.

— Domnul pastor ? Niciodată nu te-ai purtat tu cu mine așa de frumos cum s-a purtat domnul pastor.

— Asta ar mai trebui !

— Din lapte covăsit nu poți să faci lapte dulce.

— Ba da, dacă faci brînză din el.

Fata pufni în rîs.

— Uite, vine maică-ta.

Pe dată fata redeveni serioasă.

— N-am văzut de cînd sînt o femeie guralivă ca doamna pastor, chelălăi acum un glas ascuțit care vorbea repede. Haide, Baard, scoală repede și dă drumul bărcii, că altfel nu mai ajungem acasă în

seara asta. Nevasta pastorului mi-a spus să bag de seamă ca Eli să aibă totdeauna picioarele uscate. N-are decît să bage singură de seamă. Și cîcă să se plimbe în fiecare dimineață din cauza anemiei. Anemie-n sus, anemie-n jos !.. Hai, scoală, Baard, și dă drumul bărcii ; în seara asta mai trebuie să frămînt aluatul !

— Încă n-am adus cufărul, spuse el și rămase locului liniștit.

— Nici nu-i nevoie să luăm cufărul, rămîne aici pînă duminica viitoare. Ai auzit, Eli ? scoală-te ; ia-ți legăturica și vino ! Scoală-te o dată, Baard !

Femeia porni și fata o urmă.

— Vino, vino odată ! se auzi de jos.

— Te-ai uitat dacă dopul e la locul lui ? întrebă Baard, care nu se mișcase din loc.

— Da, e aici, și Arne o auzi cum lovea în dop cu un căuș ca să-l fixeze. Haide odată, Baard. Doar n-o să înnoptăm aici !

— Aștept cufărul.

— Dar, pentru Dumnezeu, ți-am spus doar că rămîne aici pînă duminica viitoare.

— Uite-l că vine, spuse Baard și în clipa aceea auziră cu toții huruit de roți.

— Dar le-am spus doar că rămîne aici pînă duminica viitoare.

— Eu însă le-am spus că trebuie să plece o dată cu noi.

Fără să mai piardă vremea, femeia se repezi spre căruță și începu să care în barcă boccele, coșuri și alte cîteva fleacuri. Atunci Baard se ridică și el, urcă în căruță și luă în spinare cufărul.

Dar în urma căruței venea în goană o fată cu pălărie de paie pe cap și cu părul în vînt ; era fiica pastorului.

— Eli, Eli ! strigă ea de departe.

— Matilda, Matilda ! îi răspunse cealaltă și se repezi în întîmpinarea ei.

Se întîlniră sus pe deal, se aruncară una în brațele celeilalte și începură să plîngă. Apoi Matilda ridică un obiect care rămăsese pînă atunci pe iarbă ; era o colivie.

— Pe Narrifas să-l iei tu, și mama a spus așa. Al tău să fie, da, zău... și gîndește-te din cînd în cînd la mine și vino... vino... vino des cu barca la mine !

Amîndouă plîngeau amar.

— Eli ! vino odată, Eli ! Doar n-ai să rămîi acolo ! răsună de jos glasul mamei.

— Dar vin și eu cu tine, spuse Matilda, vin dincolo cu tine și dorm noaptea asta la voi.

— Da, da, da !

Și, strîns îmbrățișate, cele două fete porniră în goană jos, spre debarcader. După un timp, Arne zări barca pe lac ; Eli era în picioare îndărătul cîrmei, ou colivia în mînă și făcea semne, Matilda rămăsese la debarcader și plîngea.

Zăbovi acolo cît timp barca se mai zări pe apă ; după cum am spus, pînă la casele cele roșii nu era drum lung și Arne rămase și el locului. Și privirile lui urmăreau barca. Peste puțin, pătrunse în umbră și Arne așteptă pînă trase la țarm ; apoi îi văzu pe călători oglindindu-se în lac și-i urmări așa, în apă, pînă ajunseră la șirul de case și anume la cea mai frumoasă dintre ele. O văzu intrînd mai întîi pe mamă, apoi pe tatăl care purta cufărul și în sfîrșit pe fată, atît cît putu s-o deosebească după înălțime. Peste un timp, fata ieși iar și se așeză în fața ușii, probabil ca să mai privească o dată pe malul celălalt, în lumina ultimei raze de soare. Dar fata pastorelui plecase, numai el mai era acolo și urmărea chipul lui Eli în apă.

— Oare mă vede ? se întrebă Arne.

Se ridică și plecă ; soarele coborîse, dar cerul era luminos, limpede și albastru, așa cum e în nopțile de vară. De amîndouă părțile, din apă și de pe uscat, aburi urcau pe stînci ; numai vîrfurile lor rămîneau descoperite și se priveau între ele. Aburii se cățărară și mai sus, iar apa se făcu mai neagră, mai adîncă și, într-o oarecare măsură, mai compactă. Jos, pe fund, valea se scurtă și se trase mai aproape de apă ; stîncile se apropiară și ele de ochi pînă se contopiră într-un bulgăre mare, în lumina soarelui care știe să stabilească granițe. Pînă și cerul coborî mai jos și totul căpătă o înfățișare prietenească și binecunoscută.

Capitolul IX

Dragostea și femeile începură să ocupe un loc în gîndurile lui Arne ; cu ajutorul cîntecelor și al poveștilor de demult le privea ca într-o oglindă fermecată — așa cum privise chipul fetei în apă. Ochii lui erau veșnic ațintiți asupra apei și din seara aceea simți dorința să facă un cîntec pentru ea ; căci acum se apropiase de el. Dar gîndul îl părăsi și nu se mai întoarse decît sub forma unui cîntec care-l lăsă nedumerit : era ca și cum altcineva l-ar fi alcătuit pentru el :

*„Zvelta Venevil săltă în condurii-i cît chibrîtul,
Să-și întîmpine iubitul.
«Bună ziua ! Bună ziua !» glas de ciocîrlie-lie
Dulce îl îmbie.*

*Cîntă vesele în crîng păsărele, pene-n pene,
Toate-n zi de Sînziene.
Ris și joc e, dar
Coronițele cununi toate n-ajung la altar.*

Vezi, din viorele — una i-a-mpletit cu mâna ei :

«Ochișori albaștri-ai mei !»

Primăvara, sus în soare el o zvîrle : «Să trăiești,

Prietenă de dor ce-mi ești !»

Alergînd pe cîmp ca mînjii fragezi, chiuu :

«Zi de Sinziene, zi...»

I-mpleti una din păru-i, tot ca de scintei :

«Nu-i așa c-o vrei ?»

A-mpletit, îi dote — gîngăș legămînt ce-adie —

Gura ei trandafirie.

El o luă, primi ; se-aprinse fata ca o vijelie.

Una albă i-a-mpletit, dintr-un snop de crini ; în șoaptă :

«Uite mîna-mi dreaptă».

Și-ncă una, sîngerii trandafiri punînd în ea :

«Ia și stînga mea !»

Pe-amîndouă le-a luat el, dar privea-nspre alt muncel.

Și din flori de pretutindeni una i-a-mpletit :

«N-ăm prea mai găsit !»

Fără-odihnă, mai departe împletea, plîngînd acu' :

«Ia-le toate, toate, tu !»

El nimic n-a spus, le-a luat doar — și-a fugit în munți apoi.

Fără-dè culoare, una i-a-mpletit rotundă :

«E cununa mea de nuntă !»

Pîn' n-a mai văzut nimic de plîns, robi la visul ei :

«Poart-o tu, nu vrei ?»

Cînd s-a-ntors pe nimeni însă nu zări-mprejur — chei !

Și-mpletit-a mai departe, dar cumplit pierdută,

La cununa nunții.

Era după Sinziene, vremea tot se mută

Și-nserează munții.

Impleti din flori de gheață, gheața însă se topi...

«Zi de Sinziene, zi —

Ris și joc e, dar

Coronițele cununi n-ajung toate la altar.»

Prima imagine a dragostei care-i umplea sufletul era umbrită de durerea ce sălășluia în el. Simțea în adîncul lui două dorințe : aceea de a iubi pe cineva și aceea de a ajunge un om mare ; și amîndouă aceste dorințe se contopeau într-una singură. În această perioadă începu să lucreze iar la poezia pe care o intitulase : *Peste vîrfuri de munte*, schimbînd cîte ceva ici-colo și spunîndu-și sie însuși : „Are să meargă ; am să cînt atîta timp cît o să am curajul“. Deși bîntuit de dor de ducă — nu uita de maică-sa ; se mîngîia cu gîndul că îndată ce va prinde rădăcini undeva, într-o țară străină, o va aduce și pe ea și că-i va oferi o viață de care, la ei acasă, nu aveau să se bucure niciodată, nici unul dintre ei. Dar în adîncul acestor doruri se strecura un sentiment tăcut, proaspăt și gingaș, care dispărea lin, dar se întorcea, ieșea la suprafață apoi pierea iar ; și fiindcă Arne era acum un visător, gîndurile lui, deși țîșnite fără voie, puneau tot mai mult stăpînire pe el, mai mult decît își dădea singur seama.

În sat locuia un bătrîn voios care se numea Ejnar Aasen. La vîrsta de douăzeci de ani își rupsese un picior și de atunci umbla sprijinindu-se într-un baston. Dar pretutindeni unde se arăta șchiopătînd și rezemat în băț, se așternea veselie. Era un om cu stare. Avea un crîng mare de nuci și toamna, cînd era cîte o zi frumoasă și însorită, o ceată întreagă de fete vesele se adunau la cules. Ziua le ospăta, iar seara dănuiau. Era nașul celor mai multe dintre ele, cum de altfel era nașul celor mai mulți dintre locui-

torii satului. Toți copiii îi dădeau acest nume pe care-l repetau bătrâni și tineri.

Nașul îl cunoștea foarte bine pe Arne și-l iubea fiindcă-i plăceau cîntecele lui. De data asta îl pofti la cules de nuci. Arne se înroși, apoi începu să caute pretexte ca să nu vină, spunînd că nu era obișnuit să fie laolaltă cu fete.

— Păi, trebuie să te obișnuiești, îi răspunse nașul.

Arne nu dormi toată noaptea, chinuit de gîndul acesta ; o luptă se dădea în el între teamă și dorință, dar pînă la sfîrșit se duse la cules și fu singurul flăcău între toate fetele. Nu-și putu ascunde dezamăgirea : nu erau fete din acelea pe care le cîntase el și nici din acelea de care se temuse. Făceau o gălăgie cum nu mai pomenise de cînd trăia și ceea ce-l minuna mai ales era că puteau să rîdă de orice fleac ; și dacă trei dintre ele rîdeau, atunci izbucneau și celelalte cinci în hohote, numai fiindcă rîdeau cele trei. Între ele se purtau de ai fi zis că trăiesc zi de zi cot la cot, deși multe nici nu se văzuseră pînă-n ziua aceea. Cînd izbuteau să pună mîna pe creanga după care săriseră, rîdeau, dar rîdeau și dacă nu puneau mîna pe ea. Se încăierau pentru prăjina de doborît nucile, cele care izbuteau s-o înhațe rîdeau, cele care nu izbuteau rîdeau și ele. Nașul șchiopăta îndărătul lor, sprijinindu-se în baston și le făcea tot felul de feste. Cele care se lăsau păcălite rîdeau fiindcă le păcăliseră, cele pe care nu le putuse păcăli rîdeau fiindcă nu fuseseră păcălite. Dar toate împreună rîdeau de Arne, și de mutra lui serioasă și cînd rîse și el că n-avea încotro, rîseră pentru că-l vedeau în sfîrșit rîzînd.

În cele din urmă, toată lumea se așeză pe o ridicătură de pămînt, nașul la mijloc și fetele în jurul

lui. Din locul acela se putea vedea pînă departe. Soarele dogorea, dar nimeni nu se sinchisea de asta, se bombardau cu coji de nuci și cu pojghița care le învelea și-i dădeau nașului miezul. Nașul le ceru să facă liniște și începu să împartă în jur lovituri de baston, cît de departe ajungea, fiindcă voia să audă o poveste, ceva foarte hazliu. Ai fi zis însă că a le îndupleca să spună o poveste era mai greu decît a opri o căruță care a pornit-o huruind la vale. Începutul îl făcu nașul, dar unele fete nu voiau să audă nimic, fiindcă-i cunoșteau toate poveștile; în cele din urmă, îl ascultară totuși. Și pînă să-și dea bine seama se porniră toate pe povestit. Arne avea un alt prilej să se minuneze; pe cît de neastîmpărate fuseseră pînă atunci, pe atît de serioase erau acum cînd își spuneau poveștile. Cele mai multe erau povești de dragoste:

— Tu știi una frumoasă, Aase, mi-o amintesc de anul trecut, spuse nașul întorcîndu-se spre o fată chipeșă, care avea o față rotundă și plină de bunătațe.

Fata împletea cozile surorii sale mai mici care-și lăsase capul în poala ei.

— Dar o știe multă lume, răspunse fata.

— Povestește-o, totuși, o rugară toate celelalte fete.

— Nu aștept să mă poftiți prea mult, spuse ea, apoi începu să povestească și să cînte împletind mai departe cozile soră-si.

A fost odată un flăcău care păștea vitēle și care-și ducea de cele mai multe ori turma pe malul unei ape mari. Cînd urca mai sus, dădea de o stîncă și stîncă asta se înălța atît de departe deasupra apei, încît flăcăul putea să strige spre celălalt mal. Fiindcă

dincolo, pe malul dimpotrivă, era o păstoriță pe care o vedea toată ziua în fața ochilor, dar nu putea ajunge pînă la ea.

*„Ca un demon, răsuflarea
Ta în singe îmi pătrunde.
Tare mult îmi placi, fetițo !
Cum te cheamă, ia răspunde ? !“*

Flăcăul repetă cîteva zile la rînd aceeași întrebare și, în cele din urmă, căpătă răspunsul :

*„Cu amoru-n suflet și cu
Pălăria ta de țap,
Vino, de-ndrăznești, încoace,
Jerpelitul la cap !“*

Atunci flăcăul redobîndind înțelepciunea de mai înainte hotărî să nu se mai sinchisească de ea. Dar asta nu era treabă chiar așa de ușoară, fiindcă oriunde și-ar fi dus turma, pînă la urmă tot pe stîncă se întorcea. Flăcăul începu să se neliniștească și-i strigă :

*„Oare tatăl tău, coliba
Und' zidi, că — oricît cată —
Spre biserică cin' merge,
Nu o vede niciodată ?“*

Fiindcă era gata să creadă că fata e o zîină a pădurii.

*„Tatăl meu muri, coliba
Ars-a în trecut ;
Toată viața, eu pe lume
Nici de-un preot n-am știut.“*

Flăcăul nu fu mai înțelept nici de data asta. Rămase toată ziua sus, pe stîncă, și noaptea visă că fata

dansa în jurul lui și că ori de cîte ori voia să pună mîna pe ea, îl lovea cu o coadă lungă de vacă. Băiatul nu mai apuca să închidă ochii ; nici de muncă nu mai era bun, astfel că nu era bine de el.

*„Nu vreau, de-i fi crăjitoare,
Nici să știu ceva de tine ;
De ești însă doar o fată,
Poți — atunci — vorbi cu mine.“*

Dar nu primi nici un răspuns și credința lui că fata e o zîină a pădurii se întări. Nu mai duse vitele la păscut, dar nici așa nu-i merse mai bine, fiindcă oriîncotro se ducea, oriunde se afla și orice făcea, se gîndea mereu la frumoasa zîină a pădurii care cînta din corn.

Într-o zi, în timp ce spărgea lemne, o fată intră în curte și fata arăta leit ca zîina pădurii, dar cînd se apropie văzu că nu era ea. Cîndul acesta începu să-l frămînte ; fata se întoarce spre el și de departe arăta ca zîina pădurii ; el alergă s-o întîmpine. Dar pe măsură ce se apropia, vedea că totuși nu-i ea.

Din clipa aceea, oriunde s-ar fi dus flăcăul, la biserică, la joc sau la vreo petrecere, fata se ivea și ea ; de departe semăna cu zîina pădurii, dar cînd se apropia era alta ; o întrebă dacă era sau nu ea, dar fata își bătu joc de el.

„Fie că te năpustești asupra unui prilej, fie că te tîrăști spre el, tot aia e“, își spuse flăcăul și luă fata de nevastă.

Dar îndată după nuntă, simți că-i era nesuferită. Cînd pleca de acasă nu mai putea de dorul ei, dar cînd erau împreună iubea o fată pe care n-o vedea. Așa se face că se purta urît cu nevastă-sa ; ea însă, răbda totul și tăcea.

Dar într-o zi, ducându-se după cai, flăcăul urcă pe stîncă, se așează și strigă :

*„Lună și stelute,-asemeni
Apei, pînă-n depărtare,
Nu se mișcă-n jur, tac toate,
Liniște doar doru-mi n-are.”*

Îi plăcea să se așeze sus pe stîncă și din ziua aceea, ori de cîte ori nu se simțea bine acasă, venea aici, iar în lipsa lui nevastă-sa plîngea.

Într-o zi, în timp ce se afla pe stîncă, o văzu și pe zîna pădurii aieva, dincolo, pe malul celălalt și o auzi cîntînd din corn.

*„Ești și șezi aici, și gîfii
Ca un scos din minți ! Se face
Mie chiar acum că-a plînge-mi
Vine — care cum îi place...”*

Atunci ea îi răspunse :

*„Ochișorii ți-i închide,
Pe-urechi trage-ți pălăria !
N-asculta, uită-te-ncolo ;
Ce-ți prii-va vorbăria ?”*

Flăcăul se neliniște și se întoarse acasă. Dar peste puțin i se urî așa de tare de nevastă-sa, încît simți iar nevoia să se ducă în pădure și să se așeze la locul lui, sus pe stîncă. Atunci auzi următoarele :

*„Totdeauna visam că mă
Prinde totuși ca-n oglinzi
Cineva... Ușor e, sigur,
Să iubești, da-i greu să prinzi...”*

Flăcăul sări în sus, privi în jurul lui, văzu o fustă verde care se strecura printre tufișuri și începu s-o fugărească prin pădure. Dar nimeni pe lume nu era.

atît de iute de picior ca zîna pădurii ; flăcăul aruncă de cîteva ori laţul după ea, dar ea-i scăpă şi fugi mai departe. Pînă la urmă, însă, începu să obosească, lucru pe care el îl recunoscuse după urmele lăsate pe jos ; dar mai recunoscuse din întreaga ei înfăţişare că era într-adevăr zîna pădurii şi nimeni alta.

„Las'că pun eu mîna pe tine“, gîndi flăcăul şi se năpusti deodată atît de vijelios asupra ei, încît se rostogoliră un timp amîndoi în jos pe povîrniş, pînă ce se opriră. Atunci zîna pădurii izbucni într-un rîs de răsună tot muntele, cel puţin așa-i păru flăcăului. O ridică pe genunchii lui şi zîna era frumoasă cum ar fi dorit să fie nevastă-sa.

— Spune-mi, iubito, cine ești ? întrebă flăcăul dezmiertînd-o, în timp ce ei îi dogoreau obrajii.

— Dar, pentru Dumnezeu, sînt nevastă-ta, spuse ea.

Fetele începură să rîdă şi să-şi bată joc de flăcău. Apoi naşul îl întrebă pe Arne dacă ascultase şi el cu atenţie.

— Acum vreau să vă spun şi eu o poveste, spuse o fată scundă cu un obraz rotund şi cu un năsuc mititel de tot.

A fost odată un flăcăiaş care voia grozav să se însoare cu o fetişcană. Amîndoi aveau vîrstă cuvenită, dar erau tare mici de stat. Şi flăcăul nu ştia cum să facă s-o peţească. La biserică se așeza lîngă ea, dar vorbeau totdeauna despre vreme. La joc tot cu ea era şi juca pînă cădeau din picioare, dar de spus nu-i spunea nimic.

„Trebuie să învăţ să scriu, așa are să meargă mai ușor“, gîndea el şi se apucă de scris. Dar își spunea mereu că nu scrie destul de frumos așa încît se căzni cam o jumătate de an înainte de a se hotărî să ticluiască o scrisoare. Acum se punea întrebarea

cum să i-o strecoare fără să vadă nimeni ; și, într-o zi, se nimeriră în spatele bisericii unde erau singuri.

„Am o scrisoare pentru tine“, spuse flăcăul.

„Bine, dar eu nu știu să citesc“, spuse fata.

Și băiatul rămase cu gura căscată. Atunci se tocmi argat la tatăl fetei și nu se mai dezlipi de ea cît era ziua de mare. O dată fu cît pe aci să-i vorbească ; deschise chiar gura ca să înceapă, dar o muscă mare năvăli în ea.

„Numai de nu s-ar găsi nimeni să vină să mi-o sufle“, își spunea flăcăul.

Dar nu venea nimeni să i-o sufle, fiindcă era tare mititică. În cele din urmă, se găsi totuși unul la fel de mărunțel. Flăcăul nostru văzu bine cam ce gânduri avea celălalt și cînd cei doi ieșiră în verandă, se uită pe gaura cheii. Băiatul pețea fata.

„Aolică, Doamne, mare prost am fost că nu m-am grăbit !“ gîndi flăcăul.

Apoi celălalt sărută fata drept pe gură.

„Sînt sigur că trebuie să fie tare bine“ gîndi flăcăul.

Dar celălalt luă fata pe genunchi.

„Ce oameni, ce oameni“, își spuse flăcăul și începu să plîngă.

Fata-l auzi și veni la ușă.

„Ce tot vrei de la mine, nătăfleață, nu mă mai lași odată în pace ?“

„Eu ? Păi voiam să te rog să mă primești cavalier de onoare.“

„Nu se poate, frate-meu are să fie cavalier de onoare“, răspunse fata și-i trînti ușa-n nas.

Ei, și flăcăul nostru nu se alese cu nimic.

Fetele făcură mare haz de această poveste și începură iar să-și arunce cu coji de nuci.

Nașul îi ceru lui Eli Böen să istorisească și ea ceva. Ce să istorisească ? Povestea aceea pe care i-o

spusese sus pe deal, ultima oară cînd fusese pe la ei și cînd ea-i dăruise niște jartiere noi ? Eli nu se hotărî numaidecît, fiindcă rîdea grozav ; în cele din urmă începu, totuși :

— O fată și un băiat s-au dus odată la plimbare.

„Ia te uită puțin la sturzul acela care zboară în urma noastră“, spuse fata.

„Se ține după mine“, spuse băiatul.

„S-ar putea să se țină și după mine“, răspunse fata.

„Las' că vedem noi îndată, își dădu cu părerea băiatul, ia-o tu la vale și eu am s-o iau la deal, ne întîlnim acolo, în fund.“

Așa și făcură.

„Ei, așa-i că s-a ținut de mine ?“ întrebă băiatul, după ce se întîlniră iar.

„Ba nu, s-a ținut de mine“, răspunse fata.

„Atunci se vede că sînt doi sturzi.“ Și mai merseă o bucată : totuși era un singur sturz și flăcăul spunea că se ține după el, în timp ce fata spunea că se ține după ea.

„Puțin îmi pasă mie de sturz“, spuse băiatul.

„Și mie la fel“, răspunse fata.

Dar abia rostiseră aceste cuvinte că pasărea se făcu nevăzută.

„După tine se ținea“, spuse băiatul.

„Mulțumesc frumos ! am văzut foarte bine că se ținea după tine... Dar ia te uită... s-a întors !“ strigă fata.

„Da, a venit după mine“, strigă băiatul, dar fata se supără.

„Aș fi bună de spînzurat dacă aș merge mai departe cu tine !“ spuse ea și-și văzu singură de drum.

Atunci sturzul îl părăsi pe flăcău, care se plictisi atît de tare, încît începu să strige după fată ; în cele din urmă îi răspunse.

„Sturzul e cu tine ?“ întrebă flăcăul.

„Nu e cu tine ?“

„Nu, dar întoarce-te, poate că iar o să zboare după noi.“

Fata se întoarce, ei se luară de mână și porniră împreună mai departe.

„Cip, cip, cirip !“ se auzi din dreptul fetei.

„Cip, cip, cirip, cirip, cirip ! se auzi din dreptul băiatului.

„Cirip, cirip, cip, cip, cirip !“ auziră ei din toate părțile și când se uitară, văzură zburînd în jurul lor sute de mii de milioane de sturzi.

„Ce ciudat !“ spuse fata și privi spre băiat.

„Dumnezeu să te ocrotească“, spuse el și o mîngîie pe obraz.

Toate fetele recunoscură că era o poveste foarte frumoasă.

Atunci nașul propuse ca fiecare să povestească ce visase în noaptea aceea și el va hotărî care vis fusese cel mai frumos. Ei poftim, să povestești ce ai visat ! Auzi, dumneata ! Și se porni un rîs și un chicotit care nu mai contenea. Pînă la urmă, însă, unele începură să spună că visaseră tare frumos în noaptea aceea ; dar vise frumoase ca ale lor, glăsuiau altele, nu era chip să fi avut cineva. Și în cele din urmă se învoiră cu toatele să povestească ce visaseră. Dar nu cu glaș tare ; ci unui singur om și acela să nu fie nașul. Arne ședea tăcut ceva mai la o parte... lui îi puteau povesti visele.

Arne luă loc sub un alun și fata care spusese prima poveste se apropie de el. Rămase multă vreme pe gînduri, apoi începu :

— Am visat că mă aflu pe malul unei ape mari și că cineva umbla pe apă, dar cine era nu spun. Omul acela s-a așezat în mijlocul unui nufăr și a început să cînte. M-am urcat și eu pe o frunză mare

de nufăr care plutea pe apă și am vrut să vîslesc pînă la el, dar abia mă așezasem pe frunză că a început să se scufunde. M-am speriat și am izbucnit în plîns. Atunci omul din floarea de nufăr a vîslit spre mine, m-a luat cu el în floare și am pornit împreună pe apă. Nu-i așa că a fost un vis frumos ?

După ea urmă fetișcana care povestise despre fata cea mărunțică.

— Eu am visat, spuse ea, că prinsesem o păsărică și eram tare bucuroasă încît nu voiam să-i dau drumul înainte de a ajunge acasă în odaia mea. Dar aici nu puteam s-o las din mînă, fiindcă părinții mi-ar fi poruncit s-o scot iar afară. Atunci m-am dus cu ea în pod, dar pisica s-a strecurat după noi și ne pîndea, așa că nici aici nu puteam să-i dau drumul. Atunci n-am mai știut ce să fac, zău așa, și m-am dus în șură. Numai că șura avea atîtea crăpături că păsărica ar fi putut s-o șteargă foarte ușor. Atunci iar am coborît în curte și aici era cineva, nu spun cine, care se juca cu un cîine mare de tot.

„Mai bine m-aș juca cu pasărea“, spuse el și s-a apropiat tare de mine.

Am fugit de lingă el, dar el a venit după mine și cîinele a venit și el și eu am alergat prin toată curtea ; atunci mama a deschis ușa, m-a tras înăuntru și a trîntit ușa. Dar băiatul își lipise fața de geam și rîdea.

„Uite, pasărea e aici!“ spuse el ; și închipuie-ți, pasărea era într-adevăr la el. Așa-i că a fost un vis draguț ?

Venise rîndul celei care spusese povestea cu sturzul și pe care o chema Eli. Era aceeași Eli pe care Arne o văzuse în seara aceea în barcă și al cărei chip se ogîndise în apă. Era ea și totuși nu era ea.

arăta înaltă și frumoasă, zveltă și cu fața fină. Rîdea de se prăpădea, dar, în fine, începu să povestească :

— Eram atît de bucuroasă că voi veni azi la cules de nuci că m-am visat astă-noapte aici, pe deal. Soarele strălucea și eu aveam o mulțime de nuci în poală. Deodată am văzut o veveriță micuță care se ghemuise în poala mea și-mi mîncă toate nucile. Așa-i că-i un vis hazliu ?

Arne auzi multe alte vise și după aceea trebui să spună care din ele era cel mai frumos. Ceru răgaz să se gîndească și pînă atunci nașul coborî cu toată ceata înapoi, spre fermă. Arne trebuia să vină mai tîrziu. Fetele coborîră dealul în fugă, iar cînd ajunseră jos se așezară în rînd și porniră spre casă cîntînd.

Arne rămase singur, trăgînd cu urechea la cîntec ; soarele cădea drept peste ceata de fete și mînecele albe ale cămașilor străluceau în bătaia razelor lui. Ici-colo, cîte una își petrecea brațul în jurul celeilalte ; dăntuiau pe pajiște și nașul alerga după ele cu bastonul fiindcă-i striveau otava. Arne nu se mai gîdea la visurile fetelor, ba chiar încetă curînd să mai privească după ele. Gîndurile lui se așternură peste vale ca niște fire de soare, iar el rămase singur pe colină și începu să le toarcă. Pînă să se dezmeticească, se pomeni învăluit într-o țesătură deasă de mîhnire și simți că, mai mult ca oricînd, îi era dor să plece departe, în lumea mare. Își făgădui solemn să-i vorbească maică-si îndată ce se va întoarce acasă : „fie ce-o fi“, își spuse.

Gîndurile puneau tot mai mult stăpînire pe el și în cele din urmă se revărsară în cîntecul : *Peste vîrfuri de munte*. Niciodată pînă atunci nu-și găsise atît de repede cuvintele și niciodată nu se înșiruiseră atît de sigure unul după altul ; erau ca și fetele care șezuseră roată, sus pe deal. Arne avea o bucată

de hîrtie pe care o puse pe genunchi ca să scrie. După ce termină cîntecul, se ridică în picioare de parcă şi-ar fi uşurat inima, dar simţi nevoia să fie departe de oameni şi porni spre casă prin pădure, deşi ştia că va trebui să meargă noaptea. Cînd făcu primul popas vru să scoată hîrtia pe care scrisese cîntecul şi s-o zvîrle cît colo ; o uitase, însă, în locul unde scrisese.

O fată urcă dealul ca să-l caute, dar nu-l găsi. Nu găsi decît cîntecul.

Capitolul X

Pentru Arne era mai uşor să se gîndească la o discuţie cu maică-sa decît să înceapă. Făcu unele aluzii la Kristian şi la scrisorile lui care nu veneau ; dar maică-sa îi întoarse spatele şi zile întregi după aceea i se păru că are ochii roşii de plîns. Un alt semn era mîncarea deosebit de bună pe care i-o dădea.

Într-o zi plecă în pădure după lemne. Drumul ducea tocmai prin mijlocul pădurii şi chiar în locul unde voia el să taie lemne, toamna se culegeau totdeauna coacăze. Arne lăsase din mînă toporul ca să-şi scoată surtucul şi se pregătea să se apuce de treabă, cînd văzu venind două fete cu cofele la cules. Flăcăul se ascundea totdeauna ca să nu dea ochii cu vreo fată şi lucrul acesta îl făcu şi acum.

— Nu zău, uite ce multe coacăze ! Eli, Eli !

— Da, le-am văzut !

— Păi atunci unde te mai duci ? Aici sînt berechet.

— Parcă foşneşte ceva în tufişul ăsta.

— Într-adevăr.

Fetele se strînseră una lângă alta ținându-se îmbrățișate. Rămaseră multă vreme nemișcate, abia respirînd.

— Nu-i nimic ; putem să culegem fără grijă.

— Da, și eu cred că putem culege fără grijă.

Și se apucară de cules.

— Foarte frumos din partea ta că ai venit azi la casa parohială, Eli. Ai ceva să-mi povestești ?

— Am fost la nașul.

— Asta știi ; dar n-ai nimic să-mi spui despre ce știm noi ?

— Ba da.

— Adevărat ? Adevărat, Eli ? Atunci spune, hai, repede !

— Iar a fost la noi !

— Nu se poate !

— Ba da, a fost ; părinții s-au făcut că nu văd, dar eu am dat fuga în pod și m-am ascuns.

— Și mai departe ? A venit după tine ?

— Mi se pare că tata i-a spus unde sînt ; așa face tata totdeauna !

— Și a venit ? Hai, așază-te lângă mine ! Va să zică a fost pe la voi ?

— Da, dar n-a spus mare lucru ; era atît de sfios...

— Vreau să știu tot ce ți-a spus, auzi ? Totul !

— „Ți-e frică de mine ?“ m-a întrebat. „De ce să-mi fie frică ?“ i-am răspuns. „Știi doar ce vreau de la tine“, a spus el și s-a așezat lângă mine pe ladă.

— Lîngă tine ?

— Da, și pe urmă m-a luat de mijloc.

— De mijloc ? Adevărat ?

— Eu aș fi vrut să mă depărtez, dar el nu mi-a dat drumul. „Dragă Eli“, mi-a spus.

Eli rîse și cealaltă rîse și ea.

— Și pe urmă ? Pe urmă ?

— „Vrei să fii soția mea ?“

— Ha, ha, ha !

— Ha, ha, ha !

Apoi rîseră amîndouă odată :

— Ha, ha, ha, ha, ha, ha !

În cele din urmă, încetară totuși să rîdă, și atunci se lăsă o tăcere care se prelungi multă vreme. Apoi prima dintre cele două fete întrebă foarte încet :

— Ascultă tu !... Nu-i așa că ți s-a părut ciudat cînd te-a apucat de mijloc ?

Poate că fata nu răspunse la această întrebare, sau răspunse așa de încet încît nu era chip s-o auzi, sau nu răspunse decît cu un zîmbet. După un timp prima întrebă iar :

— Și ce au spus pe urmă părinții tăi ?

— Tata a venit sus și s-a uitat la mine, dar eu tot ghemuită într-un colț ședeam ; fiindcă tata a rîs cînd s-a uitat la mine.

— Dar maică-ta ?

— Nu, mama n-a spus nimic, dar a fost mai puțin aspră ca de obicei.

— Va să zică l-ai refuzat ?

— Cred și eu.

Apoi urmă o nouă tăcere care ținu multă vreme.

— Ascultă tu !

— Ascult.

— Crezi că și la mine o să vină vreodată unul ca ăsta ?

— Desigur că o să vină.

— Adevărat ? Ha, ha ! Ascultă, Eli ! Și dacă o să mă apuce de mijloc ?

Și fata-și ascunse capul în mîini. Apoi începură amîndouă să rîdă, să șușotească și să chicotească.

Peste puțin, fetele plecară ; nu-l văzuseră pe Arne, nu văzuseră nici toporul și nici surtucul lui ; și flăcăul era foarte bucuros.

Cîteva zile după aceea, Arne îi dădu lui Knut în arendă ferma Kampen.

— Ca să nu mai fii așa de singur, spuse Arne.

Cît despre el, avea un plan bine chibzuit. Învățase mai demult să lucreze cu ferăstrăul și făcuse unele lucrări de tîmplărie pentru casă. Acum voia să se îndeletnicească cu această meserie, avînd credința că e bine să ai un meșteșug anume. Și apoi îi făcea bine să fie mereu printre oameni, astfel încît firea lui se schimbă treptat și ajunse să le ducă dorul cînd se întîmpla să rămînă singur o oră. În iarna aceea se nimeri să aibă de lucru la parohie, unde le întîlnea mereu pe cele două fete. Ori de cîte ori le vedea, Arne se întreba cine putea fi băiatul care o ceruse de nevastă pe Eli Böen.

Într-o zi se întîmplă că Arne trebui să le însoțească la plimbare pe fata preotului și pe Eli ; avea un auz bun, dar îi era cu neputință să deslușească despre ce vorbeau. Matilda îi spunea și lui din cînd în cînd cîte o vorbă și atunci Eli rîdea și întorcea capul. În cele din urmă, Matilda îl întrebă dacă știa într-adevăr să facă versuri.

— Nu, răspunse el repede.

Și fetele începură iar să rîdă și să sporovăiască, apoi izbucniră iar în rîs. Din clipa aceea Arne nu mai yru să știe de ele și păru că nici nu le mai bagă în seamă.

Într-o zi se afla în camera slugilor unde se dansă ; Matilda și Eli intrară și ele ca să privească. Rămaseră într-un colț al odăii și începură să se ciotorvăiască pentru ceva ; Eli părea că nu vrea un lucru pe care Matilda îl voia și aceasta din urmă ieși învingătoare. Amîndouă se apropiară de Arne, îi făcură o plecăciune și-l întrebă dacă știe să danseze.

Flăcăul răspunse că nu, cele două fete făcură stînga-mprejur rîzînd și-și luară tîlpășița.

„Ce tot rîd mereu ?“ gîndi Arne și deveni foarte serios.

Dar pastorul avea un fiu adoptiv de vreo zece- doisprezece ani la care Arne ținea foarte mult și băiețașul acesta îl învăță să danseze cînd nu-i vedea nimeni.

Eli avea un frățior de vîrsta fiului adoptiv al pastorului. Cei doi copii se jucau împreună. Arne le făcu sîinii, saboți și capcane pentru animale și vorbi mult cu ei despre surori, mai ales despre Eli. Într-o zi, fratele lui Eli îi spuse lui Arne că n-ar trebui să umble cu părul lățos.

— Cine a spus asta ?

— Eli ă spus ; dar nu trebuia să-ți spun că ea a spus.

Peste puțin, Arne îl însărcină să-i spună soră-si că ar face bine să rîdă ceva mai puțin. În schimb băiatul îi dădu de știre că el ar trebui să rîdă ceva mai mult.

Într-o zi, copilul îi ceru o hîrtie pe care Arne scrisese ceva. El i-o dădu și nu se mai gîndi la ea. Peste un timp, copilul vru să-i facă o bucurie și-i spuse că fetele găseau scrisul lui foarte frumos.

— Au văzut scrisul meu ?

— Da, hîrtia aceea ți-am cerut-o ca să le-o dau lor.

Arne îi rugă pe cei doi copii să-i aducă ceva scris de la surorile lor și ei îi făcură pe plac. Flăcăul însemnă toate greșelile de ortografie cu un creion de tîmplărie și le spuse băieților să pună hîrțile într-un loc unde nu puteau fi găsite cu ușurință. După un timp le regăsi într-unul dintre buzunare ; dedesubt era scris : „Corectat de un filfizon înfumurat“.

A doua zi, Arne isprăvi ce avusese de făcut în casa pastorului și se întoarse acasă. Era tare blind în iarna aceea, maică-sa nu-l mai văzuse așa din zilele dureroase care urmaseră îndată după moartea lui taică-său. Îi citea predica, o însoțea la biserică și se purta foarte frumos cu ea. Dar Margit își dădea prea bine seama că toate acestea le făcea mai ales pentru a-i dobândi consimțământul de a pleca la primăvară, de acasă. Într-o zi se pomeniră cu un om trimis de Böen care-l întreba pe Arne dacă n-ar vrea să vină să lucreze ceva la ei.

Arne simți că i se strânge inima și primi ca și cum n-ar fi putut să mai stea mult pe gânduri. Îndată după plecarea omului, maică-sa spuse :

— Ai de ce să te minunezi, vezi bine ! Să lucrezi la Böen !

— Ce-i așa de ciudat în asta ? întrebă Arne fără s-o privească.

— Să lucrezi la Böen ! exclamă din nou mama.

— Și de ce să nu lucrez la ei ca în orice altă fermă ?

Și Arne își ridică ușor privirea.

— La Böen și la Birgit Böen ? Păi de dragul lui Birgit l-a schilodit Baard pe taică-tău !

— Ce-ai spus ? strigă Arne.

— Da, Baard Böen l-a schilodit.

Mama și fiul rămaseră locului privindu-se unul pe celălalt. Li se părea că toată viața lor trecea pe lângă ei și o clipă crezură că deslușesc firul negru care străbătea toate întâmplările. Apoi își povestiră despre anii plini de biruințe ai lui Nils, când bătrîna Eli Böen se dusese personal să-l pețască pentru fiică-sa, Birgit, și el o refuzase ; retrăiră totul în minte pînă în clipa căderii lui Nils și recunoscură amîndoi că Baard fusese cel mai puțin vinovat dintre ei.

„Tot n-am isprăvit cu tata ?“ se întrebă Arne și hotărî să pornească imediat spre casa lui Baard.

Cu ferăstrăul pe umăr, Arne trecu lacul pe gheață, ajunse la ferma lui Böen și găsi că era foarte frumoasă. Casa arăta de parcă atunci ar fi fost zugrăvită. Arne era cam înghețat, de aceea i se păru atît de primitoare. Nu intră numaidecît, mai întîi dădu ocol grajdului de vaci ; o turmă de capre cu păr lung tropăiau în zapadă și ronțăiau coajă de brad. Un ciine ciobănesc alerga înapoi și încolo în jurul șopronului și lătra de parcă s-ar fi apropiat diavolul de fermă ; dar îndată ce Arne se opri, începu să dea din coadă și se lăsă mîngîiat. În spatele casei, ușa de la bucătărie se deschidea mereu și, de fiecare dată, Arne se uita înăuntru, dar nu vedea decît o văcăriță cu găleată sau o rîndășiță care arunca de mîncare caprelor. În șopron cineva treiera cu sîrguință ; în stînga, în fața magaziei, un argat tăia lemne ; îndărătul lui erau stivuite grămezi mari. Arne își lăsă ferăstrăul și intră în bucătărie ; pe jos era presărat nisip alb peste care fusese împrăștiat mușchi tocat mărunt ; pe pereți străluceau tingiri de aramă și tot felul de căni se înșirau una după alta. Mîncarea de prînz fierbea în crătiți ; Arne întrebă dacă poate vorbi cu Baard.

— Intră în odaie, spuse o slujnică și-i arătă o ușă care n-avea clanță, ci un miner de alamă.

Camera în care intră Arne era luminoasă și prietenoasă, pe tavan erau zugrăviți trandafiri, dulapurile erau roșii și purtau numele proprietarului scris cu litere negre, patul era de aceeași culoare dar avea și o dungă albastră pe margine. Lîngă sobă, un bărbat lat în umeri, cu o față blîndă și cu păr lung, bălai, ceruia niște găleți ; o femeie cu bonetă pe cap, înaltă, zveltă și îmbrăcată într-o rochie strîmtă, era

așezată la o masă lungă și împărțea în două o grămadă de grâu. Altcineva nu mai era în cameră.

— Bună ziua și spor la treabă ! spuse Arne scoțându-și căciula.

Amândoi îl priviră ; bărbatul zîmbi și-l întrebă cine e.

— Cel care trebuie să vă lucreze tîmplărie.

Omul continuă să zîmbească, apoi își plecă capul, își văzu mai departe de treabă și spuse :

— Așa, vra să zică Arne Kampen.

— Arne Kampen ? strigă femeia și-și aținti privirea asupra lui.

Omul își ridică ochii o clipă și zîmbi iar.

— Fiul croitorului Nils, spuse el și se apucă iar de treabă.

După un timp, femeia se ridică, se îndreptă spre fereastră, se întoarse, se duse spre dulap, veni înapoi și, fără să-și ridice privirea, întrebă cotrobăind prin sertarul mesei :

— Are să lucreze la noi ?

— Da, are să lucreze, spuse omul și nici el nu-și ridică privirea. Vai, Doamne, nimeni nu te-a poftit încă să iei loc ! spuse, adresîndu-se lui Arne.

Flăcăul luă loc chiar lîngă ușa. Femeia ieși, bărbatul continuă să lucreze și Arne îl întrebă dacă putea să se apuce și el de treabă.

— Întii să mîncăm, spuse celălalt.

Femeia nu se mai întoarse în odaie, dar cînd ușa dinspre bucătărie se deschise din nou, intră Eli. Se făcu mai întii că nu-l vede pe musafir ; cînd Arne se ridică și vru să vină spre ea, fata se opri și se întoarse ca să-i întindă mîna, dar nu se uită la el. Schimbară cîteva cuvinte ; tatăl își vedea de lucru. Eli avea părul împletit în cozi, purta o rochie cu mîneci strînse, arăta grațioasă și zveltă, încheieturile mîinilor erau rotunde, iar mîinile mici. Eli puse fața

de masă ; argații mâncau în altă odaie, iar Arne rămase cu familia aici. Numai din întâmplare luau masa separat în ziua aceea, de obicei prânzeau cu toții în bucătăria mare și luminoasă, la o singură masă.

— Mama nu vine ? întrebă bărbatul.

— Nu, e în pod, dărucește lână.

— Ai chemat-o ?

— Da, dar spune că nu poate să mănînce.

Un timp domni liniștea.

— Dar în pod e frig.

— Nu m-a lăsat să fac focul.

După prînz Arne se apucă de lucru și seara veni iar în odaie. De data asta era și stăpîna casei acolo și cosea împreună cu fiică-sa. Omul dregea tot soiul de mărunțișuri și Arne îi ajută. Tăcură cu toții ore întregi, fiindcă Eli, care de obicei conducea conversația, tăcea și ea. Arne își spuse cu groază că și la ei în casă era adesea așa, dar i se păru că pentru prima dată își dă seama de lucrul acesta. Eli suspină deodată adînc, ca și cum ar fi răbdad destul, apoi începu să rîdă. Atunci taică-său rîse și el, Arne găsi de asemenea că situația era hazlie și le ținu isonul. Din clipa aceea începură să vorbească despre tot felul de lucruri. În cele din urmă nu mai vorbiră decît el și cu Eli, Baard arunca doar cîte un cuvînt ici și colo. Dar după ce sporovăiră așa un timp Arne își ridică întîmplător ochii și întîlni privirea tușei Birgit : lăsase lucrul din mînă, ședea pe scaun și-l privea țintă. Se apucă din nou de treabă, dar la primul cuvînt pe care-l rosti el, își ridică iar privirea în aer.

Se făcuse vremea de mers la culcare și fiecare se duse în camera lui. Arne ar fi vrut să țină minte ce va visa în prima noapte petrecută într-o casă străină, dar visul pe care-l avu era fără nici o noimă. În timpul zilei vorbise puțin sau de loc cu Baard, dar noaptea nu-l visă decît pe el. Ultima oară îl văzu

șezînd la masă și jucînd cărți cu croitorul Nils care avea un aer furios și era foarte palid ; Baard zîmbea și trăgea spre el cărțile de joc.

Arne rămase mai multe zile la Bøen și în tot acest timp se vorbi foarte puțin, dar se munci mult. Tăcerea domnea nu numai în cameră : nici rîndașii, nici zilierii, nici măcar servitoarele nu vorbeau. În curte era un cîine bătrîn care lătra ori de cîte ori un străin intra în ogradă, și ori de cîte ori îl auzea cineva lătrînd îi spunea : „marș !“, cîinele se depărta mîrîind și se culca iar. Acasă, la Kampen, era o sfîrlează mare pe acoperiș care se învîrtea în bătaia vîntului ; aici, sfîrleaza era și mai mare, dar Arne fu surprins văzînd-o nemișcată. Cînd vîntul bătea cu putere, sfîrleaza se silea să pornească ; Arne o privi multă vreme pînă se hotărî să se urce pe casă și s-o pună în mișcare. Nu era înghețată cum crezuse el ; un țăruș fusese înfipt în ea ca s-o înțepenească. Arne îl scoase și-l aruncă. Țărușul îl lovi pe Baard, care tocmai trecea pe acolo și care-și ridică privirile :

— Ce faci ? întrebă el.

— Am dat drumul sfîrlezei.

— Nu trebuia : cînd se învîrtește, face zgomot.

Arne se așezase călare pe coama casei.

— Tot e mai bine decît să stea locului.

Baard privea în sus spre Arne și Arne privea în jos spre Baard care începu să zîmbească.

— Eu cred că cine nu poate vorbi fără să zbiere, face mai bine să tacă.

Uneori, ecoul unui cuvînt se prelungește multă vreme după ce a fost rostit, mai ales cînd l-am auzit la sfîrșitul unei fraze. Vorbele lui Baard răsunau în urechile lui Arne în timp ce cobora de pe acoperiș, și pătrunseră cu el în cameră. Eli era la fereastră, scăldată în lumina amurgului și privea gheața de afară care scînteia sub razele lunii. Arne se apropie

de cealaltă fereastră și începu să privească și el în curte. În cameră era cald și liniște, afară era frig : un vînt de seară tăios sufla peste vale și zguduia copacii cu atîta violență, încît umbrele pe care le aruncau sub lumina lunii nu stăteau nemișcate, ci lunecau încoace și încolo pe zăpadă. Dinspre casa parohială, răzbătea o rază de lumină care licărea, apoi dispărea, sau lua tot felul de forme și de culori, așa cum ți se pare totdeauna cînd rămîi prea mult cu privirea ațintită într-un loc. Deasupra se înălța stîncă întuneată și tainică la poale, dar luminată de lună pe întinderile înzăpezite de pe înălțimi. Cerul era înstelat și într-un colț, departe, tremura o auroră boreală care nu îndrăznea să se apropie. La oarecare distanță de fereastră, jos, pe malul apei, creșteau niște copaci ale căror umbre se plecau pe furiș unele spre altele. Un frasin mare și singuratic desena tot felul de figuri pe zăpadă.

O tăcere mare se așternuse ; doar din cînd în cînd se auzea un zgomot asemenea unui țipăt sau unui chelălăit plîngăreț și trăgănat.

— Ce-i asta ? întrebă Arne.

— E sfirleaza, spuse Eli și adăugă cu voce scăzută de parcă și-ar fi vorbit sie însăși : Se vede că s-a desprins țarușul.

Arne arăta ca omul care ar vrea să spună ceva și nu poate. Deodată întrebă :

— Îți mai amintești de povestea cu sturzii care cîntau ?

— Da.

— Ai dreptate, doar tu ai spus-o... Era o poveste frumoasă.

Eli vorbi cu glas atît de blînd, încît lui Arne i se păru că o aude pentru prima oară :

— Ori de cîte ori e liniște desăvîrșită, mi se pare că aud un cîntec.

— Cîntă ce e bun în noi.

Fata se uită la el de parcă răspunsul lui ar fi cuprins ceva de prisos ; tăcură amîndoi, apoi Eli îl întrebă, în timp ce desena cu degetul pe geam :

— Ai mai făcut vreo poezie în ultima vreme ?

Arne roși, dar ea nu observă, așa că mai întrebă o dată :

— Cum faci cînd compui o poezie ?

— Vrei să știi neapărat ?

— Da, desigur.

— Bag de seamă la gîndurile care le scapă altora, răspunse el pe ocolite.

Eli tăcu multă vreme, repetînd în minte cîteva cîntece și încercînd să-și dea seama dacă avusese vreun gînd și dacă-l lăsase să-i scape.

— E ciudat, spuse ea ca pentru sine însăși și reîncepu să deseneze pe geam.

— Cînd te-am văzut pentru prima oară am făcut o poezie, spuse Arne.

— Dar unde ne-am văzut pentru prima oară ?

— Sus, lîngă casa pastorului, în seara în care ai plecat de la el... te-am văzut oglindită în apă.

Eli rîse și tăcu un timp.

— Vreau să aud și eu cîntecul.

Arne nu mai făcuse niciodată așa ceva pînă atunci, totuși încercă să-i cînte.

*„Zvelta Venevil săltă în condurii-i cit chibritul,
Să-și întîmpine iubitul“, ș.a.m.d.*

Eli era numai ochi și urechi, și rămase așa mult timp după ce cîntecul se sfîrși. În cele din urmă strigă :

— Păcat de ea !

— Parcă nici nu-mi vine să cred că eu am făcut cîntecul ăsta, spuse Arne care nu înțelegea cum se

hotărîse să-l cînte. Nu-și dădea seama nici cum îi venise asemenea idee ; se gîndea la versuri.

Atunci fata spuse :

— Dar mie n-are să mi se întîmple așa ceva, nu ?

— Nu, nu, nu ; de fapt, m-am gîndit la mine cînd l-am făcut.

— Cum adică ? Ție are să ți se întîmple ceva ?

— Nu știu ; dar, în clipa aceea, așa am crezut... nici nu înțeleg cum, îmi era inima tare grea.

— Ciudat ! spuse Eli și reîncepu să deseneze pe geam.

A doua zi, la prînz, cînd intră în cameră, Arne se apropie de fereastră. Afară era o vreme cenușie și mohorîtă ; în odaie era cald și bine ; pe geam cinea scrisese cu degetul : „Arne, Arne, Arne“ și numai „Arne“. Era fereastra în fața căreia stătuse Eli în ajun.

Dar Eli nu coborî fiindcă se îmbolnăvisese. De altminteri, niciodată nu avusese o sănătate prea bună, lucrul ăsta îl spunea singură și e drept că-l putea citi oricine pe fața ei.

Capitolul XI

A doua zi, Arne intră în casă și povesti că aflate cu puțin înainte, în curte, de plecarea la oraș a Matildei, fata pastorului ; Matilda crezuse că era vorba doar de cîteva zile, de fapt avea să lipsească un an sau chiar doi. Eli, care nu știa nimic despre așa ceva, își pierdu cunoștința și se prăbuși la pămînt.

Arne nu fusese încă niciodată de față la asemenea priveriște și se înspăimîntă ; se repezi să cheme ser-

vitoarele care alergară după părinți și aceștia dădură buzna ; toată curtea începu să se frămînte, dulăul lătra în fața șopronului. Ceva mai tîrziu, cînd Arne intră iar în cameră, mama fetei era îngenucheată în fața patului, iar tatăl sprijinea capul bolnavei. Servitoarele se învîrteau încoace și încolo, una aducea apă, alta căuta niște picături în dulap, a treia descheia jacheta fetei la gît.

— Dumnezeu să te ierte, Baard, spuse mama, a fost o greșeală că nu i-am spus din vreme. Tu ai vrut asta, Baard, Dumnezeu să te ierte !

Baard nu răspunse.

— Eu am spus numaidecît că nu-i bine, dar nimic nu se face după voia mea. Dumnezeu să-ți ajute ! Totdeauna te porți urît cu ea, Baard, fiindcă nu știi ce are ea pe suflet, nu știi cum e cînd iubești pe cineva !

Baard nu răspunse.

— Eli nu-i ca alte fete, care pot să ducă greul unei supărări ; cum e ea plătîndă, poate s-o dea gata, sărăcuța. Și mai ales acum cînd tot nu se simte prea bine. Trezește-te, fetița mea, o să ne purtăm frumos cu tine ! Trezește-te, Eli, fetița mea, nu ne mai necăji !

Atunci Baard spuse :

— Tu sau taci prea mult, sau vorbești prea mult.

Și privi spre Arne de parcă n-ar fi vrut să le audă și el pe toate, de parcă ar fi preferat să-l vadă ieșind din cameră.

Dar cum servitoarele rămîneau mai departe acolo, nu plecă nici el și se îndreptă spre fereastră. Bolnava își reveni atît cît să poată privi în jurul ei și să-i recunoască pe cei de față. Deodată, însă, își recapătă memoria și strigă :

— Matilda !

Apoi izbucni într-un plîns convulsiv, cu sughițuri, înfricoșător la auz. Maică-sa încercă s-o liniștească și taică-său se așeză în așa fel încît fata să-l poată vedea, dar bolnava îl alungă :

— Plecați ! strigă ea, nu vă iubesc, plecați !

— Isuse Hristoase ! nu-ți iubești părinții ? strigă maică-sa.

— Nu, fiindcă vă purtați aspru cu mine și-mi răpiți singura bucurie pe care o mai am.

— Eli, Eli, nu fi așa de pornită, o rugă maică-sa cu glas fierbinte.

— Ba da, mamă, trebuie să vorbesc și eu o dată. Așa-i ; mamă ! Vreți să mă măritați cu omul acela groaznic pe care eu nu-l vreau. Mă țineți aici, deși eu sînt fericită ori de cîte ori pot să scap puțin de voi. Și mă îndepărtați de Matilda, singura ființă de pe pămînt pe care o iubesc și de care mi-e dor. Dumnezeu ! ce are să se aleagă de mine, dacă Matilda n-are să mai fie aici, mai ales acum, cînd am pe suflet atîtea, că nu știu ce să mă fac dacă n-am cu cine vorbi despre ele ? !

— Dar în ultima vreme te-ai dus mai rar la ea, spuse Baard.

— N-are a face, o știam acolo sus, la fereastră, răspunse bolnava plîngînd ca un copil și lui Arne i se păru că nu mai auzise pe nimeni plîngînd pînă atunci.

— Dar de aici tot nu puteai s-o vezi, spuse Baard.

— Vedeam cel puțin casa, spuse Eli.

Și maică-sa adăugă cu glas iritat :

— Așa ceva tu nu înțelegi.

Baard nu mai spuse nimic.

— De acum înainte n-am să mă mai pot uita niciodată pe fereastră ! spuse Eli. În fiecare dimineață cînd mă dădeam jos din pat, mă duceam la

fereastră, seara mă așezam în lumina lunii, la fereastră, și tot de fereastră mă apropiam cînd n-aveam de cine să mă apropii. Matilda, Matilda !

Eli se răsuci în pat, zguduită de un nou hohot de plîns. Baard se așeză pe un scăunel și-și aținti ochii aspra ei.

Starea fetei nu se îmbunătăți atît de repede cum își închipuiseră ceilalți. Abia către seară își dădură seama că o pîdea o boală grea care-i mocnise cu siguranță mai de mult în trup și Arne fu chemat să-i ajute s-o ducă pe Eli în camera ei. Își pierduse cunoștința, era foarte palidă și zăcea nemișcată ; maică-sa se așeză lîngă ea, taică-său rămase la picioarele patului, o privi lung, apoi coborî din nou să-și vadă de treabă. Arne ieși și el din odaie ; dar seara, la culcare, se rugă pentru ea, se rugă ca fata asta, tînră și frumoasă, să aibă o viață bună, ca nimeni să nu-i distrugă niciodată fericirea.

A doua zi cînd Arne intră în odaie, Baard și nevastă-sa discutau ceva. Mama avea ochii plîși. Arne îi întrebă cum îi mergea fetei, dar cum fiecare din ei aștepta să vorbească celălalt, trecu un timp pînă i se răspunse ; în cele din urmă, tatăl rosti :

— Îi merge destul de prost.

Mai încolo Arne află că toată noaptea Eli fusese cînd în nesimțire, cînd în delir. Acum avea fierbințeală mare, nu recunoștea pe nimeni, nu voia să mănînce nimic și părinții se întrebau tocmai dacă nu cumva trebuiau să cheme doctorul. Urcară din nou în camera bolnavei și rămaseră acolo ; cînd fu singur, lui Arne i se păru că acolo, sus, se aflau și viața și moartea. El singur era ținut deoparte.

Peste cîteva zile, lucrurile începură să meargă spre bine. Într-o zi, în timp ce taică-său stătea de veghe la căpățîiul ei, fata îl ceru pe Narrifas ; era pasărea pe care i-o dăruise Matilda și pe care voia s-o aibă în

fața patului. Atunci taică-său îi spuse adevărul și anume că, în tulburarea care cuprinsese toată casa, uitaseră de ea și pasărea murise. Mama, care intră în cameră în clipa cînd Baard spunea acest lucru, strigă :

— Vai de mine, Baard, cum n-ai atîta minte și-i povestești așa ceva unui copil bolnav ? Ia te uită, iar a leșinat ! Dumnezeu să-ți ierte păcatele.

De fiecare dată cînd își revenea în simțiri, bolnava cerea pasărea și spunea că dacă pasărea murise, era cu neputință ca Matilda să fie sănătoasă, apoi voia să pornească după ea și leșina iar. Baard stătea și se uita la ea ; în cele din urmă nu mai putu răbda și vru să dea și el o mîna de ajutor. Nevastă-sa, însă, îl împinse deoparte și spuse că va îngriji singură de bolnavă. Baard le cuprinse pe amîndouă într-o privire lungă, își potrivea căciula cu amîndouă mîinile, se răsuci pe călcîie și ieși.

Ceva mai tîrziu sosiră pastorul și soția lui, fiindcă boala o întorsese iar pe Eli și-i era atît de rău, încît nimeni nu știa dacă avea s-o mai ducă sau nu.

Pastorul și soția lui îl dojeniră pe Baard pentru asprimea de care dădea dovadă față de fiica-sa ; cînd află despre povestea cu pasărea, pastorul îi spuse pe șleau că asta însemna cruzime și că, îndată ce va putea fi transportată, era hotărît s-o ia pe Eli la el. În cele din urmă, doamna pastor nici nu mai vru să se uite la Baard ; se așeză plîngînd lingă fată, trimise după doctor, îi ascultă personal sfaturile, apoi începu să vină de cîteva ori pe zi ca să îngrijească de bolnavă. Baard se învîrtea prin curte de colo pînă colo, căutînd să fie singur, rămînea multă vreme în același loc, apoi își potrivea căciula cu amîndouă mîinile și se apuca de o treabă oarecare.

Nevastă-sa nu mai vorbea cu el, abia dacă se mai uitau unul la celălalt. De cîteva ori pe zi Baard urca

la bolnavă ; se descălța jos, la scară, își lua căciula de pe cap și deschidea ușa cu grijă. Îndată ce intra el în odaie, Birgit îi întorcea spatele de parcă nu l-ar fi văzut, se ghemuia pe locul ei cu capul sprijinit în mâini și-și privea țintă fata bolnavă. Eli zăcea tăcută și palidă la față și nu știa ce se petrece în jurul ei. Baard rămânea un timp la picioarele patului, le privea pe amîndouă și nu spunea nimic. Ori de cîte ori bolnava făcea vreo mișcare și părea că e gata să se trezească, se furișa din cameră tot atît de încet cum intrase.

Arne se gîndea adesea că între cei doi soți pe de o parte, și între copil și părinți pe de altă parte, fuse-seră rostite cuvinte adunate treptat și care cu greu vor putea fi date uitării. Voia să plece de la Bøen, dar dorea să știe mai întîi ce face Eli. Cum însă era un lucru pe care avea să-l afle oricum, îi spuse lui Baard că dorea să se întoarcă acasă ; isprăvisese treaba pentru care venise. Cînd Arne se duse să-i vorbească lui Baard, îl găsi afară, pe un buștean. Ședea așa, gîrbovit și scurma în zăpadă cu un țaruș pe care Arne îl recunoscuse : era cel cu care fusese înțepenită sfirleaza de pe acoperiș. Baard spuse, fără să-și ridice privirile :

— E drept că în clipa asta nu-i plăcut la noi în casă, dar tare nu-mi vine să te las să pleci.

Baard nu mai spuse altceva și nici Arne nu adăugă nimic. Rămase o clipă locului, apoi se depărtă și-și căută de lucru, de parcă s-ar fi învoit să rămînă.

Ceva mai tîrziu, cînd Arne fu chemat la masă, îl văzu pe Baard șezînd mai departe pe buștean. Atunci Arne se apropie de el și-l întrebă ce mai face Eli.

— Azi se simte tare rău, spuse Baard, am văzut-o pe maică-sa plîngînd.

Lui Arne i se păru că cineva îi poruncește să se așeze și luă loc în fața lui Baard pe un trunchi de copac.

— Zilele astea m-am gîndit mult la taică-tău, spuse Baard și vorbele lui erau atît de neașteptate, încît Arne nu găsi ce să-i răspundă. Cred că știi ce s-a întîmplat între noi ? !

— Știu.

— Dar probabil că știi numai o parte și că dai vina numai pe mine.

După un timp, Arne îi răspunse :

— Trebuie să fi dat și tu socoteală lui Dumnezeu pentru treaba asta, ca și taică-meu.

— Asta-i cum vrei s-o iei, spuse Baard și schimbă vorba. Cînd am găsit țarușul ăsta adineauri, mi s-a părut foarte ciudat că a trebuit să vii tu la noi ca să dai drumul sfirlezei. Cu cît mai de vreme, cu atît mai bine, mi-am zis.

Baard își luase căciula din cap și se uita înăuntrul ei.

Arne încă nu pricepuse că Baard avea de gînd să-i vorbească despre taică-său. Nu pricepu nici chiar după ce Baard se porni de-a binelea, atît de puțin i se potrivea o astfel de purtare. Dar pe măsură ce povestirea înainta, Arne își dădea seama cam ce se petrece în inima lui și dacă îl respectase și pînă atunci pe omul acela greoi și cumsecade, respectul lui nu scăzu nicidecum.

— Să tot fi avut vreo paisprezece ani, spuse Baard și făcu o pauză, lucru care se repetă din cînd în cînd pe parcursul întregii povestiri ; fiindcă după ce spunea cîteva vorbe, se oprea astfel că fiecare cuvînt părea bine chibzuit. Să tot fi avut vreo paisprezece ani cînd l-am cunoscut pe taică-tău care era de aceeași vîrstă cu mine. Era tare sălbatic și nu răbda să fie cineva mai presus de el. Niciodată n-a putut să-mi

ierate că la prima comuniune eu am fost primul și el al doilea. De multe ori a vrut să se ia la hartă cu mine, dar niciodată n-am ajuns așa de departe, poate fiindcă nici unul dintre noi nu era sigur de tot pe propriile sale forțe. E ciudat că, deși se încăiera zilnic cu cineva, nu i s-a întîmplat niciodată o nenorocire ; numai în ziua aceea cînd am fost nevoit să mă amestec și eu, au mers lucrurile cum nu se poate mai prost ; firește... așteptasem și eu prea multă vreme.

Nils se ținea de toate fetele și, la rîndul lor, umblau și ele după el. Eu n-aș fi vrut-o decît pe una, dar mi-o lua la toate dansurile, la toate nunțile, la toate petrecerile ; era femeia cu care sînt azi căsătorit... Adesea, cum stăteam așa și mă uitam, îmi venea poftă să mă măsoar cu el de dragul fetei ; dar mă temeam că aș putea să pierd și că atunci aș pierde-o și pe ea. După ce pleca toată lumea, făceam și eu exercițiile pe care le făcuse el, săream peste grinzile peste care sărise el ; totuși, la primul prilej cînd îmi sufla iar fata de sub nas, nu îndrăzneam să mă iau cu el la trîntă... deși într-o bună zi... așa s-a întîmplat. Și anume a făcut odată curte fetei chiar sub ochii mei și atunci am pus mîna pe un flăcău în toată firea și l-am azvîrlit peste grinzile din tavan ca pe o jucărie. Atunci s-a îngălbenit tare la față.

Dață cel puțin s-ar fi purtat frumos cu ea ; dar o înșela, o înșela seară de seară. Cred că dragostea ei sporea de fiecare dată... Așa stăteau lucrurile cînd a avut loc ultima întîmplare. Acum, mi-am spus, fie ce-o fi, și Dumnezeu n-a vrut să-l lase să-și facă mai departe de cap, de aceea a căzut mai rău decît dorișem eu. De atunci nu l-am mai văzut niciodată.

Tăcură amîndoi multă vreme, pînă cînd Baard spuse iar :

— Am mai cerut-o o dată de nevastă. Nu mi-a spus nici da, nici nu și eu m-am gîndit că lucrurile

vor merge mai bine cu timpul. Ne-am căsătorit și am făcut nunta jos în vale, la o mătușă pe care Birgit a moștenit-o. Am început viața în belșug și, cu timpul, averea noastră a sporit și mai mult. Pământul meu era vecin cu al ei așa că le-am unit, cum dorisem din copilărie. În schimb, multe altele nu mergeau după vrerea mea...

Baard tăcu multă vreme și lui Arne i se păru o clipă că plînge. Dar se înșelase ; glasul lui suna încă mai blînd ca de obicei cînd reîncepu să vorbească :

— La început era tăcută și foarte tristă. Nu știam cum s-o mîngîi, așa că tăceam. Apoi firea ei deveni nestatornică, ai văzut poate și tu cum e ; dar fiindcă asta însemna totuși o schimbare, am tăcut mai departe... Pot să spun că de cînd m-am însurat, n-am avut o zi bună, și doar sînt aproape douăzeci de ani de atunci...

Spunînd acestea, Baard rupse țărîșul în două, apoi privi multă vreme jumătățile.

— Cînd Eli s-a făcut mare, m-am gîndit că are să fie mai fericită printre străini decît la noi. Rareori am vrut cu adevărat ceva ; de cele mai multe ori tot ce am vrut eu a ieșit pe dos... și acum s-a întîmplat la fel. Nevastă-mea ducea dorul fetei, deși nu o despărțea de ea decît un pic de apă, și pînă la urmă am văzut că nici casa preotului nu era tocmai ce-i trebuia lui Eli ; în familia pastorului nu sînt decît niște nătăfleți de treabă, dar lucrul ăsta l-am înțeles prea tîrziu. Acum fata nu ne iubește pe nici unul, nici pe mine, nici pe maică-sa.

Baard își scoase iar căciula și părul lung i se revărsă peste ochi ; îl dădu la o parte, apoi își puse căciula cu amîndouă mîinile de parcă s-ar fi pregătit de plecare ; își întoarse fața spre casă, gata să se ridice

în picioare, dar mai rămase un timp nemișcat și adăugă aruncînd o privire spre fereastra mansardei :

— M-am gîndit că cel mai bun lucru ar fi ca fetele să nu-și ia rămas bun... dar n-am nimerit-o. I-am spus că păsărica murise, fiindcă era vina mea și era mai cinstit să-i mărturisesc adevărul, dar nici de data asta n-am nimerit-o. Și așa mi se întîmplă mereu. Am avut totdeauna cea mai mare bunăvoință, dar toate mi-au mers pe dos și acuma lucrurile au ajuns atît de departe, încît nevasta și fata mea mă vorbesc de rău și eu mă învîrtesc de colo pînă colo singur și părăsit.

O servitoare îi strigă spunîndu-le că se răcește mîncarea și Baard se ridică în picioare :

— Caii au început să necheze, spuse el, se vede că argații au uitat de ei.

Și porni spre grajd ca să le ducă fîn

Capitolul XII

Boala o slăbise mult pe Eli ; maică-sa o veghea zi și noapte și nu cobora niciodată din camera ei ; tată-că-său venea s-o vadă ca de obicei, în ciorapi, și-și lăsa căciula afară, în fața ușii. Arne era încă la ei și seara stătea de vorbă cu Baard pe care-l îndrăgise. Baard citise mult și avea o gîndire ageră, dar îi era parcă teamă de tot ce știa. Acum, cînd Arne îi dădea o mîină de ajutor și-i povestea cîte ceva ce el nu știa, Baard îi era foarte recunoscător.

Lui Eli i se îngădui să se dea din cînd în cînd jos din pat și pe măsură ce starea ei se îmbunătățea, îi veneau mereu alte idei. Așa, de pildă, într-o seară, în timp ce Arne se afla în încăperea de sub odaia ei și

cînta cu glas tare, Birgit coborî și-l rugă din partea fiică-si să vină să cînte sus, ca să se înțeleagă mai bine vorbele. Poate că și aici, în camera asta, tot de dragul fetei cîntase Arne, fiindcă în clipa cînd mama îi spuse acest lucru, se înroși, apoi se ridică de pe scaun, de parcă ar fi vrut să-și tăgăduiască fapta, deși nimeni nu afirmase așa ceva. Dar își recăpătă repede stăpînirea de sine și răspunse în doi peri că nu se prea pricepea să cînte. Dar mama îi spuse că, de cîte ori rămîne singur, nu părea de loc nepriceput.

Arne se învoi și o urmă. N-o mai văzuse pe Eli din ziua cînd ajutase să fie dusă sus ; își spunea că trebuie să fie foarte schimbată și gîndul acesta îl cam neliniștea. Deschise ușa încet și intră în cameră, dar înăuntru era întuneric beznă și nu se vedea nimic. Arne rămase în prag.

— Cine e ? întrebă Eli cu glas scăzut, dar deslușit.

— Arne Kampen, răspunse el cu băgare de seamă, silindu-se să dea vorbelor lui cît mai multă blîndețe.

— E frumos din partea ta că ai venit.

— Cum te mai simți, Eli ?

— Mulțumesc, acum mi-e mai bine. Ia loc, Arne, mai spuse ea după un timp și Arne nimeri pe dibuite un scaun, care se afla la picioarele patului. Mi-a făcut bine să te aud cîntînd, dar vreau să-mi mai cînți ceva și aici.

— Da, numai că trebuie un cîntec care să se potrivească.

Urmă o pauză, apoi Eli îi strigă :

— Cîntă-mi un imn.

El se supuse și-i cîntă o parte dintr-un cîntec de la prima comuniune. Cînd sfîrși, o auzi plîngînd și nu îndrăzni să mai cînte și altceva dar, după un timp, Eli spuse :

— Mai cîntă-mi unul !

Și de data asta el intonă un cîntec bisericesc foarte cunoscut.

— La cîte nu m-am gîndit în timp ce zăceam așa în pat, continuă Eli.

Arne nu știa ce să-i răspundă și ascultă plînsul ei slab în întuneric. Se auzea tic-tacul ceasului din pereți ; apoi ceasul se pregăti să bată și curînd după aceea răsuna răsunarea bătăile lui. Eli răsuflă adînc de cîteva ori, de parcă ar fi vrut să-și ridice o greutate de pe piept, apoi spuse :

— Știm atît de puține lucruri... despre părinții noștri nu știm nimic. Nu m-am purtat frumos cu ei... și mi s-a părut nu știu cum să ascult cîntecul ăsta pentru prima comuniune.

Pe întuneric oamenii pot sta de vorbă cu mai multă sinceritate decît atunci cînd se privesc în față ; și apoi, își spun mult mai multe lucruri.

— Ai dreptate, rosti Arne și-și aminti cuvintele lui Eli cînd se îmbolnăvisese.

Ea înțelese și vorbi așa :

— Dacă nu s-ar fi întîmplat toate astea, cine știe cît timp ar mai fi trecut pînă să mă apropii de mama.

— Ați stat de vorbă ?

— Zilnic ; altceva nici n-am făcut.

— Asta înseamnă că ai auzit multe.

— Îți închipui.

— Ți-a vorbit și de tatăl meu ?

— Da.

— Se mai gîndește la el ?

— Se mai gîndește.

— Nu s-a purtat frumos cu ea.

— Biata mamă !

— Dar și mai urît încă s-a purtat față de el însuși.

Fiecare din ei se gîdea la ceva ce nu putea desătui celuilalt. Prima care găsi cuvintele nimerite fu Eli :

— Se pare că semeni cu taică-tău.

— Așa se spune, răspunse el șovăind.

Tonul lui n-o surprinse pe Eli, de aceea reluă după un timp :

— Și el știa să facă poezii ?

— Nu.

— Cîntă-mi un cîntec... unul pe care l-ai făcut tu.

Dar lui Arne nu-i plăcea să încuviințeze că el făcuse cîntecele pe care le cînta.

— Nu știu nici unul, spuse el.

— Ba da, știi, și ai să-mi cînți unul dacă te rog.

Și Arne făcu pentru ea ceea ce nu mai făcuse pentru nimeni pînă atunci : cîntă următorul cîntec :

„Sta cu mugurii și frunza gata pomu-n dimineață.

«Să-ndrăznesc ?» suflă răcoarea-mpărățiilor de gheață.

«Nu, iubitele, fii blînd,

Pîn' vom fi flori în curînd !»

Astfel s-au rugat bobocii-n visul clipei lor adînc.

Era-n floare pomul, cîntec de priveghetori pe ram.

«Să-ndrăznesc ?» strigat-a vîntul și le scutură, dar cam !

«Nu, iubite vînt, nu bate

Pînă vom fi roade !»

Astfel florile-l rugară, tremurînd afar' la geam.

Pomu-și pîrguia-n arșița soarelui de vară redul.

«Să-ndrăznesc ?» zîmbi spre dinsul un vlăstar de om cît nodul.

«Da, copile cu păr moale,

Cite sînt, pe toate ia-le !»

Zis-a pomul, aplecîndu-și zestrele spre el cu totul.»

Cîntecul acela păru că-i taie răsufierea lui Eli. Cînd isprăvi, Arne avu și el simțămîntul că ceea ce cîntase era mai mult decît ar fi vrut de fapt.

Întinericul îi apasă pe cei ce stau unul lîngă altul și nu pot să vorbească ; niciodată nu se simt

mai aproape decît tocmai în aceste împrejurări. Arne auzea fiecare mişcare pe care o făcea Eli, chiar şi cînd netezea plapuma cu mîna sau cînd trăgea aerul în piept mai adînc decît de obicei.

— Arne, n-ai putea să mă înveţi şi pe mine să fac poezii ?

— N-ai încercat niciodată ?

— Ba da, acum, în ultimele zile, dar nu ajung să duc la capăt nici un cîntec.

— Despre ce ai vrut să cînti ?

— Despre mama care l-a iubit aşa de tare pe tatăl tău.

— E ceva greu.

— Mi-au dat lacrimile cînd am încercat.

— Nu trebuie să cauţi subiectele, ele vin de la sine.

— Cum aşa ?

— Cum vine şi dragostea : tocmai cînd te aştepţi mai puţin.

Tăcură amîndoi.

— Mă mir că vrei să pleci de pe meleagurile astea, Arne, tu care ai atîta frumuseţe în tine.

— De unde ştii că vreau să plec ?

Eli nu răspunse ; rămase tăcută de parc-ar fi fost cufundată în gînduri.

— Arne, nu trebuie să pleci, spuse fata şi cuvintele ei îi încălziră inima.

— Uneori îmi mai scade şi mie cheful de plecare.

— Maică-ta trebuie să te iubească tare mult. Aş vrea s-o văd o dată.

— Cînd ai să te faci sănătoasă, vino o dată la noi, la Kampen.

Şi, deodată, şi-o închipui la Kampen, în odaia luminoasă, cu privirile spre crestele munţilor ; inima începu să-i bată şi sîngele îi năvăli în faţă.

— E cald aici, spuse el şi se ridică.

Eli îl auzi.

— Vrei să pleci ? întrebă ea, și Arne se așeză la loc. Ar trebui să vii mai des pe la noi. Mama ține foarte mult la tine.

— Și eu aș vrea, numai că trebuie să-mi fac me-seria.

Eli tăcu o vreme, de parcă s-ar fi gîndit la ceva.

— Cred că mama voia să te roage ceva, spuse ea.

Arne o auzi îndreptîndu-se în pat. În odaie nu se auzea nici un sunet, nici de jos nu venea vreun zgomot, doar ceasul își bătea tic-tacul în perete. Atunci Eli exclamă :

— Dă Doamne să se facă vară !

— Să se facă vară !

În închipuirea lui Arne se ivi frunzișul umed și în urechi îi sunară deodată tălângi, chioate pe vîrfuri de munte și cîntece în văi. Lacul Negru scînteia în soare și fermele se legănau oglindindu-se în apa lui. Eli ieșea afară și se așeza pe mal ca în seara aceea.

— Dacă ar fi vară, spuse ea, m-aș duce sus pe deal și sînt sigură că aș putea să fac un cîntec.

Arne rîse și o întrebă :

— Despre ce ar fi vorba în el ?

— Despre ceva ușor, despre... nici eu nu știu încă.

— Spune, Eli !

Arne se ridică în picioare plin de bucurie dar, după un răstimp de gîndire, se așeză la loc.

— Nu-ți spun pentru nimic în lume ! declară Eli rîzînd.

— Dar cînd tu m-ai rugat să-ți cînt ceva, ți-am făcut pe plac.

— E adevărat ; dar nu, nu vreau !

— Eli, crezi că am să-mi bat joc de poezioara pe care ai făcut-o tu ?

— Nu, asta nu cred, Arne, dar nu am făcut-o singură.

— A făcut-o altcineva ?

— Da, mi-a zburat pe lângă ureche.

— Spune-mi-o, oricum.

— Nu, nu, nu se poate, Arne ; nu mă mai chinui.
Se vede că-și cufundase fața în pernă, fiindcă ultimele cuvinte abia dacă se auziră.

— Eli, nu te porți cu mine la fel de frumos cum m-am purtat eu cu tine, spuse Arne și se ridică de pe scaun.

— Dar asta-i cu totul altceva, Arne ! Nu mă înțelegi... a fost... nici eu nu știu... altă dată... nu te supăra, Arne ! Să nu pleci !

Și Eli începu să plângă.

— Eli, ce-i cu tine ? Arne trase cu urechea. Ești bolnavă ?

Dar nici el nu credea ce spune. Eli plîngea mai departe și Arne își spuse că era momentul să facă un pas înainte sau să plece.

— Eli !

— Da.

Amîndoi vorbeau în șoaptă.

— Dă-mi mîna !

Fata nu răspunse ; el ascultă cu încordare, apoi bîjbîi cu degetele peste plapumă și apucă o mîna mică și caldă, care aștepta.

În clipa aceea scara scîrții și mîinile lor se desprinseseră. Era mama care venea cu lampa.

— Stați cam de mult în întuneric, spuse ea și puse sfeșnicul pe msaă.

Dar lumina îi supără pe amîndoi ; Eli își îngropă obrazii în pernă și Arne își duse mîna în fața ochilor.

— Da, la început supără, spuse mama, pe urmă trece.

Arne își căută pe jos căciula pe care nici n-o avusesese cu el, apoi plecă.

A doua zi află că Eli avea să coboare puțin după masă. Își adună uneltele și-și luă rămas bun. Cînd fata coborî, el plecase.

Capitolul XIII

Sus, la munte, primăvara sosește cu întârziere. Diligența care în timpul iernii circulă de trei ori pe săptămînă pe drumul regal, nu mai umblă decît o dată pe săptămînă în aprilie ; atunci muntenii își dau seama că zăpada s-a topit, că gheața s-a spart, că vapoarele circulă și că plugurile răscolesc pămîntul. Aici, la munte, mai e zăpadă de trei coți ; se aud mugetele vitelor în grajduri, păsările sosesc în zbor, dar se ascund îndată și îngheață. Din cînd în cînd vine cîte un drumeț care povestește că și-a lăsat căruța jos, în vale, aduce niște flori, le arată oamenilor și spune că le-a cules la marginea drumului. Atunci muntenii încep să se frămînte ; se învîrtesc de colo pînă colo, pălăvrăgesc, stau cu ochii la soare și socotesc cam cîtă întindere de pămînt luminează zilnic. Apoi împrăstie cenușă pe zăpadă și se gîndesc la cei care în clipa aceea culeg flori.

Într-una din aceste zile Margit Kampen se înfățișă la pastor acasă și spuse că vrea să stea de vorbă cu domnul pastor. Fu condusă în camera lui de lucru unde pastorul, un bărbat uscățiv, cu păr blond-deschis, cu ochi mari îndărătul ochelarilor, o primi prietenește, o recunoscă numaidecît și o rugă să ia loc.

— Iar s-a întîmplat ceva cu Arne ? întrebă el, de parcă ar mai fi discutat adesea cazul lui.

— Ei, har Domnului, răspunse Margit, nu pot să spun decît lucruri frumoase despre el și totuși îmi vine atît de greu.

Și Margit părea copleșită de griji.

— Iar l-a apucat ca pe vremuri dor de ducă ? întrebă pastorul.

— Mai tare ca oricînd, spuse mama. Nu cred că o să-l pot ține acasă cînd o veni primăvara.

— Dar ți-a făgăduit că n-are să te părăsească niciodată.

— Desigur ; numai că, Doamne-Dumnezeule, nu știe nici el ce să facă. Dacă e cu gândul aiurea, trebuie să plece. Și atunci ce are să se întâmple cu mine ?

— Cred că, pînă la urmă, tot n-are să te lase singură, spuse pastorul.

— Cu siguranță că nu. Dar dacă nu mai are astîmpăr să rămînă acasă ? Îmi încarc sufletul cu păcate dacă-i stau în drum ; uneori îmi spun că eu singură ar trebui să-l rog să plece.

— De unde știi că vrea să plece mai mult ca oricînd ?

— Ah !... am eu multe semne. De pe la mijlocul iernii n-a mai lucrat o zi în sat. În schimb a fost de trei ori la oraș și de fiecare dată a lipsit mult. Tace aproape totdeauna cînd lucrează, deși înainte vorbea adesea. Poate să stea ore întregi sus, în fața feres-truicii podului, cu ochii țintă spre munți, spre trecătoarea Kampen ; duminica e în stare să rămînă toată după-masa acolo și adesea, cînd e lună, zăbovește așa pînă noaptea tîrziu.

— Nu-ți citește nimic ?

— Ba da, firește, îmi citește în fiecare duminică și cîntă, dar de fiecare dată o face așa, cam în grabă, afară doar cînd își dă seama că a întrecut măsura.

— Nu vorbește niciodată cu tine ?

— Uneori face niște pauze atît de mari încît plîng în taină. Atunci el observă și începe să vorbească, dar totdeauna despre fleacuri și nu despre lucruri mai serioase.

Pastorul se plimba încoace și încolo prin odaie ; apoi se opri și întrebă :

— De ce nu-i spui asta ?

Trecu o bună bucată de vreme pînă cînd Margit

se hotărî să răspundă ; oftă de cîteva ori, privi în pămînt, apoi în lături şi-şi împături batista.

— Azi am venit să vorbesc cu dumneavoastră despre un lucru ce-mi apasă greu sufletul.

— Vorbeşte, nu te teme, ai să te uşurezi.

— Da, am să mă uşurez ; e o taină pe care o port singură în mine de mult şi pe măsură ce trec anii, mi se pare tot mai greu de dus.

— Dar despre ce-i vorba, draga mea ?

Margit şovăi o clipă, apoi spuse :

— Am păcătuit amarnic faţă de fiul meu şi începuse să plîngă.

Pastorul veni foarte aproape de ea :

— Mărturiseşte-mi cum ai păcătuit şi o să ne rugăm împreună lui Dumnezeu să te ierte.

Margit plîngea cu sughituri şi-şi ştergea lacrimile ; de cîteva ori încercă să vorbească, dar de fiecare dată izburcea iar în plîns. Pastorul o mîngîie, îi spuse că nu putea să fie o vină prea mare ; că e, cu siguranţă, prea aspră faţă de ea însăşi şi așa mai departe.

Dar Margit continuă să plîngă şi nu se încumetă să înceapă decît după ce pastorul se așeză lîngă ea ca s-o îmbărbăteze. Atunci începu să se destăinuiască treptat :

— Arne a avut o copilărie grea şi asta i-a dat dor de ducă. Apoi s-a împrietenit cu Kristian, cel care s-a făcut căutător de aur şi s-a îmbogăţit. Kristian i-a dat lui Arne atîtea cărţi, încît băiatul s-a schimbat, a devenit altul decît noi ăştia ; petreceau împreună nopţi întregi şi, după ce Kristian a plecat, Arne a vrut să-i urmeze pilda. Dar cam în vremea aceea s-a prăpădit taică-său şi băiatul mi-a făgăduit că nu mă va părăsi niciodată. Eram o găină care a clocit un ou de raţă ; cînd puiul şi-a luat vînt şi a

vrut s-o pornească pe apa mare am început să zburătesc pe mal și să țip. Chiar dacă Arne nu putea să plece, cîntecele lui puteau ; și în fiecare dimineață mă gîndeam că am să-i găsesc patul gol.

Atunci s-a întîmplat să-i vină o scrisoare de foarte departe, trebuie să fi fost o scrisoare de la Kristian. Dumnezeu să mă ierte, am luat-o și am ascuns-o. Credeam că asta are să fie tot, dar pe urmă a mai sosit una și fiindcă o ascunsesem pe prima, a trebuit s-o ascund și pe asta. Dar mi se părea că scrisorile acelea au să găurească lada în care le băgasem... fiindcă mă gîndeam la ele de cum deschideam ochii dimineața și pînă-i închideam iar seara. Pe urmă a sosit și a treia scrisoare și nimic nu putea fi mai anapoda decît așa ceva ! Sînt sigură că am stat un sfert de oră cu scrisoarea asta în mînă, apoi am umblat trei zile cu ea în sîn, gîndindu-mă și răzgîndindu-mă, întrebîndu-mă dacă să i-o dau totuși, sau dacă s-o strîng împreună cu celelalte... Poate că ar fi avut destulă putere ca să-mi amăgească băiatul... și n-am avut încotro, am strîns și scrisoarea asta alături de cele dinainte. Am început să mă învîrtesc zilnic în jurul lăzii, mi-era teamă cînd mă gîndeam la scrisorile ce puteau să mai sosească. Mă temeam de orice ființă care intra la noi în curte ; cînd eram amîndoi în odaie și auzeam că cineva pune mîna pe clanța ușii începeam să tremur, fiindcă s-ar fi putut să vină altă scrisoare și pe asta avea s-o primească el. Cînd se ducea în sat, umblam de colo-colo prin casă și mă gîndeam că, poate, în clipa aceea i se dă o scrisoare în care se pomenește de cele sosite mai înainte. Cînd se-ntorcea acasă îi cercetam de departe chipul și, Doamne ! cît eram de fericită cînd îl vedeam zîmbind, fiindcă asta însemna că nu primise nimic. Se făcuse chipeș ca taică-său, numai că era blond și mai blajin. Și apoi avea un

glas atît de frumos ! Cînd se așeza în fața ușii în lumina amurgului și cînta privind în sus, spre coasta dealului, ascultînd apoi ecoul, îmi dădeam seama că nu mă puteam lipsi de el. Îmi era de ajuns să-l văd sau să știu că e undeva prin apropiere, că se bucură de ceva și că găsește din cînd în cînd o vorbă bună pentru mine, că nu-mi mai doream nimic pe lume și nu mă căiam pentru lacrimile pe care le vărsasem.

Dar tocmai cînd s-ar fi zis că se simte mai bine și că oamenii îi sînt mai dragi, sosi un factor de la stația de poștă cu a patra scrisoare și în ea erau două sute de taleri. Cît pe-aci să cad pe jos. Ce era să fac acum ? Scrisoarea puteam s-o ascund, dar banii ? N-am dormit cîteva nopți din cauza lor ; îi țineam cînd în pod, cînd în pivniță îndărătul unui butoi ; o dată m-a apucat deznădejdea și i-am lăsat în fața ferestrei ca să-i poată găsi. dar cînd l-am auzit venind, i-am strîns totuși. În cele din urmă tot am găsit o ieșire ; i-am dat banii și i-am spus că rămăsese de la mama. Arne i-a îngropat în pămînt, așa cum mă așteptam să facă, și lucrurile s-au oprit aici. Apoi s-a nimerit că într-o seară de toamnă s-a arătat mirat de Kristian care-l uitase cu desăvîrșire !

Atunci rana mi s-a deschis din nou și banii au început să mă frigă la inimă ; făcusem un păcat și păcatul ăsta nu ajutase la nimic !

O mamă care păcătuiește față de copilul ei e cea mai nenorocită dintre mame... dar eu am făcut-o numai din dragoste... și pedeapsa mea are să fie că am să-mi pierd copilul iubit. Fiindcă de la mijlocul iernii, Arne cîntă iar cîntecul de totdeauna cînd îl apucă dorul de ducă ; îl cîntă din copilărie și nicio dată n-am putut să-l aud fără să mă îngălbenesc. În asemenea clipe sînt în stare de orice și aici... ia vezi — Margit scoase o bucată de hîrtie din pieptar, o despături și o întinse preotului — asta-i o hîrtie

pe care scrie uneori ; cuvintele astea or fi mergînd cu o melodie. Le-am adus fiindcă eu nu pot să citesc scrisul ăsta mărunț ; vezi dacă nu cumva e vorba de drumeție.

Pe hîrtie era o singură strofă. Din strofa a doua puteai citi ici un rînd întreg, colo numai o jumătate de rînd de parcă ar fi fost o melodie pe care Arne o uitase și de care-și amintea acum vers cu vers. Prima strofă suna așa :

*„De-aș putea, o ! de-aș putea ca peste
Ceste înalte creste să mă uit !
Văd mereu numai ghețaru-albastru,
Codrii-n jur clădind spre-un cer sihastru.
Asalta-vor piscurile oare, —
Turnuri de cetăți ce-urcă-n zare ?“*

— Serie ceva despre drumeție ? întrebă Margit, privind țintă în ochii pastorului.

— Da, e vorba de drumeție, răspunse el și lăsă să-i cadă foaia de hîrtie din mînă.

— Am știut eu ! Dumnezeuule, cunosc eu cîntecul ăsta !

Ținea mîinile împreunate și se uita la pastor, amărîtă și încordată și lacrimile se rostogoleau una după alta pe obraji ei.

Dar pastorul nu știa ce-i de făcut, așa cum nu știa nici ea.

— Asta-i o treabă pe care băiatul trebuie s-o hotărască singur, spuse pastorul. Viața nu se schimbă de hațirul lui ; depinde doar dacă odată și odată are să poată singur s-o înțeleagă mai bine. Deocamdată s-ar zice că vrea s-o caute pe alte meleaguri.

— Dar, domnule pastor, asta-i ca și povestea cu femeia, spuse Margit.

— Care femeie ? întrebă pastorul.

— Aceea care a vrut să prindă lumina soarelui în loc să-și facă o fereastră în zid.

Pastorul fu uimit de agerimea minții ei ; dar asta se întâmpla totdeauna cînd Margit ajungea la acest subiect. De șapte-opt ani de zile, Margit nu se gîndise la nimic altceva.

„Crezi că are să plece ? Ce să fac ? Și cu banii ce o să se întîmple ? Dar cu scrisorile ?“

Toate aceste întrebări se năpusteau deodată asupra ei.

— Firește, socoteala cu scrisorile a fost greșită. Faptul că ai oprit fără nici un drept ceva ce-i aparține, e greu de scuzat. Dar mai rău e că l-ai pus pe un semen al tău într-o lumină proastă față de băiat și mai ales un semen care n-a meritat asta, unul pe care el l-a iubit foarte mult și care la rîndul lui i-a fost credincios trup și suflet. Trebuie să ne rugăm lui Dumnezeu să te ierte ; să-l rugăm împreună.

Margit își plecă smerită capul ; mîinile ei rămăseseră împreunate.

— I-aș cere iertare din toată inima, numai să știu că rămîne acasă.

Îl confunda pe Dumnezeu cu Arne, dar pastorul se prefăcu că nu bagă de seamă.

— N-ai putea să-i mărturisești numaidecît totul ? întrebă el.

Margit continuă să privească țintă în podea și spuse încet :

— Tare ar fi bine dacă aș mai aștepta puțin.

Nu văzu zîmbetul pastorului care o întrebă :

— Nu crezi că păcatul tău crește pe măsură ce amîni mărturisirea ?

Margit își făcea de lucru cu batista ; făcu din ea un pătrățel mic de tot pe care încercă să-l micșoreze și mai mult, dar nu era cu putință.

— Mă tem că dacă o să-i mărturisesc povestea cu scrisorile, are să plece.

— Va să zică n-ai încredere în Dumnezeu ?

— Ba da, firește, spuse ea repede, apoi adăugă cu voce joasă : Dar dacă totuși are să mă părăsească ?

— Așadar, te temi mai mult de plecarea băiatului tău decît să stărui în păcatul tău ?

Margit își desfăcuse iar batista și o duse la ochi, fiindcă erau plini de lacrimi. Dar pastorul o privi o clipă, după care reluă :

— De ce ai mai venit să-mi spui toată povestea asta, dacă n-aveai un gînd anume ?

Așteptă cam multă vreme, dar Margit nu răspunse.

— Ai crezut poate că dacă-ți mărturisești păcatul îl micșorezi ?

— Așa am crezut, spuse ea cu voce joasă și-și plecă și mai adînc capul pe piept.

Pastorul zîmbi și se ridică de pe scaun.

— Da, scumpa mea Margit, trebuie să faci în așa fel ca la bătrînețe să te alegi cu bucurie din fapta ta.

— M-aș mulțumi să-mi pot păstra bucuria pe care o am acum, spuse ea.

Și pastorul se gîndi că ea nici nu-și putea închipui o fericire mai mare decît viața aceea de teamă neîncetată. Zîmbi și-și umplu pipa.

— Dacă s-ar găsi pe aici vreo fată care să pună mîna pe el, atunci ar rămîne, ai vedea tu !

Margit își ridică repede privirile și-l urmări cu ochii pe pastor pînă cînd acesta se opri în fața ei.

— Eli Böen ?... Ce zici ?...

Margit se înroși și-și coborî iar ochii, dar nu răspunse. Pastorul rămase locului așteptînd, apoi continuă cu glas foarte scăzut :

— Ce-ar fi dacă am potrivi lucrurile în așa fel încît să se întîlnească mai des aici, la mine ?

Privirea ei strălucea cînd o ridică spre pastor ca să vadă dacă vorbea serios, dar nu îndrăzni să creadă pe deplin ce-i spunea. Pastorul reîncepu să umble prin odaie, apoi se opri iar :

— Ia ascultă, Margit, eu vreau să privim lucrurile în faţă, așa că spune-mi, altă rugămintă mai ai ?

Margit privi în pămînt, își vîrî cîteva degete în batista împăturită și trase un capăt afară.

— Păi nu ! Dumnezeu să mă ierte, atîta avusesem de gînd să spun.

Pastorul izbucni într-un rîs prietenesc și-și frecă mîinile :

— Poate că tot despre asta ai vrut să-mi vorbești și ultima oară cînd ai fost pe aici ?

Margit trăgea mai departe de colțul batistei, smucindu-l și răsucindu-l.

— Dacă-i vorba pe așa... da, asta am vrut.

— Ha-ha, ha-ha ! Margit. Margit... Ei, să vedem ce-i de făcut ; drept să spun, soția și fiică-mea s-au gîndit mai de mult la ce te-ai gîndit tu.

— Adevărat ?

Margit îi aruncă o privire atît de rușinată și tot-odată atît de fericită, că pastorul se bucură privindu-i chipul deschis și frumos, care, în ciuda suferințelor și a temerilor, păstrase o expresie copilărească.

— Da, Margit, ai atîta dragoste în tine, încît de hatîrul ei, și Dumnezeu și fiul tău îți vor ierta ce ai făcut. Ești destul de pedepsită, fiindcă ai trăit tot timpul cu frică. Să vedem dacă Dumnezeu are să-i pună capăt curînd, pentru că atunci are să ne dea o mîna de ajutor.

Margit suspină adînc, apoi mai suspină o dată și încă o dată, mulțumi, făcu o plecăciune și se urni din loc, dar în ușa mai făcu o plecăciune. Abia ieșise, însă, din casă că se schimbă de tot. Îndreptă spre cer o privire fugară, care strălucea de recu-

noștință și se grăbi să coboare scara ; pe măsură ce se depărta de oameni se grăbea tot mai mult și sprinteneala cu care pășea în ziua aceea în drum spre Kampen n-o mai avusese de mulți, de foarte mulți ani de zile. Când ajunsese destul de aproape ca să zărească fumul des și vesel care se ridica din horn, binecuvîntă casa, și curtea întreagă, și pe pastor, și pe Arne și atunci își aminti că avea carne afumată la masă : mîncarea ei favorită.

Capitolul XIV,

Kampen era o fermă frumoasă, situată în șesul mărginit jos de trecătoarea Kampen și sus de șoseaua vicinală ; dincolo de drum era pădurea deasă, ceva mai sus se înălța peretele muntelui și în spatele lui se aflau înălțimile albastre, acoperite cu zăpadă. De cealaltă parte a trecătorii era un șir masiv de dealuri, care se retrăgea în jurul Lacului Negru, în punctul unde se afla Böen, apoi urca spre Kampen, dar se depărta numaidecît în fața povîrnișului văii care începea imediat dedesubt, căci Kampen era ultima fermă din Oberdorf.

Ușa principală a casei dădea afară, în drum, de aici pînă-n șosea puteau să fie vreo mie de pași. O potecă străjuită de o parte și de alta de mesteceni deși ducea pînă sus. În dreapta și în stînga pămîntului de curînd destelenit se întindea pădurea ; ogoarele și pășunile fermei puteau fi sporite după plac. Era o gospodărie excelentă în toate privințele. În fața casei se afla o grădiniță de care Arne îngrijea cum scrie la carte ; în stînga casei se aflau grajdurile și celelalte acareturi, aproape toate reconstituite

și alcătuiind împreună cu locuința un pătrat. Casa era vopsită în roșu cu cercevelele ferestrelor și cu ușile albe; avea două etaje, era acoperită cu turbă și pe acoperiș creșteau tot felul de mărăcini. Deasupra unuia din frontoane se înălța o prăjină în jurul căreia se învîrtea un cocoș din fier, cu coada ridicată.

Primăvara sosise și în satele de munte; era o dimineată de duminică cu aerul cam tulbure, dar liniștit și destul de cald; ceața atîrna greu deasupra pădurii, dar Margit își spuse că în cursul zilei timpul se va însenina. Arne îi citise predica, apoi cîntase niște imnuri și asta-i făcuse bine; era îmbrăcat ca de sărbătoare, fiindcă se pregătea să meargă la pastor acasă. Deschise ușa, mirosul fraged al frunzelor îi ieși în întîmpinare, grădina era proaspătă ca roua și se înclina sub ceața dimineții, dar dinspre trecătoare veneau în răstimpuri bubuituri puternice de te cuprindea ameteala și vedeai stele verzi.

Arne urcă povîrnișul. Pe măsură ce se depărta de cascadă, bubuiturile își pierdeau caracterul fioros pentru ca, în cele din urmă, să se aștearnă, asemenea unui acord adînc de orgă, peste întregul peisaj.

— Dumnezeu să-l călăuzească pretutindeni! spuse mama, care deschise fereastra și-l urmări cu privirea pînă dispăru îndărătul tufișurilor.

Ceața se risipea tot mai mult, străpunsă de soare, ogoarele și grădina prindeau viață. Aici munca lui Arne dădea roade încolțind proaspăt, aducînd miresme spre nările maică-si și bucurînd-o. Primăvara pare frumoasă celui care a lăsat în urmă o iarnă lungă.

Arne nu se ducea la pastor fiindcă ar fi avut de făcut ceva anume. Voia numai să se intereseze de ziaarele pe care le primea împreună cu preotul. De curînd citise numele cîtorva norvegieni care ajunseseră oameni de vază printre căutătorii de aur din

America, și printre aceștia era și Kristian. Acum îi venise la ureche zvonul că Kristian era așteptat să sosească acasă și dorea să afle din gura pastorului ceva sigur în această privință. Dacă Kristian era într-adevăr în oraș, Arne avea să se ducă să-l vadă în perioada dintre muncile de primăvară și cositul finului. Gîndul acesta îl urmări pare-se pînă ajunsese în locul de unde putea privi peste Lacul Negru pînă dincolo, pe malul celălalt, la ferma Böen. Și într-acolo se risipea ceața, soarele se juca pe pante, vîrfurile munților erau luminoase, dar la poalele lor întîrzia încă negura ; în dreapta, pădurea întuneca apa, în fața caselor, însă, lanul era mai puțin adînc și nisipul alb scînteia în soare. Deodată, gîndurile lui se îndreptară spre casa spoită în roșu cu ușile și cercevelele ferestrelor albe ; una dintre ele era vopsită de el. Nu se gîndea la primele zile grele pe care le petrecuse acolo ; se gîndea doar la vara pe care împreună cu Eli o văzuse apropiindu-se din dreptul patului ei de boală. Nu mai dăduse pe la Böen de atunci și nici nu voia să se mai ducă vreodată, nu, pentru nimic în lume, nu. Era destul să se gîndească la asta că se înroșea și se simțea stingherit și totuși așa i se întîmpla în fiecare zi, ba chiar de mai multe ori pe zi și dacă ar fi existat vreun motiv care să-l alunge din sat, apoi tocmai asta ar fi fost.

Arne mergea repede de parcă ar fi vrut să se depărteze cît mai mult de aceste locuri ; dar cu cît se depărta de ele, cu atît mai aproape era de Böen și cu atît mai des se uita într-acolo. Ceața se risipise de tot, cerul se întindea senin între două șiruri de munți, păsările pluteau în aerul însoțit și se cheamau una pe alta, ogoarele le răspundeau cu milioane de flori ; bucuria nu era constrînsă de nici o cascadă să ingenunche în semn de cucernică supunere ; nu, bucuria cînta plină de însuflețire și de

entuziasm, strălucea și chiuia fără încetare către cer.

Arne se înfierbîntase alergînd ; se aruncă în iarbă la picioarele unei coline, privi spre Böen, apoi se întoarse pe o rîină ca să nu se mai uite într-acolo. În clipa aceea auzi pe cineva cîntînd cu un glas atît de curat cum nu mai auzise niciodată pînă atunci. Cîntecul răsună peste pajiște amestecîndu-se cu cîrîpîtul păsărilor și, mai înainte de a recunoaște melodia, Arne înțelese cuvintele ; căci era melodia cea mai scumpă inimii lui, iar cuvintele erau și ele tocmai acelea pe care le purtase în adîncul lui din copilărie, aceleași pe care le uitase chiar în ziua în care le dăduse, în sfîrșit, glas ! Sări în sus de parc-ar fi vrut să le prindă, dar rămase locului și ascultă ; prima strofă, apoi a doua, a treia, a patra din cîntecul acela uitat, plutiră spre el :

„De-aș putea, o ! de-aș putea ca peste

Ceste nalte creste să mă uit !

Văd mereu numai ghețaru-albastru,

Codrii-n jur clădind spre-un cer sihastru.

Asalta-vor piscurile oare,

Turnuri de cetăți ce urcă-n zare ?

Vulturii țîpînd sălbatic, zboară

Peste-aceste nalte creste,

Trec prin ziua tinăvă, coboară

Către văi în care-acel ce-și cară-al

Ducii dor, să-l stîmpere n-adastă,

Larg scrutînd cea mai din zare coastă.

Măr umbros atras de nici o joacă

Peste-aceste creste vreodat',

Înflorești aici, cînd iarna pleacă,

Lîncezești cu vara cînd se-neacă ;

Păsă : le-ți orice-ar da să-ngîine,

Pent u tine sunet surd rămîne.

Douăzeci de ani de trudă vană.

*Cine peste crestele înalte
Se vru-ntinzînd brațe pîn' la rană
Și-a scrișnit în darn, acela-ncalte
Tot ce cîntă păsările, sute,
De prin ramurile tale — el aude.*

*Ce-ați venit, zălude vrăbii,-aice
Peste, nalte, crestele aceste ?
Cuiburile-acolo-or să se strice,
Soare, oameni, mări — de-acu-n poveste...
Ori să rîdeți vrut-ați de-unul care
Fără-aripi, tînjind aicea, moare ?*

*Niciodată oare spre vreo oază
N-am să trec de crestele înalte,
Pînă cînd acest tărîm de groază
M-o goli de suflet și de alte
Doruri, așteptări, cuvinte — pînă
Ce voi fi, în beciul ăst, țărînă ?*

*Dați-mi cer departe-afar', departe —
Peste-aceste nalte creste !
Aici, leneș, timpu-i plumb și moarte,
Urlu după viață-n zări deșarte,
Vreau lumină, soare — nu de stîncă
Să se farme inima-mi adîncă.*

*Știu că-odată va ajunge-afară
Peste-aceste nalte creste.
Doamne, au spre prispa-ți selenară
De pe-acum din vorba ta-mi faci scară ?
Chiar de nu-i deschisă-a porții aripă,
Dă-mi nădejde barem înc-o clipă."*

Arne rămase locului pînă răsună ultimul vers, pînă
răsună ultimul cuvînt. Auzi din nou păsările care

glumeau și rîdeau, dar nu îndrăzni să facă nici o mișcare. Totuși trebuia neapărat să știe cine cîntase ; ridică piciorul și se furișă cu atîta băgare de seamă încît nu se auzea nici măcar iarba foșnind. Un fluturaș poposi chiar la picioarele lui pe o floare, aripile îi filfîră în sus, apoi fluturilele zbură ceva mai departe, iar se ridică, iar zbură puțin, se înalță din nou și continuă tot așa pe toată panta pe care se cățara Arne. Ajuns în dreptul unui tufiș des se opri pentru că de aici putea să vadă totul ; o pasăre zbură speriată, din tufiș, țipă și dispăru dincolo de creasta muntelui ; atunci fata care ședea acolo își ridică privirea. Arne se ghemui la pămînt și-și ținu răsufarea, inima îi bătea, îi auzea fiecare lovitură ; stătea la pîndă și nu îndrăznea să se atingă de nici o frunză ; căci era ea — era Eli ! După multă, multă vreme, își saltă ușor privirea și tare ar fi vrut să facă măcar un pas înainte, dar se gîndi că poate cuibul păsării era în tufiș și el nu trebuia să i-l distrugă. Se mulțumi deci să tragă cu ochiul printre frunze după cum se legănau într-o parte, ori se strîngeau iar una într-alta. Lumina soarelui cădea din plin asupra lui Eli ; purta o rochie neagră fără mîneci și avea pe cap o pălărie de paie care trebuie să fi fost a unui băiat, fiindcă nu se ținea drept pe părul ei, ci luneca mereu într-o parte. În poală avea o carte și o grămadă de flori de cîmp în care se juca gînditoare cu mîna dreaptă ; își proptise cotul stîng pe genunchi, plecîndu-și capul în palmă. Privea în direcția în care zburase pasărea și nu puteai afirma cu siguranță că ar fi plîns.

De cînd se știa Arne nu văzuse și nici nu visase ceva mai frumos ; e drept că soarele își arunca tot aurul peste fată și peste locul unde se afla, iar melodia plutea încă în jurul ei, deși Eli încetase de mult

s-o mai cînte ; astfel că gîndurile, respirația, ba chiar și bătăile inimii lui se desfășurau în ritmul acestei melodii.

Eli luă cartea și o deschise, dar o închise curînd la loc, și fără să se miște din loc începu să cînte așa : „Copacul aștepta înfrunzit și înmugurit...”

Arne asculta, deși Eli nu-și amintea bine nici cuvintele și nici melodia și greșea mereu. Cel mai bine știa ultima strofă, de aceea o lua mereu de la început în felul următor :

„Aurii luceau, de coapte, fructele în pom acasă.

Suspînă : «L-aș vrea pe-acela !» Cît era de grațioasă...

«Toate-acestea, da, aici—

Pentru tine-s, mari și mici.»

Grăi pomul — tra, la, la, grațioasă !“

Deodată sări în sus, își scutură florile din poală și scoase un oftat care răsună prin văzduh de s-ar fi putut auzi pînă la Böen. Pe urmă o luă la goană... Arne se întrebă dacă s-o strige... Dar n-o strigă. Eli cobora colina cîntînd și fredonînd ; pălăria îi căzu de pe cap, ea o ridică și se opri în iarba înaltă. „S-o strig ? Se uită în jurul ei !...” Arne se ghemui și mai tare. Multă vreme nu îndrăzni să privească în direcția ei, apoi ridică numai capul, n-o zări, se înalță pe genunchi, n-o zări nici așa... se ridică de tot... Eli dispăruse.

Nu mai voia să se ducă la pastor, nu mai voia nimic. Se așeză pe locul unde șezuse Eli și cînd soarele ajunsese la amiază era tot acolo. Nici o undă nu se vălurea pe fața lacului ; deasupra curților, pale tremurătoare de fum începeau să se înalțe în văzduh, prepelițele amuțeau treptat, păsărelele zburdau încă, dar se ascundeau pe rînd în pădure. Nu se mai vedea strop de rouă, iarba se înalța plină de demni-

tate, nici o adiere nu mai sufla și frunzele se plecau tăcute. Peste o oră, soarele avea să fie la amiază. Fără să-și dea seama, Arne se pomeni deodată alcătuind o mică poezie ; o melodie gingașă îi veni în minte, care se potrivea cu versurile ; inima lui era plină de o blîndețe ciudată, melodia i se plimbă multă vreme în urechi, pînă se întregi pe deplin.

Și Arne își cîntă în liniște cîntecul, după cum în liniște îl alcătuisese :

„A huiț întreaga zi pădurea,
Zi pădurea.
Băiețele,-auzi cum sună-aiurea,
Sună-aiurea ?

Și-a făcut băiatu-un fluier și-a su',
Și-a su' —
Și-a suflat să-și vadă vocii glasul',
Vocii glasul'.

Sunetul trecut-a ca o boare,
Ca o boare.
Dar plecă precum venise-mi pare,
'...nise-mi pare.

Deseori la el în somn intrat-a,
Somn intrat-a.
Mîngîindu-i fruntea cu drag — beata,
Cu drag — beata.

Brusc, dacă trezit să-l prindă vrea,
Să-l prindă vrea.
Sunetu-n palori de nopți pierrea,
De nopți pierrea.

*Dumnezeul meu, acolo ia-mă,
Colo ia-mă.
Sunetul din minți m-a scos și cheamă,
Scos și cheamă.*

*«Ți-e prieten», zis-a Domnul, «iată»,
Domnul, «iată».
«Dar să-l ai... aceasta niciodată,
Niciodată».*

*Ce-s pe lângă el, oricâte-azururi,
Cite-azururi ?
Pururi cauți și nu-l afli pururi,
N-afli pururi !*

Capitolul XV

Era într-o duminică seară, la începutul verii ; pastorul se întorsese de la biserică și Margit zăbovi la el pînă pe la șapte. Apoi își luă ziua bună și coborî grăbită scara, în curte, unde tocmai se ivise și Eli Böen, după ce se jucase multă vreme cu băiatul pastorului și cu fratele său.

— Bună seara ! spuse Margit oprindu-se. Lăudat fie Domnul !

— Bună seara ! răspunse Eli, roșie ca focul.

Și vru să se oprească din joc, deși băieții n-o lăsau în pace. Îi rugă frumos și se învoiră să-i dea pace în seara aceea.

— Parcă te-aș cunoaște, spuse Margit.

— Se poate, spuse cealaltă.

— Nu cumva ești Eli Böen ?

— Ba da, răspunse fata, ea era.

— Ia te uită ! Va să zică ești Eli Böen ! Da, acumă văd și eu... semenii cu maică-ta.

Părul castaniu-roșcat al fetei se despletise și plețele lungi îi atârnavă în voie pe umeri ; fața ei era fierbinte și roșie ca o fragă, pieptul i se zbuciuma puternic. Eli abia putu să vorbească și râdea, fiindcă era cu sufletul la gură.

— Ei, tinerețe, tinerețe ! spuse Margit care o privea cu bucurie. Dar nu-i așa că tu nu știi cine sînt ?

Eli voise s-o întrebe, dar nu îndrăznise, fiindcă Margit era o femeie mai în vîrstă ; îi răspunse că nu-și amintea s-o fi văzut vreodată,

— A, nu, nici n-ar fi fost cu putință, oamenii bătrîni nu se prea depărtează de casă. Dar poate că-l cunoști pe fiu-meu, pe Arne Kampen ; eu sînt mama lui.

Și Margit se uită la Eli care se schimbase deodată la față.

— Dacă nu mă-nșel a lucrat o dată la Böen.

— Da, a lucrat.

— Ce seară frumoasă ! La noi s-a cosit și s-a cărat toată ziua finul, pe urmă am plecat de acasă. Dumnezeu a binecuvîntat vremea asta.

— Da, e un an bun pentru fînețe, spuse Eli.

— Adevărat. Și la voi e frumos finul ?

— La noi treaba s-a terminat.

— Firește ; aveți multe ajutoare și oamenii sînt harnici. Te mai întorci acasă în seara asta ?

Nu, nu se întorcea. Vorbiră de una, de alta și pînă la urmă se împrieteniră așa de bine, încît Margit îndrăzni s-o roage pe Eli s-o petreacă o bucată de drum.

— Ce-ar fi dacă ai face cîtiva pași cu mine ? spuse ea. Mi se întîmplă atît de rar să dau de cineva

cu care să pot schimba o vorbă ! Ți s-o fi întîmplînd și ție, nu-i așa ?

Eli se scuza spunînd că nu-și luase jacheta.

— Ei, ar trebui să-mi fie rușine să cer așa ceva unui om pe care-l văd pentru prima oară ; dar ce să aștepti de la bătrîni ?

Eli spuse că i-ar face plăcere s-o însoțească, dar că trebuie mai întîi să-și ia jacheta.

Era o jachetă strîmtă. Cînd o încheiai arăta ca un pieptar, dar Eli n-o prinse decît în cele două copei de jos, căci îi era tare cald. Cămașa de pînză fină avea un guleraș rășfrînt, prins la gît de un nasture de argint care înfățișa o pasăre cu aripile întinse. Și croitorul Nils avea un astfel de nasture în ziua cînd Margit dansase prima oară cu el.

— Ce nasture frumos ! spuse ea privindu-l.

— Îl am de la mama, spuse Eli.

— Da, de la mama, îi răspunse Margit în timp ce o ajuta să se îmbrace.

Porniră. Fînul era cosit și adunat în clăi ; Margit apuca smocuri de fîn cu mîna, îl mirosea și spunea că-i de calitate bună. O întrebă ce fel de vite avea pastorul, apoi ce fel le aveau la Bøen și sfîrși prin a spune cîte erau la Kampen.

— În ultimii ani, gospodăria noastră s-a întins mult și mai poate să sporească oricît. Deocamdată hrănește douăsprezece vaci de lapte, dar ar putea să hrănească și mai multe. Arne are o mulțime de cărți, citește din ele și face tot ce scrie acolo, așa că dă vacilor un nutreț grozav.

După cum era de așteptat, Eli nu răspundea nimic la toate acestea. Margit o întrebă cîți ani avea și ea răspunse că nouăsprezece.

— Pui și tu cîteodată mîna la treabă cînd ești acasă ? Pari atît de delicată încît nu s-ar zice.

Ba da, Eli ajutase la unele treburi, mai ales în ultima vreme.

— Da, e bine să te obișnuiești cu de toate ; mai târziu, cînd o să ai și tu gospodărie mare, o să simți nevoia să știi ce ai de făcut. Firește, cînd ai ajutoare bune, te descurci oricum.

Eli vru să se întoarcă, fiindcă trecuseră de mult de hotarul pămîntului parohial.

— Pînă la apusul soarelui mai e ; tare ar fi drăguț din partea ta dacă mi-ai ține de urît încă o bucată de drum.

Și Eli o însoți mai departe.

Margit începu să vorbească despre Arne.

— Nu știi dacă-l cunoști mai bine. El găsește răspuns la orice. Doamne-Dumnezeule, cite a mai citit !

Eli mărturisi că într-adevăr așa se vorbea despre Arne.

— Ei, dar nu ăsta-i lucrul cel mai de seamă ; mai frumos e felul în care s-a purtat totdeauna cu mine. Dacă-i adevărată zicala care spune că cine se poartă frumos cu maică-sa, se poartă frumos și cu nevasta, atunci fata pe care o s-o aleagă n-o să aibă de ce se plînge. Ce cauți, fata mea ?

— Nimic, mi-a căzut crenguța pe care o aveam în mînă.

Tăcură amîndouă și-și văzură de drum fără să se privească.

— E o fire tare ciudată, reluă mama. În copilărie era nespus de sfios și s-a obișnuit să-și chibzuiască singur treburile. Oamenii de felul lui nu-și deschid inima ușor.

De data asta Eli păru hotărîtă să se întoarcă, dar Margit îi spuse că nu mai aveau decît o bucățică de drum pînă acasă și, din moment ce ajunsese pînă

aici, trebuia neapărat să vadă cum e la Kampen. Eli îi spuse că se făcuse târziu.

— Are să se găsească cineva care să te însoțească la întoarcere, spuse Margit.

— A, nu, nu, răspunse Eli repede și vru să plece.

— E drept că Arne nu-i acasă, spuse Margit, așa că el nu poate să te petreacă, dar mai sînt destui alții.

Atunci Eli încetă să se mai împotrivească; era bucuroasă să vadă cum e la Kampen — numai să nu întîrzie prea mult.

— Păi dacă stăm aici în loc și tot vorbim despre asta te pomenești că întîrziem.

Și porniră mai departe.

— Cred că și tu ești fată cu carte, dacă ai crescut la domnul pastor în casă.

Da, e drept că învățase multă carte.

— Are să-ți prindă bine, spuse Margit, dacă o să dai peste un bărbat care să știe mai puțin decît tine.

Eli răspunse că nu voia un astfel de bărbat.

— Ei da, poate că nu ți s-ar potrivi, dar pe la noi oamenii nu prea știi multă carte.

Eli întrebă ce fumega mai încolo, în pădure.

— E coșul arendașului, și-a făcut casă nouă și ține de Kampen. Acolo locuiește Knut din Oberland. Era totdeauna singur-singurel și Arne i-a dat locul acela ca să-l deștelenească. Bietul Arne, știe și el ce înseamnă să fii singur.

După un timp ajunseră într-un punct destul de înalt de unde se putea vedea ferma. Soarele le bătea drept în față; își puseră mîinile streășină la ochi și priviră într-acolo. Chiar în mijloc se afla casa vopsită în roșu, cu cercevelele ferestrelor albe; de jur împrejur pășunile fuseseră cosite, doar ici-colo se mai vedeau cîteva clăi de fîn. În mijlocul pajiștii luminoase se zăreau holdele verzi și bogate,

iar în jurul grajdurilor domnea în clipa aceea multă însuflețire pentru că vacile, oile și caprele se întorceau tocmai acasă; tălăngile lor sunau, cîinii lătrau, văcărița striga; dar vuietul cumplit al cascadei, care se prăbușea colo, în prăpastie, acoperea totul. Cu cît privea mai mult în direcția aceea, cu atît mai mult i se părea fetei că nu mai aude decît acest zgomot și pînă la urmă o înspăimîntă atît de tare încît inima începu să-i bată puternic, capul să-i vîjie și își dădu seama că ametește; dar, deodată, lucrurile din jurul ei redeveniră blînde și calde și, fără să vrea, începu să înainteze cu băgare de seamă făcînd pași mici; Margit se văzu nevoită s-o roage să meargă ceva mai repede. Eli tresări speriată.

— N-am auzit de cînd sînt un zgomot care să seamene cu vuietul cascadei, spuse ea. Aproape că mi-e frică.

— Te obișnuiești repede, spuse mama. Pînă la urmă începe să-ți lipsească

— Crezi? întrebă Eli.

— Da, ai să vezi și tu, spuse Margit zîmbînd. Vino, să ne uităm mai întii la vite, reluă ea și se abătu din drum. Pomii aștia de amîndouă părțile drumului i-a sădit Nils. Lui Nils îi plăcea ca toate să-și aibă rostul lor; și lui Arne îi place asta, să vezi ce grădină a făcut!

— Vai, ce frumos! exclamă Eli și porni în fugă spre gard.

Văzuse adesea ferma de la Kampen, dar niciodată atît de aproape și mai ales nu văzuse niciodată grădina.

— Aici o să venim la sfîrșit, spuse Margit.

Trecînd pe lîngă casă, Eli se uită pe fereastră în odaie, dar nu văzu pe nimeni.

Se așezară amîndouă pe podețul ce ducea spre hambar și priviră vacile care treceau mugind pe lîngă ele și intrau în grajd. Margit îi spunea lui Eli cum se numește fiecare, cît lapte dă, care din ele trebuie să fete și care nu. Oile fură numărate și duse în grajd. Erau mari, de rasă străină; Arne comandase două mielușele din sud.

— Nici nu-ți vine a crede cît de mult se interesează de toate treburile astea.

Apoi intrară amîndouă în hambar, examinată finul și Eli trebui să-l miroasă „fiindcă fin ca ăsta nu găsești peste tot“, spuse Margit. Și-i arătă prin ferestruica hambarului holdele lor, îi explică ce semănaseră pe fiecare dintre ele și cît anume din fiecare soi. Ieșiră și se îndreptară spre casă, dar Eli, care nu spusese nimic pînă atunci, ceru voie să intre în grădina pe lîngă care tocmai treceau. După ce căpătă încuviințarea, o rugă pe Margit să-i îngăduie să culeagă două-trei flori. Într-un colț se afla o mică bancă pe care fata se așeză; ai fi zis, însă, că voise doar s-o încerce, fiindcă se ridică îndată în picioare.

— Acuma trebuie să ne grăbim ca să nu întîrziem, spuse Margit care rămăsese în poartă.

Intrară împreună în casă. Margit o întrebă cu ce putea s-o îmbie că doar venea pentru prima oară în casa lor, dar Eli se înroși și răspunse scurt: „mulțumesc“. Privea în toate părțile; ferestrele dădeau afară spre drum; în încăperea aceasta își petreceau timpul peste zi. Nu era o cameră mare dar era plăcută, avea ceas în perete și sobă de olane. Într-un colț atîrna vioara lui Nils, veche și închisă la culoare, dar strunele erau noi. Pe pereți atîrnau cîteva puști — puștile lui Arne; niște undițe englezești și alte obiecte ciudate pe care mama le luă jos ca să i le arate fetei. Eli le cercetă și-și

plimbă degetele pe ele. Camera nu era zugrăvită fiindcă lui Arne nu-i plăcea ; nici cealaltă cameră, care dădea spre trecătoare și de unde vedeai drept în față munții înverziți proaspăt și înălțimile albastre în fund, nu era zugrăvită. Această cameră fusese construită mai târziu, o dată cu jumătate din casă, și era mai mare și mai frumoasă ; două odăițe din cealaltă aripă erau zugrăvite ; acolo avea să locuiască mama cînd va fi bătrînă și cînd Arne se va însura. Intrară în bucătărie, în cămara cu provizii, în șopronul cu lemne. Eli nu spunea un cuvînt, se uita peste tot, dar părea că rămîne la oarecare depărtare și numai cînd Margit îi întindea ceva, punea mîna, deși cu multă sfială. Margit, care sporovăia fără încetare, se întoarse din nou cu ea în tindă ; trebuiau să urce scara ca să vadă mansarda.

Și aici erau cîteva camere bine mobilate care corespundeau celor de jos, dar erau noi și nelocuite încă, afară de una singură care dădea spre trecătoare. Aici erau atîrnate sau îngrămădite tot felul de obiecte casnice, care nu se foloseau zilnic în gospodărie ; de pildă : numeroase pături de blană gata cusute și alte piese de așternut. Mama punea mîna pe ele, le ridica și Eli trebuia uneori să facă la fel. S-ar fi zis, însă, că prinsese curaj, poate că lucrurile acestea îi făceau mai multă bucurie, fiindcă revenea asupra unora dintre ele, punea întrebări și părea din ce în ce mai veselă. Atunci mama spuse :

— Acum, la urmă, să mergem și în camera lui Arne.

Și intrară amîndouă în odaia care dădea spre defileu. Mugetul cumplit al cascadei se năpusti din nou asupra lor, căci fereastra era deschisă. Aici, locul era mai înalt, puteai vedea spuma țîșnind și izbin-

du-se de stînci. Cascada însă nu se zărea sau poate că se zărea de sus, de la o distanță mai mare, unde se prăbușise o bucată de stîncă. Chiar de aici se pregătise apa să-și ia avînt pentru ultimul salt în abis. Iarbă proaspătă acoperea vîrfurile stîncii, cîteva gogoși de pin prinseseră rădăcini în crăpăturile dintre pietre. Vîntul zgîlțise și scuturase copacii, cascada îi inundase cu apă, astfel că pînă la o înălțime de patru coți de la pămînt n-aveau crengi, se chirciseră și ramurile lor se strîmbaseră, totuși se înverșunau să trăiască, făceau drum printre pereții stîncoși. Fu primul lucru pe care-l văzu Eli de la fereastră, apoi sus, deasupra suprafeței verzi, zări zăpada veșnică, de o albeață orbitoare. Ochii ei coborîră în sfîrșit și priviră în jurul ei camera în care se afla; pînă în clipa aceea cascada nu-i îngăduise să ia aminte la altceva.

Cîtă liniște și cîtă gingășie domnea aici față de vuietul de afară! Nu deslușea încă nimic, toate impresiile se înlănțuiau între ele și cea mai mare parte erau noi pentru ea. Arne își concentrase toată dragostea în rînduirea acestei odăi și deși lucrurile care se aflau în ea erau foarte simple, pînă și cele mai mărunte dovedeau pricepere artistică. Eli avea impresia că în jurul ei răsunau cîntecele lui Arne, că îi descoperea zîmbetul în fiecare obiect. Ceea ce-i atrase în primul rînd atenția fu un raft cu cărți, mare, lat și frumos lucrat. Atîtea volume erau îngrămădite pe el că nici domnul pastor nu putea să aibă mai multe. Pe urmă văzu un dulap frumos. Mama-i spuse că în el se aflau o mulțime de lucruri alese; „și banii tot în dulapul acela îi ținea“, adăugă ea în șoaptă. Avuseseră două moșteniri, mai spuse ea după un timp și vor mai avea ceva de moștenit într-o bună zi, dacă totul merge bine.

— Dar lucrul cel mai de seamă pe lumea asta nu-i banul, lui Arne i se cuvine mai mult decît atît.

În cameră se mai aflau cîteva mărunţişuri care-ţi desfătau privirea şi Eli le examină pe toate cu o bucurie copilărească. Margit o bătu pe umeri :

— Te văd azi pentru prima oară, fetiço, dar îmi eşti de pe acum foarte dragă, spuse ea şi o privi cu multă sinceritate drept în ochi.

Apoi, mai înainte ca Eli să fi apucat să se ruşineze, Margit o trase de rochie şi-i spuse cu voce scăzută :

— Vezi lădiţa aceea roşie de colo ? înăuntru e ceva tare frumos, te rog să mă crezi.

Eli privi în direcţia aceea şi văzu o lădiţă pătrată ; tare i-ar fi plăcut să fie a ei.

— De fapt, n-ar trebui să ştiu ce se află în ea, şopti mama, fiindcă Arne scoate de fiecare dată cheia din broască.

Margit se îndreptă spre nişte haine care atîrnau pe perete, desprinsе o vestă de catifea dintre ele, căută în buzunărelul pentru ceas şi găsi cheia.

— Acum ai să vezi, şopti ea.

Eli nu era prea sigură că mama lui Arne făcea bine, dar femeile sînt femei ; se apropiară amîndouă tiptil de lădiţă şi se aşezară în genunchi în faţa ei. Cînd mama înălţă capacul nările lor fură izbite de un parfum care o făcu pe Eli să bată din palme mai înainte de a fi văzut ceva. Peste conţinutul lădiţei era aşternută o batistă pe care mama o luă deoparte.

— Acum să vezi, şopti ea şi scoase o basma frumoasă de mătase neagră, o basma din acelea cum nu poartă bărbaţii. Parcă-i făcută pentru o fată, spuse mama. Şi uite încă una, mai spuse ea.

Eli o pipăi, nu-i venea s-o lase din mîină ; dar mama stăruia ca s-o încerce, deşi ea n-ar fi vrut şi-şi întorcea capul. Apoi Margit o împături cu grijă la loc.

— Acum ai să vezi ceva, spuse ea și scoase câteva panglici frumoase de atlaz. Uite, ai zice că toate sînt pregătite pentru o fată.

Eli se făcu roșie ca focul și nu scoase nici o vorbă : sînul i se ridica, privirile îi fugeau sfioase în lături, dar nu făcu nici o mișcare.

— Stai că mai este ! și mama scoase o stofă neagră și frumoasă de rochie. Ce fină e ! spuse ea și o ridică în lumină.

Mîna fetei tremura puțin cînd Margit o rugă s-o pipăie ; mai băgă de seamă că sîngele îi năvălea în obraji și că ar fi vrut grozav să-și întoarcă fața, dar nu putea.

— De fiecare dată cînd se duce la oraș, cumpără cîte ceva, spuse mama.

Eli abia se putea stăpîni ; ochii ei rătăceau de la o bucată la alta dintre cele ce se aflau în ladă, apoi se întorceau iar la stofa de rochie ; de fapt, însă, nu mai deslușea nimic. Dar mama nu se lăsă și scoase din ladă un ultim obiect care era învelit în hîrtie. Mama începu să-l dezvelească, îndepărînd una după alta colile, ceea ce era foarte atrăgător și stîrnea curiozitatea fetei ; pachetul conținea o pereche de ghetete mici. Nici una dintre ele nu văzuseră vreodată ceva atît de drăgălaș și mama își dădu cu părerea că lucruri de acest fel nu erau făcute de mîna de om. Eli nu spuse nimic. Dar cînd apucă ghetetele, toate cele cinci degete i se întipăriră pe piele și ea fu atît de deznădăjduită încît ai fi zis că e gata să izbucnească în plîns. Grozav ar fi vrut să plece, dar nu îndrăznea nici să vorbească, nici să se uite măcar la Margit. Aceasta, însă, era cu gîndul la ale ei.

— Nu-i așa, s-ar zice că a cumpărat încetul cu încetul toate lucrurile astea pentru o fată căreia n-a îndrăznit să i le dea ? spuse ea.

Apoi începu să le așeze pe toate la loc, exact așa cum fuseseră înainte ; se vedea că era obișnuită să facă treaba asta.

— Acum ia să vedem ce-i aici în sertar !

Îl deschise cu multă băgare de seamă de parcă s-ar fi așteptat să dea peste ceva deosebit de frumos. Înăuntru era o cataramă mare ca de cingătoare ; Margit i-o arată mai întâi pe asta fetei ; îi mai arată niște inele de aur legate împreună, apoi Eli văzu o carte de cîntece cu învelitoare de catifea și ferecătură de argint, dar după aceea nu mai văzu chiar nimic fiindcă pe argint erau gravate cu litere foarte fine cuvintele : „Eli, fata lui Baard Böen“.

Mama voia tare mult ca Eli să vadă și asta dar fata nu-i răspunse nimic ; atîta doar că lacrimi începură să picure și apoi să se prelingă, una după alta, pe învelitoarea de mătase. Atunci Margit puse repede deoparte broșa pe care o avea în mînă, închise sertarul și o cuprinse pe Eli în brațe. Fata plînsese la pieptul ei, și mama plînsese împreună cu ea, dar nici una nu rosti o vorbă.

Ceva mai tîrziu, Eli intră singură în grădină ; mama trebuia să pregătească ceva bun în bucătărie, fiindcă Arne avea să se întoarcă îndată. Apoi veni și ea în grădină și o căută pe Eli care era ghemuită pe jos și scria în nisip. Cînd Margit se apropie, șterse ce scrisese, își ridică privirea spre ea și zîmbi ; se vedea că plînsese.

— N-ai ce să plîngi, fata mea, spuse Margit și o mîngîie.

Se uitară în sus, spre șosea, și zăriră ceva negru îndărătul tufișurilor. Eli se strecură în casă și mama o urmă. Înăuntru masa era pregătită cu toate bună-tățile : păsărit cu smîntînă, carne afumată și colaci. Dar Eli nici nu se uită la ele ; se așează pe scaun,

într-un colț, chiar lângă ceasul din perete, și era destul să audă umblind că începea să tremure. Mama ședea lângă masă. Pași apăsați răsunară pe lespezile de piatră, apoi un pas scurt și ușor în tindă, ușa se deschise încet și Arne intră în odaie. Ochii i se opriră din prima clipă pe Eli care se afla în colț, lângă ceas; Arne dădu drumul clantei și rămase locului, ceea ce o zăpăci și mai tare pe Eli care se ridică în picioare, dar se căi numaidecît că făcuse asta și se întoarse cu fața spre perete.

— Tu, aici? întrebă Arne cu glas scăzut și se înroși ca focul punînd această întrebare.

Eli ridică mîna streășină la ochi de parcă ar fi supărat-o soarele prea tare.

— Cum?...

Arne nu termină ce avea de spus, ci făcu un pas, poate chiar doi, în direcția ei; atunci Eli își lăsă mîna în jos, se întoarse spre el, dar coborî capul și izbucni în lacrimi.

— Dumnezeu să te binecuvînteze, Eli! spuse el.

O cuprinse cu brațele și fata se sprijini de el. Arne îi șopti ceva; ea nu-i răspunse, dar îl luă de gît.

Rămaseră multă vreme așa; nu se auzea nici un zgomot, afară de veșnicul îndemn al cascadei. Deodată se auzi un suspin care venea din direcția mesei și Arne privi într-acolo. Era maică-sa pe care nici unul dintre ei n-o văzuse pînă atunci.

— Acum nu mai am nici o grijă, Arne, știu că n-ai să mă părăsești, rosti ea și se apropie de el.

Plîngea cu hohote, dar spunea că-i face bine.

Cînd porniră spre casă, în noaptea aceea luminoasă de vară, fericirea lor tinerească era atît de mare încît nu-și putură spune prea multe. Lăsară să vorbească natura care se așternea înaintea lor li-

niștită, luminoasă și măreață. Dar întorcîndu-se acasă, după această primă hoinăreală în noaptea de vară, cu soarele care-i răsărea în față, Arne începu un cîntec pe care, firește, n-avea răgazul să-l alcătuiască acum, dar care, mai târziu, cînd fu gata, rămase multă vreme cîntecul lui favorit. Iată cum glăsuia :

*„O! ceva măreț crezut-am c-o să fiu cîndva ;
Asta, de-am să plec din vale, socoteam că s-o-ntîmpla.
Mi-am uitat de mine și de tot, de tot.
Dor nebun de ducă mă chema înot.*

*M-a privit atunci în ochi o fată
Și s-a stins în mine depărtarea.
Ea-mi părea acum coroana dată
Vieții-mi, ca să-mi aflu împăcarea.*

*O! ceva măreț crezut-am c-o să fiu cîndva ;
Asta, de-am să plec din valc, socoteam că s-o-ntîmpla.
Să-mi arăt în spirit vlaga tare-am crut, minat
Nărăvaș de tinerețe. Ea m-a învățat*

*Mai nainte de-a-mi șopti ceva, că nu e
Mai presus pe lumea asta nici statuie,
Nici să-ți faci — din rang și glorii — vad,
Ci un om s-ajungi cu-adevărat.*

*O! ceva măreț crezut-am c-o să fiu cîndva ;
Asta, de-am să plec din vale, credeam că se va-ntîmpla
Înghetam în țară ; și-n disprețu-oricui,
Neștiut de dinșii, că exist — crezui.*

*Cînd veni ea-n cale-mi cu iubirea,
Parcă renfloreă-mprejuru-mi firea.
Doar pe mine m-aștepta cea fată ;
Și fu iarăși viața binecuvîntată.“*

Cei doi tineri mai hoinăriră și în alte nopți de vară
și după fiecare dintre ele se nașteau alte cîntece,
Unul dintre ele merită să fie amintit :

„Cum se petrecură-aceste, bănuiala mea nu-ncape ;
Fără vijelii și fără revărsări de ape.
Un pîriu lăuntric, cu sclipiri sprintăre,
A pătruns domol pe fluviul mare
Care curge vajnic și-nspumat spre mare.

Pare-se că-n viața noastră e ceva ce cheamă
Către inima pe care dorul pus-a vamă,
Farmecul — robie, gingășia — fundă,
Cuprinzînd-o, împăcată, toate-n daruri ca de nuntă :
Suferință, și sfială, și dor nesătul de ducă.

Că din viață, într-atîta de cucernică de-mi vine,
O solie-a fericirii cum e cea trasă la mine,
Atunci simt ocîrmuirea cerului că se arată,
Viilor porunci a sale supunînd ființa toată
Și spre binele cel veșnic, lin purtat plutesc, plutesc.“

Dar nici unul dintre aceste cîntece nu oglindește
atît de bine sentimentul lui de recunoștință ca acesta :

„Puterea ce smeritu-mi cînt mi-o dase,
Pe sufletul cu primăveri în mladă,
Făcut-a desfătări și chin să cadă
Ca soarele și roua, bucuroase ;

Spre-a nu fi întîmplare
* Ce biruit să-l țină,
Preschimbe-se-n cîntare
Iubire și lumină.

Puterea ce smeritu-mi cînt mi-o-nchină —
De toți ciți știu ce-i dor, mă leagă-adîncă ;
Ce lanț să poată sufletu-mi să-l frîngă ?
Ce strîmte patimi pașii să-mi așină ?

*De oboseală, ca să
Mă plec — nu-mi fu în fire ;
Și mă-nturnai acasă-n
Lumină și iubire.*

*Puterea de smeritu-mi cîntec dată
Imi dă și-asupra altora putere,
Din drumul meu, să-i bucur cu cofere
Prietenesci de cîntec care-mbată.*

*Aceasta-i, cum aș spune,
Poema cea mai plină :
Melodic să ne-adune
Iubire și lumină.“*

Capitolul XVI

Toamna se apropia și țăranii strîngeau recolta în hambare. Era o zi senină ; în timpul nopții și în dimineata aceea plouase, aerul era blînd ca vara. Deși era sîmbătă, multe bărci se îndreptau spre biserică, lunecînd pe apa Lacului Negru. Bărbații vîsleau în cămăși, iar femeile, cu basmale în culori deschise pe cap, ședeau la prova bărcilor. Dar și mai mare era numărul bărcilor care porniseră spre Bøen pentru a pleca de acolo în convoi lung, deoarece în ziua aceea Baard Bøen serba nunta fiicei sale, Eli, cu Arne Nilsson Kampen.

Toate ușile erau deschise, lume multă intra și ieșea din casă. În curte, copii cu mîinile pline cu bucăți de cozonac își fereau hainele noi și se uitau curioși unul la altul ; sus, pe scara care ducea la

cămara cu provizii, o bătrână şedea singură : era Margit Kampen. Purta un inel lat de argint care, în partea superioară, avea fixate mai multe ineluşe. Din cînd în cînd îl privea ; îl primise de la Nils în ziua în care se arătase cu el în faţa altarului, dar de atunci nu-l mai purtase niciodată.

În două-trei camere ale casei, medelnicerul şi cei doi tineri cavaleri de oncare, adică fiul pastorului şi fratele miresei, forfoteau încoace şi încolo şi turnau de băut oaspeţilor care soseau pe rînd să ia parte la nunta cea mare. Sus, în camera lui Eli, se afla mireasa împreună cu doamna pastor şi cu Matilda, sosită anume de la oraş pentru a o ajuta să se gătească ; lucrul acesta şi-l făgăduiseră cele două fete încă din copilărie. Arne, care purta costum de postav, surtuc cu marginile rotunjite, strîns pe trup şi cu un guler cusut de Eli, se afla jos în cameră, în faţa ferestrei pe care Eli scrisese odinioară „Arne“. Fereastra era deschisă, Arne se sprijinea de pervaz şi privea dincolo de apele liniştite ale lacului, în direcţia bisericii de lîngă casa pastorului.

Afară, în tindă, se întâlneau două fiinţe care se întorceau fiecare de la treburile sale ; unul venea dinspre debarcader, unde ajutase la rînduirea bărcilor pentru plecarea la biserică. Purta o haină de pînză neagră, cu marginile rotunjite, dar pantalonii erau de dimie albastră şi se vede că albastrul acela ieşea, fiindcă mîinile lui erau albastre de tot ; gulerul alb îi încadra bine chipul palid şi părul lung şi blond ; fruntea înaltă era netedă şi în jurul gurii îi juca un zîmbet. Era Baard. La intrare dădu peste o femeie care venea din bucătărie. Era gata dichisită pentru biserică ; înaltă, zveltă şi arăta sigură de sine cînd ieşi grăbită pe uşă. Cînd îl zări pe Baard se opri şi gura i se strîmbă uşor într-o parte. Era Birgit, soţia lui. Amîndoi aveau ceva pe inimă, dar

numai faptul că se opriseră amîndoi trăda lucrul acesta ; Baard era și mai tulburat decît ea ; zîmbetul i se accentuă tot mai mult, dar sfiala foarte mare care-l cuprinsese îi veni în ajutor fiindcă, fără să mai aștepte, se pregăti să urce scara.

— Vii și tu cu mine, nu-i așa ? spuse el și Birgit îl urmă.

Nu mai era nimeni sus în pod, totuși Baard închise ușa și păru că nu se grăbește. Cînd se întoarse, în sfîrșit, spre ea, Birgit se afla în fața ferestrei și privea afară fiindcă nu putea privi înăuntru. Baard scoase din buzunarul de la piept o sticlută și un păhărel de argint și vru să-i toarne nevaste-si de băut. Dar ea nu primi, deși el o asigură că vinul fusese trimis de parohie. Atunci bău singur, îmbiînd-o totuși și pe ea de cîteva ori. Apoi astupă sticla la loc, o vîrî iar împreună cu paharul de argint în buzunarul de la piept și se așeză pe o ladă. Se vedea cît de colo că nevastă-sa îl supăraseră refuzînd să bea cu el.

Răsuflă adînc de cîteva ori. Birgit se rezemă într-o mîină de pervazul ferestrei : Baard avea ceva pe inimă, dar acum îi venea și mai greu să vorbească.

— Birgit, spuse el, sînt sigur că și tu te gîndești azi la ceea ce mă gîndesc și eu.

O auzi făcînd o mișcare, fiindcă trecuse dintr-o parte a ferestrei în cealaltă și se sprijini iar în braț.

— Știi la ce mă gîndesc... L-am simțit tot timpul între noi doi... eu nădărduisem că treaba asta n-o să țină decît pînă la nuntă, dar s-a prelungit mai mult.

Îi auzea răsuflarea și o văzu schimbîndu-și din nou poziția, dar fața nu i-o putea zări. Cît despre el, îi venea atît de greu încît fu nevoit să-și șteargă sudoarea cu mîneca hainei. După o luptă îndelungată cu sine însuși, începu iar :

— Fiul lui, care-i chipeș și deștept, intră azi în familia noastră, am avut o singură fiică și i-am dat-o... Ce spui, Birgit... oare n-ar trebui să sărbătorim azi și nunta noastră ?

Vocea îi tremura, tuși ca să și-o dreagă. Birgit, care făcuse o mișcare, își lăsă iar capul pe braț, dar nu spuse nimic. Baard așteptă multă vreme fără să primească vreun răspuns... cât despre el, nu mai avea nimic de spus. Își ridică privirea și pâli fiindcă Birgit nici măcar nu-și întorsese capul spre el. Atunci se ridică în picioare. În clipa aceea, cineva bătu încet în ușă și o voce moale întreabă :

— Nu vii, mamă ?

Era Eli. În glasul ei suna ceva care-l făcu pe Baard să se oprească fără voie și tot fără voie să se uite la nevastă-sa. Ridică și ea capul, privi spre ușă și văzu chipul palid al lui Baard.

— Nu vii, mamă ? mai întreabă o dată vocea de afară.

— Da, vin ! răspunse Birgit cu glasul stins.

Apoi se îndreptă cu pas hotărît și mîndru spre Baard, îi întinse mîna și izbucni într-un plîns amar-nic. Mîinile lor se încheștară ; erau niște mîini cam trecute, dar se strîngeau cu atîta putere de parcă s-ar fi căutat una pe cealaltă timp de douăzeci de ani. Nu-și dădură drumul nici cînd se îndreptară spre ușă și nici cînd, puțin după aceea, cortegiul de nuntă porni spre debarcader și Arne îi întinse mîna miresei, lui ca să treacă amîndoi în frunte. Baard îl văzu și, în ciuda tuturor tradițiilor și obiceiurilor, își luă și el nevasta de mîna și porni strălucind de bucurie, după ei. În urma lor venea Margit Kampen singură, așa cum era obișnuită. Baard zburdă toată ziua : se așeză și începu să tăifăsuiască cu vîslașii. Unul dintre ei își aruncă privirea în sus, spre perețele muntelui din spatele lor și spuse că era ciudat

cum de putuseră să se acopere de verdeață pînă și stîncile acelea atît de abrupte.

— Cînd e scris să se întîmple ceva, se întîmplă vrînd-nevrînd, spuse Baard și-și plimbă privirea peste întregul alai, pînă cînd ochii i se opriră asupra tinerii perechi și asupra nevestei lui. Asta s-ar fi putut spune încă acum douăzeci de ani, rosti el.

Capitolul I

Öyvind se numea băiatul și, cum s-a născut, a țipat. Mai tîrziu însă, cînd a ajuns să șadă drept în poala mamei, rîdea ; iar seara, cînd se aprindea lumina, rîdea tare, atît de tare, că răsuna casa. Numai cînd era oprit să se apropie de lampă, plîngea. „Din băiatul ăsta de bună seamă că o să iasă ceva deosebit“, spunea mama.

Deasupra casei în care s-a născut se povîrnea perețele golaș al dealului ; dar nu prea era înalt. Moliști și mesteceni priveau spre vale, iar un cireș sălbatic își scutura florile pe acoperiș.

Sus, pe acest acoperiș, se zbenguia un ieduț. Era al lui Öyvind. Trebuia să pască numai acolo ca să nu se rătăcească ; iar Öyvind îi aducea frunze și iarbă.

Dar iată că într-o bună zi ieduțul sări pe coasta dealului și începu să se cațare sus, tot mai sus, acolo unde nu fusese niciodată.

Cînd, către seară, Öyvind ieși afară, ia iedul de unde nu-i ! Numai decît se gîndi la vulpe. Îl trecură fiori la gîndul acesta. Privi împrejur și ascultă.

— Mec-mec-mec, ieduțele !

— Meeee ! strigă iedul de sus de pe deal, cu capul într-o parte, privind în jos.

Lîngă ied ședea în genunchi o fetiță.

— Al tău e iedul ? întrebă ea.

Öyvind deschise gura, holbă ochii și-și vîrî mîinile în buzunarele pantalonilor.

— Dar tu cine ești ? întrebă el.

— Sînt Margit, mititica, fetița mamei și păpușica tatii, spiridușul casei și nepoțica lui Ole Nordistuen de la curtea din luncă. La toamnă împlinesc patru ani, două zile după „noapțile geroase“, da !

— Așadar tu ești ! zise băiatul și trase aer în piept, căci, tot timpul cît vorbise fata, nu îndrăznise să respire.

— Al tău e iedul ? întrebă ea încă o dată.

— Daaa ! răspunse el privind în sus.

— Tare-mi place... Nu mi-l dai mie ?

— Nu. Asta nu se poate.

Fetița sta lungită în iarbă, dădea din picioare și privea în jos, spre Öyvind. În cele din urmă zise :

— Dar dacă-ți dau un colac făcut cu unt, îmi dai iedul ?

Öyvind, copil de oameni nevoiași, mîncase o singură dată în viață colac făcut cu unt. Atunci cînd venise bunicul. Pîn-atunci nu mai mîncase ceva atît de bun. Se uită, deci, în sus, spre fată și zise :

— Mai întii arată-mi-l !

Fata nu stătu mult pe gînduri și-i arată colacul.

— Ține-l ! zise și i-l aruncă.

— Au, s-a zdrobit, zise băiatul și adună atent fiecare fărîmiță, ducînd-o la gură.

Era așa de bun colacul, încît gustă o bucată după alta și, fără să-și dea bine seama, îl mîncă tot.

— Acum e al meu iedul ! strigă fata.

Băiatului îi rămase bucătura în gît. Fata rîdea ; iar iedul cu pieptul său alb și cu blănița neagră-castanie sta alături și privea în jos cu capul într-o parte.

— Nu mi-l mai lași olecuță ? se rugă băiatul și inima i se zbătea în piept.

Fata însă rîse și mai tare și se sculă repede.

— Nu. E al meu, zise, și luă cu ambele brațe iedul de după gît.

Apoi își desfăcu legătura de la ciorap și o înfășură de gîtul animalului. Öyvind sta și se uita cum încerca fata să-l ducă, tîrîndu-l ; dar iedul nu voia și tot întindea gîtul privindu-l.

— Meeee ! strigă.

Fata îi puse o mînă pe gît, cu cealaltă trase de legătură și, mîngîindu-l, zise :

— Haide, ieduțule, că te bag în odăiță și o să mănînci din strachina mămişii și din șorțul meu !
Și începu să cînte :

*„Vino, ied, lîngă băiat !
Vițeluș mic și tărcat,
Vin' la vacă ! Veniți, mîțe,
Cu mici, albe picioruțe !
Bobocei din păpuriș,
Să veniți tîriș-grăpiș !
Veniți, pușori de aur,
De sub frunzele de laur !
Și voi, hulubași moțați,
Toți aici vă adunați !
Să veniți voioși la soare,
Căci la umbră e răcoare !
Vara focu-o să-și îngroape ;
De chemi toamna, e pe-aproape.“*

Băiatul sta locului uluit. Se jucase cu ieduțul de cu iarnă, cînd l-a fătat capra, și nu se gîndise vreodată că va trebui să-l dea. Și iată că l-a dat pe negîndite și n-are să-l mai vadă niciodată.

Mama venea cîntînd încetișor de la țărmul mării unde spălase ciuberele de lemn. Văzîndu-și băiatul stînd jos, în iarbă, cu picioarele încrucișate și plîngînd, se apropie de el.

— De ce plîngi ?

— Ah, iedul, iedul !

— Ei, unde-i iedul ? îl întrebă și se uită spre acoperiș.

— Nu se mai întoarce, suspină băiatul.

— Dar ce s-a întîmplat, copile ?

Băiatul se codi.

— L-a luat vulpea ?

— Ah, mai bine l-ar fi luat vulpea !

— Ce spui ? Nu ești în toate mințile ? zise mama. Ce s-a întîmplat cu iedul ?

— Ah ! l-am vîndut... pe un colac !

Abia acum, cînd rosti aceste cuvinte, își dădu cu adevărat seama ce înseamnă să dai iedul pe un colac. Pînă acum nici nu se gîndise bine la fapta lui.

Mama îi zise :

— Ia spune-mi, ce-o să creadă iedul despre tine că te-ai îndurat să-l vinzi ?

Dar și Öyvind se gîndea la asta și acum vedea el bine că nu va mai avea nici o zi senină pe lumea asta — „și nici în cer“, își zise.

Era atît de amărit încît se hotărî să nu mai facă nici o șotie, să nu mai taie firul de la furca de tors, sau să dea drumul oilor, sau să se ducă singur la gîrlă.

Gîndind așa, adormi și visă că iedul s-a dus la rai. Acolo era bunul Dumnezeu cu barba lungă, așa cum îl văzuse în cartea de rugăciuni ; iar iedul ciugulea frunze dintr-un tufiș scînteietor. Öyvind era pe acoperiș și se-ntindea să ajungă și el la cer, dar nu putea.

Deodată simți ceva umed la ureche și sări în sus.

— Meee! strigă iedul, care, iată-l, se întorsese!

— Ia uită-te! Te-ai întors?

Se ridică, apucînd iedul de picioarele de dinainte, și jucă cu el de parcă i-ar fi fost un frățior. Îl trase de bărbuță și tocmai cînd vru să se ducă să-l arate mamei, auzi un zgomot. Se întoarse și zări fetița lîngă el, stînd jos pe pajiște.

Abia acum pricepu și dădu drumul iedului:

— Ai venit cu el aici?

Fata sta jos și smulgea iarba cu mîinile amîndouă.

— N-am voie să-l păstrez, zise. Bunicul așteaptă acolo, sus.

Și cum sta băiatul nemișcat, privind-o, auzi o voce aspră:

— Ei, nu vii odată?

Acum fata știa ce are de făcut: se sculă, se duse spre Öyvind, apucă mîna băiatului cu mîna ei mică, plină cu pămînt, privi într-o parte și zise:

— Să nu fii supărat!

Dar cu vorbele acestea i se mistui tot curajul: se aruncă asupra iedului și începu să plîngă.

— Din partea mea poți să iei iedul! zise Öyvind și privi și el într-o parte.

— Dar grăbește-te odată! strigă bunicul de pe culme.

Margit se ridică și urcă dealul alene.

— Ți-ai uitat legătura de la ciorap! îi strigă Öyvind.

Fata se întoarse, privind întîi legătura și apoi pe băiat. În cele din urmă se hotărî și zise cu vocea sugrumată:

— Poți s-o oprești!

Băiatul alergă după ea și îi dădu mîna, zicînd :

— Îți mulțumesc !

— Ah, pentru nimic ! răspunse fata suspinînd adînc și plecă.

Öyvind se trînti iar în iarbă. Iedul păștea alături, dar băiatul nu se mai bucura de el ca mai înainte.

Capitolul II

Legară iedul lîngă casă ; Öyvind, însă, privea în sus, spre deal. Mama ieși din casă și se așeză lîngă el, căci băiatul dorea să asculte basme din timpuri străvechi. Jocul cu iedul nu-l mai mulțumea.

Și astfel află el că odinioară puteau și lucrurile să grăiască : dealul vorbea cu pîrîul, pîrîul cu rîul, rîul cu marea și marea cu cerul. Atunci întrebă : „Dar cerul nu vorbește cu nimeni ?“ Cum de nu ! Cerul vorbea cu norii, aceștia cu arborii, arborii cu iarba, iarba cu muștele, muștele cu animalele, animalele cu copiii, copiii cu oamenii mari. Și așa mergea mai departe pînă ce se închidea cercul și nu mai știai bine cine a început.

Öyvind privea acum mai atent dealurile, și copacii, și marea, și cerul. Părea că nu le văzuse niciodată așa cum trebuie.

Mîta ieși din casă și se întinse la soare pe lespezi.

— Dar mîta ce spune ? întrebă copilul, arătîndu-i-o mamei.

Ea începu să cînte :

„Soarele cîmpia o cuprinde ;
Mița peste lespezi se întinde.
Zice : «Am mîncat doi șoricei
Și smîntină din bucătărie,
Patru pești micuți, dar rotofei,
De pe masă, dintr-o farfurie...
Sînt sătulă-acum ca niciodată,
Fără vlagă. De-aia stau culcată.»“

Dar iată și cocoșul cu găinile !

— Dar cocoșul ce spune, mamă ? întrebă Öyvind, bătînd din palme.

Mama intonă alt cîntec :

„Cloșca strigă puii, cloncănește ;
Pe-un picior cocoșul se-odihnește.
Iată ce spune cocoșul :
«Vine gîsca. Uite-o cum mai vine !
Calcă mîndră, cum i se cuvine,
Dar nu știe plecăciuni să facă ;
Mintea ei, pesemne, e săracă.
Cas' ! Cas' ! Cas' ! Găinilor, acasă !
Seara din pădure-acum se lasă !“

Două păsărele ședeau sus pe coama casei și cîntau.

— Dar păsărelele ce cîntă ? întrebă Öyvind rîzînd.

„Frumoasă este viața, n-am ce spune ;
N-am grijă de nimic. Ce zile bune !“

Și copilul află astfel tot ce grăiesc toate făpturile, pînă și furnica din mușchi și viermele care roade scoarța bătrînă a copacilor.

În vara aceea mama l-a deprins și cu cititul. Cărți avea el de multă vreme și adesea se gîndea cum ar fi cînd ar începe și ele să vorbească. Atunci literele se prefăcură deodată în animale, în păsări și în tot felul de lighioane ; dar nu după multă vreme

începură să meargă două cîte două. Litera *a* s-a oprit să se odihnească sub un copac. Copacul se numea *b*. Apoi a venit *c* și acesta făcu la fel. După ce se adunară însă trei-patru, parcă nu se mai înțelegeau. Nu mai mergea. Și cu cît Öyvind învăța mai departe, cu atît mai mult uita ce înseamnă fiecare. Pe *a* îl ținea cel mai bine minte ; *a* îi plăcea cel mai mult, căci era un mieluşel negru, prietenos cu toate celelalte litere. Dar curînd uită și de *a*, căci în carte nu mai erau basme, ci numai probleme.

Dar iată că într-o bună zi intră mama și-i zise :

— Mîine începe școala. Ai să mergi cu mine !

Öyvind auzise că școala e locul unde se joacă mulți băieți și el n-avea nimic împotriva acestui lucru. Chiar dorea mult să se ducă. Fusesse adesea prin curtea acelei clădiri, dar niciodată cînd erau și școlarii acolo. Acum urca mai repede ca mamă-sa colina. Abia aștepta să ajungă. Cînd se apropiară, îi răsună în urechi un zumzet înfricoșător, ca la moară, și o întrebă îndată pe mamă-sa :

— Ce să fie acolo ?

— Citesc copiii, răspunse ea.

Și acest lucru îl bucură, căci tot așa de tare citea și el cînd abia cunoștea buchile.

Cînd intră, văzu atîția copii stînd în jurul unei mese că, hotărît, nici în biserică n-ar fi încăput mai mulți. Alții ședeau la perete, pe coșurile lor cu mîncarea de-acasă, iar cete mai mici erau adunate în jurul tablei. Dascălul, om bătrîn cu părul argintiu, ședea pe un scăunel la sobă și-și umplea pipa cu tutun.

Cînd Öyvind intră cu mama lui, toți se uitară la dînșii, iar zumzetul încetă, ca și cînd s-ar fi pus stăvilarul la moară. Toate privirile îi pironiră pe cei

care intraseră. Mama dădu binețe învățătorului și acesta îi răspunse.

— Vă aduc un băiețaș care ar vrea să învețe să citească, zise ea.

— Cum se numește piciul? întrebă dascălul scormonind în punga din piele după tutun.

— Öyvind, zise mama. Cunoaște buchile și poate socoti.

— Ia te uită! se miră învățătorul. Ia vino-neoace, bălăiorule!

Öyvind se duse spre dînsul. Învățătorul îl luă pe genunchi și-i scoase șapca.

— Drăguț băiețaș! zise și-l mîngîie pe cap.

Öyvind îl privi în ochi și rîse.

— Rîzi poate de mine? zise învățătorul, încrunțind sprincenele.

— Da, desigur, zise Öyvind, izbucnind în hohote.

A trebuit să rîdă și dascălul, rîse și mama și cînd copiii au văzut că au și ei voie, au rîs cu toții.

Astfel fu primit Öyvind în școală.

Cînd căută loc să se așeze, toți îl chemară lîngă ei. Öyvind însă se codi mult, uitîndu-se în jur. Toți șușoteau și îl arătau cu degetul.

El se tot suceea cu șapca în mîină și cu cartea sub braț.

— Ei, nu ți-ai găsit un loc? întrebă dascălul, care mai meșterea încă la pipa lui.

Cînd băiatul dădu să se întoarcă spre învățător, o zări deodată pe Margit, stînd pe un coș vopsit în roșu, chiar lîngă sobă. Era chiar Margit cea cu multe nume care acum își ascundea fața în mîini și-l privea printre degete.

— Aici vreau să stau, zise Öyvind.

Își luă un coș și se așeză lângă ea.

Acum fata ridică ușor un braț și-l privi pe sub cot. Atunci își acoperi și el fața cu ambele mâini și-o privi la fel, pe sub cot.

Și astfel se tachinară pînă ce fata rîse. Rîse și el și rîseră toți copiii. Atunci izbucni o voce teribilă, care însă se domolea tot mai mult, pe măsură ce vorbea :

— Liniște, hoardă sălbatică, mojișilor, pierde-vară ! Liniște ! Fiți cuminiți, purceilor-de-zahăr !

Era dascălul care avea obiceiul să se înfurie lesne, dar să se și domolească, înainte de a sfîrși dojana.

Se făcu deodată liniște, apoi începură iar mormirile : fiecare citea tare, unii cu glasul limpede și cristalin, alții cu voci mai răgușite, care de care mai tare ca să înăbușe pe ceilalți. Din cînd în cînd chiuia cite unul. Öyvind nu se distrase niciodată atît de bine.

— Așa e aici întotdeauna ? șopti el către Margit.

— Totdeauna, răspunse ea.

Apoi dascălul i-a scos la lecție ca să citească. După ce a mai ascultat un copil, au fost în sfîrșit lăsați în pace ; s-au așezat la locurile lor și n-au mai avut nimic de făcut.

— Acum am și eu un ieduț, zise Margit.

— Zău ?

— Da, dar nu-i așa de frumos ca al tău.

— De ce n-ai mai venit pe deal ?

— Bunicul se teme să nu cad.

— Că doar nu-i atît de înalt...

— Dacă bunicul nu vrea...

— Mama știe atîtea cîntece... zise el.

- Și bunicul știe. Crede-mă !
- Da, dar nu de cele pe care le știe mama.
- Bunicul știe unul despre dans. Să ți-l spun ?
- Da. Spune-mi-l, te rog.
- Aunci, vino mai aproape, că ne vede învățătorul.

Öyvind se apropie, și ea îi recită câteva strofe, de patru-cinci cri, pînă le învătă pe dinafară. Aceasta a fost prima învățătură pe care a căpătat-o la școală :

„*«Joc !» rostește scripca
Scîrîind din coarde ;
Iar țăranul, grosul,
Umflindu-se-n pene,
Strigă și el «Ha !»
«Holla !» zice Ola
Și-l doboară iute.
Cum au ris de asta
Fetele sprintare !
«Hopp !» rostește Erik.
De tavan s-agață
Și trosnesc pereții-n
Cele patru colțuri.
«Stai !» îi strigă Elling,
Și mi-l ia de guler,
Îl arunc-afară :
«Zbenguie-te-aicea !»
«Hei ! strigă Rasmus,
Vino cu gurița,
Randi, tu, grăsuța !
Repede ! Fii gata ! »
«Ei», răspunde Randi,
Și îi dă o palmă.
El își freacă-obrazul.
«Iată, c-am venit !»*

— Sculați, copii! strigă învățătorul. Azi fiind prima zi de școală, vă duceți mai devreme acasă; dar mai întâi să spunem rugăciunea și să cântăm!

Să fi văzut atunci ce hărmălaie s-a iscat! Copiii săreau din bănci, se alungau și strigau.

— Liniște, vagabonzilor, ticăloșilor, bandiților! Liniște! Și acum pășiți încet, copilași! zise dascălul și copiii se rînduiră în liniște.

Se așază în fața lor și rosti o scurtă rugăciune. Apoi cântară. Învățătorul dădu tonul cu vocea-i puternică de bas. Toți copiii, cu mâinile împreunate, cântară împreună cu el.

Öyvind stătea cu Margit, aproape de ușă și priveau. Țineau și ei mâinile împreunate, dar nu cântau.

Așa a fost prima zi de școală.

Capitolul III

Öyvind crescuse și se făcuse flăcău zdravăn. La școală era mereu în frunte și acasă era îndemînatic la tot ce-l puneau. Asta se explică prin faptul că-și iubea acasă mama, și la școală dascălul. Pe tatăl său îl vedea rar de tot căci pleca mereu fie la pescuit, fie la moară, unde măcina jumătate din sat.

Cea mai puternică impresie pe care a avut-o în anii din urmă a fost povestea învățătorului său pe care i-a spus-o mama într-o seară, stînd amîndoi la gura sobei. Această poveste i se strecură în toate cărțile, se agăță de orice vorbă pe care o rostea dascălul și plutea în clasă cînd era liniște deplină. Ea îl făcea să fie ascultător și modest și oarecum îl

ajuta să înțeleagă mai ușor tot ce învăța. Să v-o spun și dumneavoastră !

Învățătorul se numea Baard și avea un frate cu numele de Anders. Se iubeau mult. S-au dus împreună la armată, au locuit împreună în oraș, au făcut împreună războiul în care amândoi au fost avansați caporali, și toată vremea au făcut parte din aceeași companie.

Cînd s-au întors din război, toți spuneau că sînt doi flăcăi falnici. Tatăl lor muri, lăsînd multă avere care cu greu se putea împărți. De aceea se înțeleseră să nu se dezbine din cauza aceasta, ci mai bine să vîndă totul la licitație și cu banii căpătați să-și cumpere fiecare ce-i dorește inima. Cum au zis au și făcut.

Numai că tatăl lăsase și un ceas mare de aur, renumit pînă departe, căci era singurul ceas de aur prin meleagurile acelea, și cînd licitația ajunsese la el, mulți bogătași voiră să-l aibă ; dar, cînd frații începură și ei să liciteze, ceilalți se retraseră.

Baard, ca frate mai mare, aștepta ca Anders să-i lase lui ceasornicul, iar Anders aștepta același lucru de la Baard. Fiecare licita ca să-l pună pe celălalt la încercare și de aceea de cîte ori ofereau se priveau în față. Cînd licitația ajunsese la douăzeci de taleri, Baard socotî că fratele său nu procedează frumos și oferi treizeci de taleri. Văzînd însă că Anders tot nu cedează, își zise în sinea lui că a uitat probabil cît de bun a fost cu el ; în afară de asta, el era fratele mai mare, așa că oferi mai mult.

Nici Anders nu s-a lăsat mai prejos. Atunci Baard oferi dintr-o dată patruzeci de taleri și nu-l mai privi pe frate-său în ochi. În camera de licitație se făcu liniște ; se auzea numai vocea adjudecătorului care striga prețul. Anders se gîndea : „Dacă Baard poate oferi patruzeci de taleri, atunci pot și eu, și dacă

nu-mi lasă de bunăvoie ceasornicul, apoi am să i-l iau eu". Deci supralicită. Acest lucru i se păru lui Baard ca cea mai mare ocară ce i se întâmplase vreodată. Oferi cu vocea foarte înceată cincizeci de taleri.

Oamenii se făcuseră roată în jurul lor și Anders se gândi că nu-i frumos din partea lui Baard să-și bată astfel joc de el în fața tuturor ; și oferi mai mult.

Atunci Baard strigă rîzînd :

— Pun la bătaie o sută de taleri și dragostea mea de frate !

Zise, se întoarce și ieși. După o bucată de vreme veni cineva după el, tocmai cînd înșeua calul pe care îl cumpărase de curînd.

— Capeți ceasornicul, zise omul. Anders a renunțat.

Cînd Baard auzi aceasta, simți că-l străbate ceva ca o muștrare de cuget. Se gîndea acum la frate-său, nu la ceasornic.

Pusese șaua, dar nu-și mai putea lua mîna de pe spatele calului, nu știa dacă să încalece sau nu.

Oamenii începură să iasă. Anders, care era printre ei, cînd îl zări pe Baard stînd lîngă calul înșăuat, neștiind ce gînduri îl frămîntă în clipa aceea, îi strigă :

— Îți mulțumesc pentru ceasornic, Baard ! Să știi însă că n-are să-ți arate niciodată ora în care fratele tău se va întîlni cu tine.

— Și nici ora în care am să mă întorc în curtea aceasta, răspunse Baard, palid la față, săltîndu-se pe cal.

Nici unul dintre ei n-a mai călcat pragul casei în care au trăit împreună cu părintele lor.

Curînd după întîmplarea aceasta, Anders s-a căsătorit cu o văduvă, care avea o căsuță. Pe Baard nu l-a poftit la nuntă ; iar Baard n-a venit nici la biserică.

În primul an de căsnicie, Anders a găsit singura vacă pe care o avea, moartă în partea de miazănoapte a casei, unde era legată, și nimeni nu s-a dumerit din ce cauză murise. Și alte nenorociri căzură apoi pe capul său, și bietul om da îndărăt ca racul. Cea mai mare năpastă, însă, fu aceea cînd în mijlocul iernii i-a ars șura cu tot ce era în ea, și de asemenea nimeni n-a știut de unde se iscase focul.

— Mi l-a pus unul care nu-mi vrea binele, a zis Anders, și în noaptea aceea a plîns.

Sărăcise și nu mai avea de fel poftă de lucru.

În seara următoare, iată că intră deodată la el în cameră Baard.

Anders, care era culcat în pat, sări ca ars :

— Ce cauți aici ? l-a întrebat.

Apoi a tăcut și s-a uitat neclintit la fratele său.

Baard a ezitat o clipă înainte de a răspunde :

— Aș vrea să te ajut, Anders, nu-ți merge bine.

— Îmi merge așa cum îmi dorești, Baard. Pleacă, mai bine, că nu știu dacă mă voi putea stăpîni !

— Te înșeli, Anders ; îmi pare rău.

— Pleacă, Baard, sau e rău de noi amîndoi !

Baard se dădu cîțiva pași îndărăt. Zise apoi cu tremur în voce :

— Dacă vrei, îți dau ceasornicul !

— Pleacă, Baard ! strigă celălalt.

Și Baard n-a mai putut sta. A plecat.

Cu Baard, însă, lucrurile stăteau astfel : cînd a auzit că-i merge rău fratelui său, i s-a muiat inima ; dar mîndria l-a oprit să facă ce ar fi vrut.

Simțise nevoia să se ducă la biserică și acolo luase hotărîri dintre cele mai bune, dar nu le adusese la îndeplinire.

Uneori se apropiase de casa fratelui său dar, nu știu cum, tocmai atunci cineva ieșea pe ușă, sau vedea

că are oaspeți, dacă nu îl zărea chiar pe el — în sfârșit, totdeauna se ivea o piedică. Într-o duminică, spre sfârșitul iernii, se dusesese iar la biserică. Anders era și el acolo. Baard observă că era palid și slab și că purta tot hainele de pe vremuri, acum roase și peticite. În timpul predicii își ridica ochii spre preot și Baard avu impresia că fața lui exprima acum blîndete și bună-tate. Își aminti de copilăria lor, de bunătatea de pe atunci a fratelui său.

Baard luă în acea duminică sfînta cuminecătură și făgădui solemn Domnului să se împace cu fratele său, orice s-ar întîmpla. Această hotărîre îi umplu sufletul pe cînd ducea potirul la gură și, de îndată ce se ridică în picioare, vru să meargă de-a dreptul la fratele său și să se așeze lîngă el, dar locul era ocupat și privilegiile lui Anders erau ațintite în jos. După predică, iar se ivi ceva care-l împiedică : era multă lume, soția fratelui său mergea alături de el — și nici n-o cunoștea măcar. Cumpăni că e mai bine să se ducă acasă la el ca să poată vorbi în tihnă. Cînd se înseră, porni. Merse pînă la ușa camerei lui și ascultă. Își auzi rostit numele. Era vocea femeii.

— S-a împărtășit azi, zicea ea. De bună seamă că s-a gîndit la tine.

— Aș, nu s-a gîndit la mine, zise Anders. Numai la el se gîndește.

Urmă un timp de tăcere. Cu toate că era o seară friguroasă, lui Baard îi ieșiră pe frunte broboane de sudoare. Femeia hodorogea cu oalele, focul trosnea în sobă și un copil scîncea. Anders îl legănă să adoarmă. De la o vreme femeia rosti :

— Cred că amîndoi vă gîndiți unul la altul, dar nu vreți s-o arătați.

— Să vorbim mai bine despre altceva, zise Anders.

După un răstimp, Anders s-a sculat și s-a apropiat de ușă. Baard a trebuit să se ascundă în șură ; dar tocmai într-acolo se îndrepta și Anders ca să ia un braț de lemne. Baard sta într-un colț întunecat și-l vedea bine. Își dezbrăcase hainele jerpelite de sărbătoare și-și pusese uniforma pe care, ca și Baard, o adusese acasă din război. Făgăduise fratelui că n-o va purta, ci o va lăsa urmașilor ca amintire. La fel făgăduise și Baard să facă.

Uniforma lui Anders era acum peticită și jerpelită, iar trupul lui voinic și vînjos arăta în ea ca înfășurat în zdrențe. În acest timp, Baard auzea ticăitul ceasornicului său în buzunar.

Anders se îndreptă spre grămada de nuiele, dar în loc să se aplece, să ia din ele, se opri și se rezemă de o stivă de lemne, privind către cerul limpede, luminat de stele. Suspina adînc și zise :

— Ah ! da-da-da ! O, Doamne-Doamne !

Toată viața i-a sunat lui Baard în urechi suspinul acesta. A vrut atunci să iasă din ascunziș și să se îndrepte spre el, dar Anders a tușit — o tuse seacă, îngrozitoare. Aceasta a fost de ajuns ca să-l oprească locului. Anders și-a luat brațul de vreascuri și a trecut atît de aproape de Baard, încît nuielele l-au lovit în față.

Vreab zece minute a stat Baard în același loc și cine știe cînd ar fi plecat, de nu l-ar fi zgîlțit frigurile datorită emoției mari prin care trecuse. Tremura ca varga. Atunci a ieșit. A recunoscut cinstit că e prea laș ca să intre în casă și a făurit alt plan. Într-un colț era o găleată cu cenușă. Baard alegea cîtiva tăciuni, căută o surcea, intră în șură, închise ușa și aprinse surcica. La lumina ei căută cuiul de care Anders își atîrna felinarul cînd se ducea dis-de-dimineată la îm-

blătit. Baard își scoase ceasul de aur, îl atîrnă în cui, stinse așchia și ieși. Își simțea acum inima atît de ușoară, încît alergă prin zăpadă ca un flăcău.

A doua zi auzi că șura a ars peste nopate. Se poate să fi căzut scînteii din surceaua cu care făcuse lumină cînd atîrnase ceasornicul.

Acest lucru l-a zguduit atît de mult, încît a zăcut toată ziua ca un om bolnav. Și-a luat cartea de rugăciuni și a început să cînte. Cei din casă nu știau ce să mai creadă. Seara a ieșit. Era lună plină. Se îndreptă spre curtea fratelui, răscoli resturile focului și găsi un boț de aur topit : ceasornicul.

Cu acest aur în mînă s-a dus în aceeași seară la fratele său voind să-l roage să se împace și să lămuirească totul. Am povestit însă cum i-a meș.

O fetiță îl văzuse scormonind în resturile incendiului ; cîțiva flăcăi, care se duceau la petrecere, îl văzuseră duminică seara îndreptîndu-se spre curtea frățîne-său ; cei care locuiau cu el în casă povestiră ce ciudat se purtase luni de dimineată și, pentru că toată lumea cunoștea dușmănia dintre frați, făcură un denunț. Urmară cercetări judiciare.

Nimeni nu putea dovedi ceva precis ; dar bănuiala rămase. Acum mai puțin ca oricînd se putea apropia de fratele său.

Anders s-a gîndit numaidecît la Baard, cînd a ars șura ; dar n-a spus nimănui.

Cînd l-a văzut venind în seara următoare, palid și desfigurat, l-a fulgerat gîndul : „Da, se căiește ; dar o astfel de purtare față de un frate e de neiertat“. Apoi a auzit de la oameni că unii îl văzuseră în seara incendiului venind spre el și, cu toate că la instrucție nu s-a putut stabili nimic precis, era întru totul convins că Baard era făptașul.

Se întâlneau la judecător, Baard în hainele lui bune, Anders în cele peticite.

Cînd intră, Baard se uită la Anders cu o privire atît de imploratoare, încît acesta se cutremură. „Vrea să nu-l denunț“, gîndi Anders și, cînd judecătorul l-a întrebat dacă-l socotește pe frate-său în stare de o astfel de faptă, a răspuns tare și hotărît :

— Nu !

Din ziua aceea Anders a prins darul beției și, firește, i-a mers rău de tot. Și mai rău însă îi mergea lui Baard, deși nu bea ; suferea însă așa de mult, încît nu mai era de recunoscut.

Într-o seară, tîrziu, a intrat în cămăruța închiriată de Baard o femeie sărăcăcios îmbrăcată și l-a rugat să meargă cu ea. O recunoscuse : era soția fratelui său. Baard ghici imediat de ce venise. Păli, se îmbrăcă tremurînd și plecă cu ea fără să rostească un cuvînt. O lumină slabă se zări la fereastra camerei lui Anders, clipi o clipă și dispăru. Se îndreptară către acea scăpărare de lumină, căci prin zăpadă nu era pîrtie.

Cînd Baard intră în tindă, îl izbi un miros ciudat. I se făcu rău. Intrară. Un copil mic, negru la față, care ședea lîngă plită și ronțăia cărbuni, ridică spre ei privirea și rîse arătîndu-și dințișorii albi ; era copilul fratelui său. Anders, însă, zăcea în pat, acoperit cu tot felul de boarfe. Era slab, avea fruntea mare, albă, ochii înfundați în cap și-l privea țintă.

Lui Baard îi tremurau genunchii. Se așeză pe pat, la picioare, și izbucni într-un plîns neostoit. Bolnavul îi privea neclintit și tăcea. În cele din urmă o rugă pe femeie să iasă ; Baard, însă, îi făcu semn că poate să rămînă — apoi frații își ușurară sufletele.

Vorbiră despre toate, din ziua cînd avusese loc licitația ceasornicului și pînă în clipa aceea. La urmă, Baard scoase boțul de aur, pe care îl purta mereu la

el, și frații văzură amîndoi că în toți anii care se scurseseră n-au avut nici o zi fericită.

Anders nu vorbi mult; era și prea slab ca s-o facă; iar Baard șezu la patul lui frăține-său, cîtă vreme acesta zăcu bolnav.

— Acum m-am făcut sănătos, zise Anders într-o dimineată, cînd s-a trezit.

— Să trăim de azi încolo multă vreme așa ca mai înainte, frățioare, și să nu ne mai despărțim!

În ziua aceea însă muri.

Baard a luat-o pe femeie, cu copil cu tot, la el, unde a dus-o bine toată viața.

Tot ce-au vorbit frații între ei, la patul bolnavului, a străbătut prin pereți și prin noapte și toată lumea din sat a aflat, iar Baard a cîștigat mult respect în inimile tuturor. Toți îl salutau ca pe omul care a suferit greu și care apoi a avut mare noroc, sau ca pe unul care a lipsit foarte multă vreme din sat.

În această atmosferă prietenoasă Baard s-a refăcut sufletește; a devenit evlavios și, deoarece dorea să înfăptuiască ceva în viață — cum spunea — fostul caporal s-a făcut învățător.

Sentimentul cel mai de seamă pe care îl insufla copiilor era iubirea. Și dorea să fie iubit de copii ca un bun camarad, ca un tată.

Aceasta era povestea bătrînului dascăl și prinsese rădăcini în inima lui Öyvind, încît devenise religia și factorul important în educația sa.

Învățătorul crescuse în ochii lui, luînd proporțiile unei ființe supraomenești; deși trăia printre ei, copiii, era atît de prietenos și bombănea într-una cu atîta blîndețe. Nici nu putea fi vorba să nu-și facă temele, să nu-și învețe lecțiile, iar cînd dascălul îi surîdea sau îl mîngîia pe cap fiindcă știuse lecția, toată ziua era vesel și își simțea inima caldă.

Cea mai puternică impresie făcea însă asupra copiilor mica cuvîntare pe care dascălul o ținea înainte de cîntare, cel puțin o dată pe săptămînă. Le citea atunci cîteva strofe în care era vorba despre iubirea de aproape.

Cînd citea primul vers, îi tremura vocea, deși îl repeta mereu de treizeci de ani. Iată-l :

*„Iubește-ți aproapele, că-i creștinește ;
Nu-i pune călcîiul pe piept și-l zdrobește
Chiar dacă trîntit e-n țărînă !
Căci tot ce trăiește supus e iubirii,
Ea-i oaza vieții și a fericirii...
Te lasă condus de-a ei mînă !“*

Cînd cîntecul se sfîrșea, mai zăbovea o clipă în tăcere ; apoi se uita la copii și clipea des din ochi :

— Înainte, pușlamalelor, mergeți frumos acasă și nu faceți gălăgie ! Fiți copii cuminiți, ca să nu aud decît lucruri frumoase despre voi, viezurilor !

Cînd însă copiii făceau larmă mare la strînsul cărților și al coșurilor cu mîncare, vocea-i puternică răsuna prin zgomot :

— Veniți mîine, cum se crapă de ziuă, altfel aveți de-a face cu mine ! Veniți la timp, copilașilor, să fim silitori la treabă !

Capitolul IV.

N-avem multe de povestit despre viața lui Öyvind pînă la anul de dinaintea confirmării sale. Dîmîneața învăța, în timpul zilei lucra, și seara se juca. Și, pentru că avea o fire veselă, copiii din vecini trăgeau la el, în timpul liber. De la casa lui părin-

tească pornea un derdeluş abrupt pînă la golful mării, mărginit de o parte de botul de deal amintit mai înainte, iar de cealaltă parte de pădure. Acolo se aduna toată copilăria satului, în serile frumoase şi duminicile, la săniuş. Öyvind, mai ales, era maestru în asta. Avea două sănii, una numită „trăpaşul ager“, cealaltă — „zgîrietorul“. Pe cea de a doua o împrumuta copiilor, pe „trăpaş“, însă, îl conducea singur, ținînd-o în braţe pe Margit.

Cînd Öyvind se trezea dimineaţa, prima lui grijă era să se ducă la fereastră să vadă dacă nu e moină. Dacă plutea ceaţa cenuşie peste stufărişul de dincolo de golf, sau dacă auzea picurînd streşinile, era trist şi se îmbrăca alene, ca şi cînd ziua aceea n-ar mai fi fost bună la nimic. Dacă auzea însă scîrîind zăpada şi vedea că sticleşte cerul, şi dacă mai era şi duminică, zi în care putea să-şi îmbrace hainele bune şi n-avea altă treabă decît să-şi facă dimineaţa lecţiile şi să meargă la biserică — rămînîndu-i toată după-amiaza şi seara libere — ehei! cum mai sărea din pat, se îmbrăca într-o clipită şi îmbuca, te miri ce, la repezeală!

Îndată ce venea după-amiaza şi apărea primul băiat pe schiuri, învîrtind bastonul deasupra capului şi chiuind de răsuna zarea, după care altul cu sania şi apoi altul şi altul, Öyvind se năpustea din casă cu „trăpaşul“ lui, lua cu asalt coasta şi se oprea lîngă cei sosiţi mai pe urmă, scoţînd un chiot lung, răsunător, care se izbea de golf, din deal în deal, şi se stîngea hăt-departe.

O căuta din ochi pe Margit, dar cînd o ştia acolo nu se prea sinchisea de dînsa.

Iată că veni şi Crăciunul, cînd băiatul şi fata intrau în al şaptesprezecelea an de viaţă şi urmau să fie confirmaţi în primăvară. În ziua a patra de Crăciun avea să aibă loc, la curtea din luncă, la

bunicii lui Margit — căci ei o crescuseră — o mare serbare. De trei ani i-o făgăduiseră și acum, în sfârșit, trebuiau să-și împlinească făgăduiala. Öyvind a fost și el poftit.

Seara era întunecoasă și gerul se muiase. Nu se vedeau stelele. Părea că a doua zi va ploua. Un vînt molatic trecea peste omătul de pe cîmp care fusese spulberat și se adunase pe alocuri în grămezi mari. Unde nu dispărea cu totul sub troiene, drumul acoperit cu gheață scînteia vînat între omăt și cîmpul dezgolit, întinzîndu-se în dungi lucioase cît vedeai cu ochii.

Pê povîrnișul dealului căzuseră avalanșe. Făgașul lor era întunecat și gol, doar zăpada care se întindea de o parte și de alta licărea luminoasă.

Ici și colo bancuri de nisip, pe jumătate dezgolate, și mlaștini înconjurau dealurile. Gospodăriile erau adunate pîlcuri, în mijlocul cîmpului. În întunecimea serii de iarnă, păreau bulgări negri din care țîșnea lumina peste cîmp cînd dintr-o fereastră, cînd dintr-alta. După lumină se vedea că în casă e forfotă.

Tot tineretul cu mare, cu mic, se îndrepta, de pretutindeni, spre curtea bunicilor. Foarte puțini veneau pe drum. Dar și aceștia, de îndată ce se apropiău de curte, se împrăștiu care încotro. Unul se tupila după grajdul vacilor, altul sub șopronul cu bucate, alții se fugăreau în jurul hambarului și urlau ca vulpile; iar alții răspundeau de departe mieunînd ca pisicile. Unul barem, pitit după cuptorul din curte, începu să latre răgușit, ca un cîine rău, pînă se porni împotriva lui o vînătoare în regulă.

Fetele veneau cete-cete, însoțite de flăcăiandri care se tot băteau pe drum, voind prin aceasta să pară mai vîrstnici decît erau. Cînd o ceată de fete intra în curte și le ieșea înainte vreun flăcău, se risipeau

toate cît ai clipi și se ascundeau în pridvorul casei sau în grădină, de unde erau scoase apoi una cîte una și trase în odaie. Cîteva erau așa de nătîngi, încît trebuia să vină Margit și să le poștească înăuntru. Mai era și cîte una care nu fusese poftită și care nu voia să intre în ruptul capului ; spunea că venise doar să vadă și ea puțin serbarea, dar pînă la urmă tot primea să danseze măcar *un* dans. Pe cei care îi simpatiza, Margit îi poftea într-o odaie mică, unde bunicul sta și fuma, iar bunica trebăluia neobosită. Acolo musafirul era bine primit și ospătat. Öyvind nu fu poftit în odăiță și acest lucru i se păru cam ciudat.

Muzicantul cel mai de seamă din ținut nu putea veni decît mai tîrziu ; pînă atunci musafirii trebuiau să se mulțumească cu un bătrîn țăran sărac, pe nume Grauknut. Acesta nu știa decît patru dansuri : două valsuri în doi timpi, un *halling* și un vals vechi așa-zis al lui Napoleon. Numai că în decursul vremii bătrînul transformase *halling*-ul într-un dans scoțian — schimbîndu-i măsura — iar unul din valsurile în doi timpi devenise, prin același procedeu, polcă-mazurcă. Dar, oricum, el i-a dat drumul și dansul a început. Öyvind n-a îndrăznit să intre chiar de la început în casă, întrucît erau și oameni mai în vîrstă acolo, dar băietăndrii se adunară laolaltă, începură să se îmboldească unii pe alții și să bea bere tare ca să-și facă puțin curaj. Atunci îndrăzni și Öyvind.

În cameră era cald, iar veselia și berea li se urcaseră la cap.

Margit dansa mereu, mai mult decît toate, de bună seamă pentru că serbarea o dădeau bunii ei. De aceea o căută și Öyvind mereu din ochi, însă întotdeauna o vedea dansînd cu altul. Bucuros ar fi vrut și el să danseze o dată cu ea, de aceea lăsa să treacă un dans, ca să poată, după ce s-o sfîrși, să

se ducă repede la ea, s-o invite. Când vru să-și împlinească însă dorința, un bărbat înalt, ars de soare, cu chica mare, îl dădu la o parte.

— Șterge-o, mucosule ! îi strigă și-i dădu un brînci, de era cît pe-aci să cadă, cît era de lung, peste Margit.

Așa ceva nu i se mai întîmplase niciodată. Lumea nu fusese decît binevoitoare cu el și nimeni nu-l numise „mucos“ cînd dădea să se amestece și el în vreo treabă. Se roși foc, nu zise însă nimic și se retrase, ducîndu-se spre muzicantul așteptat care tocmai venise și își acorda vioara. Toată lumea se oprise și aștepta primul ton al muzicantului „cel adevărat“. Dar acesta își tot acorda vioara și dură mult pînă cînd, în fine, intonă un vals. Băieții chiuiră și-și învîrtiră fetele. Öyvind o văzu pe Margit dansînd cu bărbatul acela cu chica mare. Rîdea peste umărul său și îi sclipeau dinții albi. Öyvind simți în piept, pentru întîia dată în viață, o durere înțepătoare, ciudată.

O privea tot mai des și, cu cît se uita mai mult la ea, cu atît i se părea că Margit e acum fată mare.

„Dar asta nu e cu putință, își zicea, că doară se mai dă cu săniuța.“

Oricum, crescuse mult, și bărbatul păros o trase, după dans, pe genunchii lui ; ea se desprinsese, dar se așeză tot lîngă el.

Öyvind îl privi. Era bine îmbrăcat, cu un costum din stofă fină de lînă, albastră, cămașă la fel, în carouri, cravată de mătase. Fața smeadă, ochii albaștri și îndrăzneți, gura surîzătoare, semeață. Era un om plăcut.

Öyvind îl cercetă îndeaproape și apoi se examină pe sine. Avea pantaloni noi, căpătați de Crăciun — și cum se bucurase de acest dar ! Privindu-i însă,

băgă de seamă că sînt doar de aba cenușie ; haina era din același material, dar veche și jerpelită, iar vesta, din stofă țesută în carouri, era și ea destul de purtată și avea doi nasturi de metal și unul negru.

Se uită în jur : puțini erau îmbrăcați așa sărăcăcios ca el.

Margit purta rochie neagră din stofă fină, la piept avea o broșă și în mîină ținea o batistă din mătase. Pe cap o bonetică de mătase neagră care era prinsă sub bărbie cu o panglică lată de atlas vărgat. Avea obraji rumeni și rîdea. Bărbatul vorbea mereu cu ea și rîdea și el.

Muzica începu și dansul porni iarăși. Un coleg de școală veni și se așeză lîngă el.

— De ce nu dansezi, Öyvind ? îl întrebă prietenos.

— Ah, nu ! zise Öyvind. N-am mutră de așa ceva...

— N-ai mutră ? întrebă celălalt.

Dar, mai înainte de a mai putea spune ceva, Öyvind zise :

— Cine-i acela în haine albastre care dansează cu Margit ?

— E Jon Hatlen. A fost la școala de agricultură și acum vrea să administreze el gospodăria.

În același timp Margit și Jon se așezară.

— Cine-i tinărul ăla cu părul blond care șade lîngă muzicant și se holbează mereu la mine ? întrebă Jon.

Margit rîse și răspunse :

— E fiul pâlmașului din Pladsen.

Öyvind știa foarte bine că e fiu de pâlmaș, dar ca acum n-a simțit aceasta niciodată. I s-a părut deodată că e atît de mic, mai mic decît ceilalți și, ca să-i dea inimii curaj, încercă să se gîndească la tot ce întîlnise pînă atunci îmbucurător în viață — de la sîniuș pînă la diferitele vorbe bune ale oamenilor — și la ce a făcut mîndria lui. Dar cînd se gîndi la părinții săi

care ședeau acasă și își închipuiau că el se distrează, abia își putu stăpîni lacrimile. Toți rîdeau și glumeau în juru-i, scripea îi răsuna în urechi și, la un moment dat, i se păru că ceva întunecat clocotește în el, dar atunci se gîndi la școală, la colegi, la dascălul care-l mîngîia și la preotul care, la ultimul examen, i-a dăruit o carte și i-a spus că e băiat silitor. Era atunci de față și tatăl său care a auzit aceste cuvinte și i-a zîmbit, dînd din cap mulțumit.

„Fii cuminte, Öyvind“ : i se păru că-l aude pe învățător spunîndu-i și luîndu-l pe genunchi, ca atunci cînd era mic.

„O, Doamne, ce însemnătate au toate acestea ? În fond, toți oamenii sînt buni, doar uneori se pare că nu ar fi. Și din tine, Öyvind, o să iasă un om de ispravă, așa cum e Jon Hatlen. Vei avea și haine frumoase și vei dansa cu Margit în sala luminată, cu sute de oameni împrejur, veți sta de vorbă și veți rîde împreună. Veți fi mire și mireasă, iar pastorul și eu, de la cor, îți vom surîde. Vei avea o gospodărie mare cu douăzeci de vaci și cu trei cai... iar Margit va fi tot atît de drăguță și de bună ca și odinioară, la școală, și...”

Dansul se sfîrșise. Öyvind o văzu pe Margit stînd pe banca din fața lui și pe Jon alături, cu capul foarte aproape de al ei. Iar îi trecu prin piept o durere ascuțită, sfredelitoare și se surprinse zicîndu-și :

„Ah, așa e, tare rău e de mine !...”

În aceeași clipă Margit se sculă și veni de-a dreptul la el. Se aplecă și-i spuse :

— De ce stai așa și privești țință ? Nu-ți dai seama că bate la ochi ? Ia o fată și dansează cu ea !

El nu răspunse — se uită numai în sus, spre Margit și... nu se putu stăpîni ; ochii i se umplură de lacrimi.

Fata se îndreptă de spate și voi să plece, dar, văzîndu-i lacrimile, se opri. Se făcu roșie ca focul, se întoarse și porni să se așeze la locul ei; dar deodată se răzgîndi și se așeză în altă parte. Jon se duse repede după ea.

Öyvind se ridică și se strecură printre oameni. Ieși afară, se așeză pe marginea pridvorului neștiind singur ce voia. Se sculă, dar se așeză iar. Acasă n-ar fi voit să se ducă, și mai puțin dorea să se reîntoarcă în sală. Îi era totuna...

Nu era în stare să-și lămurească ce se întîmplase de fapt. Nici nu mai voia să se gîndească la asta, nici la viitor, căci nu era nimic la ce ar fi putut năzui.

— Oare la ce mă gîndeam? se întrebă, cu voce înceată, și, cînd își auzi propriul glas, gîndi: „Așa-dar, mai poți vorbi. Dar de rîs poți rîde?“ Și încercă: da, mai putea să rîdă — și începu să rîdă tare, apoi tot mai tare, și deodată i se păru nespus de caraghios că ședea acolo și rîdea așa — de propria-i umbră — și gîndul acesta îl făcu să rîdă și mai mult.

Hans însă, un coleg de școală, lingă care șezuse mai înainte, veni la el.

— Dar, pentru numele lui Dumnezeu, de ce rîzi? îl întrebă și rămase locului.

Atunci Öyvind se opri din rîs.

Hans sta și aștepta să vadă ce s-a întîmplat. Öyvind se ridică, privi cu băgare de seamă în juru-i și zise încet:

— Acum pot să-ți spun, Hans, pentru ce am fost totdeauna așa de vesel: pentru că n-am iubit pe nimeni cu adevărat. Din clipa în care iubești pe cineva însă, s-a dus veselie!

Și izbucni în plîns.

— Öyvind! șopti cineva în curte. Öyvind!

Se opri și ascultă. Ea trebuia să fie : fata la care se gîndea.

— Da, răspunse el tot în șoaptă.

Își șterse iute lacrimile și ieși. Atunci silueta unei fete străbătu repede curtea.

— Ești acolo ? întrebă ea.

— Da, răspunse el fără să se miște.

— Dar cu cine ești ?

— E doar Hans.

Acesta dădu să plece, dar Öyvind îl rugă :

— Nu ! Nu !

Fata se apropie încet de el. Era într-adevăr Margit.

— Ai dispărut așa, deodată ! zise către Öyvind. El nu știa ce să-i răspundă. Atunci și ea fu stingherită și tustrei tăcură.

Hans se retrase încetișor. Cei doi stăteau acum față-n față, nu se priveau și nici nu se mișcau. În cele din urmă ea zise abia șoptit :

— Toată seara m-am ținut să-ți dau ce ți-am pregătit de Crăciun, Öyvind, dar n-am avut prilejul.

Scoase cîteva mere, o prăjitură și o sticlă, iar cînd i le întinse spuse că sticluța o poate păstra.

Öyvind le primi, spuse :

— Mulțumesc ! și-i dădu mîna.

Mînuța ei era caldă. O lăsă repede, ca și cînd s-ar fi fript.

— Ai dansat mult astă-seară.

— Da, zise fata. Tu însă nu prea.

— Nu, eu nu, răspunse el.

— De ce ?

— Ah !

— Öyvind !

— Da.

— De ce m-ai privit mereu așa ?

— Ah... Margit !

— Da.

— De ce nu voiai să te privesc?

— Era doar atîta lume în sală!

— Ai dansat mult cu Jon astă-seară.

— Ah, da!

— Dansează bine.

— Găsești?

— Tu nu găsești?

— Ah, da!

— Nu știu cum se face, dar în seara asta nu pot suferi să dansezi cu el!

Și întoarse capul. Îl costase multă efortare să rostească aceste cuvinte.

— Nu te înțeleg, Öyvind.

— Nici eu nu mă înțeleg. E o prostie din parte-mi, dar... La revedere, Margit, mă duc.

Făcu un pas fără să întoarcă capul. Ea îi strigă:

— Nu-i adevărat ce ți s-a părut ție, Öyvind! El se opri.

— Că te-ai făcut domnișoară mare? Ba e adevărat!

Fata nu se aștepta la răspunsul acesta, de aceea tăcu.

În apropiere zări deodată lucind o pipă. Era bunicul care apăruse după colț și se apropia de ea. Bunicul se opri.

— Aici ești, Margit?

— Da.

— Cu cine vorbești?

— Cu Öyvind.

— Cu cine?

— Cu Öyvind Pladsen!

— Așaa! Cu fiul pălmașului din Pladsen... Intră numaidecît în casă!

A doua zi dimineată Öyvind se sculă după un somn adînc și odihnitor. Visase minunat de frumos. Se făcea că Margit era pe deal și arunca în el cu frunze. El le prindea din zbor și i le arunca înapoi. Filfiiu în sus și-n jos în fel și chip de forme și culori. Soarele strălucea puternic și lumina dealul din vîrf pînă la poale. Cînd s-a trezit, a căutat în juru-i să găsească ceea ce visase, dar deodată îi veni în minte seara din ajun și durerea aceea ascuțită și pătrunzătoare îi străbătu din nou pieptul.

„De asta n-am să mai scap niciodată“, se gîndi el și se simți atît de abătut, ca și cînd i s-ar fi nimicît tot viitorul.

— Dar știi c-ai dormit! zise mama care ședea lîngă patul lui și torcea. Acum scoală-te degrabă și mănîncă! Tata a și plecat la pădure să taie lemne.

Vocea ei parcă-i făcea bine. Cînd se sculă avu parcă mai mult curaj. Mama se gîndea de bună seamă la anii ei de tinerețe, cînd dansa, căci în-gina un cîntec, torcînd, pe cînd Öyvind se îmbrăca și mîncea. Se sculă apoi de la masă și se duse la fereastră. Iar îl copleșiră teama și tristețea. A trebuit să se reculeagă și să se gîndească la lucru. Vremea se schimbase, aerul se răcise, astfel că în locul ploii, care amenința în ajun, cădea acum o ninsoare apoasă. Își puse jambierele, haina și mănușile, își luă rămas bun de la maică-sa și plecă cu securea pe umeri.

Fulgii de zăpadă mari, apoși, cădeau încet la pămînt.

Urcă anevoie pîrtia de săniuș, ca să o ia la stînga prin pădure. Niciodată, fie vară, fie iarnă, nu tre-

cuse pe acolo fără să se gîndească la ceva vesel sau la ceva frumos ce-și dorea. Acum drumul era anevoios, lipsit de viață. Aluneca în omătul moale, iar genunchii îi erau țepeni, poate din cauza dansului din ajun, poate din cauza supărării.

Acum știa bine : se sfîrșise cu sǎniușul în anul acela și poate... pentru totdeauna. Altceva își dorea în timp ce trecea printre copaci. Cerneau fulgii în tăcere. O găinușă speriată țipă și zbură ceva mai departe ; încolo totul parcă aștepta un cuvînt care nu fusese spus niciodată.

Ce-și dorea nici el nu știa bine : n-ar fi vrut să stea, nici să plece în străini, n-ar fi vrut să petreacă, nici să muncească. Dorința lui se ridica sus în văzduh ca un cîntec ; încetul cu încetul, însă, căpătă consistență și-i apǎru ca ceva precis : să fie confirmat de Paști și să iasă primul la examen. Îi bătea puternic inima la gîndul acesta și, mai înainte de a fi auzit loviturile de secure ale tatălui său, această dorință puse stăpînire pe el ca nimic altceva pînă acum.

Tatăl său fu, ca de obicei, scurt la vorbă. Doborau amîndoi copaci și așezau trunchiurile în stive. Din cînd în cînd se întîlneau. Deodată Öyvind zise trist :

— Mult trebuie să se chinuiască țǎranul sǎrac !

— Ca oricare altul ! zise tată-său și, scuipînd în palme, apucă zdravăn coada securii.

După ce doborî copacul și-l tîrî la stivă, Öyvind continuă :

— Dacă ai fi țǎran avut, n-ar trebui să triagi atîta !

— Ei, atunci aș avea alte necazuri ! răspunse el și apucă trunchiul cu amîndouă mîinile.

Mama le aduse prânzul în pădure și se așezară să mănince. Femeia era foarte veselă, îngina un cântec, bătînd tactul cu piciorul.

— Ce vrei să te faci cînd vei fi mare, Öyvind ? întrebă ea deodată.

— Copilul sărac n-are mult de ales, răspunse el.

— Învățătorul spune că ar trebui să te duci la seminar, zise ea.

— Și asta nu costă parale ? întrebă Öyvind.

— Plătește din fondul școlilor, răspunse tatăl cu bucătura în gură.

— Dar ți-ar plăcea ? îl întrebă mama.

— Aș vrea să învăț dar nu ca să mă fac învățător.

Tustrei tăcură un răstimp. Mama îngina pentru ea un cântec și privea în gol, departe. Öyvind se sculă și se așază ceva mai încolo.

— N-avem nevoie să cerem din fondul școlilor, zise mama după ce Öyvind se îndepărtă.

Bărbatul o privi :

— Oameni săraci ca noi ?

— Nu-mi place de loc, Tore, că te dai mereu drept sărac cînd de fapt nu este așa.

Și amîndoi priviră furiș spre băiat să vadă dacă nu cumva îi putea auzi. Apoi tatăl zise cam aspru femeii :

— Așa te pricepi, așa vorbești.

— Cred că nu astfel trebuie să-i mulțumim lui Dumnezeu că ne merge bine, zise, și fața ei deveni serioasă.

— I se poate mulțumi și fără bumbi de argint, zise tatăl.

— Da, dar nu se cădea să-l lăsăm pe Öyvind să se ducă la dans îmbrăcat așa cum s-a dus ieri.

— Öyvind e băiat de pălmaș.

— Asta nu înseamnă că nu trebuie să fie îmbrăcat cum se cuvine, dacă avem cu ce.

— Nu lipsește decît să strigi, ca să te audă !

— Nu aude, și apoi n-ar strica cu nimic să audă, spuse ea și-și privi soțul curajoasă, în timp ce el, cu fața posomorită, puse lingura deoparte și-și scoase pipa.

— Ei, cu biata noastră gospodărie... zise el.

— Dar e caraghios să vorbești numai de gospodărie. De ce nu pomenеști niciodată despre moară ?

— Ah, și tu, cu moara ta ! Te-o fi supărînd că merge ?

— Ba nu ! Slavă Domnului ! Numai de-ar merge ziua și noaptea !

— Acum stă dinainte de Crăciun !

— În zilele de Crăciun oamenii nu macină.

— Macină cînd e apă ; dar de cînd s-a deschis moara cea nouă din Nyström, moara noastră merge tare prost.

— Dascălul a spus azi altfel, zise mama.

— Am să-mi las banii chivernisiți de cineva mai puțin limbut decît dascălul.

— Da, înainte de toate de cineva care să nu vorbească cu soția ta despre lucrurile astea, nu ?

Tore nu răspunse. Își aprinse pipa și se rezemă de o grămadă de vreascuri. Ochii lui îi ocoleau pe ai femeii și ai fiului său. Și-i aținti asupra unui cuib de cioară care atîrna, pe jumătate stricat, de o ramură de molift.

Öyvind ședea singur și-și închipuia viitorul său ca pe o suprafață întinsă și lucioasă de gheață, peste care trecea acum pentru prima dată cu iuțeală de la un capăt la altul. Simțea bine că sărăcia-i punea piedici la orice pas, dar tocmai de aceea ținta gîndurilor lui era să o înlătore.

Această sărăcie îl despărțea pentru totdeauna de Margit : o și vedea logodnica lui Jon, dar cel puțin era hotărît să țină pas cu ei toată viața. N-are să se mai lase dat la o parte, ca în seara trecută, ci are să stea în umbră pînă ce va ajunge să fie cineva și nu se îndoia că va ajunge cu ajutorul Domnului și prin stăruința lui. Aceasta-i era dorința și credea neclintit în ea. Avea simțămîntul nelămurit că prin învățătură va reuși să-și atingă ținta. Care va fi această țintă nu era încă limpede. Avea să se mai gîndească.

Seară copiii veniră în păr la săniuș, numai Öyvind lipsea. El ședea la gura sobei și învăța. Nu mai avea timp de joacă. Copiii îl așteptară multă vreme ; pînă la urmă unora le pieri răbdarea și se duseră să-l cheme. Își lipiră nasurile de fereastră și-l strigară. Öyvind se făcu că nu aude. Tot mai mulți copii îl căutau, seară de seară ; forfoteau mirați prin ogradă, el însă le întorcea spatele și citea și se străduia să priceapă cele citite. Mai tîrziu află că nici Margit nu mai venea la săniuș.

Öyvind învăță cu atîta rîvnă încît și tatăl său găsi că întrece măsura. Deveni foarte tăcut iar fața, odinioară rotundă și senină, i se subție și deveni ascuțită. Privirea i se aspri. Rareori cînta, de jucat nu se mai juca ; parcă timpul nu-i mai ajungea pentru așa ceva. Cînd se simțea ispitit, o voce lăuntrică parcă îi șoptea : „Mai tîrziu ! Mai tîrziu !“

Copiii săreau, chiuiau și rîdeau, ca și altădată. Asta o bucată de timp. Cînd au văzut însă că nu-l pot ademeni să se joace cu ei nici prin bucuria lor gălăgioasă, nici prin strigăte la fereastră, încetară să mai vină, găsiră alte locuri de joacă, și derdelușul rămase pustiu.

Curînd învățătorul băgă de seamă că Öyvind nu mai era cel de odinioară, cel care învăța pentru că așa trebuia, și se juca pentru că așa era firesc.

Sta adesea cu el de vorbă și-l cerceta vrînd să-i pătrundă în suflet, dar nu izbuti să cîștige încrederea băiatului așa de repede ca altădată. Vorbi și cu părinții despre el și, în înțelegere cu aceștia, veni spre sfîrșitul iernii într-o duminică seara la ei și zise după un răstimp :

— Hai, Öyvind, întovărășește-mă o bucată de drum ! Vreau să-ți vorbesc...

Öyvind se îmbracă și se duse cu el.

Porniră spre curțile din luncă, vorbind cu aprindere, deși despre lucruri neînsemnate. Cînd ajunseră la curți, învățătorul se îndreptă spre cea din mijloc, unde se auzeau voci vesele în casă.

— Ce-o fi aici ? întrebă Öyvind.

— Dansează tineretul, zise învățătorul. Să nu intrăm și noi ?

— Nu.

— Nu vrei să dansezi și tu, băiete ?

— Nu, încă nu !

— Încă nu ? Cînd dar ?

Nu răspunse.

— Ce vrei să zici cu „încă nu“ ?

Cum băiatul nu răspundea, învățătorul îi spuse :

— Hai, vino ! nu mai face mofturi !

— Nu, nu intru.

Vorbea foarte hotărît și părea agitat.

— Prin urmare vrei ca dascălul tău să te roage să mergi la dans ? Urmă o lungă tăcere. Este cineva aici de care te temi ?

— Nu pot ști cine e acolo.

— Dar ar putea fi cineva ?...

Öyvind tăcu. Atunci învățătorul se duse la el și-i puse mîna pe umăr :

— Te temi s-o întâlnești pe Margit ?

Öyvind se uita în pământ ; respira greu și între-
tăiat.

— Spune-mi, Öyvind ! Tăcere. Poate ți-e rușine
să mărturisești, pentru că nu ești confirmat încă,
dar mie îmi poți spune, Öyvind, că n-are să-ți
pară rău !

Öyvind ridică privirea, dar nu putu scoate o
vorbă și întoarse capul.

— În ultima vreme n-ai mai fost vesel, ca altă-
dată... Ține poate la alții mai mult decât la tine ?

Öyvind tăcea. Tăcerea lui încăpățînată îl făcu pe
învățător să se simtă puțin jignit. Îi dădu deci bună
pace. Se întoarseră.

După ce merseră o bună bucată de drum, învă-
țătorul îl așteptă să se apropie.

— Vrei, desigur, să fii confirmat ?

— Da.

— Și ce vrei să faci după aceea ?

— Aș vrea să mă duc la seminar.

— Să te faci învățător ?

— Nu.

— Ocupația asta nu ți se pare destul de bună ?
Iar tăcere. Mai merseră puțin.

— Și după ce termini seminarul, ce vrei să faci ?

— Încă nu m-am hotărît.

— Dacă ai avea bani, ți-ai cumpăra o gospo-
dărie, nu-i așa ?

— Da, dar aș păstra și moara.

— Atunci e mai bine să te duci la școala de
agricultură.

— Acolo se învață tot atît ca și la seminar ?

— O, nu, dar înveți lucruri pe care apoi le aplici
cu folos.

— Și acolo se face clasificarea elevilor ?

— De ce întrebi asta ?

— Aș vrea să muncesc, să fiu printre cei dinții.

— Poți să înveți bine și dacă nu se fac clasificări.

Merseră în tăcere mai departe pînă ce se zări Pladsen. Lumina străbătea prin fereastră și, în seara de iarnă, dealul se povîrnea negru, deasupra casei, iar în vale se vedea fiordul sub gheața lucioasă, strălucitoare.

Pădurea împrejmuia golful liniștit. Acolo nu era zăpadă. Luna parcă stătea pe loc ca pădurea să se oglindească în gheață.

— E frumos pe aici, la Pladsen, zise dascălul.

Uneori Öyvind putea să privească ținutul acesta cu aceiași ochi ca atunci cînd mama îi povestea basme și el alerga sus pe deal. Așa-l privea și acum : îi apărea senin și măreț.

— Da, e frumos aici, zise el și suspină.

— Tatăl tău a cîștigat pîine bună aici. Și tu ai putea să fii mulțumit.

Deodată ținutul îi păru posomorît. Învățătorul se opri ca și cînd ar fi așteptat răspuns, dar cum nu primi nici unul clătină din cap și intră cu băiatul în casă. Zăbovi puțin la ei, dar mai mult tăcu decît vorbi, așa că și ceilalți amuțiră.

Cînd își luă rămas bun, părinții îl petrecură pînă la ușă. Păreau amîndoi că așteaptă o vorbă de la el ; stăteau și priveau în amurg.

— E așa de pustiu aici, zise mama, de cînd copiii nu se mai joacă pe aproape.

— Acum nu mai aveți copii în casă, zise învățătorul, și mama înțelese rostul vorbelor lui.

— Öyvind nu mai e vesel în ultimul timp.

— Nu, nu, cine e ambițios nu poate fi vesel ! și învățătorul privi cu liniștea moșneagului spre cerul senin al înserării tîrzii.

Capitolul VI

Şase luni mai târziu, toamna (confirmarea se amânase pînă atunci), cei confirmaţi se aflau la pastor, în camera de primire, şi aşteptau să vadă fiecare al cîtelea va fi clasificat. Öyvind Fladsen şi Margit de la curtea din luncă erau şi ei acolo.

Margit tocmai coborîse de la pastor care îi dăruise o carte frumoasă şi o lăudase foarte mult. Rîdea şi pălăvrăgea cu prietenele, aruncînd din cînd în cînd priviri spre flăcăi. Crescuse, avea înfăţişarea plăcută şi mişcări sigure. Băieţii şi fetele ştiaua că cel mai chipeş flăcău din întreg ţinutul, Jon Hatlen, o peţea. Da, avea de ce să se bucure !

Lîngă uşă şedeau cîţiva băieţi şi fete care căzuseră la examen. În timp ce Margit şi prietenele ei rîdeau, aceştia plîngeau. Un băiat mic de statură, încălţat cu cizmele tatălui său, şi ţinînd în mînă batista de duminică a mamă-si, suspină :

— Doamne-Doamne, nu pot să mă duc acasă.

Atunci toţi cei care nu fuseseră încă examinaţi fură cuprinşi de simţămîntul puternic al solidarităţii. În cameră se făcu tăcere adîncă. Teama li se cuibărise în gît şi în ochi ; nu vedeau bine şi nu puteau înghiţi, deşi simţeau mereu nevoia s-o facă.

Unul recapitulă în minte tot ce ştia şi, deşi cu cîteva ore mai înainte credea că ştie totul, acum, deodată, îşi dădu seama că nu ştie nimic, nici măcar să citească.

Altul îşi aminti toate păcatele pe care le săvîrşise de cînd îşi aducea aminte şi nu găsea de loc nedrept că bunul Dumnezeu nu vrea încă să-l primească.

Al treilea căuta să-şi ghicească soarta după diferite semne : dacă ceasornicul, care trebuia să bată

în curînd, va bate după ce va fi numărat el pînă la douăzeci, va reuși la examen. Dacă cel care venea pe coridor va fi Lars, argatul, atunci va trece; dacă stropul de ploaie care luneca pe geam avea să ajungă pînă în partea de jos a pervazului, n-avea de ce se teme. Proba ultimă și decisivă care nu-i izbutea însă de loc era să-și încolăcească piciorul drept în jurul celui stîng.

Al patrulea era ferm convins: dacă din *Biblie* avea să-l întrebe despre Iosif; din *Catehism* despre taina botezului, sau despre Saul, sau despre Isus, despre cele zece porunci sau... era în toiul numărării, cînd auzi strigîndu-i-se numele.

Al cincilea avea o ciudată predilecție pentru predica de pe munte. O visase și era încredințat că va fi întrebat despre ea. De aceea tot repeta această lecție. Se duse chiar afară, în fața ușii, ca s-o mai repete o dată, cînd fu chemat și examinat din... marii și micii profeți.

Al șaselea se gîdea că pastorul e un om atît de bun și-l cunoaște atît de bine pe tatăl lui. Se gîdea și la învățătorul cu fața prietenoasă și la bunătatea lui Dumnezeu care a ajutat atîtoră, lui Iacob și lui Iosif, de pildă. Apoi își aminti că mama și frătinii lui se roagă acum acasă pentru reușita lui și că desigur toate acestea vor ajuta.

Al șaptelea, care nu știu ce nu-și propusese să ajungă în viață, renunță la toate. Întîi visase să ajungă rege, apoi general sau pastor. Dar asta mai demult. Pînă a nu veni aici, se tot gîdea însă că s-ar putea face căpitan de marină sau pirat ca să strîngă bogății imense. Acum însă renunță și la bogăție, și la piraterie, și la căpitănie, ba chiar și la meseria de cîrmaci — avea să se mulțumească să fie doar marinar și, cine știe, să ajungă chiar

contramaistru ; dar nici de asta nu era sigur, poate că nici nu avea să plece pe mare, ci să stea acasă, să cultive pământul părintesc.

Al optulea era mai sigur pe ce știa, deși nu de tot ; chiar și cel mai silitor nu era de tot sigur. Se gîdea la hainele lui pentru confirmare și la ce avea să facă cu ele dacă va cădea. Dacă reușea, avea să se ducă la oraș, să poarte numai haine de postav, fin și, de Crăciun, cînd avea să vină acasă la ai lui, să danseze atît, încît să turbeze băieții și să se mire fetele.

Al nouălea deschisese bunului Dumnezeu un mic cont curent : pe o pagină era debitul „dacă mă ajută să trec“, pe alta creditul „atunci n-am să mai mint, să mai pîrăsc ; am să merg în fiecare duminică la biserică, am să las fetele în pace și am să mă dezbră de înjurat“.

Al zecelea își făcea socoteala : „Dacă acum un an a trecut Ole Hansen, ar fi foarte nedrept ca eu să nu trec, fiindcă am învățat mult mai bine la școală, și apoi sînt copil de oameni mai înstăriți“.

Lîngă el ședea al unsprezecelea care făurea groaznice planuri de răzbunare în cazul că n-ar reuși : va da foc școlii sau va fugi în lume și se va întoarce să judece pe pastor și comisia școlară ; la urmă însă se va arăta mărinimos și-i va ierta. Pînă una alta voia să intre în serviciul pastorului din parohia învecinată și peste un an să fie primul, să dea răspunsuri de să-i uimească pe toți din biserică.

Al doisprezecelea stătea singurel sub clopoțelul de la ușă, ținea mîinile în buzunare și privea trist peste capetele celorlalți. Nimeni nu știa ce-l apăsă pe suflet și ce răspundere mare avea. Doar acasă era cineva care știa : logodnica lui. Un păianjen mare, lung în picioare, se tîra pe podea și se îndrepta spre el. De obicei, turtea asemenea gînganie

scîrboasă ; azi, însă, ridică piciorul binișor ca să o lase să-și vadă nestingherită de drum. Vorbea așa de mîeros, ca un colector de daruri. În ochii săi citeai credința nestrămutată că toți oamenii sînt buni. Ducea mîna cu o mișcare smerită de la buzunar la pîr, ca să-l netezească și mai mult. Dacă va trece cu bine prin această încercare, se va schimba cu totul, va mesteca tutun și va face cunoscută tuturor logodna sa.

Pe un scăunel scund ședea aproape turcește și foarte neliniștit al treisprezecelea. Ochii mici, lucioși ocoleau de trei ori pe secundă sala și, sub chica lui deasă și ciufulită, se rostogoleau într-o dezordine pestriță gînduri asemănătoare cu ale celorlalți doisprezece, de la speranțele cele mai temerare pînă la îndoiala cea mai disperantă, de la cele mai smerite gînduri pînă la planurile cele mai nimicitoare de răzbunare împotriva satului întreg ; în tot acest timp își rosese pielea de prisos de la degetul mare al mîinii drepte, și acum luase la rînd unghiile pe care le scuipa în bucăți, pe podea.

Țyvind ședea la fereastră. Fusese sus, răspunsese la tot ce-l întrebaseră, și totuși domnul pastor nu spusese nici o vorbă, învățătorul așijderea. De o jumătate de an își imaginase ce vor spune cînd vor băga de seamă ce harnic a muncit, așa că acum era foarte dezamăgit și mîhnit. Margit, însă, pentru mult mai puțină silință și știință primise laude și recompense. Doar tocmai ca să-i impună ei muncise el, și acum ea obținuse rîzînd tot ceea ce el voise să cîștige prin muncă încordată și renunțări. Rîsul și glumele ei îl săgetau în inimă. Libertatea cu care se manifesta îl durea. Din seara aceea evitase cu grijă să stea de vorbă cu ea. Trebuie să mai treacă ani pînă atunci, își zisese ; dar acum, cînd o vedea atît de veselă și de mîndră, se simțea do-

borit la pământ, toate planurile sale mărețe erau ca frunzele veștede în vînt.

Încercă încetul cu încetul să-și biruie descurajarea. Totul atîrna de faptul dacă va fi clasificat în-
tiul. Și aștepta.

Învățătorul obișnuia să mai zăbovească puțin la pastor, ca să stabilească împreună clasificarea, și apoi să coboare în sală și să comunice confirmațiilor rezultatul. Acest rezultat nu era definitiv, ci numai hotărîrea provizorie luată de pastor și învățător.

Convorbirile din sală erau tot mai înfierbîntate pe măsură ce înainta examinarea și numărul celor reușiți creștea; se alcătuiră două grupe: a celor ambițioși și a celor veseli. Aceștia din urmă, cînd găseau tovarăși de drum, plecau acasă, căci voiau să vestească mai repede părinților rezultatul examinării; alții îi așteptau pe cei care aveau să intre în sală la examen. Cei ambițioși, dimpotrivă, erau din ce în ce mai tăcuți și ochii le erau ațintiți ne-
înterupt spre ușa de unde avea să vină vestea cea mare.

În sfîrșit examenul se termină, cel din urmă confirmat coborî scara. Acum, de bună seamă, învățătorul se sfătuia cu pastorul.

Oyvind se uită la Margit. Era atît de veselă, și totuși nu plecase. Oare de ce rămăsese? Ca să afle cum a reușit ea, sau altcineva?

Și ce frumoasă se făcuse! Avea o piele albă, strălucitoare, cum nu mai văzuse; nasul răsfrînt puțin în sus și gura numai zîmbet. Ochii îi ținea întredeschiși cînd nu se uita anume la cineva. Cînd îi ridica însă, privirile îi erau izbitor de pătrunzătoare și parcă, conștientă de acest lucru, vrînd să arate lipsa oricărei intenții, zîmbea puțin. Părul îi era mai degrabă de culoare închisă decît blond, dar creț și-i cădea în șuvițe pe lîngă față, dîndu-i astfel îm-

preună cu ochii întredeschiși un aer enigmatic, dincolo de care nu știai niciodată ce se ascunde. Nu știai niciodată bine la cine se uită cînd era singură ori în grup, nici la ce se gîndește cînd se adresa cuiva căci, oarecum, retrăgea imediat tot ce avansa.

„Și sub toate acestea se ascunde Jon Hatlen“, se gîdea Öyvind. Totuși se uita mereu la ea.

Apăru și învățătorul. Toți se repeziră de la locurile lor și-l înconjură.

— Al cîtelea sînt eu ?

— Dar eu ?

— Dar eu ?

— Eu ?

— St ! Ceată gălăgioasă, tăcere ! Liniște ! Veți afla îndată, copii !

Și privea atent în jur.

— Ești al doilea, spuse unui băiat cu ochii albaștri, care-l privea rugător.

Și băiatul ieși din cerc, jucînd.

— Tu, al treilea, zise, lovînd peste degete un pici vioi și roșcovan, care-l trăgea de haină. Ești al cincilea, tu, al optulea, și așa mai departe.

O văzu pe Margit :

— Ești cea dintîi dintre fete.

Ea se făcu roșie la față și încercă să surîdă.

— Tu ești al doisprezecelea — ai fost leneș și haimana ; tu, al unsprezecelea — nici nu m-am așteptat la mai mult, băiete ! Tu, al treisprezecelea — trebuie să citești mereu, să vii la meditație, altfel îți va merge rău !

Öyvind nu-și mai putea stăpîni nerăbdarea. Cel dintîi nu fusese încă numit, dar el stătuse toată vremea în fața învățătorului și îl văzuse, desigur.

— Domnule învățător !

Dar învățătorul nu-l auzea.

— Domnule învățător !

De trei ori a trebuit să-l strige pînă a auzit. În cele din urmă, se uită la el :

— Ești al nouălea sau al zecelea, nu știi exact, zise și se adresă altuia.

— Cine e cel dintîi ? întrebă Hans, cel mai bun prieten al lui Öyvind.

— Nu tu, crețule ! zise învățătorul și-l lovi peste mîină cu un sul de hîrtie.

— Cine e atunci ? întrebare mai mulți.

— Da, cine ? Cine e ?

— Asta va afla acela care e cel dintîi, răspunse învățătorul pe un ton sever, căci nu voia să i se mai pună alte întrebări. Acum, copii, duceți-vă frumușel acasă, mulțumiți bunului Dumnezeu și bucurați-i pe părinți ! Mulțumiți și bătrînului vostru dacă căci ați fi rămas proști ca ciubota dacă n-ar fi fost el !

Tinerii îi mulțumiră, rîseră și porniră chiuind, căci acum, cînd plecau acasă, la părinți, erau toți veseli. Numai unul nu-și găsea cărțile, dar și după ce și le găsi se așeză jos, ca și cînd ar fi vrut s-o ia de la capăt cu învățătura.

Învățătorul se duse la el.

— Ei, Öyvind, nu vrei să pleci împreună cu ceilalți ?

Nici un răspuns.

— De ce răsfoiești cărțile ?

— Vreau să văd ce-am răspuns greșit.

— Dar n-ai făcut nici cea mai mică greșeală.

Atunci Öyvind ridică privirile și ochii i se umplură de lacrimi. Se uită țintă la învățător ; o lacrimă îi curgea după alta, dar nu rostea nici un cuvînt. Învățătorul se așeză în fața lui :

— Nu te bucuri că ai reușit ?

Gura băiatului tremură, dar de răspuns tot nu răspunse.

— Părinții tăi au să se bucure foarte mult, zise dascălul.

Și-l privi lung.

Öyvind se luptă mult cu sine ca să poată scoate un cuvânt ; în cele din urmă întrebă încet și sacadat :

— Poate pentru că... eu sînt... copil de pălmaș... am ieșit al nouălea sau al zecelea ?

— Firește că din cauza asta, răspunse dascălul.

— Atunci... la ce bun să mai muncesc ? șopti și se prăbuși peste visurile sale.

Deodată însă ridică semeț capul, lovi cu toată puterea în masă, se aruncă peste ea și izbucni într-un plîns violent.

Învățătorul îl lăasă așa, să plîngă, să plîngă, pînă va mîntui de plîns.

Dură vreme îndelungată, dar învățătorul așteptă pînă ce plînsul avu modulații mai copilărești. Atunci îi apucă ușor capul, cu ambele mîini, i-l ridică și privi fața răvășită de plîns :

— Crezi oare că Dumnezeu a fost acum alături de tine ? întrebă prietenește, ținîndu-i strîns capul.

Öyvind mai plîngea cu suspine, dar mai ușor, și lacrimile curgeau mai ostoite, însă nu putea privi în ochi pe cel care-l întreba, și nici să răspundă.

— Öyvind, ai căpătat răsplata meritată. N-ai învățat din dragoste pentru religie și pentru părinți ; ai învățat din trufie.

Era liniște în cameră, cînd învățătorul tăcea.

Öyvind simțea privirea învățătorului ațintită asupra-i și sub această privire simți ceva topindu-se în sufletul său. Deodată deveni foarte umil.

— Cu trufia în suflet nu se putea încheia legătura cu Dumnezeu. Nu-i așa, Öyvind ?

— Nu, bilbîi el cu greu.

— Și dacă acum ai fi stat aici cu bucuria deșartă că ești cel dintîi, spune, n-ar fi însemnat aceasta un păcat ?

— Da, șopti el și colțurile gurii îi tremurau.

— Mă mai iubești puțin, Öyvind ?

— Da.

Acum, pentru întîia oară, își ridică privirea.

— Atunci îți spun curat : eu am fost acela care am stăruit să nu fii clasificat printre primii, căci îmi ești drag, Öyvind !

Băiatul îl privi lung, clipi de cîteva ori nervos și lacrimile curseră iarăși mai abundent.

— Ești supărat pe mine ?

— Nu.

Îl privea deschis, cu ochii mari, deși vocea-i suna chinuită.

— Copilul meu drag, am să veghez asupra ta cît timp voi trăi !

Învățătorul așteptă pînă ce Öyvind se liniști și-și strînse cărțile, apoi îi spuse că vrea să meargă cu el acasă. Porniră agale.

La început Öyvind fu foarte tăcut și se vedea că se luptă cu el însuși ; încetul cu încetul însă își recăpătă stăpînirea de sine.

Credea cu convingere că ceea ce se întîmplase era numai spre binele lui, și mai înainte de a ajunge acasă gîndul acesta prinse rădăcini atît de puternice încît îi mulțumi lui Dumnezeu și i-o spuse dascălului.

— Da, și acum trebuie să chibzuim bine cum să facem ca să realizăm ceva în viață, zise dascălul. Să nu mergem așa, la întîmplare. Ce-ai zice să te duci la seminar ?

— Da, mi-ar plăcea mult să mă duc.

— Adică la școala de agricultură, nu ?

— Da.

— E cel mai bun lucru, acolo ai alte perspective decît un post de învățător.

— Dar cum ajung acolo ? Aș vrea tare mult, dar nu știu cum să fac.

— Fii silitor și cuminte, și vom găsi noi mijlocul.

Öyvind era copleșit de recunoștință. I se luminează înaintea ochilor ; respiră ușor și simți în inimă focul unei iubiri nemărginite cum ni se întîmplă cînd cineva ne arată pe neașteptate bunătate. Atunci ni se pare că mergem mereu în aer proaspăt de munte și că mai degrabă zburăm decît mergem.

Cînd au ajuns acasă, părinții erau în odaie, așteptînd în liniște rezultatul, deși era timp de lucru și aveau destulă treabă.

Intră întîi învățătorul, apoi Öyvind. Amîndoi zîmbeau.

— Ei ? întrebă tatăl, punînd la o parte cartea de rugăciuni din care tocmai citise „*Rugăciunea unui confirmand*“.

Mama sta la plită și nu îndrăznea să spună nimic. Rîdea, dar mîinile îi tremurau. Se vedea că aștepta să audă ceva îmbucurător, dar nu voia să se trădeze.

— Am venit numai să vă aduc vestea bună că a știut tot ce l-a întrebât domnul pastor care, după ce Öyvind a ieșit, a spus că niciodată n-a avut un confirmand mai bun ca el.

— Ah, nu ! zise mama, adînc mișcată.

— Frumos ! zise tatăl și tuși nesigur.

După o lungă tăcere, mama întrebă încet :

— Al cîtelea este ?

— Al noulea sau al zecelea, zise învățătorul liniștit.

Mama se uită la tata, tata se uită mai întîi la mama, apoi la Öyvind.

— Copilul unui pălmaș nu se poate aștepta la mai mult, zise învățătorul.

Öyvind se uită la el. I se puse un nod în gît dar se sili să se gîndească la tot felul de lucruri plăcute, pînă răsufală ușurat.

— Acum trebuie să plec, zise învățătorul salutînd din cap și îndreptîndu-se spre ușă.

Părinții îl petrecură, ca de obicei. Afară, învățătorul luă o priză de tutun și zise zîmbind :

— Va fi desigur cel dintîi, dar e mai bine s-o afle abia în ziua aceea.

— Da, da, rosti tatăl dînd din cap.

— Da, da, zise și mama, dînd și ea din cap și apucînd mîna învățătorului : Vă mulțumim din suflet pentru tot ce ați făcut pentru el, spuse ea.

— Da, mulțumim mult de tot, zise tatăl.

Învățătorul plecă. Cei doi rămaseră însă multă vreme pe loc urmărindu-l cu privirile.

Capitolul VII

Învățătorul avusese dreptate cînd l-a rugat pe pastor să vadă mai întîi dacă Öyvind nu-și va pierde capul în cazul că va fi clasificat primul. În cele trei săptămîni cît mai rămăseseră pînă la confirmare, se duse zilnic la băiat, căci sufletul tînăr, maleabil poate să cedeze unei impresii ; vorba e însă dacă poate să-și păstreze această impresie. Multe ore amare a trăit băiatul pînă s-a desprins să-și aleagă drept țintă o cauză mai bună decît satisfacerea orgoliului și sfidarea. În mijlocul lucrului pier-

dea deodată orice plăcere să continue, întrebându-se : „Pentru ce ? La ce bun ?“ ca apoi să-i răsară înaintea ochilor chipul învățătorului, să-i audă vorbele, să-i înțeleagă bunătatea. Da, la el trebuia să se gîndească ori de cîte ori va fi în primejdie să se abată de la adevărata datorie.

În zilele în care cei din Pladsen se pregăteau pentru confirmare, s-a plănuit și plecarea lui la școala de agricultură, căci a doua zi după confirmare urma să și pornească.

Croitorul și cizmarul lucrau în odaie, mama cocea pîine în bucătărie, iar tatăl încheia lada de drum. Au vorbit mult despre cît au să-i coste cei doi ani de școală, precum și despre faptul că de Crăciunul primului an n-are să poată veni acasă, și poate nici de al doilea. Și ce greu are să le vină că vor trebui să se despartă de el pentru atîta amar de vreme !

Mai vorbeau și despre dragostea pe care Öyvind ar trebui să le-o poarte pentru atîtea sacrificii aduse, dar băiatul asculta ca unul care și-a încercat singur în lume norocul, a dat greș și acum a fost primit de niște oameni miloși.

Simțul acesta face pe om smerit și o dată cu smerenia mai vin și alte simțăminte. Cînd sosi ziua cea mare, Öyvind era bine pregătit și putea să privească viitorul cu încrezătoare resemnare.

De cîte ori imaginea lui Margit venea să-l tulbure, el o înlătura precaut, dar acest lucru îl durea. Căuta să se deprindă, dar în această privință nu izbutea, dimpotrivă, amarul lui creștea. Era așa de descurajat în cea din urmă seară încît, după ce și-a cercetat îndelung simțămintele, l-a rugat pe Dumnezeu ca în această privință să nu-l pună la încercare.

Spre seară veni învățătorul. Ședeau cu toții în odaie, după ce se îmbăiaseră și se dichisiseră, ca totdeauna cînd urmau să se ducă a doua zi la îm-

părtășanie sau la liturghie. Mama era foarte neliniștită și tatăl scump la vorbă. După sărbătoarea de a doua zi urma despărțirea și nimeni nu știa când aveau să mai fie iarăși, ca acum, împreună. Învățătorul luă cartea de rugăciuni, se rugară și cântară. La urmă rosti o rugăciune scurtă, improvizată, dar din inimă.

Stătură așa pînă seara târziu, fiecare cu gîndurile lui. Apoi se despărțiră cu cele mai bune urări pentru a doua zi și pentru ceea ce avea să aducă.

Cînd s-a dus la culcare, Öyvind și-a zis în sine că niciodată nu se culcase atît de fericit. A legat de această plăcută stare un gînd deosebit : „Niciodată nu m-am culcat ca acum, încredințindu-mă voii Domnului, cerînd mila lui“.

Chipul lui Margit apăru iarăși și, ațipind, îl ispiti : „Nu ești de tot fericit, nu de tot !“

Și el răspunse :

„Totuși sînt !“

„Nu de tot !“

„Totuși sînt !“

„Nu de tot !“

Cînd s-a trezit și-a dat numai decît seama de însemnătatea zilei ; se rugă și se simți în putere, așa cum se simte de obicei omul dimineata. Încă din timpul verii dormea singur într-o cămăruță mansardată. Acum se sculă și-și îmbracă hainele cele noi, frumoase, așa cum nu mai avusese pînă atunci. Mai ales haina croită rotund pe poale o pipăia mereu, pînă se obișnuie cu ea. Cînd își puse gulerul și îmbracă — pentru a patra oară — haina de postav, scoase o oglinjoară, iar cînd îl întîmpină din oglindă propria-i față mulțumită, cu părul neobișnuit de blond, îi veni în minte : „Doamne, și asta e vanitate ! — Da, o fi, dar oamenii trebuie să fie corect îmbrăcați și curați“, obiectă el, îndepărtîndu-și fața

de oglindă, ca și cînd ar fi fost păcat să privească în ea. „Firește, dar pentru asta nu trebuie omul să fie chiar așa de mulțumit de sine. — Nu, desigur că nu, dar și bunului Dumnezeu trebuie să-i placă dacă omul se bucură că arată bine. — Se prea poate, dar lui i-ar fi mai pe plac dacă m-aș bucura fără să pun prea mare preț pe asta. — Adevărat, dar aceasta se datorește numai faptului că totul este atît de nou. — Da, dar va trebui încetul cu încetul să te lași de toate aceste deșertăciuni.“

Se surprinse cum se judeca cînd într-o privință, cînd într-alta ; ziua aceasta nu trebuia să fie întinată de nici un păcat. Știa însă bine că-i lipseau multe pentru a fi fără greș.

Cînd coborî, părinții erau îmbrăcați și-l așteptau cu gustarea.

Se îndreptă spre ei, le dădu mîna și le mulțumi pentru haine.

— Poartă-le sănătos, i se răspunse.

Se așezară la masă, își făcură în tăcere rugăciunea și mîncară. Mama strînse masa și aduse coșul cu mîncare pentru biserică.

Tata își îmbracă surtucul, mama își legă basmaua. Își luară cărțile de rugăciune, încuiară casa și urcară la deal. Cînd ajunseră sus, la drum, întîlniră alți enoriași, pe jos ori în căruțe. Erau și confirmanți și bunici cu părul alb care, de rîndul acesta, mergeau bucuroși cu nepoții.

Era o zi de toamnă fără soare. Părea că vremea se va schimba. Norii se adunau și se împrăștiu din nou. Cîteodată se desprindeau norișori care se alungau, parcă purtau porunca pentru vreme rea. Jos, pe pămînt, era încă liniște. Frunzele atîrnau moarte de copaci și nu se mișcau. În aer era cam zăpușeală. Oamenii își luaseră cu ei haine mai groase, dar nu aveau nevoie de ele. O mulțime neobișnuit de mare

se adunase în fața bisericii. Confirmanții intrară de-a dreptul în biserică, deoarece trebuiau să fie așezați în ordinea clasificării, înainte de a începe slujba religioasă.

Veni și învățătorul. Purta frac și pantaloni albaștri, cizme cu manșetă și cravată, iar pipa îi răsărea din buzunarul dinapoi. Saluta dînd din cap, ridea, bătea pe umăr pe cîte unul, îndemna pe altul să răspundă tare și răspicat. Înaintă pînă la cutia milelor, unde se găsea Öyvind cu prietenul său Hans căruia îi vorbea despre plecare.

— Bună dimineata, Öyvind ! Aveți azi o zi mare ! și-l apucă de reverul hainei, ca și cînd ar fi vrut să-i spună ceva. Ascultă, am cea mai bună părere despre tine. Tocmai am vorbit cu domnul pastor : poți să-ți iei locul. Așază-te cel dintîi și răspunde lămurit la întrebări !

Öyvind îl privi peste măsură de mirat. Învățătorul îi făcu prietenește semn din cap și băiatul înaintă cîțiva pași, se opri, înaintă din nou cîțiva pași, se opri iarăși...

„Da, a vorbit desigur cu domnul pastor și a pus un cuvînt pentru mine. De aceea...” își zise și se duse repede la locul destinat.

— Prin urmare tot tu ești cel dintîi, îi șopti un coleg.

— Da, zise Öyvind încet ; parcă tot nu-i venea să creadă.

Rînduirea confirmanților era gata. Pastorul veni, clopotele începură să sune și oamenii umplură biserica. Atunci Öyvind văzu, drept în fața lui, pe Margit. Și ea îl văzu, dar erau amîndoi atît de copleșiți de sfințenia locului unde se găseau, încît nici nu îndrăzniră să se salute. Öyvind văzu doar că fata era minunat de frumoasă și că avea capul descoperit. Altceva nu văzu. El, care mai bine de jumătate

de an urzise planuri mari pentru clipa cînd va sta în fața ei, deopotrivă cu ea, uită acum, cînd își realizase năzuința, și de locul lui, și de dînsa, și de faptul că plănuiise vreodată așa ceva.

Cînd ceremonia luă sfîrșit, rudele și cunoscuții se apropiară să-l felicite. Colegii își luară rămas bun de la el căci aflaseră că a doua zi va pleca. Veniră și tovarășii mai mici de sîniuș căroră le ajutasese ade-seori la școală și, firește, nu lipsiră nici lacrimi, ca la orice despărțire.

La urmă veni învățătorul care le strînse lui și părinților mîna în tăcere și le dădu a înțelege că e timpul să plece și că-i va însoți. Se strînseseră toți patru și aveau să petreacă ultima după-amiază împreună.

Pe drum întîlniră multă lume care își lua rămas bun de la Öyvind și-i ura noroc; ei însă mergeau tăcuți. Abia acasă li se dezlegă limba.

Învățătorul se ostenea să le facă tuturor curaj, căci acum, aproape de plecare, tustrei aveau inima strînsă la gîndul unei despărțiri de doi ani. Pînă acum nu fuseseră despărțiți unul de altul nici o singură zi. Cu cît înainta ziua, cu atît mai trist era Öyvind. A trebuit să iasă din casă spre a se mai liniști puțin.

Amurgea și aerul vuia ciudat. Se opri pe lespezile din curte și privi în sus. Deodată se auzi strigat încet de tot, din vîrfurile dealului. Nu era amăgire căci chemarea se repetă. Privi într-acolo și văzu o siluetă feminină ghemuită jos, printre copaci, care se uita în jos.

— Cine-i acolo? întrebă el.

— Am auzit că vrei să pleci, zise ea încet, și a trebuit să vin eu să-mi iau rămas bun, dacă n-ai venit tu la mine.

— Margit, draga mea Margit, ești tu într-adevăr? Așteaptă, vin îndată sus la tine!

— Nu, nu ! Aștept de multă vreme aici și nimeni de-acasă nu știe unde sînt. Trebuie să mă întorc repede acasă !

— Frumos din parte-ți că ai venit, zise el.

— N-aș fi putut răbda să pleci, Öyvind, așa, fără o vorbă de adio... că doar am copilărit împreună.

— Asta așa e.

— Și de o jumătate de an nu am mai schimbat o vorbă unul cu altul.

— Nu. Așa este.

— Ultima oară ne-am despărțit într-un fel atît de curios !

— Da, dar cred că e mai bine să vin sus la tine.

— O, nu ! Te rog, nu ! Dar spune-mi : nu ești supărat pe mine ?

— Draga mea Margit, cum poți să vorbești așa ?

— Atunci adio, Öyvind, și-ți mulțumesc pentru toate clipele frumoase pe care le-am avut împreună !

— Nu... Margit !

— Da, acum trebuie să plec. Au să bage de seamă că lipsesc.

— Margit, Margit !

— Nu, nu mai pot zăbovi, Öyvind. Rămîi cu bine !

— Rămîi cu bine !

După această întîlnire, Öyvind umbla ca un lunatic și răspundea într-o doară la întrebări. Ai casei ziceau că e tulburat din pricina apropiatei plecări. De altfel, gîndul aceasta îl stăpîni într-adevăr cu totul către seară, cînd învățătorul își luă rămas bun de la el și-i strecură ceva în palmă. Era o bancnotă de cinci taleri.

Mai tîrziu însă, în pat, nu se mai gîndi la plecare, ci la cuvintele pe care le schimbase cu Margit.

Ca fetiță nu avusese voie să se ducă în vîrfurile dealului pentru că bunicul se temea să nu cadă. Acum... Cine știe dacă nu cumva, vreodată, va coborî de vale !

Capitolul VII

„Iubiți părinți !

Acum avem mult mai mult de lucru, dar i-am mai ajuns din urmă pe ceilalți, așa că nu-mi mai vine atît de greu.

Cînd am să mă întorc acasă, am să schimb foarte multe în gospodăria tatii, că multe sînt de-a-ndoaselea și e de mirare că a mers și pînă azi. Dar eu vreau s-o pun pe roate căci am învățat multe. Aș vrea să mă duc undeva unde să pun în practică cele învățate ; de aceea trebuie să-mi caut o slujbă cînd termin școala.

Aici spun toți că Jon Hatlen nu e de loc așa de priceput cum se crede la noi în sat, însă are ferma lui, așa că nu-i pasă de ce spun alții. Mulți dintre cei care termină școala aceasta capătă leafă mare ; ei sînt așa de bine plătiți pentru că noi sîntem școala de agricultură cea mai bună din țară. Unii spun că în regiunea vecină ar fi una mai bună, dar nu cred să fie adevărat. Aici auzim mereu rostindu-se două corbe : una e teoria și alta practica și e bine dacă le cunoști pe amîndouă, că una fără alta n-are preț, dar a doua este totuși cea mai bună. Vorba cea dintîi înseamnă să știi rosturile muncii, iar cea de a doua înseamnă să poți îndeplini o muncă, așa de pildă cum e acum cu mlaștina ! Că sînt mulți care știu ce să facă cu o mlaștină, dar o fac pe dos, că nu sînt în stare. Dar mulți nu știu, căci sînt multe feluri de mlaștini. Dar aici, la școala de agricultură, învățăm și una și alta. Directorul e așa de destoinic încît nici unul nu se poate

măsura cu el. La ultimul congres agricol pe țară el a tratat două probleme, iar directorii celorlalte școli de agricultură numai câte una fiecare, și după ce s-au chibzuit cu toții, s-a hotărât de fiecare dată ceea ce a propus el.

La congresul de mai înainte, unde el n-a fost, ceilalți doar au pălăvrăgit. Și dacă avem un locotenent care ne învață topografia, tot destoiniciei lui se datorește, căci ceilalți școli n-au locotenent, ca noi. Și apoi locotenentul nostru este foarte priceput și se spune că la școala de ofițeri a fost cel mai bun dintre toți.

Domnul învățător întreabă dacă merg la biserică. Firește că merg, căci acum pastorului de aici i s-a trimis un diacon, și acesta predică așa de bine, că oamenii se înfricoșează în biserică și este o plăcere să-l asculți. El este de partea religiei noi, ca a celor din Kristiania, și oamenii zic că e foarte sever, dar asta lasă că le prinde bine!

Momentan învățăm multă istorie pe care nu o știam mai dinainte, și e ciudat câte s-au întâmplat pe lume și mai ales la noi. Că noi am învins, mereu-mereu, afară de când am fost bătui, dar atunci am fost întotdeauna cu mult, mult mai mici.

Acum sîntem liberi, așa cum nu e nici un popor afară de America, dar acolo oamenii nu sînt fericiți. Și libertatea noastră trebuie s-o iubim mai presus de orice.

Acum vreau să închei de rîndul ăsta, căci am scris foarte mult. Domnul învățător are să vă citească scrisoarea și, cînd va răspunde pentru voi, îl rog să-mi povestească noulăți despre unii și alții, căci asta n-o face niciodată.

Vă îmbrățișează fiul vostru recunoscător,

Ö. Thoresen"

„Iubiți părinți,

Vă aduc la cunoștință că aici s-a ținut examen și că eu l-am trecut cu «exceptional» la multe materii, cu «foarte bine» la scris și topografie și cu «bine» la compoziție. Asta, spune directorul, din pricină că n-am citit destul, de aceea mi-a dăruit

cîteva cărți de Ole Vig.¹, care sînt minunate, căci pricep totul. Directorul este foarte bun cu mine și ne povestește o mulțime de lucruri.

Totul aici în țară e tare mic în comparație cu străinătatea. Noi aproape nu știm nimic și trebuie să învățăm totul de la Scoția și Elveția, iar de la olandezi învățăm horticultura.

Mulți se duc în țările acestea. Și în Suedia sînt mult mai pricepuți decît la noi și directorul nostru a fost și el acolo.

În curînd se împlinește anul de cînd sînt aici și credeam că am învățat multe, dar cînd am auzit cîte știu colegii care au dat examenul de absolvire, și chiar nici ei nu știu nimic, dacă se măsoară cu străinii, atunci mă întristez de tot. Și apoi pămîntul aici, în Norvegia, este tare prost față de acela din străinătate, așa că nici nu rentează să te ocupi de el. Afară de asta, poporul nostru nu vrea să se lase îndrumat.

Dar chiar dacă ar vrea poporul și dacă pămîntul-ar fi mai bun, tot nu am avea bani ca să-l cultivăm cum trebuie. Te miri că a mers și cum a mers.

Acum sînt în ultima clasă. Mai am un an pînă termin școala; dar cei mai mulți dintre colegii mei au plecat și mi-e dor de casă. Mi se pare că sînt singur pe lume, cu toate că asta nu-i de loc adevărat, dar te simți tare ciudat cînd ești plecat de mult de acasă. Credeam mai înainte că am să devin foarte destoinic, dar nu-i de fel așa.

Ce-am să mă fac cînd plec de aici? Mai întii vreau să vin, firește, acasă și apoi am să-mi caut un post, dar nu prea departe.

Rămîneți cu bine, iubiți părinți! Salutați din partea mea pe toți cei care întreabă de mine și spuneți-le că-mi merge bine, dar că mi-e dor de casă.

Fiul vostru recunoscător,

Öyvind Thoresen Pladsen"

¹ Prescurtarea numelui ornitologului Nicolaus Vigors, fost codirector al lui „British Museum“.

„Iubite domnule învățător,

Prin aceasta vă rog să predați scrisoarea alăturată, dar să nu spuneți nimănui ceva despre ea. Și dacă nu vreți, vă rog s-o ardeți.

Öyvind Thoresen Pladsen“

„Către

respectabila domnișoară Margit Nordistuen, fiica lui
Knut de la Curtea-din-luncă.

Ai să te miri, desigur, că primești scrisoare din partea mea. Nu ai de ce însă, fiindcă n-am vrut decît să te întreb cum îți merge. Despre asta să mă încunoștiințezi cît poți mai repede și mai amănunțit. Cît despre mine, pot să te înștiințez că într-un an termin școala.

Preasupus,

Öyvind Pladsen“

„Către

domnul Öyvind Pladsen

de la școala de agricultură

Scrisoarea ta am primit-o la timp prin învățător și îți răspund fiindcă mă rogi. Trebuie să-ți spun că mi-e tare teamă pentru că tu ești foarte învățat și ghidul epistolar pe care îl am nu mi-e de nici un folos. Am să încerc așadar să scriu cum mă pricep. Cred că ai să fii înțelegător și ai să ții seamă în primul rînd de bunăvoința mea. Nu arăta însă nimănui scrisoarea, dacă ești într-adevăr așa cum îmi pare mie. Te rog chiar nici să n-o păstrezi pentru că s-ar putea s-o găsească cineva. Făgăduiește-mi că ai s-o pui pe foc.

Aș vrea să-ți scriu atîtea, dar nu prea îndrăznesc. Am avut recoltă bună; cartofii au preț bun și, aici, în gospodăriile din luncă, au crescut din belșug. Astă-vară însă a dat iama prin vite un urs, la Ole, la Curtea-de-jos a sfișiat două vite,

iar pălmașului nostru i-a sfirtecat una atît de rău, încît a trebuit s-o taie. Eu Țes o pinză mare, aleasă ca cele scoțiene, și nu e ușor de loc. Mai vreau să-ți spun că sînt tot acasă și lucrul acesta nu place de loc anumitor persoane. Și acum nemaiavînd ce scrie, îți spun bun rămas.

Margit, fiica lui Knut.

P.S. Să arzi numaidecît scrisoarea aceasta."

„Către
elevul agronom Öyvind Thoresen Pladsen,

Ți-am spus totdeauna, Öyvind: cine are pe Dumnezeu în sufletul lui merge pe calea cea bună, ascultă-mi sfatul: nu te lăsa pradă dorului și gîndurilor negre ci încrede-te în Dumnezeu! Dacă te lași mistuit de dor înseamnă că mai ai un Dumnezeu pe lingă cel adevărat.

Te înștiințez că părinților tăi le merge bine. Pe mine mă doare piciorul. Asta mi se trage din război și din cîte am pățimit. Așa-i: ce seamănă tîmărița culege bătrînețea atît suflătește, cît și trupește. Sufăr, e drept, dar nu mă plîng. Bătrînețea nu trebuie să se plîngă fiindcă din răni curge înțelepciune, iar durerile te deprind cu răbdarea și te oțelesc pentru drumul din urmă.

Astăzi m-am apucat să-ți scriu din mai multe pricini. Mai înainte de toate fiindcă m-a rugat Margit care a devenit o fată evlavioasă, dar sprintărară ca un ren și plină de tot felul de planuri.

Ar vrea să se țină de unul, dar n-o rabdă firea. Am văzut însă adesea că Dumnezeu se poartă cu blîndețe și îngăduință cu astfel de inimi slabe și nu le duce prea tare în ispită, ca să nu se facă tîndări. Scrisoarea i-am dat-o la timp și a ascuns-o de toți, numai de inima ei nu. Și, dacă bunul Dumnezeu vede aceasta cu ochi luni, eu unul n-am nimic împotrivă, căci Margit place mult tinerilor, cum se vede destul de bine, și e bogată în bunuri pămîntești și, cu toată nestatornicia ei, în cele cerești. Dar evlavia este în inima ei ca apa

într-o baltă puțin adâncă : dacă plouă, are apă, dar se usucă
iute dacă o arde tare soarele și nu plouă.

Acum ochii mei nu mă mai ajută. Ei văd, ce-i drept, în
depărtare, dar de aproape mă dor și îmi lacrimează.

Ca încheiere vreau să-ți scriu ceva, Öyvind : la orice năzu-
iești și întreprinzi, fă-o cu Dumnezeu, căci este scris : «Face
mai mult o mână plină cu tihnă, decât amândoi pumnii plini
cu trudă și cu goană după vînt». (Ecleziastul, 4, 6.)

Bătrîmul tău învățător,

Baard Andersen Opdal"

„Către
onorabila domnișoară Margit, fiica lui Knut de la
Curtea-din-luncă.

Îți mulțumesc mult pentru scrisoarea ta. Am citit-o și am
ars-o, așa cum ai vrut. Scrii despre multe lucruri, numai
despre ceea ce aș vrea să știu, nu. Nici eu n-aș vrea să-ți
scriu despre un anumit lucru, pînă ce nu aflu cum îți merge
în toate privințele.

În scrisoarea domnului învățător nu e nimic pe ce m-aș
putea bizui ; te laudă și totuși scrie că ești nestatornică. Așa
ai fost totdeauna.

Acum nu mai știu ce să cred ; de aceea scrie-mi, căci n-am
liniște pînă ce nu-mi scrii.

Mă tot gîndesc cum ai venit, în ultima seară, sus pe deal,
și ce mi-ai spus atunci.

Mai mult nu vreau să-ți scriu de rîndul ăsta, de aceea
rămîi cu bine !

Supus,

Öyvind Pladsen"

„Către
domnul Öyvind Pladsen,

Domnul învățător mi-a dat scrisoarea de la tine și am
citit-o. Dar n-o înțeleg prea bine, poate din pricină că nu

sînt îndeajuns de învățată. Vrei să știi cum îmi merge în toate privințele.

Apoi află că sînt sănătoasă și voioasă și-mi merge bine. Mănînc bine și mai ales orez cu lapte. Noaptea dorm și cîte-odată și ziua. Am dansat mult iarna aceasta căci altceva nu-i nimic de făcut pe aici, și a fost foarte vesel. Mă duc la biserică, dacă nu e omătul prea mare, dar în iarna asta a fost foarte mare.

Acum ai aflat de toate, și de nu, nu rămîne decît să-mi mai scrii o dată.

Margit, fiica lui Knut“

„Către
onorabila domnișoară Margit, fiica lui Knut de la
Curtea-din-luncă,

Am primit scrisoarea ta, dar îmi pare că nu vrei să mă lămurești cu nimic. Poate că și asta e un răspuns, știu eu ?

Aș vrea să-ți scriu ceva, dar nu pot pentru că nu te cunosc. Poate nici tu nu mă cunoști.

Să nu crezi că am rămas tot cașul acela moale din care ai stors zerul cînd ședeam și te priveam cum dansai.

Între timp am mai fost pus la uscat pe o seamă de scînduri. Nu mai sînt nici ca acei cîini lățoși care îndată își lasă urechile în jos și-și viră coada între picioare — cum am făcut și eu altădată. Acum sînt altul.

Scrisoarea ta era foarte glumeață, numai că glumeai tocmai acolo unde nu trebuia de loc s-o faci, căci m-ai înțeles destul de bine și ar fi trebuit să știi că n-am întrebat așa, în șagă, ci pentru că în ultimul timp m-am gîndit numai la lucrul la care doream un răspuns. Mi-a fost sufletul tare greu și am așteptat un răspuns, dar ce-am primit au fost doar fleacuri și luare în rîs.

Rămîi cu bine, Margit de la Curtea-din-luncă. N-am să mă mai tot uit la tine, ca atunci la dans. Mănîncă mai departe orez cu lapte, dormi liniștită, termină de țesut pînza

și, mai înainte de toate, dă cu lopata la o parte omătul din fața intrării în biserică.

Supus,
Öyvind Thoresen Pladsen“

„Către
elevul agronom Öyvind Thoresen, școala de agricultură,

Cu toată bătrînețea și ochii mei slabi și cu toate durerile de picioare, trebuie să cedez stăruințelor tineretului căci are nevoie de noi, bătrînii, cînd se împotmolește. Te roagă și se vaietă pînă iese la liman, și apoi iar o ia razna și nu te mai ascultă.

Tot așa și Margit. Se lingusește cu vorbe dulci să scriu și eu cu ea împreună, căci nu îndrăznește să scrie singură.

Ți-am scris scrisoarea. Vezi bine : ea credea că are de-a face cu Jon Hatlen sau cu vreun alt papă-lapte, nu însă cu unul pe care l-a educat învățătorul Baard. Și acum se află la strîmtoare.

Tu însă ai fost prea sever, căci există fete care glumesc numai ca să nu plîngă — și între glumă și plîns nu-i mare deosebire. Dar îmi place că iei în serios lucrurile serioase, căci altfel n-ai putea să rîzi despre ceea ce e de rîs.

Că gîndurile voastre, ale amîndurora, sînt îndreptate unul către altul pot vedea din multe amănunte. De ea m-am îndoit deseori, căci era ca un titirez, dar acum știu că l-a respins pe Jon Hatlen, din care cauză bunicul a fost tare mînios. Era fericită cînd a sosit scrisoarea ta și, dacă a scris glumeț, n-a făcut-o cu vreo intenție rea, ci pentru că s-a bucurat. A trebuit să îndure multe și a răbdat totul ca să aștepte pe acela spre care o mîna gîndul. Și acum tu nu mai vrei să știi nimic de ea și o alungi ca pe un copil care nu e cuminte.

Acestea a trebuit să ți le spun și aș mai vrea să-ți dau sfatul să te împaci cu ea, căci ceartă e destulă pe lumea aceasta. Sint ca uncheașul care a văzut trei generații. Cunosco nebuniile lumii și mersul lor.

Îți trimit salutări de la părinți; te așteaptă cu cel mai mare dor, dar n-am vrut să-ți scriu despre asta mai devreme, ca să nu-ți măresc dorul de-acasă. Nu-ți cunoști tata, căci el e ca un copac care nu scoate un sunet pînă ce nu e doborît. Dar dacă vreodată ți se va întimpla ceva, vreo greutate, atunci ai să-l cunoști și ai să te miri ca omul care găsește o comoară. A fost descurajat și scump la vorbă despre cele lumești, dar maică-ta i-a liberat sufletul de temerile lumii și acum viața lui se limpezește.

Sint cum mi se împătenjesc ochii și cum nu mă mai ascultă mina, de aceea te las în paza aelui al cărui ochi veghează pururea și ale cărui mîini nu știu ce este oboseala,

Baard Andersen Opdal"

„Către
Öyvind Pladsen,

Te-ai supărat pe mine și sint foarte îndurerată căci nu asta am urmărit, dimpotrivă. Știu că adesea nu m-am purtat cu tine așa cum ar fi trebuit, de aceea îți și scriu, dar să nu arăți nimănui scrisoarea. O singură dată mi-a mers cum am dorit și atunci n-am fost cum trebuie; dar acum nu mai vrea nimeni să știe de mine și îmi merge rău de tot. Jon Hatten a compus un cîntec de batjocură pe seama mea și toți băieții îl cîntă și nu mă mai pot arăta la dans. Cei doi bătrîni au aflat de asta și aud toată ziua numai vorbe grele. Stau acum singură și-ți scriu, dar să nu arăți nimănui această scrisoare.

Ai învățat mult și ai putea să-mi dai un sfat, dar ești atît de departe! Mă duc adesea devala, la părinții tăi, și stau de vorbă cu maică-ta. Ne-am împrietenit, dar poate e mai bine să nu-ți povestesc nimic, căci mi-ai scris vorbe tare ciudate!

Domnul învățător rîde de mine. Nu știe nimic despre cîntecul de batjocură, căci nimeni nu îndrăznește să i-l cînte. Acum stau singură și n-am pe nimeni cu care să mai schimb o vorbă. Mă gîndesc la vremea cînd eram copii și tu erai atît de drăguț cu mine și cînd la sîniuș mereu ședeam pe sania ta. Adeseori aș vrea să fiu iar copilă.

Nu am dreptul să te rog să-mi răspunzi. Nu am dreptul dar, dacă vrei să-mi mai scrii doar o singură dată, n-am să uit asta cît oi trăi, Ūyvind,

Margit, fiica lui Knut.

Dragă Ūyvind, arde scrisoarea. Nici nu știu bine dacă pot s-o trimit."

„Dragă Margit,

Mulțumiri pentru scrisoare. Ai scris-o într-un ceas bun.

Acum vreau să-ți mărturisesc, Margit, că te iubesc atît de mult, că aproape nu mai pot răbda să stau aici, și dacă tu mă iubești la fel, atunci cîntecele de batjocură ale lui Jon și toate vorbele rele vor fi ca frunzele în vînt.

De cînd am primit scrisoarea ta, sînt alt om; am puteri îndoite și nu mă mai tem de nimic pe lume. După ce ți-am trimis scrisoarea din urmă, mi-a părut așa de rău, că aproape m-am îmbolnăvit de inimă rea. Și asta a avut următoarea urmare: directorul m-a luat deoparte și m-a întrebat ce am; credea că muncesc peste puteri. Atunci mi-a spus că după ce termin școala să mai rămîn un an, gratuit, să-i fiu la îndemînă și să-l ajut. În schimb el mă va mai învăța multe. Atunci m-am gîndit că numai munca îmi poate fi un sprijin și i-am mulțumit recunoscător. Și nici nu-mi pare rău, deși mi-i tare dor de tine, căci, cu cît voi rămîne mai mult aici, cu atît voi avea mai mult dreptul mai tîrziu să te cer de soție. Ce bucuros sînt acum! Muncesc cît trei și nu vreau să rămîn cu nimic în urmă. Vreau însă să-ți trimit o carte pe care o citesc acum, căci e vorba mult de dragoste în ea.

O citesc mereu seara, cînd ceilalți dorm, și tot atunci citesc și scrisoarea ta. Te-ai gîndit vreodată cum va fi revederea noastră? Eu mi-o închipui adesea. Încearcă și tu, să vezi ce frumos este. Mă bucur că am scris și am lucrat atîta, deși adeseori a fost greu, dar acum pot să-ți scriu tot ce gîndesc și-mi rîde sufletul la gîndul acesta.

Vreau să-ți dau să citești multe cărți ca să vezi cîte necazuri au avut toți aceia care s-au iubit sincer și cum mai degrabă au murit de obidă decît să se despartă. Așa să ținem și noi unul la altul, din toată inima. E drept, mai sînt aproape doi ani pînă ne vom revedea, și mai mulți pînă vom fi soț și soție, dar cu fiecare zi care trece rămîne o zi mai puțin. La acest lucru să ne gîndim în timpul muncii noastre!

Rîndul viitor am să-ți scriu despre multe lucruri, astă-seară însă nu mai am hîrtie și toți ceilalți dorm duși. De aceea vreau și eu să mă culc și să mă gîndesc la tine pînă ce adorm.

Prietenul tău,

Öyvind Pladsen

Capitolul IX

Într-o duminică, în miez de vară, Tore Pladsen trecu fiordul cu barca, în întîmpinarea feciorului, care se întorcea în după-amiaza aceea de la învățătură, căci absolvise școala de agricultură. Mama sa tocmise o femeie de ajutor pentru cîteva zile. Totul selipea de curățenie. După atîta vreme camera băiatului era iar la punct. Așezară și o sobă. Acolo avea să locuiască Öyvind.

Mama aduse ramuri verzi, scoase așternut curat, făcu patul și tot da fuga la fereastră să vadă dacă

nu cumva se zărește vreo barcă. Jos, în odaie, masa era pusă, dar mamei i se tot părea că lipsește ba una, ba alta ; ba alunga muștele, ba mai ștergea praful din camera băiatului, căci i se tot părea că se pune iar praf pe lucruri.

Nu se vedea încă nici o barcă. Sta rezemată de pervazul ferestrei și privea afară, când auzi aproape de tot, pe drum, zgomot de pași îndreptându-se spre ea ; era învățătorul care cobora încet, sprijinit în baston, căci tot îl durea piciorul. Ochii lui inteligenți priveau liniștiți în jur ; se opri să se odihnească și o salută dînd din cap :

— Ei, încă n-a venit ? —

— Nu. Dar trebuie să sosească din clipă-n clipă.

— Vreme bună azi de cosit finul !

— Dar prea cald pentru bătrîni ca să umble pe drumuri.

Învățătorul o privi zîmbind :

— Tinerețea a fost azi pe-aici ?

— Firește, dar a plecat.

— Da, da, firește. S-or întîlni ei diseară, undeva.

— Se prea poate. Tore spune însă că nu se poate să se întîlnească la noi în casă, pînă cînd nu se învoiesc bătrîni.

— Foarte cuminte, foarte cuminte !

După un răstimp, mama strigă :

— Acum cred că vin !

Învățătorul cercetă îndelung depărtarea.

— Da, ei sînt, zise mama și plecă de la fereastră ; iar el intră în casă.

După ce s-a odihnit puțin și a prins puteri, porniră împreună încet spre mare. Barca se apropia în plină viteză, căci vîsleau amîndoi : tatăl și fiul. Luntrașii își scosese ră hainele și sub vîsle apa țîșnea

înpumată. În curînd barca fu lingă ei. Öyvind întoarse capul și privi în sus. Îi văzu la locul de debarcare, ridică vîsla și strigă :

— Bună ziua, mamă ! Bună ziua, domnule învățător !

— Ce voce de bărbat a căpătat ! zise mama rîzînd și i se luminează toată fața. Ia te uită, ia te uită, tot atît de bălan este, adăugă ea.

Învățătorul trase luntrea, tatăl ridică vîsla, iar Öyvind sări la țarm, dădu mîna mamei, apoi învătorului și, rîzînd neîncetat, începu să povestească — după obiceiul țăranilor nordici — cu un potop de vorbe despre examen, despre călătorie, despre scrisoarea de recomandare a directorului și despre ofertele de serviciu avantajoase. Întrebă de recoltă și de toți cunoscuții, în afară de cineva. Tatăl ar fi vrut să ia bagajul din luntre, dar, pentru că dorea și el să audă ce spune, se gîndi că pentru treaba asta mai e destulă vreme și plecă împreună cu ceilalți. Öyvind rîdea și povestea, mama rîdea și ea, căci nu știa ce să zică ; învățătorul păsea agale alături și-l privea plin de înțelegere, iar tatăl mergea, modest, la o mai mare distanță. Și astfel ajunseră acasă.

Se bucură de tot ce văzu. Mai întîi pentru că era de curînd spoită casa, și moara reparată ; apoi, pentru că scosese răștrăuicile rotunde de la odaie și de la cămăruța lui, că le măriseră și puseseră geam obișnuit în locul celui verde.

Cînd intră, totul i se păru mult mai mic decît era în mintea lui, dar tare vesel. Ceasornicul cotcodăci, parcă ar fi fost o găină grasă ; scaunele sculptate voiau, parcă, din clipă în clipă să vorbească. Cunoștea fiecare ceașcă de pe masa pusă ; căminul văruiat îi zîmbea urîndu-i bun venit, crengile verzi de pe

pereți îi trimiteau parfumul lor, iar mănunchiurile de ienupăr, împrăștiate de mama pe podea, arătau că e zi mare.

Se așezară la masă, dar nu mîncară prea mult căci Öyvind sporovăia într-una fără răgaz. Îl priveau pe îndelete, cercetau întrucît se schimbase sau rămăsese același, luau seama la tot ce era nou la el, pînă și la costumul albastru pe care-l purta.

La un moment dat, cînd tocmai povestea o întîmplare lungă despre unul din colegi și se opri, în sfîrșit, făcînd o mică pauză, tată-său zise :

— Nu înțeleg aproape nici un cuvînt din cele ce povestești. Vorbești peste măsură de repede.

Toți rîseră, și Öyvind nu mai puțin, căci știa prea bine că are dreptate, dar nu putea de loc să vorbească mai rar.

Toate lucrurile noi pe care le văzuse îl impresionaseră și îi stîrniseră mintea și fantezia, astfel că puterile care zăceau de mult în el fuseseră dezlănțuite și capul său lucra fără încetare.

Apoi ai casei mai băgară de seamă că avea obiceiul să repete, așa la întîmplare, cîte două-trei cuvinte, ca și cînd s-ar fi împiedicat de el însuși. Cîteodată această repetare era comică, dar rîdea și el și întîmplarea se uita. Tată-său și învățătorul îl urmăreau să vadă dacă nu cumva și-a schimbat firea și a ajuns un zăpăcit, dar nu era așa ; se gîndea la toate, ba aminti chiar celor din casă că ar trebui să aducă lucrurile lăsate în luntre. Desfăcu apoi de îndată bagajele, așeză totul în ordine, le arată cărțile, ceasornicul și toate noutățile.

— Totul e în bună stare, zise mama.

Öyvind se bucură nespus de camera lui.

— Mai întîi vreau să stau acasă, zise el ; să ajut la strînsul finului și să învăț.

Unde avea să se ducă după aceea nu ştia încă, dar la urma urmei îi era totuna. Gîndirea lui căpătase o vigoare înviorătoare şi o iuţeală deosebită ; iar exprimarea o exuberanţă care-i făcea bine, ca unuia care, an după an, a trebuit să se silească să şi-o reţină.

Învăţătorul se simţea întinerit cu zece ani.

— Prin urmare am putea spune că sîntem fericiţi, zise el la plecare, radiind de mulţumire.

După ce-l însoţi, ca de obicei, mama îl chemă pe Öyvind sus în camera sa.

— La ora nouă te aşteaptă cineva, şopti ea.

— Unde ?

— Pe deal.

Öyvind se uită la ceas : era aproape nouă. Nu avu răbdarea să aştepte în casă ; ieşi afară, urcă dealul, se opri sus şi privi în juru-i.

Acoperişul casei era dedesubtul lui, foarte aproape, tufişurile de pe acoperiş crescuseră, ca de altfel toţi pomii tineri din jur. Îi cunoştea pe fiecare. Privi în jos spre drumul care cobora în vale, mărginit într-o parte de păşune. Drumul era cenuşiu şi monoton, pădurea însă avea frunzişul bogat. Arborii crescuseră înalţi şi drepţi. În golful cel mic se vedea un vas cu pînzele strînse. Era încărcat cu scînduri şi aştepta vînt favorabil. Îşi aruncă privirile pe întinsul mării pe care plecase şi acum se întorsese. Faţa apei era liniştită şi lucioasă şi cîteva păsări de mare pluteau deasupra-i, fără zgomot, căci era tîrziu.

Tată-său veni dinspre moară, se opri în uşa casei şi privi, întocmai ca şi el, peste cîmp şi dealuri ; apoi coborî spre ţărm ca să adăpostească luntrea peste noapte.

Mama ieşi pe o uşă laterală ; fusese în bucătărie şi, cînd trecu prin curte ca să hrănească găinile, se

uită în sus, spre deal. Mai privi o dată în sus și îngînă un cîntec.

Öyvind se așează și așteaptă. Tufișurile dimprejur se îndesiseră atît de mult încît nu putea vedea dincolo de ele ; de aceea trăgea cu urechea să prindă cel mai mic zgomot. La început erau numai păsări care filfîiau și-l necăjeau, apoi o veveriță care sărea din arbore în arbore.

În cele din urmă trosni ceva mai departe și după un răstimp se auzi iar o trosnitură. Se ridică. Inima-i bătea puternic și sîngele i se urcă în obraji. Ceva foșni în tufișurile de lîngă el, dar nu era decît un cîine mare, lăptos, care-l privea, stînd nemișcat în trei picioare. Era cîinele de la Curtea-din-luncă. Îndată, în urma animalului, trosni iar. Cîinele se întoarce și dădu din coadă. Venea Margit.

Rochia i se agățase într-un tufiș și se întorsese s-o desprindă ; abia după aceea o putu vedea la față. Avea capul descoperit și părul strîns într-un coc, așa cum poartă fetele în zilele de lucru.

Purta o rochie cadrilată fără mîneci, dintr-o stofă aspră, împodobită numai cu un guler alb de olandă. Se furișase de-a dreptul de la munca cîmpului și nu se putuse găti. Acum privea pieziș în sus și zîmbea. Dinții albi și ochii întredeschiși îi străluceau.

Se opri o clipă și-și potrivi rochia ; apoi se îndreptă spre el, îmbujorîndu-se la față cu fiecare pas. Öyvind îi ieși înainte și-i cuprinse mîna cu mîinile amîndouă. Ea privea în pămînt. Stătură o vreme așa, față în față.

— Îți mulțumesc pentru scrisori, spuse el, întreprînd tăcerea.

Cînd fata ridică o clipă privirea și zîmbi, își zise că e cea mai dulce vrăjitoare pe care o poți întîlni în pădure. Totuși, Öyvind era stingherit, iar Margit nu mai puțin.

— Ce mare te-ai făcut ! zise ea, gîndind însă cu totul altceva.

Indrăzni, cu încetul, să-l privească mai îndeaproape. Rîse din ce în ce mai mult și rîse și el ; dar nici unul nu scoase un cuvînt.

Cîinele se așezase pe povîrnișul dealului și privea în jos spre curte.

Tore văzu cîinele, dinspre țarm, dar nici nu bănuia măcar ce se petrecea sus, pe deal.

Tinerii se desprinseseră de mîini și începură să-și povestească toate de-a fir-a-păr.

Cînd se porni Öyvind pe vorbă se simți iar în largul lui și fata rîse de el.

— Da, vezi tu, zise el, totdeauna sînt așa cînd mă bucur cu adevărat, vezi tu ? Și cînd totul dintre noi s-a limpezit mi s-a părut că mi s-a descuriat un lacăt în suflet, vezi tu !

Ea rîdea. După un răstimp spuse :

— Scrisorile pe care mi le-ai trimis le știu aproape pe de rost.

— Și eu pe ale tale ; dar erau totdeauna atît de scurte !

— Pentru că mereu îmi cereai scrisori lungi.

— Și cînd eu doream să ne scriem mai mult despre un anumit lucru, tu dădeai înapoi.

— Mă simt mai frumoasă cînd mi se vede numai cosița, răspunse mica vrăjitoare de pădure.

— Dar nu mi-ai scris nimic despre felul cum ai scăpat de Jon Hatlen.

— Am rîs.

— Ce ai făcut ?

— Am rîs. Nu știi ce înseamnă să rîzi ?

— Ba da, și eu știu să rîd.

— Ia să te văd !

— Ei, asta e ! Mai întîi să am de ce rîde.

— Eu una pot să rîd și fără să am de ce atunci cînd sînt fericită.

— Și acum ești, Margit ?

— Dar ce, acum rîd ?

— Da, rîzi !

Luă mîinile fetei, le bătu una de alta — plici ! plici ! și o privi în ochi. Atunci cîinele începu să mîrîie, părul de pe ceafă i se zburli și se porni să latre spre vale, din ce în ce mai tare, apoi cu furie.

Margit fugi speriată ; Öyvind, însă, se apropie de povîrniș și privi spre curte.

Lătra la tatăl său care sta jos, chiar la poalele dealului, cu mîinile în buzunar și privea în sus.

— Și tu ești acolo ? Ce-i cu javra asta furioasă ?

— E de la Curtea-din-luncă, răspunse Öyvind cam încurcat.

— Cum dracu a ajuns aici ?

Mama privea de la fereastra bucătăriei, căci și ea auzise lătratul. Înțelese, surîse și zise :

— Cîinele ăsta hoinărește mereu pe-aici. Nu-i nimic nou.

— Dar e un cîine primejdios.

— Nu-i atît de rău dacă-l mîngii, zise Öyvind și-l netezi pe cap.

Cîinele se liniști, mîrîia doar înfundat.

Tatăl se întoarse fără să bănuiască ceva și cei doi scăpară fără a fi descoperiți.

— Am scăpat cu bine, zise Margit cînd se apropiară din nou unul de altul.

— Crezi că ni s-ar putea întîmpla ceva mai rău ? întrebă el.

— Știu că ne pîndește cineva.

— Bunicul tău ?

- Desigur.
- Dar n-o să ne dăm bătuți.
- Nu, de loc !
- Îmi făgăduiești ?
- Da, îți făgăduiesc, Öyvind.
- Ce frumoasă ești, Margit !
- Vorba asta a spus-o și vulpea corbului și i-a furat bucata de caș.
- Și eu aș vrea bucățica de caș.
- Dar n-o capeți !
- Mi-o iau singur.
- Ea întoarse capul și el nu căpătă nimic.
- Vreau să-ți spun și eu ceva, Öyvind, zise Margit, privindu-l pieziș.
- Ce ?
- Ce urât te-ai făcut !
- Cu toate astea, ai să-mi dai cașul !
- Nu, n-am să ți-l dau, și se întoarse iarăși. Trebuie să plec, Öyvind.
- Te însoțesc.
- Dar numai prin pădure, căci mai încolo te poate vedea bunicul.
- Da, numai prin pădure... Dar de ce alergi așa ?
- Pe aici nu putem merge alături.
- Dar ce fel de însoțire mai e și asta ?
- Prinde-mă !
- O luă la fugă și el după ea. După câțiva pași rochia i se agăță și el o prinse.
- Te-am prins pentru totdeauna, Margit ? și-și încolăci brațul în jurul ei.
- Așa cred, zise ea încet și rîse. Apoi se îmbujoră și deveni serioasă.
- „Acum trebuie să mergă“, își zise Öyvind și o

trase spre el, voind s-o sărute ; ea însă își trase capul pe sub brațul lui, rîse și fugi.

Printre ultimii copaci se opri :

— Cînd ne mai întîlnim ? întrebă încet.

— Mîine, mîine, răspunse el tot așa.

— Da, mîine !

— Cu bine ! șopti ea și fugi.

— Margit !

Se opri.

— Ce minunat e că prima dată ne-am întîlnit sus pe deal !

— Da, minunat ! zise și alergă mai departe.

Öyvind privi îndelung după ea. Cîinele alerga înainte și lătra ; fata în urma lui, domolindu-l.

Öyvind se întoarse, scoase șapca și o aruncă în sus, în aer ; o prinse și o aruncă din nou în sus.

— Acum cred și eu într-adevăr că încep să fiu vesel, zise și se întoarse cîntînd spre casă.

Capitolul X

Într-o după-amiază, către sfîrșitul verii, cînd mama, împreună cu o servitoare, aduna fînul cu grebla, iar tatăl și Öyvind îl cărau acasă, un băiețel desculț și fără pălărie coborî repede colina, se îndreptă spre Öyvind și-i dădu un bilet.

— Dar știi să alergi, zise Öyvind.

— Primesc plată pentru asta, răspunse băiatul.

La întrebarea dacă așteaptă răspuns acesta negă și o luă la goană înapoi, peste deal.

— Vine cineva din urmă, zise el.

Öyvind desfăcu cu greu biletul cît o fișioară, căci era împăturit de multe ori, strîns bine și pecetluit. În el scria :

„Se apropie, dar merge încet. Fugi în pădure și ascunde-te !
Știi cine“

„Nu ! Asta nu o fac“, gîndi Öyvind și privi îndirjit în sus, spre colină.

Nu trecu mult și apără un bătrîn ; se odihnea, făcea cîțiva pași și se odihnea din nou. Tore și soția lui se opriră din lucru și priviră în sus. Tore surîdea, soția sa, însă, pălise.

— Știi cine e ?

— Da, dar abia acum o să aflăm cu adevărat cine e.

Tatăl și fiul începură iar să caare finul și Öyvind o potrivea în așa fel încît totdeauna să meargă unul după altul. Bătrînul de pe colină se apropia încet, ca un nor amenințător venind dinspre apus. Era foarte înalt și voinic ; dar pentru că suferea de picioare, mergea greu, pas cu pas, sprijinit în baston.

Se apropiase acum într-atît, încît îl puteau vedea bine. Se opri, își scoase șapca și-și șterse sudoarea cu batista.

Era cu desăvîrșire chel. Avea fața rotundă și zbîrcită, ochi mici și vioi care clipeau des, sprîncene stufoase și încă toți dinții în gură. Vorba îi era aspră și împiedicată ca și cînd s-ar fi tot poticnit ; din cînd în cînd zăbovea însă pe r, îl fornăia prelung și sărea apoi mai departe. În tinerețe trecuse drept om vesel, dar cam repezit ; acum, la bătrînețe, în urma unor neplăceri, devenise bănuitor și mînios.

Tore și fiul său făcură drumul de câteva ori încoace și-n-colo, pînă să se apropie Ole șchiopătînd. Știau amîndoi că nu vine cu gînduri bune, dar părea cu atît mai caraghios apropiindu-se așa de încet.

Amîndoi trebuiră să se prefacă a fi foarte serioși și să vorbească încet de tot, dar situația aceasta prelungindu-se devenea foarte comică.

În asemenea împrejurări este de ajuns un singur cuvînt ca să izbucnești în rîs, mai ales cînd e vorba de o primejdie.

Cînd bătrînul se află, în sfîrșit, numai la cîtiva stînjieni depărtare de ei — deși parcă distanța nu se mai micșora — Öyvind spuse încet și sec :

— Omul ăsta trebuie să aibă multă încărcătură de pulbere, și de mai mult nu era nevoie.

— Se vede că nu ți-e bine, șopti tată-său, care abia își ținea rîsul.

— Hm, hm, tuși Ole pe colină.

— Își drege glasul, șopti Tore.

Ingenunchind, Öyvind își îngropă fața în claia cu fîn și rîse. Și tată-său se aplecă.

— Vino-n șură ! șopti el.

Luă fiul în spinare și porni repede. Öyvind, încovoindu-se de rîs, luă și el un braț de fîn, alergă după tatăl său și se aruncă la pămînt.

Tore era un bărbat serios, dar cînd îl făcea cineva să rîdă, chicotea la început pe înfundate, apoi hohotea prelung și întretăiat, ca în cele din urmă s-o țină lanț și rîsul să se reverse din belșug, val după val. Acum se dezlănțuise. Öyvind sta culcat la pămînt, tată-său în picioare lîngă el și rîdeau amîndoi de se prăpădeau.

Li se mai întîmplase lor cîteodată să rîdă o zi întreagă, dar „de rîndul acesta nu nimeriseră timpul potrivit“, cum zise Tore.

Pînă la urmă nu ştiau ce avea să iasă din toate acestea, căci bătrînul trebuia să fi şi sosit.

— Nu ies, zise Tore. N-am nici o treabă cu el.

— Atunci nu mă duc nici eu, zise Öyvind.

— Hm-hm, auziră afară, în faţa şurii.

Tatăl îl ameninţă pe fiu-său cu pumnul :

— Să ieşi numaidecît !

— Da. După tine !

— Ieşi o dată !

— Da. Ia-o înainte !

Îşi scuturară unul altuia hainele şi ieşiră cît se poate de serioşi.

Cînd ajunseră la puntea de lîngă şură îl văzură pe Ole stînd dinaintea uşii bucătăriei, ca şi cînd ar fi chibzuit ce să facă. Într-o mîină ţinea şapca şi bastonul, iar cu cealaltă îşi ştergea sudoarea de pe cheile cu o batistă, scărmanîndu-şi perii aspri de după urechi şi de la ceafă, de se ridicară ca nişte ţepi.

Öyvind mergea la un pas de tatăl său care se opri şi, ca să pună capăt situaţiei penibile, zise serios :

— Ei, se mai ţin pe picioare bătrînii ?

Ole se întoarse, îl privi aspru, îşi potrivi şapca pe cap, apoi răspunse :

— Da. Aşa se pare !

— Eşti desigur obosit ; nu vrei să intri ?

— Mă odihnesc şi în picioare, şi apoi termin repede treburile pentru care am venit.

Atunci se deschise uşa bucătăriei şi se ivi gospodina. Între ea şi Tore se afla bătrînul Ole, cu cozorocul şepcii peste ochi, căci, de cînd nu mai avea păr

pe cap, șapca îi era prea largă. Ca să poată vedea, dădea capul mult înapoi. Bastonul îl ținea în mîna dreaptă, iar stînga o proptea în șold ; cînd gesticula, o întindea numai pe jumătate, ca și cum s-ar fi temut ca altfel să nu-și piardă demnitatea.

— Cel din spatele tău e fiu-tău ? întrebă el aspru.

— Așa se pare.

— A fost la o școală de agricultură acolo, în sud ?

— A fost.

— Ei, fata, nepoată-mea Margit, a înnebunit acum de tot.

— Ar fi proastă treabă.

— Nu vrea să se mărite.

— Ei !

— Nu vrea să ia pe nici unul dintre băieții de țărani care o cer.

— Auzi vorbă !

— Dar numai ăla de colo e de vină !

— Așa-a-a ?

— I-a sucit capul. Da, ăl de colo, fiu-tău, Öyvind.

— Ei, drace !

— Vezi tu, nu vreau să mi se fure caii din ocol, după cum nu vreau să mi se fure fata cînd o las la joc. Asta nu vreau în ruptul capului !

— Se înțelege !

— Nu pot să tot umblu după ea. Sînt bătrîn, n-o pot păzi mereu.

— Firește !

— Vezi, la mine totul e cu rost : aici buturuga pentru spintecat lemnele, colo toporul și dincolo cuțitul ; locul acela trebuie să fie măturat, iar în celălalt să se arunce lemnele, nu în pragul ușii, colo în colț și nu în altă parte. Tot așa, dacă-i spun fetei : nu acela, ci celălalt — apoi așa trebuie să fie !!!

— E foarte cuminte !

— Dar, vezi dumneata, nu este așa. De trei ani spune tot nu și nu, și de trei ani nu ne mai putem înțelege. Și asta e rău. Și pentru că dumnealui de-acolo e de vină, pot să-i spun doar așa, ca să auzi și tu, tatăl lui : umblă degeaba. Să sfârșească odată !

— Da, da.

Ole se uită lung la Tore, apoi zise :

— Ești scurt la vorbă azi.

— De, vorba lungă — sărăcie-n pungă !

Pe Öyvind îl pufni râsul, deși nu-i prea ardea de ris. Dar la oamenii veseli teama este întotdeauna învecinată cu râsul, și acum înclina spre ris.

— De ce rîzi ? întrebă Ole scurt și aspru.

— Eu ?

— Rîzi de mine ?

— Ferească Domnul ! dar chiar acest răspuns al său îi stîrnea și mai mult pofta de ris.

Ole băgă de seamă aceasta și se înfurie de tot. Tore și Öyvind dădură s-o dreagă, luînd un aer serios și îl rugară să intre în casă ; dar supărarea veche de trei ani trebuia să se reverse și nu se putea ușor zăgăzui.

— Să nu-ți bați joc de mine, începu el, căci sînt în dreptul meu. Am datoria să mă îngrijesc de viitorul nepoatei mele așa cum înțeleg eu și rînjetul unui măgădan n-are să mă împiedice s-o fac. Nu creștem fetele ca să le băgăm în primul bordei în care sînt poftite, și nu gospodărești patruzeci de ani o fermă ca s-o dăruiești primului venit care sucește capul fetei. Fata mea s-a scîncit și s-a văietat atîta, pînă ce am dat-o unui vagabond care i-a băut averea și cu a trebuit să iau copilul la mine și să plătesc oalele sparte ; dar, ferească Dumnezeu, să se întîm-

ple același lucru și cu nepoata mea ! Asta s-o știi !
Îți spun una și bună și să nu-mi zici pe nume Ole Nordistuen de la Curtea-din-luncă ; mai degrabă o să pună pastorul cununile pe capul ielelor din pădurea Norddal, decît pe al tău cu Margit, ticăloșule ! Tu vrei să strici peșitorilor cumsecade pofta de a mai veni la curte ? Încearcă numai și vino tu dacă vrei să te rostogolești de-a berbeleacul pe deal, de să te lovești cu călciele-n urechi ! Maimuțoiule ! Crezi că eu nu știu ce-ați pus la cale, tu și fata ? Ați gîndit : bătrînul Ole Nordistuen va sta în curînd cu nasu-n sus, colo-n țintirim, și atunci — gata, mergem la altar ! Am trăit pînă acum șazeci și șase de ani și am să-ți arăt, mucosule, că am să mai trăiesc pînă faceți amîndoi gălbinare. Din partea mea poți să te așterni ca omătul proaspăt în jurul casei, dar nici tălpile n-ai să i le vezi, căci o trimit de aici. O trimit într-un loc sigur. Atunci poți să te zbați ca un pescăruș și să te însori cu ploaia și vîntul. Atîta am vrut să-ți spun ! Acum știi și tu, tatăl lui, părerea mea, și dacă-i vrei binele care stă acum în cumpănă, ai grijă să sape albia în direcția în care poate curge apa ! Pe pămîntul meu nu trece nici un drum.

Și plecă cu pași mărunți, repezi, ridicînd piciorul drept cîeva mai sus decît cel stîng și ocărînd mereu pe-nfundate.

Cei răntași deveniră deodată foarte serioși. O presimțire rea s-a strecurat în rîsul și glumele lor și s-a făcut deodată tăcere în casă, ca după o mare spaimă.

Mama care auzise totul stînd în ușa bucătăriei, se uita amărîtă la Öyvind. Lacrimile o podideau, dar

nu voia să-i mai îngreuneze inima cu vreun cuvînt. Cînd intrară cu toții, tăcuți, în odaie, tatăl se așeză la fereastră și se uită după Ole cu o privire foarte serioasă.

Ochii lui Öyvind urmăreau fiecare schimbare de pe fața tatălui său, căci cu cea dintîi vorbă pe care avea s-o rostească i se pecetluia viitorul. Dacă Tore zicea și el nu, ca Ole, greu se mai putea înfăptui ceva.

Gîndurile sale alergau speriate de la o piedică la alta. O clipă nu i se arătară în față decît sărăcie, necazuri, neînțelegeri, simțămîntul onoarei jignite și totul se clătina și pierdea din fața ochilor. Neliniștea sa creștea, deoarece o vedea pe mamă-sa rămasă cu mîna pe clanța ușii de la bucătărie, neștiind dacă va avea curajul să stea în odaie și să asculte discuția. În cele din urmă pierdu orice curaj și ieși. Öyvind îl privea neclintit pe tatăl său ai cărui ochi parcă nu mai știau drumul de întoarcere în cameră. Băiatul nu îndrăznea să rostească vreun cuvînt, căci bătrînul trebuia lăsat să-și depene gîndul pînă la capăt.

Dar sufletul său ieși din cercul temerilor și se reculese :

„Numai unul Dumnezeu va fi în stare să ne despartă“, își zise în gînd și privi la sprîncenele încruntate ale tatălui său.

Pesemne că în curînd își va spune cuvîntul. Tore suspină adînc și își înălță privirea care o întîlni pe a feciorului său. Se opri și-l privi lung.

— Voința mea ar fi să te lași de ea, căci nu e bine să cerșești ceva sau să iei cu sila. Dacă nu vrei să te lași de ea, spune-mi-o ; poate îți pot fi de ajutor.

Se duse apoi la treabă și fiul său îl urmă.

Seara, Öyvind făcuse planul : avea să ceară postul de agronom de stat și să-i roage pe director și pe învățător să-l ajute.

„Dacă ea e hotărâtă, cu ajutorul lui Dumnezeu am s-o capăt prin munca mea“.

O așteptă zadarnic în seara aceea pe Margit dar, tot umblînd în sus și-n jos, îngîină cîntecul care-i plăcea mai mult.

*„Sus capul, băiatule ager !
S-a dus o speranță ? Îndată
O alta în locu-i străluce
Mai nouă, mai înflăcărată.*

*Sus capul ! Ascultă ; te-mbie
O voce spre zarea curată !
Acolo e voia cea bună
De glasuri voioase cîntată.*

*Sus capul ! Și-n inima-ți caldă
Pătrund raze dulci, luminoase ;
Curînd jubila-vor într-însa
Acorduri de harfă duioase !*

*Sus capul ! Și cîntă într-una !
Și-n suflete e primăvară ;
Iar forțe dospesc la-ntuneric
Și spice rodi-vor la vară.*

*Sus capul ! Speranța să-ți fie
Mereu călăuză prin ceață !
Ea pîlpîie-n tremur, tresaltă
In orice fărîmă de viață.“*

Era în timpul odihnei de amiază. Cei de la curțile din luncă dormeau. Fînul aștepta în stoguri pe cîmp și greblele erau înfipite în pămînt. Căruțele cu fîn odihneau în fața porților șurii, cu hamurile alături ; iar caii erau priponiți ceva mai deoparte. Afară de ei și de cîteva găini care ieșiseră pe cîmp, nici o ființă vie nu se vedea, cît cuprindeai cu ochii.

În stîncă de dincolo de gospodăria era o șoavă. De aici drumul ducea spre pășunile gospodăriei lor din luncă : podișuri mari înierbate. Sus, la marginea șoavei, sta un om uitîndu-se în toate părțile ca și cum ar fi așteptat pe cineva. La spatele lui era un mic iezer din care izvora pîrîul care săpase șoava în stîncă. Pe două părți de-a lungul iezerului duceau cărări, bătătorite de vite, spre pășunile care se vedeau în depărtare. Chiuituri și hămăituri de cîini se auzeau dintr-acolo, iar tălăngile vacilor răsunau pe înălțimi, căci vacile alergau de colo-colo după apă și în zadar încercau cîinii și ciobanii să le mîie laolaltă.

Vacile făceau cele mai caraghioase salturi și alergau cu mugete scurte, furioase și cu cozile în vînt de-a dreptul în iezer. Acolo se opreau și tălăngile lor răsunau la fiecare mișcare a capetelor pînă dincolo de lac. Și cîinii băură, dar rămaseră pe țărîm, iar ciobanii veniră în urmă și se așezară pe stîncile calde, netede. Își scoaseră din desagi merindea și o împărțiră, îmbiîndu-se unii pe alții, lăudîndu-se cu cîinii, boii și stăpînii lor ; în cele din urmă se dezbrăcară și se aruncară în apă după vaci. Cîinii n-aveau chef de scăldat și hoinăreau leneși cu cape-

tele plecate, ochii aprinși, gurile căscate și limbile atîrnînd.

În jur, pe povîrnișuri, nu se vedea nici o pasăre, nu se auzea nici un sunet, afară de pâlăvrăgeala slugilor și de sunetul tălăngilor. Iarba se uscaser, soarele ardea pe pripoare de se înăbușea totul de căldură.

Cel ce aștepta sus în bătaia soarelui de amiază era Öyvind. Ședea lîngă pîriul care izvora din iezer ; era în cămașă. Tot nu se vedea țipenie de om la Curtea-din-luncă și încetul cu încetul îl cuprinsese grija ; cînd iată că dintr-o ușă laterală ieși deodată un dulău și după el o fată în bluză fără mîneci. Fata o luă la fugă peste cîmp și începu să urce dealul. Öyvind simțea nevoia s-o întîmpine cu un chiot, dar nu îndrăzni. Nu-și lua ochii de la gospodăria din care apăruse fata, urmărind dacă nu cumva iese cineva s-o vadă ; dar iat-o că acum era în siguranță și, nerăbdător, el se ridică de cîteva ori, s-o întîmpine.

Cu greu urcă fata dealul de-a lungul pîriului ; cîinele mergea înaintea ei aduîncînd. Fata înainta ținîndu-se de tufișuri, dar pașii ei trădau o tot mai mare oboseală.

Öyvind alergă în întîmpinarea ei ; cîinele mîrîi, dar fu repede domolit. Cînd Margit îl văzu venind, se așeză pe o bucată de stîncă. Din pricina căldurii era tare îmbujorată și obosită.

El se săltă pe stîncă lîngă ea.

— Îți mulțumesc că ai venit. Dar căldura și drumul ăsta !... Aștepți de mult ?

— Nu. Dacă seara sîntem pîndiți, trebuie să folosim orele acestea de odihnă. Cred însă că de-aci

înainte nu trebuie să mai facem așa, să tănuim și să punem la cale atîtea șiretlicuri. Tocmai voiam să-ți vorbesc în privința asta.

— Să nu ne mai întîlnim în taină ?

— Știu că tocmai tănuirea îți place mai mult, dar îți place și să-ți arăți curajul. Am multe de vorbit cu tine azi și te rog să mă ascuți cu băgare de seamă !

— E adevărat că vrei să te faci agronom de stat ?

— Da, și voi și obține acest post. Urmăresc, cu aceasta, două lucruri : acela de a ocupa un serviciu, apoi — și de fapt în primul rînd — vreau să mă disting ca să-i impun bunicului tău. S-a nimerit tare bine că cei mai mulți țărani de aici, din fermele de pe luncă, sînt oameni tîneri, dornici de îmbunătățiri pentru care au nevoie de îndrumare. Au și bani. Cu asta încep : voi pune totul în ordine, începînd de la grajdurile lor de vite și pînă la conductele lor de apă. Am să țin conferințe și, ca să spun așa, am să-l cîștig pe bătrîn prin fapte de ispravă.

— Minunat, Öyvind ! Și apoi ?

— Da. Restul ne privește pe amîndoi. Nu trebuie să pleci !

— Dar dacă-mi poruncește ?

— Și să nu mai ascunzi nimic în ce ne privește !

— Dar dacă mă chinuiește ?

— Ajungem mult mai departe și ne putem mai bine apăra dacă procedăm pe față. Să fim împreună în ochii tuturor ca să se vorbească despre cît de mult ne iubim. Nu trebuie să pleci ! Despărțirea ascunde întotdeauna pericole și oricînd se pot isca bîrfeli. În primul an omul nu crede, în al doilea însă îndoiala se strecoară treptat în suflet. Să ne întîlnim o dată pe săptămînă și să rîdem de orice vorbe rele

și intrigi care s-ar vîrî între noi. Ne vom întîlni la dans și vom juca să ne sfîrșie călcoiele, uitîndu-ne cum ne privesc toți bîrfitorii. Ne vom întîlni la biserică și ne vom saluta așa, ca să vadă și aceia care ne-ar dori la sute de kilometri depărtare unul de celălalt. Dacă vreunul ne face vreun cîntec batjocoritor, vom încerca să-i răspundem și vom izbuti dacă ne vom ajuta unul pe altul. Nimeni nu ne poate face vreun rău dacă vom ține unul la altul și vom arăta și lumii că sîntem uniți. Nefericiți în dragoste sînt numai oamenii fricoși, cei slabi sau bolnavi și cei calculați, care pîndesc mereu o anumită ocazie, sau cei șireți, care pînă la urmă cad chiar ei în groapa săpată pentru alții, sau ușuraticii, care nu se iubesc atît de mult încît să treacă peste deosebirile sociale. Aceștia se ascund, scriu scrisori, tremură la orice cuvînt și, în cele din urmă, socotesc această teamă, această permanentă neliniște și sîngele care le fierbe în vine drept iubire, se simt nefericiți și se topest ca zahărul. Ehe! dacă s-ar iubi cu adevărat, atunci nu s-ar teme; ar rîde și, fără ascunzișuri în rîs ori în vorbă, s-ar duce de-a dreptul la biserică. Am citit mult în cărți despre asemenea lucruri și am umblat prin lume cu ochii deschiși: nu-i bine de loc de iubirea care merge pe furiș și pe căi lăturalnice. Da, iubirea trebuie să înceapă în taină, căci e sfioasă, dar apoi trebuie să se dea pe față pentru că e bucurie. Se aseamănă cu copacii tineri: cei ce vor să crească nu se pot ascunde. Tot ce-i uscăciune pe arbore cade atunci cînd dau frunze noi. Cel cuprins de dragoste se leapădă de ce-a fost vechi și mort. Seva vieții mustește și vrea să hrănească mugurii. Oare aceasta poate trece neobservat? Da, fetișo, să se bucure cu noi cei care ne vor

vedea veseli ! Doi logodnici care-și rămîn credincioși sînt o binefacere pentru popor, căci îi dăruiesc o poezie pe care copiii o învață pe dinafară, spre rușinea părinților care nu cred. Am citit despre multe asemenea poezii ; și la noi în ținut trăiesc unele în gura poporului și tocmăi copiii acelora care odinioară s-au făcut vinovați de tot răul le povestesc acum și plîng. Da, Margit, să ne dăm mîna acum ! — așa, da, și să ne făgăduim că vom fi uniți — așa, da, și atunci vom izbuti.

Öyvind vru să-i cuprindă obrazii, dar ea întoarse capul și coborî de pe stîncă.

El însă rămase locului. Margit se apropie, își sprijini brațele de genunchii lui și-l privi drept în ochi :

— Ascultă, Öyvind, dar dacă vrea să mă trimită de aici ?...

— Atunci spui pe față, hotărît : nu !

— E cu putință, dragul meu ?

— Doar nu te poate așeza el în căruță !

— Chiar dacă n-are să facă așa cum spui, are el destule mijloace de constrîngere.

— Nu cred. Îi datorezi, firește, supunere, atîta vreme cît nu-ți cere lucruri cu neputință de împlinit ; ai însă și datoria să-i spui deschis cît de greu îți vine de rîndul acesta să-i dai ascultare. Cred că-și va băga mințile-n cap cînd își va da seama ; acum el socotește — oa atîția alții — că nu e decît o copilărie. Arată-i că-i ceva mai mult.

— Cu el nu-i de glumit. Mă păzește ca pe-o capră, mă ține legată cu privirile lui.

— Dar tot rupi legătura de cîteva ori pe zi.

— Nu-i adevărat.

— Ba este : ori de cîte ori te gîndești în taină la mine, te dezlegi.

— Da, atunci da. Dar ești oare așa de convins că mă gîndesc atît de des la tine ?

— Altfel n-ai fi acum aici.

— Dar tu mi-ai trimis vorbă să vin.

— Ai venit totuși pentru că gîndurile te-au mînat aicea.

— Nu, ci pentru că e vreme frumoasă.

— Mai adineauri ai spus că e prea cald.

— La urcuș, da, la coborîre, nu.

— Atunci de ce-ai urcat dealul ?

— Ca să-l pot iarăși coborî.

— Și de ce n-ai coborît mai demult ?!

— Pentru că a trebuit să mă odihnesc mai întîi.

— Și să vorbești cu mine despre dragoste.

— Ți-am făcut plăcerea să ascult.

— La cîntec de păsărele.

— Cînd natura-i liniștită.

— Și cînd clopotele sună.

— În pădurea cea vrăjită.

În clipa aceea îl zăriră amîndoi pe bunicul lui Margit trecînd șontîc prin curte și ducîndu-se să tragă clopotul ca să adune lucrătorii. Oamenii ieșiră de prin șuri, hambare și case, se îndreptară somnoroși spre cai sau spre greble, se risipiră pe cîmp și după scurt timp totul se însufleți de muncă.

Doar bunicul mergea de la o clădire la alta și, în cele din urmă, se urcă pe cea mai înaltă platformă a șurii și privi, cu mîna streășină la ochi, în juru-i. Un băiețaș, pe care-l chemase probabil, se îndrepta alergînd spre el.

Băiețașul alergă apoi spre Pladsen, iar bunicul dădu roată prin curte privind adesea în sus, spre deal. I se părea, de bună seamă, că cele două umbre negre de pe piatra cea mare ar fi Margit și Öyvind.

Și iarăși i-a trădat dulăul lui Margit. Văzuse un cal străin îndreptîndu-se spre Curtea-din-luncă și, socotind că e de datoria lui, ca paznic al curții, începuse să latre cu furie. Încercară să-l domolească, dar el se înfurie mai tare și nu mai contenea cu lătratul. Iată-l pe bunic jos, la poalele dealului, privind țintă în sus ! Dar asta n-a fost de ajuns ; mai veni altă pacoste. Cîinii de la vite auziră cu nedumerire lătratul necunoscut al dulăului și alergară spre el. Și cînd văzură că-i mare cît un lup, lăptoșii cîini finlandezi se uniră cu toții împotriva lui. Margit fu cuprinsă de o frică atît de puternică încît fugi fără să-și ia rămas bun. Öyvind rămase pe cîmpul de luptă, lovind în dreapta și-n stînga, dar cîinii părăseau doar o clipă lupta, ca să strîngă iar rîndurile ceva mai departe, urlînd și lătrînd groaznic. Îi urmări însă, și se retraseră încetul cu încetul pînă la povîrnișul dinspre pîrîu.

Öyvind se năpusti spre ei și, drept urmare, cîinii se rostogoliră cu toții în apă, tocmai în locul unde era mai adîncă. Atunci se împrăstiară cu cozile-ntre picioare și astfel se sfîrși lupta din pădure.

Öyvind străbătu pădurea pînă ajunse la drumul ce trecea prin sat ; Margit, însă, fugi de-a dreptul în brațele bunicului, jos, la gard. Asta i-o făcuse cîinele.

- De unde vii ?
- Din pădure.
- Ce-ai făcut acolo ?
- Am cules fragi.
- Nu-i adevărat !
- Nu, nu e.
- Atunci ce-ai făcut acolo ?
- Am vorbit cu cineva.

- Cu puşlamaua de Pladsen ?
- Da.
- Ascultă, Margit, mâine pleci...
- Nu.
- Ascultă, Margit, eu atît îţi spun, mâine pleci !
- Doar n-ai să mă aşezi în căruţă. Nu poţi să faci una ca asta.
- Aşa ? Nu pot, ai ?
- Nu, căci nici nu vrei.
- Nu vreau ? Ascultă, Margit, îţi spun ca să ştii : am să-i rup puşlamalei oasele.
- N-ai să îndrăzneşti s-o faci.
- N-am să îndrăznesc ? Aşa zici tu ? Cine o să mă împiedice ?
- Învăţătorul.
- În-în-învăţătorul ? Crezi că se sinchiseşte de el ?
- Da, căci doar el l-a trînis la şcoala de agricultură.
- Învăţătorul ?
- Învăţătorul !
- Ascultă, Margit, nu vreau să mai ştiu nimic de hoinăreala asta a ta ; ai să pleci de aici ! Numai griji şi amar îndur de la tine, ca odinioară de la maică-ta, numai griji şi amar. Sînt bătrîn ; vreau să te văd la casa ta, bine rînduită, nu vreau ca, din pricina asta, să mă arate lumea cu degetul. Vreau binele tău, nimic altceva ; trebuie să recunoşti asta, Margit. Dacă se sfîrşeşte cu mine, rămîi singură pe lume. Cum i-ar fi mers mamei tale de n-aş fi fost eu ? Ascultă-mă, Margit, fii înţelegătoare, ascultă sfatul meu, căci îţi vreau numai binele !
- Nu, nu-mi vrei binele !
- Aşaaa ? Ce vreau atunci ?

— Vrei să-ți impui voința, asta vrei ; dar de voința mea nu-ți pasă !

— Ai și tu voință, i-auzi ! i-auzi ! — un pui abia ieșit din găoace ! Ești tu în stare să judeci, fată proastă ce ești, ce e bine pentru tine ? Am să-ți mîngîi spinarea cu bățul ăsta ; da, am să-ți măsoar spatele cu el, cît ești tu de mare și de lungă ! Ascultă, Margit, vreau să mai încerc o dată cu binele. La urma urmei, tu nu ești chiar atît de proastă — ești doar stăpînită de-o idee fixă. Ascultă-mă, căci sînt om bătrîn, cu scaun la cap ! Să mai vorbim o dată în liniște ! N-am chiar atîta avere cum cred oamenii. Un ticălos poate foarte repede să prăpădească puțînul pe care l-am adunat. Tatăl tău a început risipa. Fiecare trebuie să se îngrijească de viitor, nu ? Îi este ușor învățătorului să pălăvrăgească. Are bani. Preotul așijderea. Așa știi și eu că e ușor să predici. Dar la noi, cei care trudim pentru pîinea zilnică, lucrurile stau altfel. Sînt bătrîn ; am trăit și am pătît multe. Dragostea, vezi tu, e lucru tare frumos cînd vorbești de ea, dar în fond nu-i de nici o ispravă. E ceva așa, cum să zic ? — pentru clerici și alții ca ei — dar țăranii trebuie să gîndească altfel. Mai întîi să ai ce mîncea, vezi tu ? Apoi cuvîntul Domnului, puțîn scris, puțîn socotit și la urmă și puțînă iubire — dacă se întîmplă să fie. Dar nu folosește la nimic să așezi dragostea în frunte și abia la urmă de tot să vezi dacă ai ce mîncea. Ce părere ai, Margit ?

— Nu știu.

— Nu știi ce să spui ?

— Ba știu.

— Ei, ce ?

, — Să spun ?

— Firește !

— Eu una sînt pentru dragoste.

Bătrînul rămase o clipă uluit ; apoi îi veniră în minte sute de asemenea discuții, cu același dez-nodămînt... Clătină din cap, îi întoarse spatele și plecă.

Își vărsă ciuda pe pâlmași, ocări slugile, ciomăgi dulăul și fu cît pe-aci să omoare un pui care fugise pe cîmp. Fetei însă nu-i spuse nimic.

În seara aceea Margit era atît de voioasă cînd s-a dus la culcare, încît a deschis fereastra, s-a sprijinit de pervaz, a privit vreme îndelungată cerul, dealurile, pădurea și a început să cînte. Învățase un cîntec frumos de dragoste pe care acum îl cînta ușor :

*„Ce-ai jurat dac-ai să fii,
Credincios și eu voi fi
Cîte zile-n viață voi avea.
Dusă-i vara ; codru-ngălbeni ;
Dar din nou, la timpu-t, ca-nflori.
Inflorești și tu, inima mea !*

*Tot ce-n vară mi-ai jurat,
Eu în inim-am păstrat,
Ca-ntr-un sipet cu lăcată grea...
Cînt-o păsărică sus, pe ram ;
Cînt și eu și-n sufletul meu am
Amintirea verii ce murea.*

*Poate mă auzi acum,
Dacă treci pe-al nostru drum.
Spune-mi, mă auzi, iubita mea ?
Vorbele de dor se sting ușor ;
Și-n pădure cînteccele mor ;
Aripi însă vorba ta-mi dădea.*

*Litli ! litli ! litli ! lui !
Un sărut cîntînd cerui ?
Nici prin gînd așa ceva nu-mi da !
Cum ? Imi spui că bine-ai auzit ?
Ei, atunci să știi : te-am păcălit !
De nu crezi, atunci ne vom certa.*

*Noapte bună, scumpă Li !
Cînd, acum voi adormi,
Voi visa doi ochi ce m-au vrăjit ;
Voi visa și-n vis voi auzi
Vorbe dulci ce inima-ți roști
Fără grai, și totuși le-am simțit.*

*Cîntul, dragă, s-a sfîrșit.
E prea scurt ? l-ai auzit ?
Va găsi acolo un ecou,
Să se-ntoarcă înapoi aici ?
Poate iar vrei să ți-l cînt ? Ce zici ?
Noapte caldă s-a lăsat din nou."*

Capitolul XII

Au trecut cîțiva ani de la discuția dintre Margit și bunic.

E toamnă tîrzie. Învățătorul a pornit spre Curtea-din-luncă, la Nordistuen. Deschide ușa de la intrare : nimeni ; o deschide pe a doua : la fel ; și așa ușă după ușă, pînă ce ajunge la odăița din fund a clădirii celei lungi. Acolo îl găsește pe Ole Nordistuen,

singur, stînd pe marginea patului și privindu-și mîinile.

Învățătorul îi dă binețe, trage spre el un scaun de lemn și se așază în fața lui.

— Ai trimis după mine, îi zice.

— Da, am trimis.

Baard trage o priză de tabac, privește în jur, ia de pe masă o carte și o răsfoiește.

— Ce dorești să-mi spui ?

— Așteaptă să mă gîndesc.

Învățătorul are timp ; își poate scoate ochelarii ca să citească titlul cărții, îi șterge tacticos și și-i așază pe nas.

— Îmbătrînești, Ole.

— Da, vezi, tocmai despre asta voiam să vorbesc cu tine. Nu-mi merge bine ; în curînd am să pun mîinile pe piept.

— Atunci, ai grijă din vreme, ca să le pui bine, Ole !

Închide cartea și privește pe fereastră.

— E bună cartea pe care o ții în mîină ? zice Ole.

— Nu-i rea, dar ai trecut vreodată de copertă ?

— Acum, în timpul din urmă, da...

Învățătorul pune cartea la loc și-și vîră ochelarii în buzunar.

— Nu-ți merg treburile cum ai vrea, Ole ?

— Așa se pare.

— Și eu am trecut o dată prin asta. Mă certasem cu un bun prieten și eram de părere că el trebuie să vină la mine. Cît timp am avut credința asta am fost nefericit. În cele din urmă, mi-a venit în minte să mă duc eu la el, și de atunci totul s-a îndreptat.

Ole îl privește și tace.

— Cum îți merge gospodăria, Ole ? întreabă învățătorul.

— De-a-ndăratelea, ca și mine.

— Cine o s-o stăpânească, atunci când nu vei mai fi ?

— Tocmai asta nu știu ; tocmai gândul acesta mă chinuiește.

— La vecinii tăi lucrurile merg strună, Ole.

— Da, dar ei sînt ajutați de agronom.

Învățătorul, care se îndreaptă spre fereastră, zice cu prefăcută nepăsare :

— Ai avea și tu nevoie de ajutor, Ole. De văzut, nu mai vezi ca lumea, și despre agronomia modernă nu știi mai nimic.

— Cine să m-ajute ?

— Ai rugat pe cineva ?

Ole tace.

— Multă vreme n-am stat nici eu bine cu Dumnezeu, continuă învățătorul. I-am spus : „Nu te-arăți de loc bun cu mine !“ „M-ai rugat ?“ m-a întrebat el. „Nu, asta n-am făcut-o !“ L-am rugat și de-atunci mi-a mers bine.

Ole tace.

Tace și Baard.

În cele din urmă Ole spune :

— Am o nepoată. Știe prea bine ca ce ar putea să mă bucure, mai înainte de a mă duce la țintirim ; dar n-o face.

Învățătorul suride :

— Poate că bucuria ta n-ar fi și a ei.

Ole tace.

Învățătorul :

— Te strînge în multe părți gheata, dar, după cite văd, totul se învîrte în jurul fermei.

Ole zice încet :

— E de atîta amar de vreme a noastră ! Și apoi e pămînt bun. Tot ce au agonisit părinții și bunicii noștri e în ea ; dar în ultimul timp nu mai merge. Cînd n-oi mai fi eu, nu știu cine are s-o stăpînească. În familie nu va rămîne.

— Dar ai o nepoțică.

— Dar cum va gospodări bărbatul care va lua-o ? Asta aș vrea s-o știu, pînă nu mor. Nu mai e vreme multă de pierdut, Baard, nici pentru mine, nici pentru gospodărie.

Amîndoi tac. La urmă Baard zice :

— Nu vrei să ieșim puțin ? E o vreme așa de frumoasă !

— Da, putem să ieșim. Pe coastă, sus, sînt lucrători care fac frunzare ; dar lucrează numai cînd sînt eu de față.

Se duce șchiopătînd să-și ia șapca cea mare și bastonul și zice :

— Nu vor să lucreze la mine. Nu știu de ce ?

După ce au ieșit și au ocolit casa, bătrînul Ole se oprește.

— Vezi ? Nu-i nici o rînduială. Uite cum au aruncat lemnele claie peste grămadă și n-au înfipt securea în buturugă !

Se apleacă greu, o ridică și o înfige.

— Dincoace a căzut o blăniță ; nimeni n-o ridică ! O ridică el.

— Uite hambarul ! Crezi c-au luat scara ? Aș !

O dădu deoparte. Apoi se opri, privi la învățător și zise :

— Așa merg treburile aici, zi de zi !

Cînd porniră mai departe, auziră un cîntec vesel răsunînd dinspre coastă.

— Cîntă cineva la muncă, zise Baard.

— E micul Knut Ostistuen. Face frunzare pentru tată-său. Oamenii mei lucrează acolo, în fund; ei nu cîntă.

— Dar ăsta nu-i un cîntec de pe la noi!

— Nu. Aud și eu.

— Ōyvind Pladsen a fost deseori la Ostistuen. Trebuie să fie vreun cîntec adus de el aici în sat. Băiatul ăsta știe o mulțime de cîntece.

La vorba asta nu căpătă nici un răspuns.

Nici ogorul peste care călcau nu arăta cum trebuie; nu era de loc îngrijit. Învățătorul spuse acest lucru. Ole se opri:

— Eu nu mai sînt în stare s-o fac, zise el cu tristețe.

— Fără supraveghere, muncitorii străini costă prea mult. Dar ți-e jale să treci pe un astfel de ogor, crede-mă.

Cînd vorbiră despre întinderea proprietății și în care parte ar fi mai mare nevoie de ajutor, se hotărîră să urce coasta ca de acolo să poată arunca o privire asupra ei.

Cînd ajunseră pe culmea de unde se putea vedea întreg cuprinsul gospodăriei, bătrînul deveni melancolic:

— N-aș vrea să mor lăsînd-o așa. Strămoșii mei și cu mine am muncit cîstit acolo, jos, dar nu se mai cunoaște mult din toată munca noastră.

Răsună atunci deasupra capetelor lor un cîntec cu modulații aspre, cum le au vocile de băieți cînd se avîntă. Bătrînii nu erau departe de arborele în vîrf

căruia era cățărat micul Knut Ostistuen și aduna frunziș pentru tatăl lui.

Traseră cu urechea :

*„Dacă vrei pe culmi înalte
Să te-avînți de zor,
Pune-n raniță atîta
Ca s-o porți ușor !
Să nu duci din vale colbul
Sus, în aer bun !
Scutură-l colo-n genună ;
Și acum : la drum !*

*Cor de păsări te primește ;
Ce departe ești
De miasmele-otrăvite !
Liber hoinărești.*

*Scoate chiote și cîntă !
Uite, din tufiș
Tinerețea îți surîde
Colo-n luminiș !*

*Dacă zăbovești o clipă
Să ascuți smerit,
Îți răsună în ureche
Cîntecul vrăjit :
Cîntecul singurătății
Colo, la izvor,
Unde apa peste stîncă
Trece prin pripor.*

*Inimă neliniștită,
Roagă-te și plîngi !
Către culmi, în sus, privește,
Spre golașe stînci !
Crist și-acum deasupra trece
Cu profeții lui...
Fă să fii de dinșii vrednic,
Cînd pe culmi te sui !"*

Ole se așezase pe un bloc de piatră și-și acoperise fața cu mîinile.

— Trebuie să stăm de vorbă, zise învățătorul și se așază alături de el.

Öyvind tocmai se întorsese acasă, la Pladsen, dintr-o călătorie mai îndelungată. Poștalionul mai poposea în fața casei, deoarece caii trebuiau să se odihnească. Deși Öyvind, ca agronom de stat, avea venituri bune, locuia tot în aceeași cămăruță în Pladsen și în timpul liber își ajuta părinții. Introdusese metode noi, dar gospodăria era atît de mică încît Öyvind o numea „jucăria mămichii“, căci ea o rostuia aproape singură.

Abia își schimbase hainele de drum. Venise și tată-său prăfuit de făina de la moară și se schimbă și el. Acum ședeau la gînduri dacă să mai iasă puțin pe afară înainte de cină. Deodată intră mama, palidă de tot :

— Vin oaspeți. Ia priviți !

Cei doi bărbați alergară la fereastră și Öyvind zise îndată :

— Învățătorul și — da, parcă ar fi — da, desigur, el este !

— Da, e bătrînul Ole Nordistuen, zise și Tore dîndu-se în lături de la fereastră, ca să nu fie văzut, căci oaspeții erau acum chiar în fața casei.

Tocmai cînd voia să se retragă de la fereastră, Öyvind surprinse o privire a lui Baard. Învățătorul surîse și întoarse capul după Ole care, sprijinit de baston, se apropia cu pași mici, șchiopătînd și rîdînd mereu un picior mai mult decît pe celălalt.

Il auziră pe învățător spunînd :

— Tocmai a venit acasă.

Și pe Ole răspunzînd :

— Așa, așa !

Multă vreme fu liniște în casă. Mama se ascunsese într-un ungher, după dulap. Öyvind stătea, ca de obicei, cu spatele la masă și cu fața spre ușă ; tată-său lingă el. În fine, bătu cineva la ușă și învățătorul intră, scoțîndu-și pălăria. După el, Ole, care-și scoase și el șapca și se întoarse să închidă ușa, meșterînd îndelung clanța. Tore se ridică și-i pofti pe musafiri să șadă. Se așezară amîndoi pe banca de la fereastră, iar Tore la locul său.

Și acum să auzim cum s-a făcut pețitul.

Învățătorul :

— Vremea de toamnă se menține frumoasă !

Tore :

— Da, s-a schimbat în bine !

— Are să țină mai mult, căci s-a schimbat vîntul.

— ...Ați terminat muncile ?

— Încă nu. Iată, de aceea a și venit Ole Nordis-tuen — cred că-l cunoști — să te roage să-l ajuți, Öyvind. Dacă vrei, firește.

Öyvind :

— Dacă dorește ajutorul meu, am să fac tot ce pot.

— Da, dar nu se gîndește doar la un ajutor momentan. Găsește că gospodăria nu merge cum trebuie

și socoate că îi lipsește o conducere și supraveghere competente.

Öyvind :

— Dar sînt așa de puțin acasă !...

Învățătorul se uită la Ole. Acesta își dădu seama că trebuie să intre în luptă ; își dresese de cîteva ori glasul și-i dădu drumul :

— Adică, trebuie — da — cred că — ar trebui permanent — adică — da — să locuiești la noi — adică — atunci cînd nu pleci la slujbă.

— Mulțumesc pentru propunere, dar prefer să rămîn aici cu locuința.

Ole se uită la învățător și acesta rosti :

— Ole este astăzi cam ciudat. Pricina e că a mai fost o dată aici și amintirea acelei zile îl face să se cam încurce la vorbă.

Ole, repede :

— Așa e, da ; nu m-am purtat atunci cum trebuie. M-am chinuit cu fata atîta pînă s-a făcut lemnul țăn-dări. Dar să uităm aceasta ! Furtuna frînge grîul dar un vîntișor rece, nu ; pîraiele din ploaie nu pot urni bolovanii ; zăpada de mai nu stă mult pe cîmp și tunetul n-a omorît încă pe nimeni.

Toți rîd, iar învățătorul zice :

— Ole vrea să spună să nu te mai gîndești la ce-a fost. Și nici tu, Tore !

Ole îi privește și nu știe dacă să vorbească mai departe, sau nu. Tore intervine :

— Tufa de trandafir îți prinde haina cu numeroși ghimpi, dar nu te rănește. În mine, cel puțin, n-a rămas nici un ghimpe.

Ole :

— Atunci nu-l cunoșteam pe Öyvind. Acum văd : tot ce seamănă dă rod ; cum e sămînța și recolta. În degetele sale e aur ; aș vrea să-l am pe lîngă mine.

Öyvind se uită la tată-său, acesta la nevastă-sa, care se uită la rîndul său la bărbatul ei, apoi la învățător. În cele din urmă toți își îndreptară privirile spre Ole.

— Ole zice că are gospodărie mare și...

Ole întrerupse :

— Este ea mare, dar prost gospodărită. Eu nu mai am putere ca mai înainte, sînt bătrîn și picioarele nu mă mai țin ; vă spun, însă, că face să te ocupi de ea.

— Ce, mai e vorbă ? E cea mai mare fermă din tot ținutul, interveni învățătorul.

— Cea mai mare din tot ținutul, dar vezi că tocmai aici e buba ; dacă încălțămîntea ți-e prea largă, o pierzi. E foarte frumos să ai pușcă bună, dar să știi să umbli cu ea.

Se întoarse cu o mișcare bruscă către Öyvind :

— N-ai vrea să încerci ?

— Prin urmare să fiu administrator ?

— Așa, așa, să ai ferma.

— Să am ferma ?

— Desigur, da, și s-o conduci.

— Dar...

— Nu vrei ?

— Ba da, bineînțeles.

— Ne-am înțeles.

— Dar...

Ole privește mirat la învățător.

— Öyvind o fi vrînd să știe dacă împreună cu ferma o capătă și pe Margit.

Ole, energic :

— Margit face parte din fermă, Margit face parte din fermă !

Atunci Öyvind începu să rîdă tare și făcu o săritură de doi coți.

Ceilalți trei rîseră și ei ; Öyvind își frecă mîinile, alergă în sus și în jos prin odaie repetînd într-una :

— Margit face parte din fermă ! Margit face parte din fermă !

Tore rîdea gîlgiit, iar mama, din colțul ei, privea într-una la Öyvind, pînă ce o podidiră lacrimile.

După un răstîmp, Ole întrebă :

— Ce părere ai despre fermă ?

— Bun pămînt !

— Bun, nu-i așa ?

— Minunate pășuni.

— Minunate ! Ce zici, are să meargă ?

— Are să fie cea mai grozavă gospodărie din tot ținutul.

— Cea mai grozavă gospodărie ? Crezi ? Crezi cu adevărat ?

— Cum mă vezi și cum te văd !

— Da, n-am spus eu ?...

Și începură amîndoi să vorbească deopotrivă de repede, cuvintele lor îmbucîndu-se unul într-altul ca dinții a două roți.

— Dar vezi, la toate astea, trebuie bani. Vezi tu, trebuie bani și eu n-am de loc.

— Fără bani va merge încet ; dar tot va merge !

— De mers, firește, va merge ; dar, dacă am avea bani, ar merge mult mai repede, nu-i așa ?

— Mult mai repede !

— Mult ? O, de-am avea bani ! Da, da ! Ei, și unul care n-are toți dinții poate mesteca, și unul care merge cu carul cu boi tot înaintează.

Mama clipi din ochi înspre Tore care o privi de cîteva ori repede, legănîndu-se încoace şi-ncolo şi mîngîindu-şi genunchii cu palmele. Învăţătorul clipi şi el des ; Tore deschise gura, vrînd să spună ceva, dar Ole şi Öyvind vorbeau amîndoi neîncetat, rîdeau şi făceau atîta tărăboi, că nimeni nu mai putea scoate o vorbă.

— La staţi oleacă ! Tore ar vrea şi el să spună ceva ! interveni învăţătorul.

Toţi amuţiră şi-l priviră pe Tore. Acesta începu să spună încet de tot :

— Pe meleagurile acestea a fost totdeauna aşa : o singură moară. În ultima vreme s-a întîmplat să avem două. Morile acestea tot au produs, an de an, ceva parale. Nici tata, nici eu nu ne-am atins de bani, am luat doar ceva din ei cînd a trebuit Öyvind să plece. Învăţătorul i-a chivernisit şi el susţine că acolo unde sînt depuşi au adus dobîndă bună ; acum însă cred că vor fi folosiţi cel mai bine dacă-i ia Öyvind pentru Nordistuen.

Mama sta în colţul ei, se făcuse mică de tot şi-l privea pe Tore cu ochi strălucitori. Şedea plin de importanţă şi, cum sta aşa, părea a fi aproape prost. Ole Nordistuen rămăsese în faţa lui cu gura căscată. Öyvind se reculesese cel dintîi.

— Nu vi se pare că mă urmăreşte norocul ? zise şi, îndreptîndu-se către tatăl-său, îl bătu atît de tare pe umeri, încît răsună odaia. Minunat, tată ! exclamă şi-şi frecă mîinile, plimbîndu-se-n sus şi-n jos.

— Şi cam cît să fie ? întrebă în cele din urmă Ole, timid, pe învăţător.

— Nu-i chiar atît de puţin.

— Cîteva sute de taleri ?

— Ceva mai mult.

— Ceva mai mult ? Ascultă, Öyvind : ceva mai mult ! Dumnezeuule, ce gospodărie va fi !

Se sculă și rîse din inimă :

— Vreau să merg cu tine la Margit, zise Öyvind.

— Poștalionul mai stă în fața casei ; ne va duce repede.

— Da, repede-repede ! Și tu ești din aceia care vor totul repede ?

— Da, repede și cu hotărîre !

— Repede și cu hotărîre ! Întocmai așa eram și eu în tinerețe — întocmai așa !

— Ține șapca și bastonul ! Acum te alung din casă !

— Mă alungi din casă, ha-ha ! dar mergi cu mine, nu-i așa ? Mergi cu mine ! Veniți și voi ceilalți după noi, așa-i ? Diseară să stăm împreună, pînă s-o stinge ultima scînteie din vatră ! Vă așteptăm !

Ceilalți făgăduiră că vor veni. Öyvind îl ajută să se urce în poștalion și porniră pe drum în sus, spre Nordstuen. Acolo nu se minună numai dulăul cînd Ole Nordstuen intră în curte însoțit de Öyvind Pladsen.

Pe cînd Öyvind îl ajuta pe bătrîn să coboare și erau înconjurați de argați și slugi care căscau gura, ieși Margit din casă, vrînd să vadă ce are cîinele de latră într-una. Rămase locului ca împietrită, roși toată și fugi iar în casă. Însă, de cum intră în cameră, bătrînul Ole o strigă atît de tare, încît vrînd-nevrînd fata trebui să iasă la iveală.

— Du-te și te fă frumoasă, fată ! Iată bărbatul care va stăpîni ferma !

— E adevărat ? exclamă ea fără măcar să-și dea seama, și atît de tare încît răsună pînă departe.

— Adevărat ! zise Öyvind bătînd din palme.

Atunci fata se învîrte pe călcîie, aruncă departe lucrul pe care-l avea în mîină și fugi în odaie. Öyvind după ea.

După scurt timp sosiră învățătorul, Tore și femeia lui. Bătrînul aprinse lumînări și le așeză pe masa acoperită cu ștergare albe. Aduse vin, bere ; se învîrtea de colo pînă colo trebăluind. Și acum ridica piciorul mai mult ca de obicei, dar numai pe cel drept.

Mai înainte de a sfîrși această scurtă povestire, trebuie să vă spun că după cinci săptămîni Öyvind și Margit se cununară în biserica din sat. Învățătorul conduse în persoană corul, deoarece paracliserul era bolnav. Vocea îi era, ce-i drept, cam dogită, din pricina bătrîneții, dar lui Öyvind i se păru minunată. Și cînd a luat-o pe Margit de mîină și a dus-o în fața altarului, învățătorul i-a făcut semn din cap, de sus, de unde conducea corul, întocmai ca atunci cînd Öyvind ședea îndurerat în timpul dansului. Îi răspunse și el printr-un semn și îl podidiră lacrimile.

Lacrimile de atunci, de la dans, au fost poarta prin care ajunsese la lacrimile de acum, și între ele au fost munca și credința lui.

Și cu aceasta s-a sfîrșit povestea despre flăcăul cel vesel.

FATA PESCARULUI

Capitolul I

În cursul peregrinărilor lor, scrumbiile poposesc la intervale regulate în locuri mereu aceleași. Cînd împrejurările sînt prielnice, în locurile acestea se ridică, treptat, mici așezări omenești, despre care se poate spune că marea le-a aruncat pe uscat. De departe arată ca niște grinzi sau, mai bine zis, ca epavele unei corăbii duse de valuri pînă la țărm sau ca o grămăjoară de bărci răsturnate, tîrîte de pescari într-o noapte furtunoasă. Cînd te apropii mai mult, îți dai seama că totul a fost construit la întîmplare. Ici, chiar în mijloc, vezi o cogeamite stîncă, mai încolo, o fișie întregă de pămînt despicată de apă în trei sau patru părți, apoi străzi care se încovoaie și șerpuiesc. Dar toate aceste așezări trebuie neapărat să aibă porturi care să poată adăposti și vapoare foarte mari, fiindcă în golfurile lor domnește liniștea ca într-o cutie de tinichea. Iată de ce, asemenea adăposturi sînt foarte prețioase pentru vasele care vin din larg, cu pînzele sfîșiate și cu chila vătămată, ca să-și tragă răsuflarea.

Orășelele de felul acesta sînt liniștite. Tot ce produce zgomot e alungat spre debarcaderele unde au tras bărcile țăranilor și unde se încarcă și se

descarcă vasele. De-a lungul debarcaderelor se întinde singura stradă a oraşelului ; de cealaltă parte a ei se înşiră căsuţele vopsite în alb şi roşu, cu unul sau două caturi, căsuţe ale căror ziduri nu sînt lipite unul de celălalt, ci despărţite prin grădini frumoase. Strada noastră e lungă şi largă ; ori de cîte ori bate vîntul dinspre mare, aduce miresmele mărfurilor risipite pe punţile vaselor. Liniştea care domneşte se explică nu prin teama de poliţie — de regulă nici nu există poliţie în oraş — ci prin teama de ce are să spună lumea, deoarece toţi locuitorii se cunosc între ei. Cînd cobori strada, trebuie să saluţi în dreptul fiecărei ferestre, fiindcă îndărătul ei stă de obicei cîte o băbuţă care-ţi răspunde la salut. Trebuie să saluţi pe toţi trecătorii de pe stradă pentru că oamenii aceştia liniştiţi nu se gîndesc decît la ce se cuvine să faci în general şi la ce li se cuvine lor în special. Cine trece dincolo de graniţa hărăzită poziţiei sau clasei sale sociale acela îşi pierde bunul renume. Căci oamenii nu-l cunosc numai pe el, ci şi pe tatăl şi pe bunicul lui şi numai decît se pornesc cercetări pentru a se afla cînd s-a mai ivit şi altă dată în familie vreo înclinare spre fapte „necuviincioase“.

În oraşelul acesta liniştit s-a stabilit, cu mulţi ani în urmă, un om foarte cumsecade cu numele de Per Olsen. Venea de la ţară unde-şi cîştigase pîinea făcînd negoţ ambulant şi cîntînd la vioară. La oraş omul deschise o prăvălioară de mărunţişuri pentru vechii lui clienţi, unde, pe lîngă altele, vindea pîine şi rachiu. Îl puteai auzi umblînd înapoi şi încolo prin camera din spatele prăvăliei şi cîntînd la vioară dansuri săltăreţe şi marşuri nupţiale ; ori de cîte ori trecea prin faţa uşii se uita pe ferestruică şi dacă vedea apărînd vreun client îşi încheia cîntatul cu un tril şi venea în prăvălie. Treburile îi

mergeau strună ; se căsători și avu un fiu căruia-i dădu numele său, adică nu chiar Per, ci Peter. Micul Peter trebuia să ajungă într-o bună zi ceea ce moș Per nu era — lucru de care-și dădea foarte bine seama — și anume un om învățat. Așadar, copilul începu să meargă la liceu. Iar cînd ceilalți copii, care trebuiau să fie camarazii lui, îl băteau și-l goneau acasă pentru că era fiul lui Per Olsen, Per Olsen îl gonea înapoi la ei ; căci altfel copilul n-ar fi ajuns niciodată om învățat. Ca urmare a acestei stări de lucruri, micul Peter se simțea foarte stingher la școală ; se prosti, se lenevi și deveni cu timpul atît de indiferent la toate încît bătaile lui taică-său nu-i mai stîrneau nici plînsul, nici rîsul. În cele din urmă, Per încetă să-l mai bată și-l instalează la tejghea. Mare-i fu mirarea cînd văzu că băiatul servea pe fiecare client exact cu ceea ce-i ceruse, că nu dădea niciodată un bob mai mult, dar nici nu se lăcomea să ceară un sfanț peste preț ; totdeauna cîntărea precis, socotea și trecea în registru fără să clipească, adesea chiar fără să spună o vorbă, cu încetineală aparentă, dar cu nestrămutată exactitate. Tatăl prinse din nou curaj și-l trimise cu o barcă pescărească la Hamburg, unde trebuia să urmeze cursurile unei școli comerciale și să învețe purtări frumoase. Peter rămase acolo opt luni de zile ; atîta trebuia să-i fie de ajuns. Cînd se întoarse acasă, aduse șase costume noi pe care, cînd debarcă, le purta pe el, unul peste altul, „fiindcă — explică el — nu plătești vamă pentru hainele de pe tine“. Dar făcînd abstracție de circumferința lui, cînd Peter se arată a doua zi pe stradă, arăta cam la fel ca înainte. Pășea rar și țeapăn, bălăbănindu-și brațele ; cînd saluta, se smucea brusc și se îndoia de parcă n-ar fi avut articulații, pentru ca, îndată după aceea, să

redevină la fel de țeapăn ca înainte. Era politețea întruchipată, numai că-și vedea de treburi fără să rostească un cuvînt, în grabă și cu oarecare sfiială. Acum nu mai semna Olsen, ci Ohlsen, drept care glumeții orașului avură prilejul să-și pună următoarea întrebare : „Pînă unde a ajuns Peter Olsen la Hamburg ?“ Răspuns : „Pînă la primele litere“.

Îl bătea gîndul să-și dea numele de Pedro, dar fiindcă înghițea destule din cauza celui „h“ blestemat, se lăsă păgubaș și începu să semneze simplu : P. Ohlsen. Mări prăvălia lui taică-său și, cînd împlini douăzeci și doi de ani, se însură cu o vînzătoare cu mîini roșii, care să vadă de gospodărie, fiindcă taică-său rămăsese tocmai atunci văduv și într-o nevestă puteai avea mai multă încredere decît într-o menajeră. Exact după un an se născu un fiu care, opt zile mai tîrziu, purta numele de Pedro. Cînd bunul Per Olsen se văzu bunic, găsi că era o datorie imperioasă pentru el să îmbătrînească. În consecință lăsă treburile în mîinile fiului său și din clipa aceea se instală pe banca din fața casei și nu mai făcu altceva decît să fumeze. Iar cînd într-o zi simți că începe să se plictisească șezînd așa pe bancă, își dori să moară cît mai repede. Cum toate dorințele lui în viață își găsiseră o pașnică împlinire, lucrul acesta se întîmplă și acum.

Dacă Peter, fiul, moștenise exclusiv unul din talentele tatălui său, și anume istețimea negustorească, s-ar fi zis că Pedro, nepotul, nu-l moștenise decît exclusiv pe celălalt, adică înclinația spre muzică. Învăță foarte tîrziu să citească, dar foarte devreme să cînte ; cînta așa de frumos din flaut încît uimea pe toată lumea. Era delicat la înfățișare și avea o fire moale, ceea ce nu-i venea la socoteală lui taică-său care voia să vadă crescînd în băiat propriul lui

spirit neobosit pentru afaceri. Cînd Pedro uita ceva, nu-l dojenea și nici nu-l bătea, așa cum făcuse pe vremuri tatăl lui, ci îl ciupea. Lucrul acesta îl făcea cu multă liniște, cu un fel de prietenie chiar, despre care ai fi putut spune că e aproape politicoasă, numai că-l ciupea pentru orice fleac. Seara, cînd maică-sa îl dezbrăca, număra petele vinete și galbene de pe trupul lui și le săruta. Totuși nu manifesta nici un fel de răzvrătire, fiindcă și pe ea o ciupea bărbatu-său tot atît de des. Fiecare ruptură în hainele copilului, confecționate din costumele aduse pe vremuri de taică-său din Hamburg, fiecare pată pe paginile cărților lui de școală îi erau trecute ei în socoteală, astfel că băiatul auzea mereu :

— Lasă asta, Pedro ! Bagă de seamă, Pedro ! Nu uita, Pedro !

De taică-său se temea, maică-sa îl scotea din fire. Colegii de școală îl lăsau în pace fiindcă altfel începea să urle și-i ruga să-i crute hainele. În schimb, nu-i spuneau decît „hămesitul“, și-l disprețuiau fătîș. Era ca un boboc de rață bolnav și golaș care șchiopăta mereu în urma celorlalți și care, ori de cîte ori înhăța o îmbucătură de mîncare cît de mică, o ștergea cît mai departe. Nimeni nu împărțea ceva cu el, de aceea nici el nu împărțea nimic cu alții.

Curînd, însă, descoperi că purtarea copiilor săraci din oraș față de el era alta ; aceștia îi arătau considerație fiindcă era ceva mai delicat decît ei. O față înaltă și zdravănă, căpetenia unei cete de ștengari, începu să-i poarte o deosebită grijă. Pedro nu se sătura privind-o ; avea un cap plin de cîrlionți negri ca pana corbului pe care nu-i pieptăna nici odată decît cu degetele, ochi albaștri strălucitori și o frunte joasă ; tot obrazul ei părea adunat la un

loc și pregătit să-și ia zborul drept înainte. Era într-o necurmată agitație și activitate ; vara mergea desculță, cu brațele goale, și era arsă de soare, în timp ce iarna purta îmbrăcămintea folosită de alte fete vara. Tatăl ei era luntraș și pescar ; fata umbla prin casele oamenilor și vindea peștele, vîslea împotriva vîntului și a curentului, iar cînd era și taică-său în barcă, pescuia singură. Cine o întîlnea, se întorcea s-o privească : era întruchiparea încrederii în sine. Se numea Gunlaug, dar toată lumea îi spunea : Fata pescarului, titlu pe care-l acceptă ca potrivindu-se rangului ei. La joacă ajuta totdeauna pe cei slabi ; simțea nevoia să poarte altora de grijă și așa se face că manifestă interes pentru băiatul acela plăpînd.

În barca ei Pedro putea să cînte din flaut, ceea ce acasă nu-i era îngăduit pentru că ai lui se temeau ca asta să nu-l abată de la lecții. Gunlaug ieșea cu barca în fiord, sau îl lua cu ea în curse mai lungi ; în curînd începu s-o însoțească și în plimbările pe care le făcea noaptea. La apusul soarelui plecau amîndoi în tihna luminoasă de vară. Pedro cînta la flaut sau o asculta povestindu-i despre lucruri știute de ea, despre marinarul fantomă, despre stafii, despre naufragii, despre țări străine și despre oameni negri, despre tot ce-i spusese marinarii. Își împărțea cu el mîncarea, așa cum își împărțea toată știința și el primea totul, fără să dea nimic în schimb. Căci de acasă nu venea cu mîncare și nici de la școală cu fantezie. Vîsleau așa pînă cînd apunea soarele dincolo de munții acoperiți cu zăpadă ; apoi trăgeau la malul unei insule și făceau focul, adică Gunlaug aduna și așeza lemne și vreascuri, în timp ce Pedro se uita cum robotește. Aducea pentru băiat o vestă pescărească de-a tatălui ei și o pătură, și Pedro se înfășura în ele. Apoi

ea rămînea de pază ca să nu se stingă focul, iar el adormea. Ca să n-o prindă somnul, Gunlaug cînta cîntece și imnuri; le cînta cu voce puternică și limpede înainte de a adormi el, apoi le continua cu glas scăzut. Cînd soarele se ridica iar de partea cealaltă și trimitea drept sol o lumină galbenă și rece peste vîrfurile muntelui, îl trezea. Pădurea era încă neagră, pajiștea întunecată, dar peste puțin și una și cealaltă începeau să se coloreze într-un roșcat-cafeniu-strălucitor, pînă cînd toată creasta muntelui ardea în flăcări și toate culorile foșneau deasupra ei. Atunci împingea iar barca pe apă și o dîră de spumă străbătea briza neagră a dimineții; peste puțin trăgeau la țarm, tolănindu-se amîndoi pe nisip, alături de pești.

Cînd se făcu iarnă și plimbările cu barca încetară, Pedro veni la Gunlaug acasă; venea regulat și se uita la ea cum făcea treabă. Nu-și spuneau mare lucru; era ca și cum ar fi stat așa împreună așteptînd doar sosirea verii. Din nefericire, cînd sosi vara, băiatul trebui să renunțe și la această nouă formă de viață. Tatăl fetei muri și ea plecă din oraș, iar Pedro, în urma sfatului profesorilor săi, fu luat în prăvălie. Acum stătea și el la tejghea lîngă maică-sa; căci fața lui taică-său căpătase treptat culoarea arpacașului și a păsăturii pe care le cîntărise ani de zile, și acum nu se mai dădea jos din pat. Dar chiar așa tot mai voia să fie prezent și să știe precis ce vinde fiecare, apoi se prefăcea că nu aude ce i se spune pînă cînd avea bucuria să prindă pe vreunul din ei destul de aproape ca să-l poată ciupi. În sfîrșit, după ce fitilul din această lămpiță arse pînă la capăt, se stinse într-o noapte. Nevastă-sa plinse, deși nu știa bine de ce, dar fiu-său nu izbuti să verse nici măcar o lacrimă. Aveau destui bani ca să aibă din ce trăi,

astfel că renunțară la afaceri, stîrpîră toate amintirile din sufletele lor și transformară prăvălia în cameră de locuit. Mama ședea la fereastră și tricota ciorapi ; Pedro se instala de partea cealaltă a coridorului și cînta la flaut. Dar cînd veni vara, își cumpără o barcă ușoară cu pînze, trecu dincolo, pe insulă, căutînd locul unde șezuse Gunlaug.

Și într-o zi, în timp ce stătea așa trîntit printre buruieni, văzu o barcă venind drept spre el, trăgînd la țarm lîngă barca lui și pe Gunlaug coborînd din ea. Nu se schimbase cu nimic, atît doar că acum era împlinită și părea mai în vîrstă decît alte fete. Dar îndată ce-l zări, Gunlaug se dădu încet înapoi ; nici o clipă nu-i trecuse prin minte că și el ar fi putut deveni între timp un om în toată firea.

Chipul acela palid și slab... nu, nu cunoștea chipul acela ; nu mai era bolnăvicios și delicat, era doar molatic. Dar, cînd o zări, în ochii lui se aprinse o luminiță liniștită amintind parcă lacrimi dispărute ; Gunlaug se apropie mai mult și, cu fiecare pas făcut spre el s-ar fi zis că-i mai cade cîte un an de pe umeri, astfel că, în clipa în care se opri în fața lui, Pedro sări în sus, începu să ridă ca un copil și să vorbească tot ca un copil. Înfățișarea aceea bătrînicioasă fusese doar așternută peste un chip copilăresc tănuit ; îmbătrînise, dar nu se maturizase.

Și totuși... ea-l căutase tocmai pe copilul acela, iar acum, după ce-l regăsise, nu mai știa ce se va întîmpla. Rîse și se înroși. Fără voie, Pedro simți deodată că-l mîină o zeiță necunoscută și, pentru prima oară în viață, se făcu deodată un bărbat frumos. Poate că totul ținu doar o clipă. Dar în clipa aceea Gunlaug fu a lui.

Fata era o fire din acelea care nu pot iubi decît ce e slab și are nevoie de ajutor. Avusese de gînd

să rămână numai două zile în oraș, dar zăbovi două luni. În aceste două luni, Pedro crescuse mai mult decât în toți anii de pînă atunci; se smulse cu desăvîrșire din visare și din moliciune, ajungînd să-și facă o serie de planuri. Voia să plece din oraș, voia să ajungă muzicant. Dar, într-o zi, cînd își exprimă din nou această dorință, Gunlaug se îngălbeni și spuse:

— Da, numai că înainte de asta trebuie să ne căsătorim.

El se uită la ea, ea se uită la el cu o privire sinceră și limpede, apoi amîndoi se înroșiră ca focul. În cele din urmă el spuse:

— Dar ce are să spună lumea?

Gunlaug nu se gîndise niciodată că Pedro ar putea să vrea altceva decât ea, fiindcă nici ea n-ar fi putut dori vreodată altceva decât dorea el. Acum însă citea deschis în sufletul lui, și anume că nici o clipă nu se gîndise să-i dea mai mult decât îi oferea ea. Într-o secundă Gunlaug descoperi adevărul, descoperi că totdeauna fusese așa: la început milă, la sfîrșit dragoste pentru ceea ce îmbrățișase din bunătate. Cel puțin să mai fie în stare de o clipă de înțelepciune! Pedro văzu că se aprinde mînia în ea, se sperie și strigă:

— Bine, vreau și eu!

Gunlaug îl auzi; dar furia iscată de propria ei prostie și de ticăloșia lui, de propria ei rușine și de lășitatea lui, clocoti în ea vijelioasă și arzătoare și desfăcu toate legăturile care o apropiiau de Pedro. Și nu s-a mai întîmplat ca o dragoste înfiripată în copilărie, în ceasurile amurgului, legănată de valuri și de razele lunii, însoțită de muzică de flaut și de cîntece șoptite să se sfîrșească într-un mod atît de dureros. Fata îl apucă cu amîndouă mîinile, îl ridică în sus, îl buși zdravăn, vîsli înapoi spre oraș

și îndată după aceea o luă peste munți, făcîndu-se nevăzută.

Pedro plecase de acasă ca un tînăr îndrăgostit pe cale să-și cucerească bărbăția ; la întoarcere arăta ca un moșneag care nu cunoscuse niciodată vîrsta bărbăției. Viața lui nu conținea decît o singură amintire și el riscase prostește această amintire. Nu avea decît un singur petic de pămînt unde să-și poată căuta adăpost, dar nu se mai putea întoarce niciodată acolo. Tot gîndindu-se neîncetat la ticăloșia lui și la felul în care se petrecuse totul, picul acela de inițiativă, de care dispunea, îl părăsi de parcă s-ar fi cufundat într-o mlaștină și nu se mai ridică niciodată la suprafață. Ștregarii din oraș, care băgaseră de seamă mai de mult că era o ființă ciudată, începură să-l hărțuiască și să-și bată joc de el și, cum pentru tot orașul el rămînea un personaj destul de echivoc fiindcă nimeni nu știa din ce trăiește și cu ce se ocupă, nu-i trecu nimănui prin minte să-i ia apărarea. Curînd nu mai îndrăzni să iasă din casă sau, în orice caz, să mai circule pe stradă. Toată existența lui se transformă într-o luptă cu ștregarii de pe uliță. Poate că erau și ei buni la ceva, cam așa cum sînt buni țîntarii în zilele calde de vară, căci, fără ei, s-ar fi cufundat într-o tîmpenie irezistibilă.

Gunlaug se întoarse după nouă ani în oraș, într-un mod tot atît de neașteptat pe cît îi fusese de neașteptată dispariția. Era însoțită de o fetiță de opt ani, care semăna leit cu ea așa cum arătase pe vremuri, atîta doar că toate trăsăturile fetei erau mai delicate și învăluite parcă în visare. Se spunea că Gunlaug fusese măritată, că moștenise ceva bani și că se întorcea în oraș ca să deschidă o cîrciumă pentru marinari. Cîrciuma aceasta prosperă atît de mult încît peste puțin negustorii și proprietarii de

vase începură s-o frecventeze cînd voiau să-și tocmască oameni, iar marinarii cînd voiau să găsească de lucru. Gunlaug nu cerea niciodată nici un ban comision pentru acest tîrg, în schimb se folosea în mod despotic de autoritatea dobîndită astfel. Ajunsesese, fără îndoială, omul cel mai puternic din tot orașul, deși nu era decît o femeie și nu ieșea niciodată din casă. Oamenii îi spuneau „Fata pescarului“ sau „Gunlaug de la munte“. Titlul de Fata pescarului fu preluat de fiica ei care era căpetenia cetei ștregarilor din oraș.

Povestirea de față relatează istoria ei. Moștenise ceva din forța elementară a maică-si și avu prilejul s-o folosească.

Capitolul II

Numeroasele și fermecătoarele grădini ale orașului, înflorite a doua și a treia oară, își răspîndeau mireasma după ploaie. Soarele apunea peste vîrfurile munților acoperite cu zăpezi veșnice. Tot cerul era în flăcări și piscurile aruncau reflexele lui potolite. Munții mai apropiați erau în umbră, totuși străluceau în culorile nenumărate ale pădurii peste care se așternuse toamna ; insulițele înșirate în mijlocul fiordului și îndreptate spre mal, de parcă ar fi pornit spre el, erau acoperite cu păduri dese — fiindcă se aflau mai aproape de uscat — și jocul de culori, pe care-l înfățișau, era și mai puternic decît pe munți. Apa strălucea ca oglinda ; un vas mare era pilotat încet, spre mal. Oamenii ședeau în fața caselor pe treptele de lemn, pe jumătate ascunse, de ambele părți, de tufișuri de trandafiri, legau con-

versații de la o scară la alta, își mai făceau cîte o mică vizită, sau schimbau cîte un salut cu trecătorii care se îndreptau grăbiți spre cheiul cel lung din fața orașului. Ici-colo, din cîte o casă, se revărsau pe ferestrele deschise melodii cîntate la pian. Rareori se auzea vreun zgomot care să întrerupă conversațiile, iar ultimele scînteieri ale soarelui pe suprafața apei subliniau și mai mult sentimentul de liniște.

Deodată, dinspre centru, se ridică un vuiet de parcă tot orașul ar fi fost luat cu asalt. Băieții țipau, fetele zbierau, femeii bătrîne ocărau și dădeau porunci, cîinele cel mare al sergentului de la poliție lătra și toți dulăii din oraș îi țineau isonul. Toate casele se goliră, toată lumea dădu buzna afară. Era un spectacol atît de formidabil, că pînă și judecătorul care ședea pe treptele scării lui se răsuci și lăsă să-i scape următoarele cuvinte :

— Trebuie să se fi întîmplat ceva.

— Ce s-a întîmplat ? întrebau trecătorii de pe chei, năpustindu-se asupra celor așezați pe scări.

— Ce s-a întîmplat ? întrebau cei de pe scări.

— Da, ce s-a întîmplat, Dumnezeuule ? întrebau cu toții cînd vedeau pe cineva venind dinspre centru. Dar fiindcă orașul are o formă de semilună și se rotunjește frumos în jurul golfului, trecu destulă vreme pînă cînd toți locuitorii, de la un capăt la celălalt, putură căpăta răspunsul următor :

— Ia, Fata pescarului !

Ființa asta întreprinzătoare, ocrotită de o mamă temută de toți și sigură că se poate bizui pe apărare din partea tuturor marinarilor (fiindcă pentru astfel de cazuri erau totdeauna siguri că-i așteaptă un păhărel cu rachiu gratis din partea mamei-si), luase cu asalt, în fruntea armatei ei de ștregari, un măr uriaș din livada lui Pedro Ohlsen. Iată care era planul de bătaie : cîțiva băieți trebuiau să-l atragă

pe Pedro spre fațada casei, lovindu-i în geamuri cu crengile tufelor de trandafiri ; în același timp, ea trebuia să scuture pomul din mijlocul grădinii, iar ceilalți să arunce merele în toate direcțiile peste gard. Nu ca să le fure, Doamne ferește ! ci numai așa, ca să se joace ! Planul acesta ingenios fusese urzit chiar în seara aceea în spatele grădinii lui Pedro. Din nefericire, Pedro se afla dincolo de gard și auzi totul, cuvînt cu cuvînt. Cu puțin înainte de ora stabilită îl aduse la el pe sergentul orașului care era beat și veni cu dulăul lui, îi ascunse pe amîndoi în camera din fund și-i ospătă împărătește. Cînd capul cîrlionțat al Fetei pescarului se ivi deasupra gardului și cînd în aceeași clipă o mulțime de derbedei holbară ochii în casa lui, Pedro îi lăsă pe micii pungași să izbească din răspuțeri cu tufele trandafirilor în geamuri și așteptă liniștit în odăița din fund. Dar după ce toată societatea se adună în jurul pomului, iar Fata pescarului, desculță și plină de zgîrieturi, se cocoță în vîrfurile lui pregătindu-se să-l scuture, ușa din dos se dădu de perete și sergentul urmat de ciine se năpusti afară. Un strigăt de groază ieși din piepturile copiilor ; cîteva fete foarte nevinovate, care se jucaseră de-a prinselea de cealaltă parte a gardului, își închipuiră că cîmeva a fost ucis în casa lui Pedro și izbucniră în țipete fioroase. Băieții care o luaseră la sănătoasa strigau „ura“, cei care atîrnau încă de gard urlau sub loviturile de băț și, pentru a pune vîrf zarvei ce se iscase, așa cum se întîmplă ori de cîte ori se aud zbierete de copii, răsăriră niște babe care începură și ele să țipe. Era rîndul lui Pedro și al sergentului să se sperie și să intre în tratative cu babele. Între timp, însă, băieții își luară tălpășița. Ciinele, de care copiii se temeau mai mult decît de orice, sări peste gard după ei — că doar atîta-i trebuia ! — și acum goneau prin tot orașul băieți,

fete, cîini și țipete, asemenea unor cîrduri de rațe sălbatice.

Între timp, Fata pescarului rămăsese în pom și tăcea ca un șoricel crezînd că n-o observase nimeni. Ghemuită pe creanga cea mai înaltă, privea printre frunze urmărind desfășurarea luptei. Dar după ce sergentul se năpusti furios afară din grădină la femeile bătrîne și Pedro Ohlsen rămase singur, privi în sus și strigă :

— Jos cu tine, ticăloaso ! Dă-te jos numaidecît !
Din pom nu se auzi nici un sunet.

— Jos cu tine, am spus ! Știu că ești aici !
Tăcere adîncă.

— Să știi că-mi iau pușca și trag în tine, pe legea mea, zise el și dădu să plece.

— Hu-hu-hu ! se auzi acum din pom.

— Da, urlă tu, urlă ca un cîine ! Să știi că-mi descarc în tine toate alicele, bagă de seamă !

— Uhu-hu-hu ! se auzi iar, de parcă în vîrfurile pomului ar fi fost cocotată o cucuvea. Mi-e tare frică !

— Diavol împelițat ! Ești cea mai afurisită din toată ceata ; dar las' că pun eu mîna pe tine !

— Vai, scumpule, bunule, drăguțele domn Ohlsen, n-am să mai fac niciodată, niciodată, niciodată așa ceva !

Și în clipa aceea îi aruncă drept în nas un măr putred, însoțindu-l de trilurile unui hohot vesel de rîs. Mărul îi împroșcă fața ca un aluat moale și, în timp ce el se ștergea pe obraz, fata sări din pom ; mai înainte de a o putea ajunge se și agățase de gard și ar fi ajuns cu bine de partea cealaltă dacă, în loc să se cațere mai departe fără grijă, nu și-ar fi dat drumul, cuprinsă de spaima subită că el o va urmări. Cînd Pedro puse într-adevăr mîna pe ea, fata scoase un țipăt puternic — un țipăt atît de strident, de sălbatic, de răsunător și de îngrozit, că Pedro îi dădu

drumul. La strigătul acesta de groază, o mulțime de oameni se adună dincolo de gard ; fata-i auzi și-și recăpătă toată îndrăzneala.

— Dă-mi drumul, că dacă nu, te spun mamei, îl amenință ea deodată, făcându-se iar foc și pară.

În clipa aceea lui Pedro i se păru că obrazul fetei îi e cunoscut.

— Mamei ? strigă el cu glas tare. Dar cine-i măică-ta ?

— Mama e Gunlaug de la munte, Gunlaug a pescarului ! repetă cu glas triumfător ștregărița și observă că celălalt părea cuprins de spaimă.

Miop cum era, Pedro n-o văzuse încă bine la față și era singurul om în tot orașul care nu știa cine e. Nici măcar nu știa că Gunlaug se afla în oraș. Atunci strigă ca un turbat :

— Cum te cheamă ?

— Petra ! strigă ea și mai tare.

— Petra ! scînci Pedro și, făcînd stînga-mprejur, se repezi spre casă de parc-ar fi stat de vorbă cu Satana în carne și oase.

Dar fiindcă o spaimă foarte puternică seamănă cu o furie la fel de puternică, Petra crezu că se dusesese să-și ia arma ; fu cuprinsă de teamă, își simți spinarea străpunsă de alice și cum, în aceeași clipă, poarta grădinii fu spartă dinspre stradă, o zbughi afară cu iuțeala fulgerului ; pletele negre îi filfîiau pe spate asemenea spaimei însăși, iar ochii îi dogoreau ca focul. Cîinele care se repezise tocmai atunci spre ea, făcu cale întoarsă și o urmă lătrînd ; Petra se năpusti în casă, peste măică-sa care ieșea din bucătărie cu castronul cu supă în mîini. Fata nimeri drept în supă, care se împrășteie pe jos, și o voce le blagoslovi pe amîndouă cu un : „lua-v-ar dracu !“ Dar fără să se ridice din băltoaca de supă, Petra strigă :

— Vrea să mă împuște, mamă ! Vrea să mă împuște !

— Cine vrea să te împuște, diavol împelițat ce ești ?!

— Pedro Ohlsen !

— Cine ? strigă mama.

— Pedro Ohlsen. Am furat mere din grădina lui ! Fata nu îndrăznește să spună decît adevărul.

— Despre cine tot vorbești, fată ?

— Despre Pedro Ohlsen. Vine după mine cu o pușcă mare — vrea să mă împuște !

— Pedro Ohlsen ! zbieră maică-sa, apoi izbucni în rîs.

Păru deodată că a crescut mult în înălțime. Fetei îi veniră lacrimile în ochi și vru să-și ia tălpășița, dar maică-sa se repezi la ea și dinții săi albi, care se-mănau cu ai unui animal de pradă, scînteiară ; apucă fata de umeri și o smuci în sus.

— I-ai spus cine ești ? întrebă ea.

— Da, da, da !

Și fata își înălță rugătoare brațele în aer. Atunci maică-sa se întinse cît era de lungă și spuse :

— Așa ? Va să zică acum știe ! Și ce a zis ?

— A fugit în casă să-și ia pușca ; voia să mă împuște.

— Să te împuște ? Țsta ? spuse mama cu un dispreț tăios, și rîse.

Petra se speriasse și, plină toată de supă, se furișă într-un colț, se șterse, apoi începu să plîngă ; dar maică-sa se îndreptă iar spre ea :

— Dacă mai îndrăznești vreodată să te duci la ăsta, spuse Gunlaug apucînd-o de umeri și zgîlțîind-o, sau să vorbești cu el, sau să ascuți ce-ți spune, e vai de voi amîndoi ! Așa să-i spui din partea mea ! adăugă ea cu glas amenințător, văzînd că fata nu-i răspunde.

— Da, da, da !

— Așa să-i spui din partea mea ! repetă ea, dar cu glas mai scăzut și dînd din cap la fiecare cuvînt, apoi ieși din cameră.

Petra se șterse de supă, își puse hainele de duminică și se așeză pe scară, în fața casei. Dar gîndindu-se la spaima prin care trecuse, simți iar un nod în gît.

— De ce plîngi, fetiço ? o întrebă cineva cu o voce prietenoasă, cum nu-i mai vorbise nimeni pînă atunci.

Petra își ridică privirea. În fața ei era un bărbat zvelt, cu o figură nobilă, care purta ochelari. Fata se ridică numaidecît în picioare, fiindcă-l recunoscuse pe Hans Ôdegaard, un tînăr din partea locului, pe care toată lumea îl respecta.

— De ce plîngi, fetiço ?

Petra îl privi și-i povesti că „împreună cu alți cîțiva băieți“ voise să fure mere din grădina lui Pedro Ohlsen ; dar Pedro și sergentul se arătaseră la fața locului și... în clipa aceea își dădu seama că spusele maică-si treziseră oarecare îndoială în ea în privința poveștii cu pușca, astfel că nu îndrăzni să mai pomenească nimic despre asta ; se mulțumi doar să scoată un suspin adînc.

— Se poate ca un copil de vîrsta ta să facă un păcat așa de mare ? întrebă tînărul.

Petra îl privi. Știuse prea bine că era un păcat, dar pînă atunci, ori de cîte ori făcea vreo pozna, predica ce i se ținea suna cam așa :

„Drac de fată ce ești ! Pui de diavol cu chică neagră !“

Pentru prima oară fetei îi fu rușine.

— De ce nu mergi la școală ca să înveți cuvîntul Domnului despre ce e bine și ce e rău ?

Petra își netezi fusta cu mîna și răspunse că mai-că-sa nu voia s-o lase să meargă la școală.

— Va să zică nu știi nici măcar să citești ?

Ba da, știa să citească. Tînărul scoase o cărticică din buzunar și i-o întinse. Fata aruncă o privire peste ea, o întoarse pe cealaltă parte și-i examinează coperta.

— E un scris prea mărunț, nu pot să-l deslușesc, spuse ea.

Dar trebui să se apropie și deodată i se păru că e îngrozitor de proastă. Gura și ochii ei se muieră și avu impresia că i se desfac toate mădularele.

— Dum-ne-zeu — Dumnezeu — Dom-nul — Domnul — Domnul, Domnul — Dumnezeu — spu-se Domnul-Dumnezeu către M-M...

— Doamne sfinte ! Va să zică nu știi nici măcar să citești ! Un copil de zece-doisprezece ani ! Nu vrei să înveți carte ?

Fata mărturisî cu sfială că ar vrea să învețe.

— Atunci, vino cu mine ; o să începem numai-decît !

Fata se urni din loc, dar numai ca să arunce o privire în casă.

— Bine, vorbește cu maică-ta !

Mama trecea tocmai pe acolo și cînd își văzu fata vorbind cu un domn străin, ieși în prag.

— Vrea să mă învețe să citesc, spuse fetița șovăind și cu ochii ațintiți asupra maică-si.

Gunlaug nu răspunse ; își propti doar amîndouă mîinile în șolduri și se uită la Ôdegaard.

— Fata dumitale nu știe absolut nimic, spuse el. N-ai să te poți dezvinovăți niciodată în fața lui Dumnezeu și a oamenilor dacă o lași să crească așa.

— Dar tu cine ești ? întreabă Gunlaug cu glas tăios.

— Hans Ôdegaard, fiul pastorului.

Fața lui Gunlaug se luminează ușor ; despre omul acesta auzise vorbindu-se totdeauna numai de bine.

— Trec cîteodată pe aici, reluă el, și fetița dumitale îmi atrage atenția. Azi mi-am amintit iar de ea. Nu trebuie să mai facă lucruri urîte.

Pe chipul mamei se putea citi limpede întrebarea : „Ce-ți pasă ție ?” Dar tînărul întrebă liniștit.

— Nu-i așa că fata trebuie să învețe ?

— Nu !

O roșeață ușoară trecu pe fața lui Ôdegaard.

— Și de ce nu ?

— Crezi că oamenii care au învățat carte sînt mai buni ?

Gunlaug făcuse o singură experiență în viață, dar se agăța de ea.

— Mă mir că o ființă omenească poate să pună o astfel de întrebare.

— O fi. Eu una știu că nu sînt mai buni !

Și coborî scara ca să pună capăt discuției. Dar Ôdegaard îi tăie drumul.

— Aici e vorba de o datorie pe care dumneata n-ai dreptul s-o nesocotești așa, pur și simplu. Ești o mamă fără judecată.

Gunlaug îl măsură din cap pînă în picioare.

— Cine ți-a spus ce sînt eu ? replică ea trecînd pe lîngă el.

— Dumneata singură și chiar în clipa asta ; fiindcă altfel ai fi văzut că fata asta se duce de rîpă !

Gunlaug se întoarse spre el, ochii ei întîlniră pe ai lui și văzu că Ôdegaard gîndea cu adevărat ce spunea ; asta o neliniști. Nu avusese de a face pînă atunci decît cu marinari și cu oameni de afaceri, și nu auzise încă niciodată astfel de vorbe.

— Ce vrei de la fata mea ? întrebă ea.

— S-o învăț cum să-și mînuie sufletul și să văd după aceea ce are să se aleagă de ea.

— Copilul meu n-are să ajungă decît ceea ce vreau eu !

— Ba nu, are să fie ce vrea Dumnezeu.

Gunlaug avu impresia că o pocnise cineva în cap.

— Ce vrei să spui ? întrebă ea și făcu câțiva pași spre el.

— Vreau să spun că fata trebuie să învețe lucrurile pentru care a fost înzestrată de Dumnezeu, fiindcă de aceea a înzestrat-o.

Gunlaug era acum foarte aproape de el.

— Dar eu, mama ei ? Eu n-am nici un drept asupra-i ? întrebă ea de parc-ar fi vrut într-adevăr să învețe ceva.

— Ba da, cum să nu ! replică el. Dar dumneata trebuie să ascuți de sfaturile altora care se pricep mai bine. Trebuie să te supui voinței Domnului.

Gunlaug tăcu un timp.

— Dar dacă are să învețe prea mult ? spuse ea. E un copil de oameni nevoiași, adăugă apoi și-și privi fata cu dragoste.

— Dacă învață mai mult decît se potrivește pentru situația ei, înseamnă că-și cucerește o altă situație.

Gunlaug prinse numaidecît sensul cuvintelor sale, dar răspunse cu glas scăzut, de parcă și-ar fi vorbit sie însăși, continuînd să-și privească fata cu aceiași ochi plini de suferință :

— E un lucru primejdios !

— Asta n-are nici o importanță, reluă el cu blîndețe, important e să facem ce se cuvine.

În ochii energici ai mamei se ivi o expresie ciudată ; îl cercetă din nou pe Ôdegaard cu o privire pătrunzătoare, dar glasul, vorbele și chipul lui erau pline de atîta adevăr încît se dădu bătută. Se îndreptă spre Petra, îi luă capul între mîini, dar nu putu să vorbească.

— Începînd de azi și pînă la prima cuminecătură am să-i dau lecții, spuse el ca și cum ar fi vrut

să-i vină în ajutor. Am dorit totdeauna să mă ocup de copilul acesta.

— De asta vrei să mi-o iei ? întreabă ea.

Ödegaard rămase surprins și-i aruncă o privire întrebătoare.

— Firește, dumneata înțelege lucrurile mai bine decît mine, mai spuse ea cu greutate, dar mă învoiesc numai fiindcă ai rostit numele Domnului.

Apoi Gunlaug amuți. În tot timpul cît vorbise netezise părul fetei, dar acum își scoase basmaua și i-o legă în jurul gîtului. Nu-și exprimă în alt mod consimțămîntul dar se depărtă în grabă și dispăru în spatele casei de parcă n-ar fi vrut să vadă că Petra îl urmează pe Ödegaard.

În fața acestei purtări a mamei, Ödegaard se simți cuprins de o teamă bruscă gîndindu-se la obligația ce-și luase în zelul lui tineresc. Cît despre Petra, omul acesta, primul care o biruia pe mamică-sa, o înspăimînta ; și cuprinși de această teamă reciprocă, cei doi porniră împreună să facă prima lecție.

De la o zi la alta Ödegaard găsea că fata devenea tot mai înțeleaptă și că dobîndea tot mai multe cunoștințe, astfel încît convorbirile pe care le avea cu ea luau uneori o direcție foarte ciudată. Îi înfățișa adesea eroi din *Biblie* și din istorie în așa fel încît să-i atragă atenția asupra chemării pe care le-o hărăzise Dumnezeu. Zăbovi asupra lui Saul care rătăcea împins de păcate nestăpînite și asupra copilului David care pășteea turma tatălui său, pînă cînd Samuel se arătă și atunci mîna Domnului coborî asupra lor. Dar manifestarea cea mai strălucită a unei astfel de chemări se producea cînd însuși Domnul rătăcea pe pămînt și cînd glasul lui răsuna în mijlocul pescarilor. Iar bietul pescar se ridica și-l urma în nevoi și-n primejdii de moarte,

dar totdeauna cu bucurie; căci sentimentul de a avea o chemare ne ajută să trecem peste toate greutățile.

Gîndul acesta o urmărea pe Petra și în cele din urmă nu se mai putu stăpîni și-l întrebă care era chemarea ei. Ôdegaard o privi îndelung pînă cînd Petra se făcu roșie toată, apoi îi răspunse că un om nu-și dobîndește chemarea decît prin muncă. Oricît de modestă și de mărunță ar fi această chemare, fiecare trebuie să și-o aibă pe a sa. Și Petra fu cuprinsă de un mare zel care-i dădu puterea de muncă a unui om în toată firea; zelul acesta ardea și în jocurile ei copilărești și fata începu să slăbească. Tot felul de dorințe aventuroase încolțiră în ea: se gîndi să-și taie părul, să se îmbrace în haine băiețești, să plece în lume și să lupte! Dar cînd într-o zi profesorul îi spuse că părul ei ar fi tare frumos dacă și l-ar împleti îngrijit, începu să-l îndrăgească și de dragul pletelor lungi sacrifică faima de erou.

Din clipa aceea i se păru mai important decît pînă atunci să fie fată și-și văzu mai în tihnă de treabă deși în jurul ei pluteau visuri de tot felul.

Capitolul III

Tatăl lui Hans Ôdegaard plecase în tinerețe dintr-o parohie care ținea de episcopia de Bergen. Oamenii îl primiseră cu interes iar acum era un predicator erudit și foarte sever. Era și foarte autoritar nu atît în vorbe, cît în fapte. Avea ceca ce se numește o „memorie bună“. Omul acesta, care obținuse totdeauna ce voise grație tenacității sale,

suferise totuși o înfrîngere tocmai acolo unde se aștepta mai puțin și asta însemna pentru el lovitură cea mai dureroasă.

Avea trei fete și un băiat. Băiatul era Hans care fusese fala școlii ; însuși tatăl său îi călăuzea studiile și era fericit de felul în care se dezvoltă. Hans avea un prieten ; se zbatu din răspuțeri ca să-l aibă alături și pentru acest motiv prietenul lui îl iubea, după maică-sa, mai mult decît orice pe lume. Învățătură împreună la școală, plecară împreună la universitate, trecură împreună primele două examene și tot împreună trebuiau să înceapă aceleași studii. Într-o zi, isprăvind tocmai de schițat un plan de învățătură, se repeziră amîndoi, plini de avînt, în jos pe scară. Cuprins de un neastîmpăr vesel și tineresc, Hans vru să sară în spinarea prietenului său care căzu, dar într-un mod atît de nefericit încît muri peste cîteva zile. Pe patul de moarte, băiatul o rugă pe maică-sa, care era văduvă și și pierdea astfel unicul copil, să-l înfieze pe Hans de hatîrul lui. Dar mama muri aproape îndată după fiu-său și, conform testamentului, Hans Ödegaard moșteni o avere considerabilă.

Trecu mult și bine pînă ce Hans își reveni după această lovitură. O lungă călătorie în străinătate îi ajută să-și ducă pînă la capăt cel puțin studiile de teologie ; dar nimeni nu-l putu hotărî să accepte o slujbă.

Dorința cea mai fierbinte a tatălui său fusese să-l aibă alături în calitate de vicar ; îi fu, însă, cu neputință să-l convingă măcar să urce în amvon. Dădea totdeauna același răspuns și anume că nu simțea în el chemarea. Pentru taică-său aceasta era o dezamăgire amară care-l îmbătrîni înainte de vreme. El însuși își începuse studiile tîrziu, era acum bătrîn și și croise drum înlăturînd cu greu toate piedicile,

avînd mereu aceeași țintă în fața ochilor. Acum fiul său locuia în casa lui, ocupînd cîteva camere elegante de la etaj, în timp ce jos, în odăița de lucru, la lumina lămpii, care-și arunca razele în noaptea vîrstei lui, bătrînul păstor muncea neistovit mai departe. După dezamăgirea pe care o suferise, nu putuse și nici nu voise să accepte ajutorul unui străin, astfel încît nu știa ce înseamnă odihna nici vara, nici iarna. Fiul său, însă, pleca în fiecare an într-o călătorie mai lungă în străinătate. Cînd era acasă, n-avea relații cu nimeni; se mulțumea să ia masa de prînz împreună cu familia, cu care prilej era în general tăcut. Cînd cineva intra în vorbă cu el, Hans răspundea cu atîta limpezime de spirit, cu atîta superioritate, cu o atît de puternică dragoste de adevăr, încît de cele mai multe ori conversația era compromisă. La biserică nu-l vedea nici odată, în schimb renunța la mai bine de jumătate din veniturile sale în scopuri de binefacere, dînd totdeauna dispoziții precise în privința întrebuirii banilor.

Generozitatea lui era atît de opusă obiceiurilor parcimonioase ale locuitorilor orașelului, încît îi cîștigă toate inimile. Dacă adăugăm că ducea o viață foarte retrasă, că făcea călătorii lungi și numeroase, că oricine se simțea cuprins de oarecare sfială în fața lui, vom înțelege ușor că în ochii concetățenilor săi, Ôdegard deveni un fel de original despre care se credea că e în stare de tot felul de fapte ascunse. Oamenii căutau să afle ce se petrece cu el și-i atribuiau însușiri aproape supranaturale. Din clipa în care omul acesta binevoi să se ocupe zilnic de Petra, Fata pescarului căpătă un rang de noblețe.

Dintr-o dată, toată lumea începu să se intereseze de ea și mai ales femeile. Într-o zi se înfățișă gătită

în toate culorile curcubeului; îmbrăcase pur și simplu tot ce i se dăruise, crezînd că așa va fi pe placul profesorului ei care ținea s-o vadă totdeauna îngrijită și drăgălașă. Dar, cum o văzu, Ödegaard începu s-o dojenească spunîndu-i că nu trebuia să primească nici un fel de daruri; îi mai spuse că era plină de deșertăciune și de prostie, că era cufundată pînă-n gît în fleacuri și-n nerozii. Dar cînd Petra veni a doua zi cu ochii plîși, Ödegaard o pofti să facă împreună o plimbare afară din oraș. Îi povesti despre David pe tonul cu care-i vorbea totdeauna cînd îi înfățișa vreo personalitate punînd într-o lumină veșnic nouă lucruri care-i erau bine cunoscute. I-l descrise mai întîi ca adolescent frumos și puternic, înflăcărat de o credință lipsită de frămîntări. Așa se face că, înainte de a ajunge la vîrsta bărbăției, i-a fost dat să ia parte la cortegiul triumfal. Era cioban cînd fu ridicat la rangul de rege, trăise în peșteri, dar iată că era sortit să clădească Ierusalimul! Înveșmîntat în haine frumoase cîntă din harfă în fața lui Saul care era bolnav. Dar cînd ajunse și el rege, cînd fu la rîndul lui bolnav, nu mai cîntă din harfă decît pentru sine, înfășurat în zdrențele căinței. După ce-și desăvîrși opera vieții nu mai făcu altceva decît să se odihnească — dar odihna lui însemna păcat. Atunci veni profetul, veni și pedeapsa lui Dumnezeu, iar regele redeveni copil. El, David, din al cărui îndemn tot poporul Domnului înălța cîntece de slavă, zăcea acum plin de căință la picioarele lui. Oare chipul lui David era mai frumos cînd dănuia în fața chivotului legii, purtînd pe cap cununa victoriei, cum spune singur în psalmii lui sau cînd, retras într-o cămăruță tăcută, cerea îndurare mîinii răzbunătoare a lui Dumnezeu?

În noaptea care urmă după această convorbire, Petra avu un vis pe care nu-l uită toată viața. Călărea pe un armăsar alb — făcea parte dintr-un cortegiu triumfal — dar totodată era îmbrăcată în zdrențe și dănuia în fața calului.

Trecu o bucată de vreme și într-o seară, pe când Petra se afla la marginea pădurii din dealul orașului și-și învăța lecțiile, Pedro Ohlsen se apropie de ea și-i șopti cu un zîmbet ciudat :

— Bună seara !

Deși trecuseră ani de zile de când maică-sa îi poruncise să nu vorbească cu el, porunca aceasta mai stăruia cu atîta putere în ea încît nu-i răspunse la salut. Dar Pedro începu să-i iasă zilnic în cale, dîndu-i totdeauna binețe cu aceleași cuvinte, astfel că fata ajunsese să-l aștepte cînd întîrzia. În curînd, Pedro îi adresă, în treacăt, o întrebare, apoi două și, în cele din urmă, purtară chiar lungi convorbiri. Într-o zi, cu prilejul unei întîlniri de acest fel, Pedro Ohlsen lăsă să lunece în poala fetei un taler de argint după care își luă tălpășița foarte încîntat și foarte grăbit. Dar asta o împiedica pe Petra să se conformeze ordinului mamei de a nu vorbi cu el și interdicției lui Ôdegard de a primi daruri. De prima poruncă încetase treptat să mai țină seama și acum, fiindcă era pe cale de a o nesocoti și pe cealaltă, își aminti din nou de ea. Ca să scape de bani opri în drum pe primul trecător și-l ospătă ; dar, oricît de mare s-a dovedit atît bunăvoința unuia cît și a celuilalt, le-a fost cu neputință să consume mai mult decît de vreo zece groși. Atunci Petra se căi de a fi cheltuit din taler în loc să-l restituie. Ultima monedă de doi groși ardea în buzunarul ei de parcă ar fi fost gata să-i facă o gaură în rochie.

Petra scoase banul și-l aruncă în mare. Dar nici în felul acesta nu scăpă ; amintindu-și de el gândurile ei ardeau ca focul. Avea impresia că, dacă s-ar destăinui cuiva, i-ar trece ; dar furia cumplită care o cuprinsese atunci pe maică-sa și încrederea nestrămutată pe care Ödegaard o avea în ea o înspăimîntau, fiecare în felul ei, și o opreau. Maică-sa nu observă nimic, în schimb, Ödegaard descoperi curînd că avea ceva pe inimă care o făcea nefericită. Într-o zi, o întrebă cu multă afecțiune ce-i cu ea ; dar cînd, în loc să-i răspundă, Petra izbucni în plîns, el se gîndi că poate maică-sa avea greutăți, așa că-i dădu zece taleri danezi. Faptul că, în ciuda păcatului pe care-l săvîrșise față de el, îi dădea bani, făcu o adîncă impresie asupra ei ; și deoarece se alegea pe deasupra și cu bani cinstiți pe care-i putea da maică-si fără teamă, se consideră izbăvită de orice nelegiuire și se lăsă în voia unei bucurii nestăvilite. Luă mîna lui Ödegaard într-ale sale și-i mulțumi, apoi rîse și dansă în jurul camerei strălucind de fericire și plîngînd totodată, în timp ce-l privea cu niște ochi de cîine, un cîine care a primit încuviințarea să-și însoțească stăpînul. Ödegaard n-o mai recunoștea. Fata asta, pe care o stăpînise totdeauna prin forța cuvîntului, îl deposeda acum de toată autoritatea. Pentru prima oară simți izbucnind în el puterea sălbatică a naturii, pentru prima oară izvorul vieții se revărsa în el ca un potop roșu, făcîndu-l să dea înapoi cu obrazii dogoritori. Dar Petra se năpusti pe ușă afară, apoi începu să urce dealul spre casă. Cînd ajunse, puse banii în fața mamei, pe placa căminului, și se aruncă de gîtul ei.

— Cine ți-a dat banii ? întrebă Gunlaug începînd să se înfurie.

— Ödegaard, mamă ! E omul cel mai minunat de pe suprafața pământului !

— Și ce să fac cu ei ?

— Habar n-am ! Doamne, mamă, dacă ai ști... și Petra sări iar de gîtul maică-si.

Acum putea și voia să-i mărturisească totul. Dar maică-sa se desfăcu nerăbdătoare din îmbrățișarea ei.

— Nu cumva am ajuns să primesc pomeni ? Du-te numaidecît și dă-i banii înapoi. Dacă ai pălăvrăgit și i-ai spus că am greutăți, înseamnă că ai mințit.

— Dar, mamă !

— Ți-am spus să te duci numaidecît și să-i dai banii înapoi, altfel mă duc eu singură și-i zvîrl în față acestui... acestui... care mi-a luat copilul.

Buzele mamei tremurau rostind ultimele cuvinte ; Petra, care pălise treptat, se dădu înapoi, deschise ușa încet și ieși cu pași rari din casă. Mai înainte de a se dezmetici, degetele ei sfîșiară în bucăți bancnota de zece taleri. Cînd descoperi ce făcuse, se simți cuprinsă de un val de indignare împotriva maică-si. Dar Ödegaard nu trebuia să afle... ba nu, să afle totul... lui nu trebuie să-i ascundă nimic.

O clipă mai tîrziu era în camera lui și-i povestea că maică-sa nu voise să primească banii și atunci ea, de supărare că trebuia să vină cu ei înapoi, rupsese hîrtia în bucăți. Ar fi vrut să-i spună mai multe, dar Ödegaard o ascultă cu o răceală ciudată, îi ceru să se întoarcă acasă și o sfătui să asculte totdeauna de maică-sa, chiar dacă nu i-ar conveni ce-i cerea. Lucrul acesta i se păru, totuși, ciudat fetei ; știa doar că nici Ödegaard nu ținea seamă de dorințele tatălui său. În drum spre casă simțea cum se rup toate zăgazurile în ea, dar chiar în

clipa aceea se întâlnește cu Pedro Ohlsen. În ultima vreme, Petra îl ocolise și se pregătea să facă la fel și acum pentru că numai el era vinovat de toată nenorocirea.

— Unde-ai fost ? întrebă Ohlsen mergînd alături de ea. Ți s-a întîmplat ceva ?

Talazurile, care se zbuciumau în sufletul fetei, se ridicară la o înălțime atît de mare, încît Petra se lăsă pur și simplu în voia lor, fără să se întrebe unde o duceau. De altfel nici nu pricepea de ce maică-sa nu-i dădea voie să se vadă cu Ohlsen. Era, firește, o toană de-a ei.

— Știi ce am făcut ? o întrebă el pe un ton aproape umil cînd se opriă din mers. Ți-am cumpărat o barcă cu pînze... Mi-am spus că poate ți-ar face plăcere să te plimbi cu ea !

Apoi Pedro începu să rîdă. Era atît de blînd încît părea un cerșetor care se roagă, și o mișcă ; făcu un semn din cap, el se însufleși și-i șopti în grabă s-o ia pe cheiul din dreapta pînă afară din oraș, la debarcaderul acela mare, galben, unde are să vină și el. Acolo nu putea să-i vadă nimeni. Fata se duse, apoi sosi și el, strălucind de bucurie, dar respectuos ca un copil bătrîn, și o luă în barcă. Plutiră un timp în bătaia ușoară a brizei, apoi traseră pe țărmul unei insule, legară barca și coborîră pe uscat. Pedro adusese tot felul de dulciuri pentru ea și i le oferî cu o bucurie plină de teamă ; scoase apoi flautul și începu să cînte. Fericirea lui o făcu să uite pentru o clipă propria ei supărare și, fiindcă veselia ființelor slabe pare dureroasă, Petra simți deodată că îl îndrăgește.

Din ziua aceea avu o nouă taină față de maică-sa, o taină care avea să dureze și curînd lucrurile merseră atît de departe încît nu-i mai spuse nimic. Cît despre Gunlaug, nu-i punea nici un fel

de întrebări, avea obiceiul să creadă orbește în oameni pînă în clipa cînd își pierde definitiv această încredere.

Dar Petra avea acum taine și față de Ödegaard fiindcă nici lui nu-i spusese că primea tot felul de daruri de la Pedro Ohlsen. Nici Ödegaard n-o întreba nimic; lecțiile pe care i le dădea se desfășurau zi de zi pe un teren tot mai neutru.

Așadar, Petra se împărțea acum în trei. Nici uneia dintre aceste trei ființe nu-i vorbea despre celelalte două și față de fiecare avea cîte ceva deosebit de ascuns.

Între timp, și fără să-și dea seama, Petra se făcea fată mare; într-o zi, Ödegaard o înștiință că avea să fie confirmată.

Vestea aceasta o umplu de neliniște fiindcă știa că după această ceremonie lecțiile aveau să se întrerupă și se întreba ce se va întîmpla cu ea după aceea. Maică-sa construi o mică mansardă pentru ca fata să aibă odaia ei proprie după confirmare. Ciocăniturile și loviturile care se auzeau neîncetat îi făceau Petrei impresia unor presimțiri dureroase. Ödegaard își dădea seama că fata e din ce în ce mai tăcută, uneori observa chiar că plînsese. Din cauza acestei stări sufletești, lecția de religie avea asupra ei un efect puternic, deși Ödegaard evita cu mare grijă tot ce ar fi putut s-o tulbure. Din același motiv își încheie pe neașteptate lecțiile cu două săptămîni înainte de ceremonie, înștiințînd-o scurt că aceasta fusese ultima oră. Adică ultima oră la el acasă, fiindcă avea de gînd să-i poarte mai departe de grijă, deși prin mijlocirea altora. Dar Petra rămase ca țintuită locului; tot sîngele îi pieri din obraz și ochii i se fixară asupra lui, astfel că, mișcat fără voia lui, Ödegaard se grăbi să găsească un motiv :

— Nu toate fetele cînd ajung la confirmare sînt atît de împlinite cum ești tu. Dar îți dai și tu seama că tu așa arăți.

Dacă Petra ar fi fost luminată de para unui foc aprins nu s-ar fi putut înroși mai tare decît se înroșise auzind aceste cuvinte. Inima i se zbuciuma în piept, ochii ei clipeau neliniștiți apoi se umplură de lacrimi, astfel că Ôdegaard adăugă, hăituit parcă de cineva :

— Sau poate vrei să continuăm ?

Abia după aceea își dădu seama ce anume-i propusese ; fusese o greșeală și se pregătea tocmai să-și retracteze cuvintele, dar Petra își și ridicase privirile spre el ; cu buzele nu rosti „da“, totuși, ochii ei spuneau acest lucru mai limpede decît prin viu grai. Pentru a se dezvinovăți față de propria lui conștiință, Ôdegaard căută un pretext și întrebă :

— N-ai vrea să te apuci de ceva precis... ceva pentru care — și se aplecă asupra ei — pentru care să te simți chemată ?

— Nu ! răspunse ea atît de repede încît el roși.

Apoi se liniști și se cufundă din nou în propriile-i gînduri, acelea care-l munceau de ani de zile și pe care le zgîndărise răspunsul ei neașteptat.

Ôdegaard nu se îndoise niciodată că Petra avea unele ciudățenii. Lucrul acesta îl bănuise încă de pe vremea cînd era copilă, cînd o vedea trecînd în marș și cîntînd în fruntea haimanalelor din orașelul lor. Dar cu cît se ocupa mai mult de ea, cu atît mai puțin își dădea seamă în ce direcție anume avea talent. Talentul acesta se citea în toate mișcările feței ; toate gîndurile și toate dorințele ei trădau în aceeași măsură calități sufletești și fizice, erau pline de un belșug de forță și înconjurate de o aureolă de frumusețe. Dar, exprimate în cuvinte sau așternute pe hîrtie, nu erau decît niște copilării.

Petra părea o întrupare a fanteziei și, firește, în ochii lui, fantezia aceasta lua în primul rînd forma unui neastîmpăr. Era foarte silitoare, dar ceea ce voia nu era atît să învețe ceva, cît să meargă mai departe; o preocupa mai ales ceea ce scria pe pagina următoare a cărții. Avea înțelegere pentru religie dar, cum spunea pastorul, „nici o aptitudine pentru viața religioasă” și Ôdegaard simțea adesea că-l apasă grija ei. Acum ajunsese la o cotitură; fără voie se întorcea în urmă cu mintea și se vede-a în fața scării de piatră în clipa cînd ființa aceas-ta pătrunsese în viața lui. Auzea vocea tăioasă a mamei care arunca răspunderea asupra lui fiindcă rostise numele Domnului.

După ce se plimbă de cîteva ori încioace și încolo prin cameră, izbuti să se reculeagă :

— Plec acum într-o călătorie în străinătate, spuse el cu un fel de sfială. Le-am rugat pe surorile mele să se ocupe de tine cît lipsesc, iar cînd mă voi întoarce, vom chibzui ce-i de făcut. Rămii cu bine !... O să ne mai vedem înainte de plecarea mea.

Spunînd aceste cuvinte, ieși din cameră atît de repede încît Petra nici nu apucă să mai dea mîna cu el.

Îl revăzu într-un loc unde se aștepta cel mai puțin să-l întîlnească, adică în jîlțul preoțesc de lingă cor, drept în fața ei, cînd împreună cu alte fete se oprise lingă altar, așteptînd ceremonia confirmării. Lucrul acesta o tulbură atît de mult, încît gîndurile ei se abătură de la sfînta ceremonie pentru care se pregătise, cufundată în umilință și în rugăciune. Da, pînă și bătrînul tată al lui Ôdegaard tresări și-și privi lung fiul cînd păși în fața altarului pentru a începe slujba. Peste puțin Petrei îi fu dat să treacă printr-o altă spaimă, căci, în spate, la oarecare depărtare, îl zări pe Pedro Ohlsen, țeapăn într-un

costum nou. Tocmai își întinsese gîtul ca să privească peste capetele băieților, spre grupul de fete. Se făcu numaidecît nevăzut, dar Petra îi zări capul acoperit cu păr rar, apărînd și dispărînd mereu. Faptul acesta îi împrăstie gîndurile; ar fi vrut să nu se mai uite în direcția aceea, totuși privirile ei se îndreptau mereu într-acolo și deodată — într-un moment cînd celelalte fete erau adînc mișcate, ba chiar unele izbucniseră în lacrimi — Petra îl văzu cu groază pe Pedro Ohlsen ridicîndu-se și rămînînd ca împietrit, cu gura deschisă și cu ochii holbați, incapabil să se așeze la loc sau să facă vreo mișcare, căci în fața lui se înălța Gunlaug cît era de mare. Petra simți cum o trec fiori la vederea mamei-si fiindcă era albă la chip ca fața de masă de pe altar. Părul negru și creț părea că i se zbirlește pe cap; în ochii ei apărură deodată expresia unei energii gata de apărare și spunînd parcă: „Las-o în pace! Ce vrei de la ea?”

Sub privirea lui Gunlaug, Pedro se prăbuși pur și simplu pe bancă și peste puțin se strecură afară.

Neliniștea Petrei se potoli și, pe măsură ce slujba înainta, simțea cum o cuprinde o însuflețire tot mai mare. Iar după ce-și rosti făgăduința înaintea lui Dumnezeu, după ce se întoarse și privi printre lacrimi spre Ödegaard, ca spre omul cel mai apropiat de toate intențiile ei bune, își jură că nu va face de ocară încrederea pe care acesta o avea în ea. Ochii lui devotați care străluceau privind-o păreau că-i cer acest lucru; dar cînd își relua locul și-l căută încă o dată cu privirea, Ödegaard dispăruse. Peste puțin plecă și ea acasă împreună cu mamei-sa care pe drum nu-i spuse decît următoarele cuvinte:

— Eu mi-am făcut datoria, acum e rîndul lui Dumnezeu să și-o facă pe a lui.

După ce luară amîndouă masa de pînz, Gunlaug spuse ridicîndu-se de pe scaun :

— Acum trebuie să ne ducem la el — la fiul pastorului. Nu prea ştiu la ce are să folosească tot ce a învîrtit el, dar, oricum, nu s-a gîndit decît la bine. Pregăteşte-te, fata mea !

Drumul spre biserică, pe care de atîtea ori îl făcuseră împreună, ducea de jur împrejur, deasupra oraşului. Pe stradă, însă, nu se arătaseră niciodată amîndouă pînă atunci. De altfel, de cînd se întorsese, Gunlaug aproape că nici nu trecuse prin oraş. Acum însă coti spre stradă fiindcă de data asta voia să străbată toată strada, da, toată, alături de fiică-sa care era fată de măritat !

În după-amiază zilei în care se face confirmarea, locuitorii unui oraş mic umblă mereu de ocolo pînă colo, fie că intră din casă în casă să felicite, fie că circulă pe străzi ca să caşte gura, ori ca să poată căsca alţii gura la ei. La fiecare pas se opresc să salute, îşi strîng mîinile şi schimbă cîteva cuvinte prieteneşti. Copiii săracilor se prezintă în hainele de care s-au lepădat cei bogaţi şi sînt prezentaţi acestora ca să-şi exprime mulţumirile. Marinarii străini, cu chipiul pe o ureche, filfizonii oraşelului şi băieţii de prăvălie trec în grupuri, salutînd în toate direcţiile. Elevii imberbi de la gimnaziu, fiecare la braţ cu fratele lui de cruce, vin agale în urma celorlalţi, însufleţiţi de un spirit critic precoce. Însă de data asta le-o luase tuturor înainte leul oraşului, tînărul negustor Yngve Vold, cel mai bogat om din oraş care se întorsese tocmai din Spania şi se pregătea să preia chiar a doua zi comerţul de peşte al maică-si. Purta o pălărie de culoare deschisă pe părul de culoare tot atît de deschisă şi circula radios pe toate uliţele, astfel că tinerele fete care fuseseră confirmate erau mai-mai să-şi piardă capul.

Toată lumea îi ura bun venit, iar el stătea de vorbă cu toată lumea și rîdea. Pălăria de culoare deschisă așezată pe părul de culoare deschisă apărea peste tot și peste tot se auzea rîsul lui sonor. El fu primul om de care se lovîră Petra și maică-sa cînd coborîră strada ; și ca și cum l-ar fi lovit cu adevărat, Yngve Vold se dădu brusc înapoi cînd văzu fata. Nu o recunoscuse.

Era înaltă, nu chiar cît maică-sa, dar mai înaltă decît aproape toate celelalte fete ; era grațioasă, fină și îndrăzneată ca maică-sa, deși nu chiar ca ea, fiindcă părea un neconținut joc de culori. Pînă și tînărul negustor care venea în urma lor nu izbuti să mai atragă asupra lui privirile trecătorilor fiindcă înfățișarea celor două femei, mama și fata, era mai ciudată. Mergeau repede, fără să salute pe nimeni, pentru că, în afară de marinari, nu le saluta aproape nimeni. Dar și mai repede făcură calea întoarsă după ce aflară că Ôdegard plecase chiar atunci de acasă și că se pregătea să ia vaporul care urma să pornească peste cîteva minute. Petra, mai ales, mergea din ce în ce mai repede ; trebuia... *trebuia* să-l vadă o dată și să-i mulțumească înainte de plecare. Nu era frumos din partea lui că se desparte în felul acesta de ea !

Nu-i băga în seamă pe cei ce o priveau — nu vedea decît fumul vaporului care se înălța deasupra acoperîșurilor și i se părea că fumul acela se depărtează. Tocmai în clipa cînd ajunsese cu maică-sa la debarcader, vaporul se desprinsese de țarm și Petra, cu gîtlejul sugrumat de plîns, alergă mai departe, spre chei ; ai fi zis că mai mult sare decît merge, iar maică-sa abia se ținea după ea. Cum vaporul pierduse timp ca să facă manevra de întoarcere pentru a ieși din port, Petra mai apucă să se năpus-tească pe țarm, să se cațere pe o piatră și să-și flu-

ture batista în semn de adio. Maică-sa rămase pe chei. Petra își flutură batista, înălțându-se tot mai sus, tot mai sus. Dar nimeni nu-i răspunse.

Atunci fata nu se mai putu stăpîni și, fiindcă hohotea de plîns, trebuiă să se întoarcă acasă pe celălalt drum, cel care urca. Maică-sa o urmă fără să spună o vorbă. Petra intră în cămăruța de la mansardă pe care Gunlaug o pregătise anume pentru ea ; în ajun, dormise pentru prima oară acolo și dimineța își îmbrăcase cu bucurie rochia cea nouă, dar acum plîngea cu sughițuri și nu aruncă nici o privire în jurul ei. Nu voia să coboare ; jos erau marinari și alți clienți. Își dezbracă rochia pe care o purtase în timpul ceremoniei, se așează pe pat și rămase așa pînă noaptea tîrziu. A fi fată de măritat i se părea cea mai mare dintre nenorociri !

Capitolul IV

Într-o zi frumoasă, curînd după confirmare, Petra se duse la surorile lui Ödegaard, dar își dădu seama foarte repede că făcuse o greșeală. Pastorul nici nu se uită la ea, iar fiicele lui, amîndouă mai în vîrstă decît Ödegaard, adoptară față de ea o atitudine foarte țeapănă. Se mulțumiră să-i aducă la cunoștință pe scurt ce hotărîse fratele lor în privința ei. Dimineța trebuia să ia lecții de gospodărie într-o casă situată afară din oraș, iar după masă avea să meargă la o școală de croitorie ; va continua să dearmă, să-și ia micul dejun și să cineze acasă.

Petra se supuse acestor dispoziții și se împacă foarte bine cu îndeletnicirile ei atîta timp cît aveau

pentru ea farmecul noutății. Cu timpul, însă, și mai ales cînd veni vara, începură s-o plictisească. Altă dată, pe vremea asta, stătea ceasuri întregi în pădure și citea cărți de a căror lipsă suferea acum, după cum suferea de lipsa lui Ödegaard și a prieteniei lui. Drept urmare, își căută relații acolo unde le putea găsi. Cam în această perioadă se înscrise la școala de croitorie o fată care se numea Lise Let; adică Lise se numea într-adevăr, dar Let, nu. Let era numele unui cadet de marină care venise acasă în vacanța de Crăciun și se logodise cu ea la patinaj, pe vremea cînd era încă elevă de școală. Lise era în stare să jure pe toți sfinții că nu era adevărat și începea să plîngă de îndată ce se făcea vreo aluzie la acest episod; totuși îi rămăsese numele de Lise Let. Mica și drăgălașa Lise plîngea și rîdea des; dar fie că plîngea, fie că rîdea, capul îi era veșnic plin de povești de dragoste. Gînduri noi, gînduri ciudate și numeroase ca un roi de albine umplură curînd școala de croitorie. Era de ajuns să întindă mîna spre mosorul de ață că îndată era vorba de o cerere în căsătorie și atunci mosorul spunea da, sau te trimitea la plimbare. Acul se logodea cu ața și așa se jertfea la fiecare împunsătură pe altarul cruzimii lui; cine se împungea își golea inima de sînge; cine schimba acul era lipsit de credință. Dacă două fete șopteau între ele, însemna că au ceva cu totul deosebit să-și împărtășească; curînd își mai vorbeau în șoptă încă două și apoi alte două; fiecare-și avea confidenta, și în jurul lor mii de taine pluteau în aer. Era de nesuferit.

Într-o după masă, spre amurg, în timp ce afară cădea o ploaie foarte fină — care de fapt se cheamă burniță — Petra ieșise în pragul casei lor cu o broboadă mare pe cap și se uita spre coridorul unde un marinar tînăr fluiera un vals.

— Ascultă, Gunnar, n-ai vrea să facem o plimbare ?

— Bine, dar plouă.

— Aș ! Un fleac de ploaie !

Plecară împreună și ajunseră pînă sus, la o căsuță de pe deal.

— Cumpără-mi niște prăjituri cu frișcă, vrei ?

— Totdeauna vrei prăjituri !

— Din acelea cu frișcă !

Marinarul se duse și-i cumpără cîteva. Petra scoaste o mînă de sub broboadă, luă prăjiturile și porni mai departe mîncînd. Cînd ajunseră sus, deasupra orașului, îi întinse și lui o prăjitură și spuse :

— Știi, Gunnar, noi doi ne-am plăcut totdeauna ; totdeauna mi s-a părut că ești mai altfel decît ceilalți băieți. Nu crezi ? Da, zău, Gunnar ! Acum ai ajuns ajutor de cîrmaci și curînd ai să fii căpitan pe vasul tău. Cred că ar trebui să te logodești... Ce-i cu tine ? Nu vrei o prăjitură ?

— Mulțumesc. Mai bine mestec tutun.

— Ei, ce ai de spus ?

— Păi, nu-i nici o grabă !

— Nici o grabă ? Dar poimîine pleci iar.

— Desigur... Dar pe urmă mă întorc.

— Nu prea cred ca după aceea să mai am *eu* timp. Cine știe unde o să fiu !

— Va să zică să mă logodesc cu tine ?

— Cred și eu. Cu cine alta ? Tare ești prost, zău așa, de aceea ai rămas marinar.

— Nu-mi pare rău ! E grozav să fii marinar.

— Firește, fiindcă maică-ta are un vas. Ei, ce părere ai ? Tare mai ești greu de cap !

— Ce părere să am ?

— Ce părere să ai ? ! Ha-ha-ha !... Te pome-nești că nu mă vrei ? Ia spune ?

— Doamne, Petra! Lucrul ăsta îl știi singură foarte bine. Numai că... nu cred că cineva poate să se bizuie pe tine.

— Ba da, Gunnar, ba da! Îți sînt foarte, foarte credincioasă.

Gunnar se opri o clipă.

— Stai să mă uit la tine, Petra.

— De ce ?

— Vreau să te văd dacă vorbești serios.

— Crezi, poate, că spun prostii ?

Și Petra își împinse furioasă broboada spre ceafă.

— Bine, Petra, dacă e chiar așa, dă-mi o sărutare. Cel puțin să știu despre ce-i vorba.

— Ești nebun ?

Fata își înnodă la loc broboada și porni mai departe.

— Așteaptă puțin, Petra! Nu m-ai înțeles. Dacă sîntem într-adevăr niște îndrăgostiți...

— Ei, prostii !

— Ascultă-mă, că doar oi fi știind eu ce se obișnuiește, nu-i așa ? Am de douăzeci de ori mai multă experiență de viață ca tine. Gîndește-te numai cîte lucruri am văzut.

— Aș ! Ai văzut cum vede orice nătărău și acum tot ca un nătărău trîncănești.

— Zău ? Atunci dă-mi voie să te întreb cam ce înțelegi tu prin a fi îndrăgostit ? Ia spune ? N-oi fi crezînd că asta înseamnă să urcăm și să coborîm în goană dealul unul după altul.

— Nu, desigur ! răspunse ea rîzînd și se opri. Ascultă ! Să stăm să ne tragem puțin răsufierea — uf ! — și în timpul ăsta am să-ți spun cum se poartă doi îndrăgostiți. Cît timp mai rămîi în oraș, trebuie să mă aștepți în fiecare seară în fața școlii

de croitorie și pe urmă să mă petreci pînă-n ușa casei și, oriunde am să mă duc, tu să aștepti în stradă pînă mă întorc. Cînd ai să pleci, trebuie să-mi scrii, să-mi cumperi lucruri drăguțe și să mi le trimiți. Stai, să nu uit : trebuie să ne dăruim niște inele, unul pe care să fie scris numele meu și altul pe care să fie scris numele tău, apoi vîrsta și data ; dar, cum eu n-am bani, trebuie să le cumperi tu pe amîndouă.

— Bine, așa am să fac, dar...

— Ce tot dai zor cu dar ?

— Dumnezeu! am vrut doar să spun că pentru asta... trebuie să am măsura degetului tău.

— Bine ! Ți-o dau numaidecît.

Petra rupse un fir de iarbă, luă măsura, apoi mușcă din el.

— Uite ! ai grijă să nu-l arunci.

Gunnar puse firul de iarbă într-o hîrtie și hîrtia într-un carnet ; Petra îl urîmări cu privirea pînă cînd carnetul se află din nou la loc sigur.

— Așa, acum să plecăm. M-am săturat să mă tot învîrtesc pe aici.

— Ascultă, Petra, eu cred că toată povestea asta e cam... sărăcuță.

— Bine, dacă nu vrei, băiete, mie mi-e totuna !

— Ba vreau, cum să nu ! Eu la asta m-am gîndit ; dar n-am voie nici măcar să-ți iau mîna ?

— La ce bun ?

— Ca să fiu sigur că ne-am logodit cu adevărat.

— Ce prostie ! Crezi că ești mai sigur de asta dacă apuci o mîna ? De fapt... n-ai decît, poftim ! A, nu, băiete, fă bine și n-o strînge !

Își ascunse din nou degetele sub broboadă, dar deodată o ridică cu amîndouă mîinile, descoperindu-și tot obrazul :

— Nu cumva să povestești cuiva, Gunnar, că am să spun că nu-i adevărat. Da, da, să știi!

Izbucni în râs și o luă la fugă în jos. După un timp se opri și spuse :

— Mîine sînt la lecția de croitorie pînă la nouă seara. Poți să mă aștepți în spatele grădinii. Ai auzit ?

— Bine.

— Așa ! Acum pleacă !

— Nu vrei să-mi dai mîna nici măcar la despărțire ?

— Nu înțeleg de ce mă tot plictisești cu mîna asta ! Nu, acum chiar nu ți-o dau. Adio ! și Petra o luă la goană.

În seara următoare, fata potrivi lucrurile în așa fel încît fu ultima care plecă de la școală. Era aproape zece cînd ieși, dar cînd ajunse în poarta grădinii — nici urmă de Gunnar. Era pregătită pentru orice ghinion, dar la așa ceva nu se așteptase. Jignirea era atît de mare încît începu să-l aștepte ea, numai ca să-i poată trage o prafătură bună cînd va veni. De altfel, avea cu ce să se distreze în timp ce se plimba încoace și încolo în spatele grădinii. Asociația corală a negustorilor își începuse tocmai repetiția într-o casă vecină ale cărei ferestre erau deschise. În aerul blînd al înserării sunetele unui cîntec spaniol îi ispitiră gîndurile pînă cînd se simți transportată ea însăși în Spania și se închipui ascultînd de sus, de pe un balcon, cîntece de slavă închinat e. Toate dorurile i se îndreptară spre Spania. În fiecare vară, vapoare spaniole vopsite în culori închise așteptau în port, cîntece spaniole răsunau pe ulițe, iar în camera lui Ôdegaard nenumărate imagini frumoase din Spania atîrnau pe pereți. Cine știe, poate că în clipa aceea

el se afla chiar acolo, poate că era cu gîndul la ea ! Deodată, însă, Petra se întoarse la realitate, fiindcă îndărătul unui măr îl zări pe Gunnar apropiindu-se, în sfîrșit, în goană ; porni repede spre el — dar văzu că nici măcar nu era Gunnar, ci ăla care se întorsese din Spania, ăla cu pălăria de culoare deschisă și cu părul de culoare tot atît de deschisă.

— Ha-ha-ha ! rîse tînărul cu rîsul lui luminos. Se vede că m-ați luat drept altcineva !

Petra tăgădui grăbită și cu multă însuflețire, apoi plecă în goană, turbată de furie. Băiatul fugi după ea și, în timp ce alerga, nu înceta să-i vorbească foarte repede și cu un ușor accent, caracteristic multora dintre cei obișnuiți să vorbească mai multe limbi :

— Stai că vin și eu. Sînt un alergător excelent ! Nu-ți ajută la nimic să fugi... trebuie să-ți vorbesc. Te aștept aici de opt seri !

— De opt seri ?

— Da, de opt seri. Ha-ha-ha ! Și te-aș mai aștepta bucuros alte opt fiindcă noi doi parc-am fi făcuți unul pentru altul, nu-i așa ? Nu-ți ajută la nimic fuga. Nu te las să pleci, acum ai obosit, văd eu !

— Nu, n-am obosit !

— Ba da !

— Ba nu !

— Ba da !... Dacă nu ești obosită spune ceva.

— Ha-ha-ha !

— Ha-ha-ha ! Asta nu înseamnă că ai spus ceva.

Apoi se opriră amîndoi. Cîteva vorbe rostite repede, jumătate în glumă, jumătate în serios, plutiră între ei, după care el începu să cînte un imn închinat Spaniei și imaginile se perindară una după alta. În cele din urmă tînărul se porni să ocărasească locurile mizere în care se aflau. Petra ascultase cîntecul cu ochi stră-

lucitori, dar restul spuselor sale trecură ca un zumzet pe lângă urechea ei, în timp ce privirile i se plimbau pe lanțul de aur care se încolăcea de două ori în jurul gâtului lui Yngve.

— Da, spuse el repede și trase afară capătul lanțului, de care atârna o cruce, vezi, mi-am pus azi lanțul ăsta ca să-l arăt celor din societatea corală ; e din Spania. Am să-ți spun povestea lui. Și începu să istorisească : Când eram în sudul Spaniei m-am dus o dată la un concurs de tragere la țintă și am luat drept premiu lanțul ăsta. Când mi l-au înmînat mi-au spus următoarele : „Du în Norvegia acest lanț și oferă-l în semn de respectuos omagiu din partea cavalerilor spanioli celei mai frumoase femei din patria dumitale“. Au urmat ovații și sunet de fanfare, am văzut steaguri fluturînd, cavaleri bătînd din palme și am primit premiul.

— Doamne, că minunat ! strigă Petra.

În fața ochilor vedea serbarea strălucitoare cu culori și cîntece spaniole. În lumina amurgului, sub bolți de viță-de-vie, spanioli cu piele arămie își trimiteau g ndurile spre cea mai frumoasă femeie din țara zăpezilor. Deși era un închipuit, un fanfaron ciudat, Yngve Vold era un băiat de treabă. Stătea l ng   a și povestea mai departe. Fiecare nouă imagine  facea să sporească dorul Petrei care, transportată în țara aceea a minunilor, începu să fredoneze cîntecul spaniol auzit adineauri și, treptat, picioarele ei porniră să se miște în tact.

— Cum ? Știi să dansezi dansuri spaniole ? exclamă el.

— Da, fredon  ea în ritmul dansului și începu să plesnească din degete ca să imite sunetul castanietelor ; aș -i văzuse dans nd pe marinarii spanioli.

— Dumitale  i se cuvine premiul cavalerilor spanioli ! strigă el, cuprins parcă de flăcările unui g nd

luminos. Ești cea mai frumoasă femeie pe care am văzut-o vreodată.

Și mai înainte ca Petra să fi priceput ce voia să spună, își scoase lanțul de aur din jurul gâtului și-l încolăci cu îndemânare de câteva ori în jurul gâtului ei. Când își reveni în fire, pe chipul Petrei se revărsase roșeața întunecată a rușinii și ochii îi erau plini de lacrimi astfel încît, de data asta, fu rîndul băiatului, care trecea din uimire în uimire, să se simtă adînc rușinat de ceea ce făcuse. Nu știa ce anume vrea, simțea doar că trebuie să plece și se depărtă în grabă.

Se făcuse miezul nopții și Petra ședea încă în fața ferestrei deschise a odăitei de la mansardă, cu lanțul în mînă. Noaptea de sfîrșit de vară plutea blîndă peste oraș, peste fiord și peste munții din depărtare. De pe stradă auzi iar răsunînd melodia cîntecului spaniol; societatea corală îl petrecuse pînă acasă pe Yngve Vold. Petra deslușea fiecare cuvînt: era vorba de o coroană frumoasă. Numai două voci cîntau cuvintele, celelalte fredonau acompaniamentul la gitară.

„Ia coroana, iată,-i pentru tine ;

Ia-o și gîndește-te la mine !

Verdele de duioșie

Pentru cea mai dragă mie ;

Boboc gingaș — tot, ispită —

Pentru cea mai mult iubită ;

Floare splendidă, cu miere,

Pentru cea mai în putere ;

Tulpinițe rare-n pași

Pentru-un smoc de îngerăș.

Ia coroana, șcumpo,-i pentru tine ;

Ia coroana, scumpo,-i pentru tine ;

Cînd deschise ochii a doua zi dimineată, era ca și cum s-ar fi întors dintr-o pădure plină de soare, unde

toți copacii păreau o ploaie de aur și unde pretutindeni atîneau flori viu colorate, care o atingeau ușor cînd trecea pe sub ele. Își aminti de lanțul de aur, îl luă și-l prinse deasupra cămășii. Apoi așternu o broboadă neagră peste cămașă și scoase lanțul afară, fiindcă pe negru ieșea mai bine la iveală. Ședea dreaptă în pat și se uita într-o oglindă mică de mînă ; oare era într-adevăr atît de frumoasă ? Se dădu jos ca să-și împletească părul și ca să se privească din nou în oglindă, dar în clipa aceea își aminti de maică-sa care nu știa încă nimic despre ce se întîmplase și se grăbi să termine cu îmbrăcatul ca să coboare și să-i povestească. Cînd fu gata și vru să-și prindă lanțul în jurul gîtului se întrebă deodată ce avea să spună maică-sa, ce avea să spună lumea în general și ce putea ea să răspundă cînd va fi întrebată de unde are lanțul acela prețios. Era o întrebare foarte firească și tocmai de aceea o apăsă greu, tot mai greu pe inimă pînă cînd, în cele din urmă, luă o cutiuță, puse lanțul în ea, ascunse cutia în buzunar... și, pentru prima oară în viață, simți că e săracă.

În dimineța aceea nu se duse la cursul de croitorie. Se îndreptă spre locul unde primise darul și de unde vedea tot orașul așternut la picioarele ei ; se așeză cu lanțul în mînă, avînd sentimentul că l-ar fi furat.

Seara îl așteptă pe Yngve Vold în spatele grădinii ; întîrzie mai mult decît în ajun cînd îl așteptase pe Gunnar, fiindcă voia să-i dea lanțul înapoi. Dar vasul cu care trebuia să plece Gunnar ridicase pe neașteptate ancora în ziua precedentă „fiindcă i se oferise prilejul de a lua în imediată apropiere o încărcătură foarte avantajoasă“, iar Yngve Vold, proprietarul vasului, fusese nevoit să plece și el pentru aceleași afaceri. Cum mai avea de rezolvat și alte treburi, lipsi trei săptămîni.

În aceste trei săptămîni, lanțul călători pe rînd din buzunarul Petrei în sertarul scrinului și de acolo într-un plic, care fu strecurat într-o cutie secretă. Petra însăși trecuse de la o primă descoperire unilitoare la altele. Pentru prima oară își dădu seama de distanța care o despărțea de doamnele distinse din oraș. Acestea ar fi putut purta lanțul fără ca cineva să le întrebe de unde și cum îl căpătaseră. Dar unei doamne de acest fel, Yngve Vold nici n-ar fi îndrăznit să i-l dăruiască fără să-i ofere în același timp și mîna sa ; așa îndrăznise să se poarte numai față de ea, Fata pescarului. Dacă voise să-i dea ceva, de ce nu era un lucru de care să se poată folosi ? Dar el ținea ca umiliința ei să fie cu atît mai mare, de asta-i dăduse un lucru pe care nu-l putea purta. Povestea cu „fata cea mai frumoasă“ era, firește, o născocire : fiindcă, dacă ar fi vrut să-i dăruiască lanțul pentru acest motiv, n-ar fi venit pe ascuns, ocrotit de întuneric. Mînia și rușinea își croiau drum tot mai adînc în sufletul ei, cu atît mai adînc cu cît se dezvățase de mult să se destăinuiască cuiva. Nu-i de mirare că la primul prilej cînd îl întîlni din nou pe omul acela, în jurul căruia se învîrteau gîndurile ei pline de revoltă și de rușine, Petra se înroși atît de tare, încît el dădu probabil o interpretare greșită acestui fapt și atunci — tocmai fiindcă simțea asta — roșeața ei se accentuă și mai mult. Alergă repede acasă, smulse lanțul din ascunzătoare și, deși era încă ziua în amiază mare, se așeză în locul acela care domina orașul și-l așteptă. Da, acum avea să i-l dea înapoi !

Era sigură că Yngve Vold va veni ; fiindcă și el se înroșise văzînd-o și, de altfel, fusese mereu plecat pînă atunci. Curînd, tocmai aceste gînduri începură să vorbească în favoarea lui. Dacă i-ar fi fost indiferentă, tînărul nu s-ar fi înroșit așa de tare. Dacă

s-ar fi întors mai demult în oraș, ar fi venit chiar de atunci în locul acela.

Seara se lăsa treptat ; în ultimele trei luni, zilele se scurtaseră mult. Dar o dată cu căderea întinerii, gândurile noastre se schimbă. Petra își alegea un loc chiar deasupra drumului, printre arbori, de unde putea să vadă fără să fie văzută. Mai trecu un timp și Vold tot nu venea ; sentimente ce se băteau cap în cap se trezeau iar în sufletul ei ; ciulea urechile, cuprinsă când de mînie, când de teamă. Ascultă pașii fiecărui trecător, îi ascultă îndelung, mai înainte de a-l vedea. Dar nu era el. Fiecare pasăre, aproape adormită, care se furișa printre ramuri o speria, atît de mare era încordarea cu care asculta. Orice zgomot ce venea dinspre oraș, orice chemare o amăgea. Un vas mare arunca ancora în sunetele unui cîntec marinăresc ; vasul trebuia să fie remorcat afară din port încă în noaptea aceea ca să poată profita de prima briză a dimineții. Ah, ce n-ar fi dat să poată pleca și ea pe marea cea largă, să plece unde o chema dorul ! Cîntecul marinarilor devenea propriul ei cîntec, smuciturile sonore ale scripetelui o trăgeau în sus — dar pentru ce ? și încotro ? În clipa aceea, pălăria de culoare deschisă se ivi în mijlocul drumului, drept în fața ei ! Petra sări în picioare, o luă la fugă și în timp ce fugea îi trecu prin minte că nu făcea bine. Era o greșeală pe care o săvîrșea după altă greșeală. Se opri. Cînd Vold se apropie printre copaci de locul unde se afla ea, Petra respira zgomotos, astfel că el îi putea auzi fiecare răsufletare și, după cum îl atrăsese prima dată prin voioșia ei, acum îi stăpînea prin teama ce i se citea pe față. Yngve Vold păru foarte încurcat, zăpăcit chiar. Șopti :

— Nu-ți fie teamă !

Vedea cum tremură. Vrînd să-i inspire încredere, o apucă de mîină cu hotărîre ; dar la prima atingere

a degetelor lui, Petra sări în sus de parc-ar fi ars-o o flacăra și se făcu iar nevăzută, în timp ce el rămase nemișcat.

Petra nu alergă prea departe fiindcă-și pierduse respirația. Simțea în tîmple lovituri de ciocan și o mare fierbințeală; își apăsă cu mîna pieptul care părea gata să se spargă și rămase la pîndă. Auzi pași în iarbă și un foșnet în frunziș. Vold venea, venea drept spre ea — o zărise — nu, n-o zărise! Ba da, o zărise totuși... Nu, trece mai departe! Petra nu se temea — nu, nu se temea; era numai foarte tulburată și cînd se simți, în sfîrșit, în siguranță, încordarea ei dispăru, dar o dată cu ea și energia, astfel că se prăbuși sleită și frîntă de oboseală.

Abia după multă vreme se ridică și începu să coboare, oprindu-se din cînd în cînd, apoi pornind iar mai departe de parcă n-ar fi avut nici o țintă. Cînd ajunse pe șosea, Yngve se așezase și o aștepta cu răbdare. Se ridică în picioare, dar fata nu-l văzu; mergea înainte ca prin ceață, fără să spună o vorbă, fără să facă o mișcare; se mulțumi să-și ducă mîinile la ochi și să plîngă.

Lucrul acesta îl zgudui atît de tare pe Yngve Vold, încît el, care era atît de vorbăreț, nu izbuti să lege două cuvinte. Spuse, în sfîrșit, cu o hotărîre ciudată:

— Chiar azi am să vorbesc cu maică-mea, mîine totul trebuie să fie terminat. Peste cîteva zile ai să pleci în străinătate și după aceea ai să fii nevasta mea.

Așteptă un răspuns, așteptă ca Petra să-și ridice măcar ochii asupra lui, dar ea nu-l privi. Yngve tăl-măci cum se pricepu această atitudine:

— Nu răspunzi? Nu poți să răspunzi? Bun! Las' pe mine! de azi înainte ești a mea. Noapte bună! Apoi plecă.

Petra rămase în urmă, învăluită parcă în ceață. O teamă ușoară încerca să risipească această ceață, dar se strînse din nou în jurul ei.

Deși Yngve Vold îi dominase cu desăvîrșire gîndurile în cursul ultimelor trei săptămîni, dintr-o dată, datorită unei schimbări subite, Petra se simți dispusă să considere că această nouă minune făcea parte dintr-un nou șir de întîmplări fantastice. Vold era omul cel mai bogat și cobora din cea mai veche familie din oraș, totuși nu ținea seamă de nimic și voia s-o ridice pînă la el ! Lucrul acesta se deosebea în mod atît de surprinzător de tot ce gîndise ea în răstimpul acela lung de suferință și de indignare, încît numai atît i-ar fi ajuns ca s-o facă fericită. Dar fericirea ei sporea pe măsură ce-și dădea seama mai bine în amănunt de noua, de strălucita ei situație. Se vedea pe picior de egalitate cu toată lumea, în stare să-și realizeze dorințe nelămurite. Cel mai grozov lucru va fi clipa cînd, de ziua nunții ei, vasul cel mare al lui Yngve Vold va juca în port rolul de vas-amiral ; îl vedea primind tînăra pereche pe bord, în bubuitul salvelor de onoare și în zgomotul focurilor de artificii, apoi ducînd-o în Spania unde strălucea soarele nupțial.

Cînd se trezi a doua zi de dimineată, servitoarea intră în camera ei și-i spuse că era unsprezece și jumătate. Petra era flămîndă ; mîncă, mîncă mult ; o durea capul, era moartă de oboseală, așa că se culcă iar și adormi. Cînd se trezi din nou pe la trei după-masă, se simțea mai bine. Maică-sa veni în camera ei și-și dădu cu părerea că somnul o scăpase de cine știe ce boală, că și ei i se întîmpla totdeauna la fel. Dar acum trebuie să se dea jos din pat, era timpul să meargă la lecția de croitorie. Petra se așeză pe marginea patului și-și sprijini capul pe brăț ; fără

să-și ridice privirea, îi spuse maică-si că nu se mai duce la orele de croitorie.

„Se vede că mai are puțină fierbințeală!“ gîndi maică-sa și coborî să caute un pachet și o scrisoare pe care le adusese adineaori un elev marinar.

Va să zică îi și trimitea daruri! Petra, care se întinsese iar în pat, sări în sus și, îndată ce rămase singură, desfăcu mai întii pachetul cu gesturi ușor sărbătorești. În el găsi o pereche de cizmulite de damă de la Paris. Ușor dezamăgită, vru să le pună deoparte, cînd observă că în vîrf erau tari la pipăit. Virî mîna înăuntru și scoase dintr-una un pachetel învelit în hîrtie de mătase : era o brățară de aur ! și din cealaltă un alt pachetel, înfășurat cu aceeași grijă, în care găsi o pereche de mănuși de la Paris. Din mănușa dreaptă mai scoase un alt ghemotoc de hîrtie, care conținea două inele strălucitoare de aur. „Atît de repede!“ gîndi Petra. Inima ei bătea ; se uită la inscripția din interiorul inelelor, pe unul citi într-adevăr : „Petra“, împreună cu vîrsta și cu data, iar pe celălalt citi... „Gunnar“. Fata păli, aruncă inelele și pachetul pe jos de parcă i-ar fi ars degetele și deschise scrisoarea care era datată din Calais și suna așa :

„Scumpă Petra !

După ce am sosit aici, între 51° și 54° latitudine, cu vînt favorabil și după aceea tot drumul pînă în port l-am făcut cu un vînt tăios și puternic, ceea ce e un lucru neobișnuit chiar pentru case mai bune decît al nostru care e o corabie falnică cu pînze. Dar află că m-am gîndit tot timpul la tine și la cele ce s-au petrecut între noi și m-am necăjit că n-am putut să-mi iau rămas bun de la tine ca lumea și din cauza asta am urcat supărat pe bord, dar de atunci nu te-am uitat niciodată decît doar din cînd în cînd, fiindcă viața unui marinar e grea. Dar acum sîntem aici și mi-am cheltuit toată

solda ca să-ți trimit daruri așa cum mi-ai spus și de asemenea banii pe care mi i-a dat mama, așa că acum nu mai am nici o para. Dar îndată ce capăt concediu vin la tine tot atât de repede cum au venit și darurile; căci atîta timp cît e ceva tănuît, nu poți fi niciodată sigur de alții, și mai ales de băieți, cum sînt cei care se vîntură cu diuimul. Dar eu creau să fii sigur și nimeni să nu-și găsească nici o scuză, ci să știe că trebuie să se ferească de mine. E drept că ai fi putut pune mîna pe un băiat mai bun decît mine pentru că tu poți alege pe cine vrei. Dar să știi că niciodată n-ai să găsești unul mai credincios și credincios să știi că sînt. Acum am să închei fiindcă am umplut două coli de hîrtie și literele mele se fac din ce în ce mai mari; cel mai cumplit lucru pentru mine e să scriu scrisori; totuși am să scriu, dacă asta-i voia ta. Și acum, în încheiere, vreau să-ți spun că eu am luat-o în serios: pentru că dacă nu-i serios, înseamnă că a fost un păcat mare și poate să-i împingă pe mulți în păcat.

Gunnar Ask

cîrmaci secund pe bricul «Constituția norvegiană»

O teamă violentă puse stăpînire pe ea; într-o clipită se dădu jos din pat și se îmbrăcă. Simțea nevoia să iasă în aer liber de parcă afară ar fi putut găsi vreo povață. Totul devenise deodată nelămurit, nesigur și prevestitor de primejdii. Cu cît se adîncea mai mult în gînduri, cu atît gîndurile acestea se învîlmășeau mai tare. Cineva trebuia s-o descurce, altfel n-o putea scoate la capăt. Dar cui să se destăinuiască? Nu cunoștea decît o singură ființă: maică-sa. Cînd, după o îndelungată luptă interioară, se pomeni în fața ei în bucătărie, îngrozită și gata să izbucnească în plîns, dar ferm hotărîtă să-i arate deplină încredere ca să primească ajutor deplin din partea ei, maică-sa îi spuse fără să se întoarcă spre

ea, și deci fără să bage de seamă expresia de pe figura fiică-si :

— A fost adineauri pe aici... s-a întors în oraș.

— Cine ? șopti Petra și căută ceva de care să se sprijine.

Dacă Gunnar se întorsese într-adevăr, atunci toate speranțele ei erau la pământ. Îl cunoștea : era greoi și blajin, dar când se înfuria, devenea ca turbat.

— Să te duci numaidecît acolo, așa a zis.

— Să mă duc acolo ? repetă Petra tremurînd, spunîndu-și că probabil Vold îi destăinuise maică-si totul și se întrebă ce avea să se întîmple acum.

— Da, la casa parohială, spuse mama.

— La casa parohială ? Dar ce, s-a întors Ödegaard ?

De data asta, maică-sa se întoarse spre ea.

— Desigur. Dar cine credeai ?

— Ödegaard !

Petra scoase un chiot și un uragan de bucurie suflă, înseninînd aerul într-o clipită.

— S-a întors Ödegaard, s-a întors Ödegaard ! Dumnezeu, s-a întors !

Intr-o clipită, Petra se repezi afară pe ușă și începu să urce muntele. Alerga ca o furtună, rîzînd și țipînd. Dacă el n-ar fi plecat, nu s-ar fi întîmplat toată nenorocirea. Alături de el se simțea la adăpost. Singură amintirea trăsăturilor lui nobile și senine, a glasului blînd sau chiar numai a camerelor lui liniștite și pline de tablouri, singură această amintire o ajuta să reintre într-un ritm mai liniștit și să-și recapete siguranța. Încetini pasul și se reculese. Orașul și cîmpul străluceau în seara de toamnă care se lăsa ; fiordul mai ales era scăldat într-o lumină minunată ; dincolo, în strîmtoarea Sund, se încolăcea

în depărtare ultima pală de fum ce se ridica deasupra vasului care-l adusese pe Ödegaard. Ah, singura certitudine de a-l ști din nou înapoi îi dădea bună-tate, sănătate, tărie ! Se rugă lui Dumnezeu să-i ajute ca Ödegaard să nu mai plece niciodată de lângă ea. Și chiar în clipa în care se simți înălțată de această speranță îl zări venind spre ea. Își închi-puise pe drum că va veni spre el și-i ieșise în întâmpinare. Lucrul acesta o mișcă ; se rezezi înaintea lui, îi apucă amîndouă mîinile și i le sărută. Ödegaard păru încurcat. Văzînd că cineva venea de departe, în urma lor, o trase din drum și o duse sub copaci. Îi ținea mîinile într-ale lui și Petra se mulțumea să repete mereu :

— Ce bine că v-ați întors ! Nici nu-mi vine a crede că sînteți chiar dumneavoastră ! Să nu mai plecați niciodată, să nu mă mai părăsiți niciodată, vă rog, să nu mă mai părăsiți !

Din ochi îi țîșniră lacrimi. Ödegaard îi trase cu blîndețe capul spre el, de parc-ar fi vrut să-i ascundă plînsul și s-o liniștească. El însuși avea nevoie s-o vadă mai liniștită. Dar fata se lipi de el ca o pasăre sub o aripă ce s-ar fi întins asupra ei și nu mai vru să se depărteze. Copleșit de această încredere, Ödegaard o cuprinse cu brațul, ca și cum i-ar fi oferit sprijinul pe care-l căuta ; dar îndată ce simți acest lucru, Petra își ridică spre el obrazul scîldat în lacrimi, ochii lor se întîlniră și tot ce se poate transmite într-o privire, cînd remușcarea e întîmpinată cu dragoste și recunoștința cu bucurie, cînd sufletul care consimte întîlnește un consimțămînt asemănător, toate licărîră pe rînd, ca fulgerul. Ödegaard îi luă capul între amîndouă mîinile și-i apăsă buzele cu ale sale. Își pierduse mama de timpuriu ; pentru

primă dată în viață săruta pe cineva, lucru care i se întâmpla și Petrei pentru întâia oară. Nici unul dintre ei nu izbutea să se dezlipească de celălalt și când aceasta se întâmplă, în sfârșit, se aruncară numaidecît din nou unul în brațele celuilalt. Ôdegaard tremura, dar Petra era strălucitoare și fierbinte; îi încolăci gîtul cu brațele și se atîrnă de el ca un copil. Se așezară și ea putu să-i atingă mîinile, părul, acul de cravată, cravata, pe care le privise pînă atunci numai cu respect și de la distanță; apoi el o rugă să-i spună „tu“ și nu „dumneavoastră“; Petra refuză și el începu să-i povestească cît de mult îmbogățise ea, din prima clipă, biata lui viață, cît de mult se luptase ca să n-o atragă, nevrînd să-și ia plata în felul acesta. Dar își dădu seama curînd că Petra era incapabilă să priceapă un singur cuvînt din tot ce-i spunea și că nici el nu mai descoperea vreun semn în aceste cuvinte, apoi se declară gata să vină imediat cu el și se văzu nevoit s-o roage rîzînd să mai aștepte cîteva zile pentru că după aceea vor pleca amîndoi, departe-departede locurile acestea... Atunci, așa cum ședeau acolo, printre copaci, avînd în față strălucirea apusului ce se revărsa peste fiord și peste vîrfurile munților, în timp ce de departe se auzea sunînd un corn de vînătoare, simțiră amîndoi același lucru, și rostiră împreună: asta înseamnă fericire.

*„Dulceața primei întîlniri de-altminteri
E ca un cîntec plutitor pe ape,
Ca ultimele soarelui aprinderi,
E ca pe cîmpul verde-un cînt, și-s ca pe
Alt cîmp, pustiu, un glas de corn, acele —
Acele grăitoare clipe-n care-o
Minune tot amestecă-ntre ele
Natura cu povestea noastră mare.“*

În dimineța zilei următoare, Petra rămase în odăița ei numai în cămașă și nu izbuti toată ziua să se îmbrace ca lumea. Ori de cîte ori încerca, brațele îi cădeau la loc în poală. Gîndurile i se încovoiau cum se încovoiaie pe cîmp spicele coapte sau clopoțelii. Liniște, siguranță și vedenii rătăcitoare pluteau peste castelele luminoase în care locuia. Retrăia mereu întîlnirea din ajun cu fiecare vorbă rostită, fiecare privire, fiecare strîngere de mînă, fiecare sărutare. Ar fi vrut să-și reprezinte din nou întreaga desfășurare a acestei întîlniri pînă în momentul despărțirii, dar niciodată nu izbutea s-o ducă la bun sfîrșit. Căci fiecare amintire izolată asfințea într-o visare albastră și toate visele se întorceau cu o nouă făgăduință. Și oricît de dulce ar fi fost această făgăduință, Petra trebuia s-o gonească pentru a relua firul amintirii acolo unde-i scăpase ; dar abia îl găsea că se pierdea din nou în splendoarea faptelor trăite.

Văzînd că nu coboară, maică-sa își spuse că o dată cu întoarcerea lui Ödegaard Petra reîncepuse probabil să învețe. Îi trimise de mîncare ca să poată rămîne toată ziua liniștită în camera ei. Fata nu se dăduse jos din pat decît spre seară și începu să se pregătească. Pornea în întîmpinarea dragostei ! Se împodobi cu tot ce avea mai frumos, își puse rochia de confirmare, care nu era grozavă, dar abia azi își dădea seama de asta ; fiecare piesă de îmbrăcăminte arăta cît de urîță era cealaltă ; adună laolaltă pe cele ce se potriveau, dar nici toate la un loc nu i se păreau drăguțe. Ce n-ar fi dat să fie fata cea mai frumoasă într-o astfel de zi ! În clipa aceea urcă în ea o amintire pe care o alungă cu o mișcare a mîinii ; nu, nimic îngrijorător nu trebuia să se apropie

acum de ea ! Se mișca lin și cu gesturi liniștite făcu ordine în odăiță fiindcă nu sosise încă momentul. Deschise fereastra și privi afară : nori roșii, fierbinți erau așternuți peste munți, dar un curent de aer răcoritor adia aducînd solia pădurii apropiate : „Vin, vin !“ Se mai duse o dată la oglindă ca să salute fericirea ei de logodnică.

În clipa aceea auzi jos, în camera maică-si, vocea lui Ôdegaard și mai auzi că era îndrumat spre camera ei. Venea s-o ia cu el ! O bucurie plină de pudoare se aprinse în ea ; privi în jur ca să vadă dacă totul era în ordine pentru primirea lui, apoi se îndreptă spre ușă.

— Intră ! răspunse ea cu glas scăzut cînd îl auzi ciocănind încet și se dădu cu cîțiva pași înapoi.

În dimineța aceleiași zile, cînd Ôdegaard sunase ca să ceară cafeaua, fusese anunțat că negustorul Yngve Vold îl căutase de două ori. Obligația de a arăta interes tocmai într-un astfel de moment față de pretențiile unui străin, îl indispușe ; dar cînd cineva te caută dis-de-dimineță, înseamnă că are păsuri serioase. De fapt, Ôdegaard era îmbrăcat sumar cînd Yngve Vold intră în camera lui.

— Sînt sigur că vă mirați, nu-i așa ? Și eu mă mir. Bună dimineța !

Se salutară și Vold își scoase pălăria de culoare deschisă.

— Dar tîrziu mai dormiți ! V-am căutat de două ori pînă acum. Am ceva de seamă pe inimă, trebuie să vă vorbesc.

— Poftim, luați loc !

Și Ôdegaard se instalează și el într-un fotoliu.

— Mulțumesc, mulțumesc foarte mult ! Prefer să mă plimb prin cameră. Nu pot să șed — sînt prea tulburat. De alaltăieri parcă mi-aș fi ieșit din minți...

parc-aş fi nebun, nici mai mult, nici mai puţin. Şi numai dumneavoastră sînteţi de vină!

— Eu ?

— Da, dumneavoastră ! Fiindcă pe fată, dumneavoastră aţi scos-o la lumină. Nimeni nu s-ar fi gîndit la ea, nimeni n-ar fi băgat-o în seamă dacă n-aţi fi fost dumneavoastră. Dar acum... n-am văzut de cînd sînt aşa ceva... ceva nemaipomenit. Niciodată — să nu mă mişc de aici dacă am mai văzut aşa ceva... Ştiţi doar ! Dată-n draci, cu părul acela creţ, straşnică e, nu ? Nu mai am linişte ! M-a vrăjit ! Unde mă duc, unde mă-ntorc... peste tot îmi iese în cale. Am plecat la drum, am venit înapoi — dar n-a fost chip, zău. La început nici nu ştiam cine e... îi spuneau „Fata pescarului“. Spaniola, ȝiganca, vrăjitoarea — i s-ar fi potrivit mai bine ! Un foc... Ochii, sînul, părul ?... Sclipeşte, aruncă scînteii, dansează, rîde, cîntă, roşeşte — îndrăcită muiere ! Am alergat după ea, înţelegeţi ! colo sus în pădure, printre copaci — era o seară liniştită. S-a oprit, m-am oprit şi eu, apoi am schimbat cîteva cuvinte, un cîntec, un dans — şi gata, i-am dat lanţul. Pe viaţa mea că o clipă mai devreme nici prin minte nu mi-ar fi trecut aşa ceva ! A doua oară tot în locul acela, iar goană ; ei îi era frică şi eu... ei da, o să vă vină a crede ?... n-a fost chip să scot o vorbuliţă, n-am îndrăznit nici măcar s-o ating ! Dar cînd s-a întors — ai să crezi aşa ceva, omule ? — am cerut-o de nevastă ! Şi o secundă mai devreme nici prin gînd nu mi-ar fi trecut aşa ceva ! Ieri m-am pus singur la încercare — am vrut să mă ȝin departe de ea — dar pe cîntea şi pe fericirea mea că sînt nebun ! Pur şi simplu *nu pot, trebuie* s-o simt aproape ! Dacă nu pun mîna pe fata asta, îmi trag un glonte în cap fără multă vorbă ! Vedeţi, aşa stau lucrurile cu mine ! Puţin îmi pasă de ce-o să spună maică-mea şi de

ce-o să spună oraşul — un cuib de zdrenţăroşi, un cuib prăpădit de ciori ! Fata trebuie s-o şteargă de aici, vedeţi, trebuie s-o şteargă şi să se ridice deasupra cuibului ăsta ! Vreau să ajungă *comme il faut*¹, să plece în străinătate, în Franţa, la Paris !... Eu plătesc totul, dumneavoastră să aranjaţi doar lucrurile. Aş putea să plec şi eu cu ea, să mă stabilesc undeva, aiurea, departe de văgăuna asta ! Dar cum rămîne cu peştele ? Aş putea lucra în altă parte fiindcă oraşul ăsta zace cufundat în somn, nu gîndeşte, nu face speculaţii, dar... cum rămîne cu peştele ? Nu ne pricepem să lucrăm cu peştele. Se plînge şi Spania de chestia asta, se plînge toată străinătatea. Lucrurile trebuie să meargă altfel, peştele trebuie altfel uscat, altfel ambalat — totul trebuie făcut altfel... Trebuie să săltăm cuibul ăsta... afacerile au nevoie de aer. Peştele are să producă milioane... Dar unde am rămas ?... A, da ! Peştele... Fata pescarului... se potriveşte ! Peşte, Fata pescarului... ha-ha-ha ! Va să zică eu plătesc şi dumneavoastră aranjaţi lucrurile. Mă-nzor cu ea şi pe urmă...

Dar mai departe nu putu să ajungă. Tot timpul cît vorbise nu se uitase la Ödegaard care sări deodată în sus palid ca un mort şi se aruncă asupra lui ţinînd o trestie flexibilă în mînă. Uimirea celui lalt fu de nedescris ; izbuti să evite primele lovituri.

— Bagă de seamă, strigă el ! Poţi să mă nimereşti !

— Foarte bine ! Am să te nimeresc. Vezi şi dumneata : asta-i o trestie, o trestie, auzi ? Şi asta se potriveşte !

Şi loviturile lui plouau pe umeri, pe braţe, pe mîini, pe faţă, unde nimereau. Celălalt alerga în jurul lui :

— Ai înnebunit, omule ? Ai turbat ? strigă el.

¹ Aşa cum trebuie (fr.).

Doar vreau să mă însor cu ea ! Auzi ? Să mă însor cu ea !

— Afară ! țipă Ödegaard, ajuns parcă la capătul puterilor.

Și blondul se repezi la ușă, apoi coborî scara în goană ca să scape de smintit. Peste puțin se afla jos, în stradă, unde începu să zbiere cerîndu-și pălăria de culoare deschisă pe care Ödegaard i-o aruncă pe fereastră. Apoi totul se liniști.

— Intră ! răspunse Petra în seara aceleiași zile și se dădu cu câțiva pași înapoi ca să-și vadă mai bine iubitul intrînd.

Dar cînd chipul lui se ivi în ușă, simți cam ce ar fi simțit dacă un șuvoi de apă înghețată s-ar fi revărsat asupra ei sau dacă o groapă i s-ar fi deschis sub picioare. Se dădu înapoi împleticindu-se și bîjbîind cu mîna ca să se sprijine de marginea patului. Gîndirea ei, care se rostogolea din abis în abis, refuza să funcționeze. În mai puțin de o secundă se prăbuși din înălțimea la care plutise logodnica fericită în străfundurile convenite celei mai mari păcătoase de pe suprafața pămîntului. Din întreaga înfățișare a lui Ödegaard se desprindea ca un bubuit ceva ce părea cuprins în următoarele cuvinte : în veșii vecilor nu va putea s-o ierte.

— Văd... că ești vinovată, șopti el abia perceptibil :

Se sprijini de ușă ținîndu-se bine de clanță, de parcă s-ar fi temut să nu se prăbușească. Vocea îi tremura și lacrimile îi șiroiau pe față, deși chipul îi rămînea perfect calm.

— Îți dai măcar seama ce ai făcut ? întrebă Ödegaard, și privirea lui o zdrobea.

Petra nu răspunse — nici măcar nu plînsese, fiindcă o sfîrșeală, o sfîrșeală totală o paraliza.

— O singură dată în viață, reluă el, mi-am dăruit inima și cel căruia o dăruisem a murit din vina mea. Nimic nu m-a ajutat să-mi revin din această durere, nimic în afară de un suflet de om care-mi aparținea cu desăvârșire și care mi se dăruia total. Sufletul acela ai fost tu — dar mi te-ai dăruit numai de formă !

Ödegaard se opri. Încercă de câteva ori, fără succes, să vorbească, apoi continuă cu o subită expresie de suferință :

— Și te-a răbdât inima să distrugi ceea ce am construit gînd cu gînd, în toți acești ani, să distrugi totul de parc-ai zdrobi un chip de lut ! Fetițo, de ce n-ai vrut să înțelegi că, datorită ție, reîncepeam să trăiesc și eu ? Acum totul s-a sfîrșit !

Ödegaard încercă să se stăpînească.

— Nu, ești prea tînără ca să înțelegi așa ceva, reluă el. Nu știi ce ai făcut... totuși, trebuie să înțelegi că m-ai *mințit*... Spune-mi ce rău ți-am făcut de ai putut să săvîrșești o faptă atît de cumplită ? Fetițo, fetițo ! Dacă cel puțin mi-ai fi spus ieri lucrul ăsta ! De ce... de ce m-ai mințit atît de îngrozitor ?

Petra îl asculta și tot ce spunea el era adevărat. Ödegaard se apropie cu pas șovăitor de un scaun de lîngă fereastră ca să se așeze și să-și poată sprijini capul de masa din apropiere. Apoi se ridică în picioare, suspină îndurerat și se așeză iar, liniștit.

— Și eu care nu sînt în stare nici măcar să-i dau un ajutor bătrîmului meu tată ! șopti el ca pentru sine. Nu pot, nu mă simt chemat pentru așa ceva. Nici pe mine n-are să mă ajute nimeni. Totul trebuie să se sfarme în mîinile mele, totul !

Nu mai putea ; capul îi căzu pe mîna dreaptă, în timp ce stînga se lăsa moale în jos. Ai fi zis că nu mai are putere să facă nici o mișcare. Rămase așa

fără să spună o vorbă. Deodată simți ceva cald pe mîna care-i atîrna în jos și tresări speriat : era răsufierea Petrei. Ingenunchease lîngă el, cu capul plecat ; își împreună mîinile și-și ridică spre el ochii cu o indescritibilă expresie ce implora îndurare. Ôdegaard se uită la ea și nici unul dintre ei nu-și întoarse privirile. Atunci el ridică mîna într-un gest de apărare, de parcă s-ar fi trezit în străfundurile lui un glas al convingerii, căruia nu voia să-i dea ascultare, apoi se plecă cu un gest impulsiv, să-și ia pălăria care căzuse pe jos și se repezi spre ușă. Dar Petra fu mai iute decît el și-i închise drumul, se aruncă la pămînt, îi înlănțui genunchii și-și cufundă privirile în privirile lui, fără să scoată un cuvînt. Ôdegaard văzu și înțelese că fata lupta pe viață și pe moarte. Atunci vechea dragoste țîșni cu putere din el : se mai uită o dată la ea cu o privire plină și dureroasă și-i mai cuprinse o dată capul cu amîndouă mîinile. Dar pieptul îi era plin de suspine și de acorduri asemănătoare cu cele ieșite dintr-o orgă după ultima apăsare pe registru, cînd n-a mai rămas în ea decît aer și de loc sunet. Ôdegaard își trase mîinile înapoi în așa fel încît Petra să înțeleagă că se despărteau pentru totdeauna.

— Nu, nu ! Ești în stare să te jertfești, dar ți-e cu neputință să iubești pe cineva !

Era peste puterile lui.

— Copil nefericit ce ești, nu pot să lupt și pentru viitorul tău ! Dumnezeu să te ierte că l-ai distrus pe al meu !

Trecu pe lîngă ea și ea nu făcu nici o mișcare. Deschise ușa, apoi o închise ; Petra nu scoase o vorbă. Îl auzi coborînd treptele, auzi ultimii lui pași răsunînd pe scară, apoi pe drum și... izbucni. Scoase un strigăt, unul singur, dar fu de ajuns pentru ca maică-sa să dea buzna în camera ei.

Cînd Petra își veni în simțiri, se pomeni în pat, dezbrăcată și sub pază bună ; lîngă ea se afla mai-că-sa cu brațele pe genunchi, cu capul sprijinit în mîini și cu ochii plini de flăcări ațintiți asupra ei.

— Acum îți ajunge cîte ai învățat cu el, așa-i ? Ai învățat... Ce are să se întîmple cu tine, ia spune ?

Răspunsul Petrei fu un potop de lacrimi.

Mama rămase multă, multă vreme lîngă ea ascultînd-o cum plînge, apoi spuse cu o solemnitățe ciudată :

— Domnul-Dumnezeu să-l pedepsească !

Petra sări în sus.

— Mamă, mamă ! nu pe el să-l pedepsească, nu pe el ! Pe mine, pe mine... nu pe el !

— Las' că știu eu ce-i cu canaliile astea ! Știu eu cine merită pedeapsă !

— Nu, mamă ! a fost înșelat... eu l-am înșelat... eu l-am înșelat !

Și Petra povesti în grabă, printre suspine, cele întîmplate. Nici o clipă nu trebuia să plutească vreo bănuială asupra lui. Povesti despre Gunnar și despre ce-i ceruse ea, fără să-și dea seama ce face, despre lanțul de aur blestemat al lui Yngve Vold, în care se prinsese, și, în cele din urmă — despre Ôdegaard, povesti cum uitase totul văzîndu-l. Nici acum nu înțelegea cum se petrecuseră lucrurile ; pricepea doar că săvîrșise un păcat cumplit față de toți trei și în primul rînd față de dascălul ei care o ridicase pînă la el și-i dăduse tot ce poate da un om altuia. Maică-sa tăcu multă vreme, apoi spuse :

— Și față de mine n-ai păcătuit ? Unde am fost eu în tot acest timp de nu mi-ai spus nici un cuvîntel despre ce se petrecea ?

— Mamă, ajută-mă ! Nu fi aspră cu mine tocmai acum ! Simt că o să am de ispășit toată viața ce am făcut ; dar am să-l rog pe Dumnezeu să mor cît de

curînd ! Doamne-Dumnezeule ! începu ea numaidecît, și-și ridică spre cer mîinile împreunate. Dumnezeu scump, ascultă-mă ! Mi-am distrus viața, nu mai are nici un farmec pentru mine... nu sînt făcută pentru viață, n-o înțeleg ! Doamne-Dumnezeule, lasă-mă să mor !

Rugămîntea aceasta era rostită cu atîta mișcătoare căldură, încît Gunlaug își înghiți cuvintele aspre care-i stăteau pe limbă. Puse mîna pe brațul pe care fata-l ridicase pentru rugă și-l coborî.

— Stăpînește-te, fată ! Nu-l ispidi pe Dumnezeu. Sîntem nevoiți să ne trăim viața, poate tocmai fiindcă ne vine așa de greu !

Apoi se ridică de pe scaun și din clipa aceea nu mai puse piciorul în camera de la mansardă.

Odegaard era greu bolnav și boala lui amenința să ia o întorsătură primejdioasă. Bătrînul lui tată se mută sus, lîngă el, și-și instalează biroul în imediata apropiere a camerei bolnavului. Cînd cineva îl ruga să se cruțe, primea invariabilul răspuns, și anume, că-i era cu neputință. Datoria lui era să-și vegheze fiul ori de cîte ori acest fiu pierdea vreo ființă pe care o iubise mai mult decît își iubea tatăl.

Așa stăteau lucrurile cînd Gunnar se întoarse.

Maică-sa se sperie de moarte pomenindu-se deodată cu el mult înainte de sosirea vaporului cu care plecase, și crezu că-i un strigoi. Cam tot așa li se întîmplă și cunoscuților lui. Gunnar răspunse în doi peri la toate întrebările pline de uimire ce i se puneau. Dar, curînd, toată lumea fu informată pe larg. Căci chiar în ziua sosirii fu dat afară din casa lui Gunlaug care făcu personal acest lucru și strigă în urma lui de pe scară cu un glas ce bubui în tot defileul :

— Nu cumva să te mai arăți pe aici ! Avem destui ca tine !

Nu apucă să se depărteze bine, cînd o fată alergă după el cu un pachet în mînă. Fata mai avea un pachet afară de al lui și i-l dădu pe acela în care Gunnar găsi un lanț gros de aur. Se opri în drum, cîntări lanțul în mînă și-l examinează. Mînia lui Gunnar i se păruse și așa neînțeleasă, dar faptul că-i trimitea un lanț de aur i se părea și mai de neînțeles. Chemă fata înapoi și-i spuse că se înșelase, probabil. Atunci fata-i întinse celălalt pachet și-l întreabă dacă acela era al lui. Da, pachetul conținea darurile pe care i le trimisese el Petrei. Era al lui, dar cui trebuia să-i înapoieze pachetul celălalt cu lanțul de aur ?

— Tînărului domn Vold, răspunse fata și plecă.

Gunnar rămase în urmă și medită.

— Tînărul Vold ? Țsta-i face daruri Petrei ? Atunci *ăsta* mi-a furat-o... Yngve Vold... păi pe *ăsta*...

Trebuia să dea frîu liber încordării și amărăciunii din el... trebuia să zdrobească ceva. Va să zică... Yngve Vold era.

Și nefericitul negustor de pește fu atacat pentru a doua oară pe neașteptate, și anume, chiar pe scara casei sale. Fugi de nebunul acela și se adăpostii în birou, dar Gunnar veni după el. Toți funcționarii se năpustiră asupra scandalagiului care se apăra și izbea în toate direcțiile. Scaune, mese și pupitre fură aruncate grămadă ; scrisori, socoteli și ziare zburau prin aer. În cele din urmă din magazia de mărfuri a lui Yngve Vold sosiră ajutoare și, după o luptă crîncenă, Gunnar fu expedit în stradă. Dar abia acum se produse explozia.

În port erau ancorate două vase, unul străin și unul local. Era tocmai pauza de prînz și marinarii luară parte cu deosebită plăcere la această bazaconie. Într-o clipă se încinse o încăierare de toată frumusețea, echipajele se băteau între ele, străinii luptau cu localnicii. Fură chemate noi întăriri care se apropiară în pas de

atac ; muncitori, femei bătrâne, ştrengari de pe maldane veniră agale. În cele din urmă, nimeni nu mai ştia de ce şi nici cu cine se bătea. Degeaba înjurau patronii vaselor, degeaba porunceau cetăţenii onorabili să fie chemat singurul sergent de poliţie din oraşel ; acesta se afla pe malul fiordului, unde pescuia în linişte şi pace. Alergară la primarul oraşului care era totodată şi dirigintele poştei şi se încuiase tocmai în birou cu ultimul curier ; prin urmare strigă de la fereastră că nu putea să-şi păărăsească postul, deoarece ajutorul lui era plecat la o înmormîntare. Dar fiindcă era cu neputinţă să se îngăduie prelungirea măcelului general pînă la terminarea sortării poştei, cîţiva — printre care nişte femei speriate — strigară că trebuie chemat fierarul Arne. Cetăţenii onorabili fură de acord cu această propunere, şi chiar soţia lui Arne dădu fuga să-l aducă „dat fiind că poliţia nu-i acasă“. Fierarul sosi — spre marea bucurie a şcolarilor — se repezi de cîteva ori în învîlmăşeală, puse mîna pe un spaniol mlădios şi începu să izbească cu el în dreapta şi în stînga.

După ce lucrurile se liniştiră, sosi şi primarul cu bastonul cu care ieşea la plimbare şi găsind cîteva babe şi cîţiva copii care zăboveau pe cîmpul de bătaie, le porunci cu severitate să se ducă pe la casele lor şi să prînzească, lucru pe care-l făcu şi el.

A doua zi organiză un interogatoriu, operaţie care ţinu multă vreme, deşi nimeni n-avea nici cea mai mică idee cine se bătuse de fapt. Dar toate declaraţiile admiteau în unanimitate că fierarul Arne luase parte la încăierare, fiindcă toată lumea îl văzuse lovind în ceilalţi cu spaniolul. Arne fu condamnat la o amendă de un taler danez, drept pentru care nevastă-sa care-l băgase în toată chestia asta încasă o bătaie zdravănă. Era a unsprezecea duminică după

Sfînta Treime — femeia avea toate motivele să-și amintească de această zi. Aceasta fu singura consecință judecătorească a încăierării.

Mai avu, totuși, și un alt gen de consecințe. Orașelul încetă de a mai fi un loc liniștit ; Fata pescarului îl întorsese pe dos. Cele mai ciudate zvonuri începură să circule. În primul rînd Petra stîrni gelozie și pică pentru că sucise capul celui mai inteligent om din oraș, băieților care treceau drept partidele cele mai bune precum și la „mai mulți“ alții, *in petto*. Căci Gunnar se transformă cît ai zice pește în „mai mulți“. Curînd se iscă o furtună generală de indignare morală. Toată rușinea de a purta vina unei încăierări de stradă și de a fi tulburat trei dintre cele mai bune familii din oraș se așternu peste fata care fusese confirmată doar cu cîteva luni înainte. Trei logodne deodată și, colac peste pupăză, una cu profesorul, cu binefăcătorul ei, căruia-i datora totul... a, nu, așa nu mergea ! Indignarea generală se revărsă. Dar fata asta încă din copilărie fusese un prilej de supărări pentru tot orașul. Și totuși după ce Ōdegaard începuse să se ocupe de ea, nu-și pusese toată lumea cele mai frumoase speranțe în dezvoltarea ei viitoare ? Și nu dusesse de nas pe toată lumea ? Nu-l împinsese pe el la prăbușire și, dînd frîu liber unei firi nestăpînite, nu se zvîrlise fără pic de stăpînire într-o viață care avea să facă din ea o lepădătură a umanității și avea s-o ducă la pușcărie ? Bineînțeles că și maică-sa era vinovată fiindcă în cîrciuma ei marinărească învățase fata să fie ușuratică. Dar nimeni nu mai voia să poarte jugul pe care Gunlaug îl aruncase asupra orașului, nimeni nu mai voia să le rabde, nici pe mamă, nici pe fată. Așa se face că toți localnicii se învoiră să le alunge din oraș.

Într-o seară, marinarii care-i datorau bani lui Gunlaug, muncitorii bețivi, cărora nu voia să le facă rost de slujbă, flăcăi cărora nu le împrumuta bani, se adunară în fața casei ei sub conducerea unor cetățeni de condiție „mai bună“. Fluierau, urlau și zbie-
rau împotriva „Fetei pescarului“, împotriva lui „Gunlaug a pescarului“. Peste puțin, o piatră izbi în ușă ; a doua nimeri în fereastra camerei de la mansardă. Abia după miezul nopții se împrăștie mulțimea. Îndărătul ferestrelor era întuneric și liniște.

A doua zi, nimeni nu puse piciorul în cârciuma lui Gunlaug. Nici măcar un copil nu trecu dealul. Dar seara, hărmălaia începu iar ; numai că de data asta venirea buluc cu toții, fără nici o deosebire. Călcară totul în picioare, sparseră geamurile, smulseră gardul grădinii și îndoară pomii tineri. În tot acest timp cântau așa :

„Mamă, pescuie un marinar !

«Așa, făcut-ai asta ?»

Mamă-am tras un negustor afar' !

«Da, făcut-ai asta ?»

Mamă,-n laț un preot s-a fost prins.

«Ține lațu-ntins !»

Tipa-lipa glasul,

Se lungește nasul !

Mușcă peștii mari fără folos,

Dacă nu-i poți trage-n barcă jos.

Mamă, marinarul a scăpat.

«Da, putut-a, da ?»

Negustorul, mamă, s-a cărat !

«Este-ntr-adevăr așa ?»

Mamă, vrea și preotul să fugă !

«Ține-l strins de glugă !»

*Tipa-lipa glasul,
Se lungește nasul !
Mușcă peștii mari fără folos,
Dacă nu-i poți trage-n barcă jos.“*

Zbierau mai ales cînd o strigau pe Gunlaug. Tare s-ar fi bucurat s-o audă făcînd gălăgie și s-o vadă cuprinsă de mînie neputincioasă.

Gunlaug era în casă și auzea fiecare vorbă, dar rămînea mută. Trebuie doar să rabzi cîte ceva pentru copilul tău.

Capitolul VI

În prima seară, cînd începură țipetele, fluierăturile și răcnetele, Petra se atla în camera ei. Sări în sus de parcă s-ar fi aprins casa sau de parcă ar fi fost gata să se dărîme peste ea. Se învîrtea de jur împrejur prin cameră ca biciuită de nuiiele fierbînti. Sufletul o durea, o frigea, gîndurile ei căutau o ieșire. Jos, la maică-sa, nu îndrăznea să coboare, iar în fața ferestrei erau *ei* ! O piatră trecu vîjiînd prin geam și căzu pe patul fetei. Petra scoase un strigăt, se repezi în colț, îndărătul unei draperii și se ghemui printre niște rochii vechi. Rămase așa, chircită, arzînd de rușine și tremurînd de teamă. Imagini de groază cumplită goneau pe lîngă ea, aerul era plin de chipuri care mișunau cu gurile căscate și schimonosite de rînjete. Veneau aproape de tot... în jurul ei cădea o ploaie de foc... huuu ! nu era foc, erau ochi... peste tot ploua cu ochi, ochi mari și arzători, ochi mici care aruncau scînteii, care lică-

reau nemișcați, ochi care se rostogoleau neîncetat...
Isuse Hristoase, Isuse Hristoase, îndură-te !

Răsuflă ușurată când ultimele strigăte se topiră în noapte și când liniștea și întunericul se așternură iar. Petra îndrăzni să iasă din ascunzătoare, se aruncă pe pat și-și îngropă capul în perne ; dar gândurile n-o lăsau în pace. O vedea pe maică-sa amenințătoare și uriașă, asemenea unui nor aducător de furtună ce se lasă peste vîrfurile munților. Cîte n-avea de îndurat maică-sa din cauza ei ! Somnul nu-i închidea pleoapele, pacea nu i se așternea pe suflet. Ziua se ivi, dar Petra nu simți nici o alinare. Se învîrtea încoace și încolo, încoace și încolo și nu se gîdea decît la posibilitatea de a fugi. Dar nu îndrăznea să se arate în fața maică-si și nici afară nu îndrăznea să iasă, iar seara, ceilalți aveau să vină din nou. Oricum trebuia să aștepte fiindcă era și mai primejdios să fugă înainte de miezul nopții. Și mai ales... încotro să fugă ? N-avea bani, nu cunoștea nici un drum. Undeva trebuiau să existe totuși oameni miloși, după cum există și un Dumnezeu îndurător. Dumnezeuul acela știa că — oricît de mare era crima ei — n-o făcuse din răutate. Știa că se căiește, știa că e neajutorată. Petra trase cu urechea ca să audă pașii maică-si în camerele de la parter, dar nu auzi nimic. Tremura la gîndul că ar putea urca scara spre odaia ei, dar asta nu se întîmplă. Probabil că servitoarea își luase tîlpășița fiindcă nimeni nu veni să-i aducă de mîncare. Cît despre ea, nu îndrăznea să coboare și nici măcar să se apropie de fereastră ; poate că cineva era afară și o pîndea. Prin geamul spart intra aerul rece, cu atît mai rece cu cît se lăsa seara. Își pregătise o bocceluță cu ceva haine și se îmbrăcase cu lucruri călduroase ca să fie gata. Dar mai întîi trebuia să

aștepte mulțimea furioasă și să rabde ce avea să urmeze.

Într-adevăr, iată-i că se întorceau ! Fluierături, răcnete, pietre aruncate... era mai rău, mult mai rău ca în ajun ! Petra se strecură iar în colțul ei, își împreună mâinile și se rugă ! Numai să nu iasă mai-că-sa la ei ! Numai să nu năvălească ei în casă ! Acum începură să cînte. Era un cîntec insultător și cu toate că fiecare cuvînt i se înfigea în inimă ca un cuțit, Petra trebuia totuși să-l asculte, să tragă cu urechea. Dar cînd auzi cît de rușinoasă era nedreptatea ce i se făcea maică-si care era și ea insultată, sări în sus și se repezi afară din ascunzătoare. Voia să stea de vorbă cu șleahța aceea de lași, voia să se năpustească asupra lor ; o piatră zbură pe fereastră, apoi încă una și pe urmă o adevărată grindină. Cioburile de sticlă săreau, pietrele vîjîiau prin cameră și Petra se strecură iar în colțul ei. Sudoarea șiroia pe ea de parc-ar fi ars-o văpaia soarelui ; dar nu plîngea și nu-i mai era teamă.

Treptat, larma se potoli. Petra ieși din ascunzătoare și, cum nu mai auzea nimic, vru să se apropie de fereastră și să privească afară. Dar pretutindeni călca peste cioburi de sticlă, așa că se retrase iar. De data asta se poticni de niște pietre și se opri ca să nu facă zgomot fiindcă se gîndea să plece pe furiș. Mai așteptă o jumătate de oră, după care-și scoase ghetetele, puse mîna pe boccea și deschise încet ușa. Așteptă încă vreo cinci minute și coborî scara fără zgomot. Suferea la gîndul că trebuie s-o părăsească pe maică-sa căreia-i făcuse atîta supărare, fără să-și ia rămas bun de la ea ; dar spaima o gonea din urmă. „Te las cu bine, mamă ! Te las cu bine !“ șoptea în sinea ei la fiecare treaptă, pe care o cobora. „Te las cu bine, mamă !“ Ajunse jos, respiră de cîteva ori cu greutate... apoi se îndreptă

spre ieşire. În clipa aceea cineva care se afla îndărătul ei o apucă de braţ. Petra scoase un strigăt uşor şi se întoarse. Era maică-sa.

Gunlaug auzise deschizându-se uşa de la mansardă, pricepuse numaidecît ce avea de gînd fiică-sa şi o aşteptase jos. Petra îşi dădu seama că nu va scăpa de ea fără luptă. Nici o explicaţie nu-i putea ajuta fiindcă orice i-ar fi spus maică-sa tot n-ar fi crezut-o. Ei, va să zică, trebuie să lupte ! Nimic nu putea fi mai greu de trecut decît o clipă ca aceea cînd în spatele ei se afla maică-sa.

— Unde vrei să să te duci ? o întrebă Gunlaug cu glas coborît.

— Vreau să plec ! răspunse Petra cu glas la fel de coborît, ascultîndu-şi bătăile inimii.

— Dar unde ?

— Nu ştiu... vreau să plec de aici !

Petra îşi strînse bocceaua în mîină şi făcu un pas înainte.

— Vino cu mine ! replică maică-sa care o ţinea încă de braţ. Am pregătit totul.

Petra cedă numaidecît, asemenea celui care aruncă la pămînt o sarcină prea grea, şi se lăsă în seama maică-si. Gunlaug o luă înainte spre o odăiţă care se afla îndărătul bucătăriei şi unde ardea o lumină ; aici se ascunsese în tot timpul cît durase hărmălaia de afară. Încăperea era atît de mică încît abia se puteau mişca amîndouă în ea. Mama luă o boccea mai mică decît a Petrei, o desfăcu şi scoase o uniformă de marinar.

— Îmbracă-te ! şopti ea.

Petra pricepu imediat de ce trebuia să facă aşa, dar faptul că maică-sa nu-i dădea nici o lămurire, o mişcă. Se dezbracă şi-şi puse uniforma de marinar. Gunlaug o ajută şi cînd se apropie destul de mult de cercul de lumină al lămpii pentru ca trăsăturile

fetei ei să se poată desluși bine, Petra văzu că mama ei era o femeie bătrână. Oare îmbătrânise în ultimele zile, sau nu observase ea mai devreme? Lacrimile fetei picurară peste capul maică-si, dar ea nu-și ridică privirea, astfel că Petra nu rosti nici o vorbă. La sfârșit, Gunlaug îi întinse un tricorn marinăresc și, după ce Petra îl puse pe cap, îi luă bocceaua, stinse lumina și șopti:

— Acum, vino!

Străbătură iar coridorul, dar de data asta nu se îndreptară spre ușa casei, ci ieșiră în curte. Gunlaug trase zăvorul porții, apoi îl puse la loc. Străbătură grădina călcată în picioare, trecînd printre pomișorii smulși din rădăcină și peste gardul distrus.

— Mai uită-te o dată în jurul tău! spuse mama. Așa de repede n-ai să te întorci aici!

Petra tresări și nu se uită în jurul ei. Porniră în sus spre pădure, pe drumul unde-și petrecuse jumătate din viață, unde se întâlnise în seara aceea cu Gunnar, apoi în alte seri cu Yngve Vold și în acea ultimă seară cu Ödegaard. Pășeau peste frunzele veștede, pe care toamna le smulsese din copaci; era o noapte rece și Petra tremura de frig în îmbrăcămintea ei neobișnuită. Maică-sa coti spre o grădină pe care Petra o recunoscuse imediat, deși nu mai fusese pe aici din ziua cînd dăduse buzna în ea, pe vremea copilăriei; era grădina lui Pedro Ohlsen; mama avea cheia porțiței și o descuie.

Gunlaug nu se hotărîse ușor să-l caute pe Ohlsen în dimineata aceea; nici acum nu-i era ușor să vină la el cu fiică-sa nenorocită căreia ea nu-i mai putea asigura o patrie. Dar așa-i era sortit și Gunlaug știa ce trebuie să se întîmple. Bătu în ușa verandei și aproape imediat auziră pași și văzură o lumină. Ușa se deschise și în fața lor se ivi Pedro, palid și înspăimîntat, în costum de călătorie și cu cizme înalte

în picioare. În mînă ținea o lumînare de seu și cînd zări obrazul umflat de plîns al Petrei, suspină. Fata îl privi, dar fiindcă el nu îndrăzni s-o recunoască, nu îndrăzni nici ea să-l recunoască pe el.

— Omul ăsta a făgăduit să te ajute să pleci de aici, spuse mama, fără să se uite nici la Petra, nici la Pedro Ohlsen.

O luă înaintea lor și străbătînd coridorul se îndreptă spre camera lui Pedro care se afla în cealaltă parte a casei. Era o încăpere mică și joasă ; un aer înăbușitor le izbi în față și-i făcu rău Petrei care nu dormise și nu mîncase de mai bine de douăzeci și patru de ore. Din tavan atîrna o colivie cu un canar — trebuia s-o ocolești ca să nu te izbești de ea. Scaune vechi și grele, o masă solidă, cîteva dulapuri țărănești mari care ajungeau pînă-n tavan — toate se înghesuiau în camera aceea făcînd-o să pară și mai joasă. Pe masă se vedeau niște note muzicale și un flaut. Pedro Ohlsen se agita încoace și încolo tîrșindu-și cizmele înalte. Din odaia din dos se auzi o voce slabă :

— Cine-i acolo ? Cine-i în cameră ?

Pedro începu să se învîrtească și mai repede și murmură :

— A, este... hm, hm... nu-i decît... hm, hm...

Apoi se făcu nevăzut în direcția de unde se auzise vocea.

Gunlaug se așezase la fereastră, cu coatele sprijinite pe genunchi, cu capul în mîini și cu privirea ațintită drept înainte asupra nisipului așternut pe podea. Nu spunea nici un cuvînt ; din cînd în cînd, doar un suspin îi scăpa din piept. Petra se sprijinea de ușă, apropiindu-și picioarele unul de celălalt și apăsîndu-și pieptul cu amîndouă mîinile. Se simțea foarte prost. Un ceas de perete hodorogit ciopîrtea timpul în bucăți și mucus lung al lumînării de seu

de pe masă picura. Mama crezu că trebuie să-i explice de ce se află în această casă și spuse :

— L-am cunoscut pe vremuri pe omul ăsta.

Altceva nu adăugă. De altfel, nu primi nici un răspuns. Pedro tot nu se întorcea, din lumînarea de seu cădeau mereu stropi și ceasul bătea mai departe. Petra simțea că-i sporește greața și vorbele mamei zumzăiau neîncetat în urechile ei : „L-am cunoscut pe vremuri pe omul ăsta“. Ceasul le prinse în zbor și începu să le ticăie : „L-am cunoscut — pe vremuri — pe omul — ăsta“. Ori de cîte ori după aceea i se întîmpla s-o izbească în față un val de aer închis își reamintea de camera aceea, de greața care o cuprinsese și de ceasul care ticăia : „L-am cunoscut — pe vremuri — pe omul — ăsta“. Ori de cîte ori, aflîndu-se pe bordul unui vapor cu aburi răbufneau pînă la ea miros de ulei, duhoarea putredă a mării care plescăia sub cabine sau abur de mîncare, avea rău de mare și cît timp ținea, auzea ceasul ticăind în șoaptă : „L-am cunoscut — pe vremuri — pe omul — ăsta“.

Cînd Pedro se întoarse în odaie, purta pe cap o bonetă de lînă și era înfășurat într-o manta țeapănă și demodată al cărei guler îi trecea peste urechi.

— Ei, eu sînt gata, spuse el și-și puse niște mănuși fără degete, de parc-ar fi trebuit să plece de acasă în toiul iernii. Să nu uităm și mantaua pentru... pentru... se răsuci pe călcîie... mantaua pentru...

Își ridică privirea spre Petra, apoi spre Gunlaug care, în clipa aceea, apucă o manta albastră întinsă pe un scaun și o puse pe umerii fetei. Dar cînd Petra o mirosi de aproape, duhoarea specifică a camerei o izbi atît de violent, încît îi rugă pe cei doi s-o lase să iasă afară la aer liber. Maică-sa văzu că

i se face rău, deschise ușa și o conduse în grădină. Fata sorbi adînc și din plin aerul limpede al nopții reci de toamnă.

— Unde trebuie să plec ? întrebă ea cînd își reveni.

— La Bergen, îi răspunse maică-sa și o ajută să-și încheie mantaua. E un oraș mare unde nu te cunoaște nimeni.

Cînd fu gata, Gunlaug se opri în dreptul ușii.

— Ai să iei cu tine o sută de taleri, continuă ea. Dacă lucrurile merg prost, să ai un ban la nevoie. Asta... omul ăsta... îți împrumută banii...

— ...Ți-i dăruiește... ți-i dăruiește... șopti Pedro care, trecînd prin fața lor, ieșea tocmai din casă.

— Îți împrumută banii, repetă mama, de parcă nu l-ar fi auzit. Am să-i dau totul înapoi.

Își luă basmaua de la gît și o legă în jurul gîtului Petrei, apoi spuse :

— Să-mi scrii cînd începe să-ți meargă bine, dar nu înainte.

— Mamă !

— Și acum omul ăsta are să te însoțească pe vas ; vasul e ancorat în larg.

— Doamne, mamă !

— Așa, cam asta ar fi ! Nu te petrec mai departe.

— Mamă, mamă !

— Dumnezeu să te aibă în pază. Mergi cu bine !

— Mamă ! Iartă-mă, mamă !

— Și ai grijă să nu răcești pe drum !

Cu aceste cuvinte o împinse pe porțița grădinii, apoi o încuie în urma ei.

Petra rămase afară, cu privirile ațintite asupra porții închise. Se simțea nefericită și hăituită cum nu mai fusese nimeni pînă atunci. Dar tocmai fiindcă fusese alungată, fiindcă era o victimă a nedreptății și fiindcă vărsase atîtea lacrimi simțea urcînd în ea ceva ca o

presimțire și ca o credință. Era asemenea unei flăcări care se aprinde, se stinge iar, zvîrle scînteii pînă sus, în toate direcțiile, apoi se stinge din nou în cenușă ; și totuși... o clipă lumina ei a strălucit triumfătoare pînă departe. Petra-și ridică ochii și se pomeni din nou în întunericul de nepătruns.

În tăcere, cu pași rari, străbătu ulițele pustii ale orașelului, trecu prin fața grădinilor neprimitoare și desfrunzite, prin fața caselor tăcute cu luminile stinse, strecurîdu-se în urma omului care tropia cu cizmele lui mari, înfășurat în manta și plecat înainte de parcă n-ar fi avut cap. Ajunseră în alee, pășiră iar pe frunzișul care foșnea ușor și văzură crengi fantomatice care-i urmăreau înălțîndu-se într-o mișcare de rugă. Coborîră pe furiș dealul spre hangarul galben unde se afla barca. Pedro se puse numaidecît pe treabă ca s-o scoată afară ; apoi vîsli de-a lungul țărmului care acun părea adunat ca un bolovan asupra căruia s-ar fi prăbușit greoi cerul. Cîmpul și pădurea, casele și dealurile, toate erau cufundate în întuneric. Petra nu mai deslușea nimic din tot ce văzuse zi de zi, din copilărie și pînă atunci ; totul era zăvorît, după cum zăvorît era și orașul, după cum și oamenii se zăvoriseră în noaptea în care fusese izgonită, depărtîndu-se de ea. Și nici o urare de rămas bun n-o însoțea.

Pe vasul ancorat la țărm în așteptarea brizei de dimineață, un om se plimba încoace și încolo. Îndată ce-i zări pe cei doi, coborî scara vasului, le ajută să urce la bord și-l anunță pe căpitan care veni imediat pe punte. Petra îi cunoștea pe amîndoi și amîndoi o cunoșteau ; dar fără să-i pună o întrebare, fără să-i arate vreo compătimire, cît de vagă, ci, pe tonul unei comunicări de toate zilele, i se spuse tot ce trebuia să știe — adică unde era cabina ei și ce avea de făcut dacă voia ceva sau dacă

suferea de rău de mare. I se făcu rău aproape îndată ce coborî în cabină, astfel că se întoarse pe punte de cum se dezbracă. Sus mirosea a ciocolată, da, așa mirosea. Îi era o foame cumplită de parcă ceva i-ar fi sfredelit stomacul, ba chiar i l-ar fi smuls; dar iată că omul care-i ajutase să se urce pe punte se și înființă cu o cană mare luată din bucătăria vasului; îi aduse și niște cozonac! Totul era din partea mamei-si, spuse el. În timp ce mîncă, o mai înștiință că mamei-sa mai trimisese pe bord și o ladă în care se aflau rochiile ei cele mai bune, rufe și lucruri de lînă, de ale mîncării și tot felul de dulciuri. În clipa aceea, amintirea mamei începu să crească puternic în ea; era imaginea unei ființe generoase așa cum n-o văzuse încă niciodată pînă atunci, dar care, din clipa aceea, îi rămase întipărită în minte pentru toată viața. Și în fața acestei imagini pline de energie, dar și de suferință, făgădui și se rugă ca, odată și odată, să poată răscumpăra cu un pic de bucurie toată durerea ce-i pricinuisese.

Pedro Ohlsen se așeza oriunde se așeza ea și venea după ea oriunde se ducea, veșnic atent să nu-i stea niciodată și nicăieri în drum și tocmai de aceea tăindu-i veșnic și pretutindeni calea pe puntea ticsită de colete. Din obrazul lui Petra nu deslușea decît nasul mare și ochii; uneori nici atîta nu vedea bine. Era limpede că-l apăsa un lucru pe care tare ar fi vrut să-l spună și, totuși, nu putea. Suspina, se așeza, se ridica, se învîrtea în jurul ei, apoi se așeza iar, dar nu scotea nici un cuvînt și Petra rămînea și ea mută. În cele din urmă nu mai putu să se stăpînească: cu gesturi stîngace scoase dintr-o mapă de piele un lucru foarte mare și-i șopti că aici se aflau cei o sută de taleri și ceva în plus. Petra întinse mîna și-i mulțumi; cu acest prilej se apropie atît de mult de obrazul lui încît observă că ochii străluci-

tori și umezi ai lui Pedro erau ațintiți asupra ochilor ei. O dată cu ea dispărea ultima rămășiță de viață care mai dăinuia în existența lui în declin. Tare ar fi vrut să-i mai spună ceva, ceva care s-o asigure că după ce va pleca de lângă ea îi va păstra o amintire prietenească ; dar n-avea voie să rostească aceste cuvinte și, cu toată dorința lui fierbinte, nu îndrăzni ; de altfel, din partea fetei nu-i venea nici un fel de încurajare. Petra era obosită, foarte obosită și gândul că omul acesta era vinovat de primul păcat ce săvîrșise față de maică-sa, n-o părăsea. Nu putea să-i mai fie simpatic ; și cu cît întirzia mai mult în preajma ei, cu atît era mai rău fiindcă un om obosit își pierde ușor răbdarea.

Bietul Pedro își dădu seama de acest lucru : nu-i mai rămînea decît să-și ia rămas bun și, scoțîndu-și mîna uscată din mînușa fără degete, izbuti, în sfîrșit, să șoptească un „drum bun“. Fata își lăsă mîna caldă în a lui și amîndoi se ridicară în picioare.

— Foarte mulțumesc, spuse ea ; dă-i salutări mamei !

Pedro scoase un oftat care aduse mai degrabă a cloncănit... apoi încă unul, dădu drumul mîinii ei, se întoarce și coborî de-andaratele, în tăcere, scara vasului. Petra se apropie de balustradă ; el continua să privească în sus și să facă semne de salut, apoi se așază în barcă și se depărtă vîslind. Fata rămase locului pînă cînd el se făcu nevăzut în întuneric. Dar îndată după aceea coborî ; era atît de obosită încît abia se ținea pe picioare. Și deși avu imediat rău de mare, îndată ce-și lăsă capul pe pernă și spuse primele trei versete din „Tatăl nostru“, adormi.

În clipa aceea, maică-sa se afla acolo sus, lângă hangarul cel galben. Venise încet pe drum în urma lor și după ce-i văzu depărtîndu-se de uscat, se așază

îndărătul hangarului. Odinioară, tot de aici pleca adesea cu Pedro Ohlsen în barcă. Trecuse multă, multă vreme de atunci. Acum însă în clipa cînd îl vedea depărtîndu-se cu fata ei, nu putea să nu se gîndească la asta.

Cînd îl zări întorcîndu-se singur, se ridică în picioare și plecă ; acum știa că fiică-sa ajunsese tea-fără pe vas. Nu o luă spre casă, ci ieși afară, pe cîmp, găsi în întîineric poteca ce ducea sus în munți și porni pe ea. În oraș, casa ei rămase mai bine de o lună pustie și aproape distrusă. Gunlaug nu voia să se întoarcă mai înainte de a fi primit o veste bună de la fiică-sa.

Dar în timpul acesta, dușmănia împotriva ei se potoli. Firile josnice sînt încîntate și stimulate de gîndul că se pot aduna ca să facă rău unei firi tari, dar sentimentul acesta dăinuie numai atît cît împotrivirea acesteia. Cînd văd însă că se dă bătută în fața grosolăniei fără să murmure, un fel de rușine se furișează în ei și mînia lor se întoarce împotriva celui care îndrăznește să arunce ultima piatră. Toată lumea se bucura așteptîndu-se să audă vocea puternică a lui Gunlaug bubuind în defileu, toată lumea crezuse că avea să-și cheme marinarii în ajutor și să-i asmută la lupte de stradă. Dar cînd veni a treia seară, și Gunlaug rămase mai departe nevăzută, nimeni nu mai putu stăpîni mulțimea ; toată lumea voia să se năpustească în casă, să le tîrască pe cele două femei afară, să le zvîrle în stradă, să le gonească din oraș ! Geamurile nu fuseseră înlocuite după cele petrecute în ajun ; în strigătele mulțimii doi oameni se strecurară prin fereastră ca să deschidă ușa și toată banda dădu buzna înăuntru. Cercetară toate încăperile, și sus și jos. Sparseră ușile, distruseră tot ce găsiră în cale, cotrobăiră prin

toate ungherele pînă jos în pivniță, în căutarea mamei și a fetei, dar nu întîlniră țipenie de om ! Văzînd aceasta, urmăritorii tăcură deodată chitic. Unul după altul, cei care intraseră în casă ieșiră și se pierdură în mulțime. Peste puțin, locul din fața casei era pustiu.

Curînd după aceea începură să se audă în oraș glasuri care afirmau că era pur și simplu nedemn să te porți astfel față de două femei lipsite de apărare.

Întîmplarea aceasta fu discutată multă vreme. În cele din urmă, se învoiră cu toții să spună că, oricît de mare ar fi fost vina Fetei pescarului, Gunlaug nu greșise cu nimic ; prin urmare i se făcuse o mare nedreptate. Tot orașul îi simțea dureros lipsa. Curînd, bătăile și ciorovăielile pe stradă între bețivi ajunseră la ordinea zilei : orașul rămăsese fără poliție. Cei care treceau pe lîngă casa ei își dădeau seama că le lipsește silueta ei masivă în poartă. Dar cei care-i duceau mai mult dorul erau marinarii. Nicăieri nu era atît de bine ca la ea, afirmau ei. Gunlaug se purta cu fiecare după merit, fiecare își avea un loc anume în încrederea ei și toți erau ajutați în orice împrejurare. Nici marinarii și nici armatorii, nici patronii și nici gospodinele nu-și dăduseră seama ce mult însemna pentru ei decît după ce dispăru din oraș.

Iată de ce, în ziua cînd cineva o văzu din nou în casă, pregătind de-ale gurii ca mai înainte, tot orașul fu străbătut de același freamăt de bucurie. Fiecare se grăbi să facă un drum pînă la casa ei și să se încredințeze personal că ușa era iar întreagă, că avea geamuri noi, că fumul ieșea iar pe coș. Da, adevărat, așa era ! Gunlaug se întorsese. Oamenii se cățărau pe cealaltă pantă a defileului ca să vadă mai

bine. Gunlaug trebăluia la ușa cuptorului fără să se uite nici în stînga, nici în dreapta. Privirile tuturor erau ațintite asupra mîinilor ei și mîinile acelea își vedeau de treabă. Căci Gunlaug se întorsese ca să recîștige tot ce pierduse și, în primul rînd, să adune oei o sută de taleri datorăți lui Pedro Ohlsen. La început, oamenii se mulțumiră să caște gura la ea, fără să se hotărască să-i treacă pragul fiindcă se simțeau cu musca pe căciulă. Încetul cu încetul începură totuși să sosească ; mai întîi se arătară gospodinele, drăguțele, bunele gospodine ! Dar nu găsiră nici un prilej să vorbească despre altceva decît despre treburi, fiindcă Gunlaug nici nu voia să audă altele. Apoi se înfățișară pescarii, după ei negustorii și armatorii, oamenii care căutau stăpîn și care-i cereau ei povețe ; în sfîrșit, în duminica următoare sosiră și marinarii. Se vede că se vorbiseră între ei fiindcă, spre seară, casa se umplu deodată, astfel că în cele două odăi nu mai era nici un loc. Atunci aduseră și așezară în tindă, în bucătărie și în odaia din dos mesele și scaunele care vara rămîneau în grădină. Dacă cineva și-ar fi plimbat privirea peste această adunare n-ar fi putut bănui ce fel de sentimente îi însuflețeau pe cei prezenți. Căci din clipa în care pășiseră iar pragul casei lui Gunlaug, femeia aceasta își recăpătase pe tăcute autoritatea, iar siguranța desăvîrșită cu care aducea fiecăruia ce comandase curma orice urare de bun venit și orice întrebare. Rămăsese neschimbată, atîta doar că nu mai avea părul negru și că devenise mai tăcută. Dar marinarii începură treptat să se înveselească și atunci nu se mai putură stăpîni. Ori de cîte ori Gunlaug și servitoarea ieșeau îi strigau contra-

maistrului Knud, care fusese totdeauna favoritul patroanei, că ar face bine să închine un pahar în sănătatea ei cînd se va întoarce. Dar nici el n-avu curaj să le facă pe plac decît după ce se afumă puțin. Abia atunci se folosi de un moment cînd Gunlaug intră să strîngă paharele și sticlele și, ridicîndu-se în picioare, spuse :

— E tare bine că te-ai întors, fiindcă... zău așa !... e... e tare bine că te-ai întors !

Și cu toții se învoiră că așa era, se ridicară în picioare și strigară :

— Da, e bine ! E tare bine !

Iar cei care se aflau în tindă, în bucătărie și în celelalte încăperi se ridicară și ei, se îmbulziră încoace și le ținură celorlalți isonul, iar contra maistrul îi întinse lui Gunlaug un pahar și strigă :

— Ura !

Atunci strigară cu toții de cîteva ori „ura“, de ziceai că tavanul are să sară în aer. Peste puțin, cineva declară cu glas tare că greșiseră într-un mod rușinos față de ea, apoi altul jură că și el era de părerea asta și, în cele din urmă, toți cei de față începură să jure și să blesteme, spunînd că greșiseră în modul cel mai rușinos față de ea. În sfîrșit, se făcu liniște și fiindcă toată lumea aștepta un răspuns din partea ei, Gunlaug le mulțumi.

— Dar, adăugă ea, în timp ce continua să strîngă foarte liniștită paharele și sticlele, atîta timp cît eu, nu vorbesc despre asta, nu trebuie să vorbiți nici voi. S-a înțeles ?

Apoi, cu brațele încărcate de cîte pahare și sticle putea să ducă, ieși, dar se întoarce numaidecît ca să strîngă ce mai rămăsese. Din clipa aceea, autoritatea ei deveni de nezdruincinat.

Capitolul VII

Vasul sosi în portul Bergen și aruncă ancora într-o seară înnorată. Împleticindu-se încă din cauza răului de mare, Petra coborî în barca în care luase loc și căpitanul care porni strecurîndu-se prin forfota vaselor mici și mari; apoi străbătu zarva și gălăgia stîrnite de marinari pe poduri, de țărani și de ștregari pe ulițele lăturalnice pe unde ducea drumul lor. Se opriră în fața unei căsuțe frunușele și după ce căpitanul bătu la ușă o doamnă mai în vîrstă o primi afectuos. Petra, care era flămîndă și obosită, mîncă și dormi în această casă.

A doua zi, pe la ora prînzului, se trezi veselă și odihnită: auzi zgomote noi, cuvinte rostite cu un alt accent, iar după ce trase perdeaua văzu o priveliște nouă, un oraș nou și oameni noi. Da, ea însăși era ca nou-născută, așa i se păru cînd se opri în fața oglinzii. Obrazul ei nu mai era obrazul de altădată; firește, nu-și putea da singură seama care anume era schimbarea fiindcă nu știa că la vîrsta ei suferința și emoțiile înnobilează și spiritualizează trăsăturile feței. Dar, privindu-se în oglindă, fu nevoită să se gîndească iar la ultimele nopți și ecoul lor o făcu să se cutremure. Se grăbi să se îmbrace ca să coboare și să ia cunoștință de toate noutățile care o așteptau.

Jos o găsi pe gazda ei împreună cu alte doamne care începură prin a o măsura din cap pînă în picioare, apoi îi făgăduiră să se ocupe de ea. În primul rînd voiau să-i arate orașul. Cum Petra dorea să cumpere unele lucruri urcă să-și ia portofelul, dar fiindcă-i era rușine să umble cu obiectul acela grosolan și umflat, îl deschise ca să scoată cîțiva bani din el. Înăuntru nu erau o sută, ci trei sute

de taleri. Va să zică Pedro Ohlsen voise iar să-i dăruiască bani fără știința și în ciuda voinței mamei! Petra cunoștea atât de puțin valoarea banului încît nu se miră de importanța sumei și de aceea nici nu-i trecu prin minte să se întrebe care era motivul acestei deosebite mărinimii. Iată de ce, în locul unei scrisori de mulțumire plină de recunoștință, Gunlaug îi înmînă lui Pedro Ohlsen o misivă adresată ei, în care fiică-sa își trăda binefăcătorul cu o supărare abia stăpînită și o întreba ce trebuia să facă cu banii aceia strecurați prin înșelăciune.

Așezarea naturală a portului Bergen fu primul lucru care făcu o puternică impresie asupra Petrei. Nu putea scăpa de sentimentul că munții se adună în jurul ei atât de aproape încît trebuie să fie cu băgare de seamă. Ori de cîte ori ridica ochii, simțea o apăsare, apoi ceva o împingea pareă să întindă mîna și să ciocănească în piatră. Cîteodată i se părea că nu era chip să scape de aici. Munții se înălțau întunecați, fără pic de soare, norii atîrnau greoi deasupra lor sau goneau departe; ba bătea vîntul, ba ploua; și vîntul și ploaia veneau din munți, năpustindu-se în jos, peste oraș. Dar în jurul ei, mulțimea nu părea de loc apăsată și Petra se înveseli curînd în mijlocul ei; căci toată forfota acestor oameni trăda o libertate, o ușurință și o veselie necunoscute ei pînă atunci, iar după evenimentele prin care trecuse, i se păreau ca un zîmbet, ca o urare de bun venit.

A doua zi, la masa de prînz, cînd Petra își manifestă dorința de a vizita un loc cu multă lume, i se propuse să meargă la teatru, unde avea să vadă sute de oameni laolaltă. Da, Petra era de acord să meargă la teatru! Cineva îi făcu rost de un bilet; teatrul era foarte aproape de casă și, la ora hotărîtă, fu condusă acolo arătîndu-i-se și locul ei, în primul

rînd, la balcon. Petra se așează în lumina orbitoare, înconjurată de sute de oameni bine dispuși, de culori strălucitoare și de convorbiri care veneau de pretutindeni asupra capului ei, asemenea vuietului mării în larg.

Petra n-avea idee de ce anume avea să vadă aici. Toată știința ei se mărginea la cele ce aflase de la Ôdegaard și, întimplător, de la alții. Dar Ôdegaard nu-i pomenise niciodată despre teatru.

Marinarii îi vorbiseră despre un teatru unde erau animale sălbatice și călăreți de circ ; cît despre băieții din oraș nici prin minte nu le trecea să pomească despre spectacole, deși aveau oarecare idee de ele din școală ; orașelul lor n-avea teatru, n-avea nici măcar o clădire care să poarte acest nume. Îmblinzitorii ambulanti de animale sălbatice, dansatorii pe funie și clownii își arătau meșteșugul fie într-o baracă pe malul mării, fie la loc deschis. Ignoranța ei era atît de mare încît nici măcar nu era în stare să ceară vreo explicație. Ședea la locul ei și aștepta cu naivitate să vadă ceva ciudat, niște cămile sau poate niște maimuțe. Treptat, această idee ajunsese s-o stăpînească cu desăvîrșire și Petra începu să vadă în toți cei din jur cîte un animal — un cal, un cîine, o vulpe, o pisică, un șoarece, ceea ce o înveseli. Așa se explică de ce nu băgă de seamă cînd se adună orchestra. Deodată, sări în sus speriată, fiindcă uvertura începu cu un bubuit scurt și ascuțit de țimbale, de trompete, de trîmbițe și de cornuri. Petra nu auzise pînă atunci cîntînd împreună decît vreo două viori, poate și un flaut. În fața acestui muget grandios, care aducea cu un talaz rece și întunecat, fata păli. În așteptarea a ceea ce avea să urmeze începu să tremure fiindcă putea să fie ceva și mai cumplit... și totuși ar fi dorit să nu înceteze. Curînd, armonii mai blînde

răspîndiră lumină, apoi în fața ei se deschiseră priveliști cum nici nu visase vreodată pînă atunci. Melodiile o legăneau, o înălțau, muzica și viața se învîrteau prin aer șuierînd în jurul ei, tot cortegiul zbură în sus cu o bătaie de aripi, coborî ușor, se adună greoi, se despică semeț în stropi fremătători pînă cînd se așternu un întuneric adînc care acoperea totul; era ca și cum totul s-ar fi depărtat în vârtejul unui torent care se rostogolește mugînd, apoi iar răsună un acord singuratic, asemenea ciripitului unei păsări pe o creangă udă atîrnînd deasupra unui abis; ai fi zis că e plin de melancolie și de teamă, dar, între timp, văzduhul se însenină deasupra lui, o sclipire de soare țîșni și depărtările largi, albastre, se așternură iar îndărătul razelor de soare care se legăneau și fluturau ciudat. Asta dură un timp, apoi — o, minune! — se stinse într-o pace blîndă. Roiturile de chioate se depărtară, se depărtară tot mai mult și nu mai rămaseră decît razele care se prelingeau topindu-se prin aer; peste toată întinderea aceea nesfîrșită nu mai era acum decît soare, un soare calm și luminos și visul încetă în toiul acestei fericiri. Cînd totul se sfîrși, Petra se ridică involuntar de la locul ei, fiindcă ea însăși era sfîrșită. Dar, minune! — peretele frumos zugrăvit din fața ei se înălță pînă-n tavan. Se afla acum într-o biserică, biserica avea boltă și pilaștri, era plină de cîntecul orgii și de strălucire sărbătorească. Niște oameni, îmbrăcați în veșminte cum nu mai văzuse ea niciodată, intrau, se îndreptau spre ea și vorbeau, da, vorbeau în biserică. Petra nu înțelegea limba aceea. Cum? Și îndărătul ei se vorbea? „Sedeți jos!“ spuse cineva. Dar de ce să șadă? Cei doi din biserică rănăseseră și ei în picioare foarte liniștiți. Și cu cît privea mai mult, cu atît înțelegea mai bine că veșmintele acelea se ase-

mănau întocmai cu veșmintele pe care le văzuse odată într-o poză a sfântului Olaf. Și iată! cineva rosti numele lui Olaf în biserică. „Sedeți jos!” auzi din nou în spatele ei. „Sedeți jos!” strigau acum mai multe glasuri. Poate că și acolo, îndărătul ei se petrecea ceva, gândi Petra și se întoarse repede. O mulțime de chipuri minioase, printre care unele cu o expresie amenințătoare, o priveau țintă. Aici nu-i lucru curat, gândi Petra și vru să plece. Atunci o doamnă bătrână, care ședea lângă ea, o trase ușurel de fustă.

— Așază-te o dată, fetițo, șopti ea, cei din spate nu văd nimic.

Într-o clipă, Petra se așează iar la locul ei. Va să zică ce se vede colo în față e teatru și noi sîntem spectatorii, desigur, asta înseamnă teatru! Și Petra repetă cuvîntul acesta, ca și cum ar fi vrut să și-l readucă în minte. Apoi privi din nou în biserică. Dar cîcîță osteneală și-ar fi dat nu putea să înțeleagă ce spunea omul care vorbea acolo. Abia după ce descoperi treptat că era un bărbat tînăr și frumos, prinse cîte un cuvînt ici-colo. Iar cînd se dumiri că vorbea despre dragoste și spunea că-i îndrăgostit, începu să priceapă totul. Acum se ivi un al treilea care îi atrase toată atenția, fiindcă din tablourile pe care le văzuse știa că trebuie să fie vorba de un călugăr și una dintre dorințele ei cele mai fierbinți fusese dintotdeauna să vadă un călugăr. Acesta pășea, atît de încet, gesturile lui erau atît de măsurate și atitudinea atît de cucernică, vorbea cu atîta sinceritate și atît de rar încît Petra urmărea fiecare cuvînt. Deodată, călugărul se întoarse și spuse exact contrariul a ceea ce spusese înainte. Dumnezeu! dar ăsta e un ticălos! Nu-l auziți? E un ticălos! Se vede cît de colo că e așa. Dar cum de nu-și

dă seama tînărul acela drăguț? Dacă cel puțin ar auzi ce spune :

— Vă înșală! spuse ea cu jumătate glas.

— Ssst! spuse doamna cea bătrînă.

Nu, tînărul nu aude nimic! Pleacă plin de încredere și toată lumea părăsește scena. Acuma se apropie un bătrîn. Dar asta ce mai e? Vorbește bătrînul, dar parcă ar vorbi cel tînăr. Și totuși e un bătrîn. Deodată... Doamne-Doamne! Un alai strălucit de fecioare îmbrăcate în alb străbate încet biserica, în rînd cîte două. Multă vreme după ce au dispărut, Petra rămîne cu privirea ațintită în urma lor și în amintirea ei răsare o apariție asemănătoare din copilărie. Într-o zi de iarnă plecase cu maică-sa peste munte. În timp ce treceau prin zăpada proaspăt căzută, speriaseră din nebăgare de seamă un stol de găinușe care se ridicaseră brusc în văzduh; erau albe, albe ca și zăpada, ca și pădurea și multă vreme după aceea toate gîndurile Petrei plutiseră albe pe lîngă ea... În clipa asta avea același sentiment.

Dar una dintre fecioarele îmbrăcate în alb pășește singură înainte cu o coroană în mînă și ingenuchează. Bătrînul a căzut și el în genunchi și fata stă de vorbă cu el. Omul îi aduce o solie și o scrisoare dintr-o țară străină. Scoase scrisoarea — aha! se vede pe fața ei că scrisoarea e de la o ființă iubită. Cît e de dumnezeiesc! Aici se iubesc cu toții între ei! Fata deschide scrisoarea — de fapt, nici nu e o scrisoare, totul e numai muzică... și... ia te uită! Scrisoarea e el însuși. Bătrînul e un tînăr, tînărul pe care-l iubește ea. Se aruncă unul în brațele celuilalt... Cerule! Se sărută!

Petra simți că se înroșește ca focul și-și ascunse fața în mîini ascultînd însă mai departe. Auzi! omul

îi spune fetei că trebuie să se căsătorească pe loc și ea îl trage zîbind de barbă, spunîndu-i că s-a sălbăticit; atunci el îi răspunde că s-a făcut minunat de frumoasă, îi dă un inel și-i făgăduiește purpură și catifea, încălțăminte de aur și o cingătoare tot de aur. Apoi își ia vesel rămas bun și pleacă la rege ca să pună la cale căsătoria. Logodnica privește în urma lui, strălucitoare de bucurie, dar în clipa în care întoarce spatele — totul e pustiu, pustiu.

Acum peretele din față coboară foarte repede. Cum așa? S-a și sfîrșit? Dar abia a început! Petra se întoarce, aprinsă la față, spre doamna cea bătrînă și o întrebă:

— S-a terminat?

— Nu, fetițo! Țasta a fost actul întîi, sînt cinci acte. Cinci acte, repetă ea oftînd, cinci acte.

— Și toate sînt la fel? întrebă Petra.

— Cum așa?

— Adică vin mereu aceiași oameni și merge așa mai departe?

— Dar cum? N-ai fost încă niciodată la teatru?

— Nu.

— Ei da! Nu sînt teatre peste tot. E așa de scump!

— Dar ce sînt de fapt toate astea? întrebă Petra plină de înfrigurare și ținîndu-și răsufarea, de parcă i-ar fi fost greu să aștepte răspunsul. Ce fel de oameni sînt ăștia?

— Asta-i trupa directorului Naso, o trupă excelentă și el e într-adevăr un băiat capabil.

— Și el le-a inventat toate astea? Da? Dumnezeu! Spuneți-mi odată.

— Vai de mine, fetițo! Nici nu știi măcar ce înseamnă o piesă de teatru? De unde vii?

Dar cînd Petra își aminti de orașul ei natal, se gîndi totodată la rușinea ei și la fugă; tăcu deci și nu îndrăzni să întrebe mai departe.

Acum începea actul al doilea și iată că apărea regele. Da, regele! În sfîrșit, îl vedea și ea pe rege! Nu auzea ce spune și nici nu vedea cui i se adresează, nu vedea decît cum e îmbrăcat, cum se poartă și ce înfățișare are. Își veni în fire abia cînd tînărul intră în scenă. Apoi se retraseră cu toții și se duseră după logodnică. Va să zică iar trebuia să aștepte.

În pauză doamna cea bătrînă se plecă spre ea.

— Joacă admirabil, nu-i așa? întrebă ea.

Petra o privi uluită.

— Joacă? Cum adică?

Nu-și dădea seama că toți spectatorii din jur o priveau și că doamna cea bătrînă voia doar s-o tragă de limbă. Nu-și dădea seama că oamenii rîdeau de ea.

— Dar de ce vorbesc cu totul altfel decît noi? întrebă ea văzînd că nu căpătase nici un răspuns.

— Pentru că sînt danezi! răspunse doamna și începu să rîdă.

Atunci Petra înțelese că femeia asta cumsecade rîdea de numeroasele ei întrebări și tăcu, mulțumindu-se să privească drept spre cortină.

Cînd aceasta se ridică iar, avu marea bucurie să vadă un arhiepiscop. Și de data asta i se întîmplă, așa cum i se întîmplase și înainte, să se piardă atît de mult în contemplarea lui, încît nu pricepu nici o vorbă din tot ce spunea. Acum însă se auzea o muzică — încet, foarte încet — venind de la mari depărtări. Muzica se apropia — cîntau voci de femei, flaute, viori și un instrument care nu era o chitară, dar care suna ca mai multe chitare la un loc deși sunetul lui era mai blind, mai plin, avea

tonuri plutitoare și toată armonia se contopea în valuri lungi, suspendate. Și după ce totul se transformă într-o mare legănată de culori, sosi cortegiul — soldați cu halebarde, copii de cor cu cădelnițe, călugări cu făclii aprinse, regele cu coroana pe cap, cu mirele alături, în veșminte albe, iar în urma lor, din nou fecioarele în alb, cîntînd și aruncînd trandafiri în drumul miresei care intră îmbrăcată în mătase albă și purtînd în păr o cunună roșie de trandafiri. Lîngă ea venea o femeie înaltă, în veșmînt de purpură țesut cu aur, cu trenă lungă și purtînd pe cap o coroană îngustă și scînteietoare; asta trebuie să fie regina. Toată biserica era plină de muzică și de culoare și tot ce se întîmpla de acum înainte, din clipa în care mirele își conduse mireasa spre taburetul pe care îngenunche, în timp ce îngenuncheau și nuntașii, alcătuiind un cerc în jurul ei, pînă în clipa cînd arhiepiscopul își făcu apariția în fruntea călugărilor — toate acestea nu erau decît niște simple verigi într-un lanț pestrîț de armonii.

Dar în clipa în care ceremonia trebuia să înceapă, arhiepiscopul își ridică deodată cîrja și opri totul. Unirea aceasta, spuse el, era împotriva poruncilor sfinte și cei doi nu-și puteau aparține niciodată. Dumnezeu din ceruri, îndură-te! Mireasa căzu în nesimțire și Petra, care se ridicase iar în picioare, se prăbuși înapoi pe scaun scoțînd un strigăt sfișietor.

— Apă, apă! strigau cei din jurul ei.

— Nu-i nevoie, replică bătrîna doamnă, nu și-a pierdut cunoștința.

— Tăcere! strigă cineva de la parter. Faceți liniște acolo, sus!

— Faceți liniște jos! strigă cineva de la balcon, în semn de răspuns.

— Nu trebuie să-ți pui toate la inimă, șopti doamna cea bătrână. Toate astea sînt doar născocite, inventate ! E drept, însă, că doamna Naso joacă admirabil !

— Liniște ! strigă Petra la rîndul ei.

Se cufundase din nou în acțiune. Călugărul cel diabolic se ivise iar pe scenă cu o spadă în mînă. Îndrăgostiții primiră poruncă să desfășoare o batistă între ei pe care el o tăie în două, după cum și biserica și durerea taie în două, și după cum deasupra porții paradisiului a tăiat spada în prima zi după facerea lumii. Femeile ridicară plîngînd de pe capul miresei cununa de flori roșii și-i puseră alta albă, ceea ce însemna că era hărăzită să-și petreacă restul vieții la mînăstire. Iar logodnicul ei, care o socotea pe veci a lui, o va ști în viață, dar nu va mai putea spune niciodată că-i aparține, va ști că e îndărătul zidurilor mînăstirii, dar n-o va mai vedea niciodată. Cît de sfîșietor suna ultimul lor adio ! Nici o suferință din lume nu era mai mare ca suferința lor.

— Pentru Dumnezeu ! șopti doamna cea bătrână după ce se lăsă cortina, nu mai fi atît de prostuță ! Asta-i doamna Naso, soția directorului !

Petra căscă ochii și-i aținti asupra acestei femei cumsecade.

„Trebuie să fie nebună !“ gîndi ea.

Și cum bătrîna doamnă gîndise mai de mult același lucru despre Petra, nu-și mai vorbiră de loc și se mulțumiră să-și arunce din cînd în cînd priviri sfioase.

Cînd cortina se ridică iar, Petra nu mai urmări bine acțiunea. Văzu că mireasa se afla îndărătul zidurilor mînăstirii, în timp ce mirele rătăcea zi și noapte disperat în jurul lor ; suferi o dată cu cei doi, rosti rugăciunile pe care le rosteau și ei ; toate evenimentele ce se petreceau în fața ochilor săi

lunecau fără culoare pe lângă ea. Deodată, o tăcere încărcată de prevestiri o chemă la realitate. Interiorul bisericii pustii crește și răsună de ecoul celor douăsprezece bătaii care anunță miezul nopții. Bolta bubuie, zidurile se cutremură, iar sfântul Olaf înveșmîntat în giulgiu se ridică din sicriu, înalt și amenințător, și se apropie cu o lance în mînă. Straja o ia la goană, se aude bubuitul unui tunet și călugărul se prăbușește străpuns de lance. Apoi totul se întunecă și vedenia dispare. În locul unde a căzut trăsnetul nu e decît o grămadă de cenușă.

Petra se agățase involuntar de brațul doamnei bătrîne care se simțea foarte prost în această strînsoare convulsivă și care, văzînd că fata se îngălbeonește din ce în ce mai mult, îi spusese repede :

— Ascultă, fetiță dragă ! ăsta-i Knutsen ; e singurul rol pe care-l poate juca cu vocea lui răgușită.

— Nu ! nu ! nu ! L-am văzut înconjurat de flăcări spuse Petra și biserica s-a cutremurat sub pașii lui.

— Liniște ! se auzi din mai multe direcții. Cine nu poate să tacă să iasă afară !

— Ei ! Liniște sus ! strigă cineva de la parter.

— Liniște ! răspunse balconul.

Petra se făcuse mică de tot, de parc-ar fi vrut să se ascundă, dar, peste puțin, uită tot ce era în jur fiindcă, deodată, cei doi îndrăgostiți apărură iar în fața ei — trăsnetul le deschisese drumul. Iată-i, vor să fugă. Sînt iar împreună, se aruncă unul în brațele celuilalt... Dumnezeuule din ceruri, păzește-i !

În clipa aceea se iscă hărmălaie, se aud strigăte și sunete de corn... mirele e smuls de lângă fată... trebuie să plece la luptă... la luptă pentru țară. E rănit și de pe patul de moarte trimite iubitei lui un ultim salut... Petra nu-și dă seama ce s-a întîmplat decît în clipa cînd mireasa se apropie liniștită... și-i

privește cadavrul. Atunci e ca și cum toți norii suferinței s-ar fi adunat într-un singur punct. O privire îi împrăștie, însă, mireasa se aruncă la pieptul mortului, își ridică ochii și roagă cerul s-o lase și pe ea să moară. Rugile ei înduplecă cerul care se deschide și o lumină se lasă jos ; sus, sala e pregătită pentru nuntă... lăsați mireasa să vină ! Se văd cerurile deschise și ochii fetei strălucesc de o pace asemănătoare cu pacea piscurilor înalte. Pleoapele ei se închid, un sfârșit nobil încunună lupta și o coroană superbă răsplătește fidelitatea : cei doi sînt uniți.

Petra rămase multă vreme nemișcată ; credința îi înălța inima, măreția faptelor mari năvăli în ea. Se ridica deasupra tuturor lucrurilor mărunte, deasupra fricii și a durerii ; se ridica deasupra lor, zîmbind tuturor, căci toți oamenii erau frați și surori. Răutatea, care face să se iște dezbinarea, dispăruse, fusese nimicită de bubuitul tunetului. Lumea o privea rîzînd... asta era fata care avusese o purtare atît de năstrușnică în timpul reprezentației. Dar în zîmbetul lor Petra nu deslușea decît răsfrîngerea bucuriei triumfătoare care sălășluia în ea însăși. Și încredințată că ceilalți zîmbeau în înțelegere cu ea, le răspunse printr-un surîs atît de strălucitor încît îi sili să surîdă la fel. Coborî scara largă printre două rînduri de oameni care se dădeau în lături în fața ei și care răspundeau cu bucurie la bucuria ei și cu frumusețe la frumusețea ce radia în jurul său. Adesea, strălucirea noastră interioară poate fi atît de puternică, încît izbutim să scaldăm în limpezimea ei tot ce ne înconjoară, chiar dacă noi înșine nu ne dăm seama de asta. Nu există alai mai triumfal în lume decît să fii anunțat, purtat, călăuzit de propriile tale cugetări luminoase.

Petra ajunsese acasă fără să-și dea seama și întreabă ce însemna tot spectacolul acela. Cineva înțelese ce voia să spună și-i dădu lămuriri îndatoritoare. Și după ce pricepu ce era o piesă de teatru și ce puteau să realizeze marii actori, Petra se ridică în picioare și spuse :

— E lucrul cel mai mareț de pe lume ; asta vreau să fac și eu.

Spre uimirea tuturor, Petra își îmbracă paltonul și ieși iar ; simțea nevoia să fie singură și să circule în aer liber. Lăsă orașul în urmă și rătăci în bătaia puternică a vântului pe o limbă de pământ din apropiere. La picioarele ei marea mugea, dar de o parte și de alta a golfului se așternea orașul învăluit într-o ceață luminoasă, îndărătul căreia nenumărate flăcări izolate luptau cu puteri unite, deși izbuteau doar să străpungă vâlul, dar nu să-l sfișie. Era o imagine a propriului ei suflet. Marele abis de la picioarele ei voia înăbușit vestindu-și adâncimea nepătrunsă ; trebuia sau să te prăbușești în el, sau să te ridici deasupra, încercînd să dai lumină. Se întreabă de ce nu-i trecuseră niciodată prin minte pînă atunci astfel de gînduri și-și răspunse singură : pentru că pînă atunci nu fusese stăpînită decît de clipa prezentă. Acum însă își dădea seama că și ea putea stăpîni clipa. Acum vedea că va avea parte de clipe tot atît de numeroase cîte erau luminile ce sclipeau de partea cealaltă și-i ceru lui Dumnezeu putere ca să le folosească pe toate pentru ca nici una dintre ele să nu ardă în zadar. Se ridică de la locul ei fiindcă bătea un vînt înghețat. Nu lipsise mult ; dar cînd porni din nou spre casă, știa încotro se duce.

A doua zi, Petra se opri în fața ușii directorului teatrului. Dinăuntru se auzea o ceartă violentă. I se

păru că unul din glasuri avea oarecare asemănare cu glasul îndrăgostitei din ajun. Firește că tonul era acum altul, dar Petra se cutremură auzindu-l. Așteptă multă vreme; cum însă cearta nu mai lua sfârșit, bătă în ușă.

— Intră! strigă o voce furioasă de bărbat.

— Ah! țipă o voce de femeie.

Cînd Petra intră, zări dispărînd pe o ușă lăturalnică o cămașă de noapte și un păr despletit care alcătuiau o priveliște supărătoare. Directorul, un lungan cu priviri antipatice pe care le ascunse repede îndărătul unor ochelari cu ramă de aur, se învîrtea nervos înapoi și încolo prin cameră. Nasul lung îi domina în mod atît de categoric obrazul încît celelalte trăsături păreau să existe numai de dragul lui. Ochii priveau ca două țevi de pușcă îndărătul acestui zid, gura era un mormînt, iar fruntea o punte ușoară care pornea de lîngă zid și ducea spre pădure sau spre „țarc”.

— Ce doriți? întrebă el oprindu-se brusc din mers, apoi continuă grăbit: Dumneavoastră sînteți doamna care vrea să se angajeze coristă?

— Coristă? Ce înseamnă asta?

— Ei, poftim! Nici nu știți măcar ce înseamnă coristă? Bine, atunci ce doriți?

— Vreau să mă fac actriță.

— Așa? Vreți să vă faceți actriță, dar nu știți ce înseamnă o coristă? Hm, hm! Și vorbiți dialect!

— Dialect? Ce înseamnă dialect?

— Așa! va să zică nici asta nu știți? Dar vreți să fiți actriță. Hm! Și asta-i ceva specific norvegian. Dialect... asta înseamnă că nu vorbiți cum vorbim noi.

— Bine, dar am făcut exerciții toată dimineața.

— Așa? zău! Ia te uită! Atunci dați-i drumul!

Petra își luă o poziție și începu să declame ca îndrăgostita din ajun : „*Un so wist Deine Valborg Du verlasten !*“¹

— Poftim ! Ei, drăcia dracului ! Nu cumva ai venit aici ca să-ți bați joc de nevastă-mea ?

Din camera de alături se auzi un hohot sonor de rîs. Directorul deschise ușa și strigă pîrînd să fi uitat cu desăvîrșire că numai cu cîteva clipe înainte se certaseră pe viață și pe moarte :

— Am aici o mică norvegiană care-ți face caricatura. Vino s-o vezi !

O doamnă cu părul zburlit, îndărătnic și negru, cu ochi întunecați și o gură mare, băgă capul pe ușă rîzînd. Dar Petra se repezi imediat spre ea : „Asta trebuia să fie eroina din ajun — nu, e mama ei“, gîndi fata, cînd doamna veni mai aproape. Petra o privi și spuse :

— Nu știu... dumneavoastră sînteți... sau mama dumneavoastră ?

Directorul izbucni și el în rîs. Capul de femeie dispăru iar, dar din camera de alături răsuna încă rîsul ei. Nedumerirea Petrei se zugrăvi cu atîta în-sufletire în atitudinea, pe chipul, și în mimica ei, încît directorul începu să fie mai atent. O privi un timp, apoi puse mîna pe o carte și-i spuse așa, în treacăt :

—^{*} Ia vino, aici, fetițo, citește ceva. Dar citește simplu, așa cum vorbești de obicei.

Petra începu să citească.

— Nu, nu ! e absurd să citești așa ! Ascultă aici !

Îi citi un fragment, apoi ea îl repetă așa cum îl auzise de la el.

¹ Din piesa *Axel și Valborg* de Adam Cottlob Oehlen-schläger (1779—1850).

— Nu, nu ! Așa citești pe norvegiană, ce dracu !... asta-i norvegiană !

Petra citi iar ca mai înainte.

— Ți-am spus că nu-i bine ! Nici nu se poate mai prost ! Nu înțelegi ce-ți spun ? Neroadă ce ești !

Făcu încă o încercare și încă una, apoi îi dădu altă carte :

— Poftim, asta-i alta ! e ceva comic. Hai, dă-i drumul !

Petra citi, dar povestea se repeta mereu pînă cînd directorul exclamă plictisit :

— Ei, Doamne ! nu așa, nu-i bine ! Hai, isprăvește ! Ce dracu cauți dumneata la teatru ? Ce rol vrei să joci, fir-ar să fie ?

— Ce am văzut aseară, asta vreau să joc.

— Aha ! Desigur, bineînțeles. Și...

— Da, spuse ea cam dezorientată. Era așa de frumos ieri-seară ! Numai că azi m-am gîndit... ar fi și mai frumos dacă s-ar sfîrși cu bine. Tare aș vrea să fac eu asta.

— Așa, asta vrei !... Hm, bine, nu te jena, autorul e mort. Cum azi nu mai e la modă, dumneata, care nu știi nici să citești, nici să scrii, vrei să-l corectezi. Asta-i specific norvegian.

Petra nu înțelegea nimic din ce spunea el, înțelegea un singur lucru și anume că treburile ei mergeau prost. O cuprinse teama.

— Va să zică nu-i voie ?

— Vai de mine, ba da ! Nu te împiedică nimeni. Uite ce, ascultă aici ! spuse el pe un ton cu desăvîrșire schimbat și apropiindu-se mult de ea : Te pricepi să joci teatru cît se pricepe o pisică. Cît despre talent n-ai nici urmă, nici pentru comedie, nici pentru tragedie, te-am încercat doar la amîndouă. Dar, fiindcă faci niște mofturile nostime și fiindcă ai o fețișoară drăguță, ți s-a vîrît în cap că ești o actriță

innăscută și, firește, mult mai talentată decît soția mea. Prin urmare îți cauți imediat rolul cel mai mare din repertoriu și pe deasupra mai vrei să corectezi piesele. Bravo ! Specific norvegian ! Norvegienii pot orice !

Petra respira din ce în ce mai repede ; înghiți o dată, înghiți încă o dată și în cele din urmă îndrăzni să șoptească :

— Va să zică nu se poate, adevărat că nu se poate ?

Directorul era în picioare în fața ferestrei și se uita afară. Credea că fata plecase de mult și se întoarse uimit spre ea. Dar cînd o văzu atît de agitată și-și dădu seama de cîtă forță excepțională era plină ființa ei, rămase o clipă nemișcat, apoi din nou puse mîna pe carte și-i spuse cu un glas și cu o expresie a feței în care nu mai era urmă de tot ce se petrecuse mai înainte :

— Ia citește ce scrie aici, citește rar de tot ca să-ți aud timbrul vocii. Dă-i drumul !

Dar Petra nu putea să citească. Literele îi jucau înaintea ochilor.

— Hai, nu fi așa de timidă !

În cele din urmă, Petra începu să citească, dar cu o voce rece și fără culoare. Directorul îi ceru să repete fragmentul : „cu mai mult sentiment !” spuse el.

Dar fata citea din ce în ce mai prost. Atunci îi luă hîniștit cartea din mînă și-i spuse :

— Acum te-am răsucit pe toate fețele, mai mult decît atît nu pot să fac. Crede-mă, scumpă domnișoară, fie că mi-aș trimite cizma pe scenă, fie că te-aș trimite pe dumneata, impresia ar fi aceeași, adică foarte ciudată. Ei, și cu asta am terminat !

Cu o ultimă încordare de energie, Petra blîgui rugătoare :

— Cred... înțeleg doar... numai dacă...

— Desigur ! E de la sine înțeles ! Orice cuib nenorocit de pescari înțelege mai bine decât noi lucrurile astea. Publicul norvegian e cel mai cultivat public din câte există pe lume. Ei, dacă nu vrei să pleci dumneata, am să plec eu !

Petra se întoarce spre ușă și izbucni în lacrimi :

— Ia ascultă, strigă el ; fiindcă, văzînd-o cum se frămîntă, se lămuri deodată. Nu cumva dumneata ești persoana care a făcut atîta gălăgie ieri-seară la teatru ?

Fata se întoarce spre el, roșie ca focul, și-l privi.

— Desigur, dumneata erai ! Acum știu cu cine am de-a face ! „Fata pescarului !“ După teatru am plecat cu un domn din orașul dimitale natal, cineva care „te cunoaște bine“. Va să zică de asta ții neapărat să faci teatru ! Vrei să-ți încerci talentele pe scenă — aha ! Uite ce-i : teatrul meu e o instituție serioasă și eu n-am de gînd să introduc nici o schimbare în privința asta. Ia șterge-o, te rog ! Și mai repede dacă se poate !

Petra se năpusti hohotînd pe ușă, apoi coborî scara și ieși în stradă. Alergă așa prin mulțime, suspinînd și plîngînd. Își poate închipui oricine că o femeie care, ziua în amiaza mare, aleargă plîngînd pe străzi, stîrnește vîlvă. Oamenii se opreau, miște ștengări se luară după ea, la început cîțiva, apoi mai mulți. Și în hărmălaia care o însoțea, Petra auzea iar vuietul din nopțile acelea petrecute în odaia ei de la mansardă, revedea toate chipurile plutînd în văzduh și fugea, fugea ! Dar după cum în spatele ei creștea gălăgia, creștea la fiecare pas și amintirea astfel încît, o dată ajunsă acasă, după ce închise ușa, după ce se refugie în odaia ei și întoarce cheia în broască, trebui să se arunce într-un colț ca să se apere de toate figurile ; apoi începu să lovească în

aer cu mâinile și să amenințe. În cele din urmă, se prăbuși extenuată și lacrimile ei începură să curgă mai lin... era salvată.

Chiar în seara aceleiași zile Petra plecă din Bergen îndreptându-se spre interiorul țării. Ea singură nu știa încotro se duce, voia doar să ajungă într-un loc unde să n-o cunoască nimeni. Ședea în cabrioletă, cufărul era legat la spate și deasupra lui era eocotat vizitiul. Ploua cu găleata ; Petra se ghemuise sub un coviltir și privea plină de neliniște când în sus spre povârnișul muntelui, când de cealaltă parte, spre prăpastie. În fața ei pădurea alcătuia o singură masă de ceață mișunînd de fantome. Într-o clipă avea să pătrundă în această masă. Dar pe măsură ce înaintau în pădure, ceața se dădea înapoi. Un bubuit puternic, care venea din ce în ce mai asurzitor, întărea în ea sentimentul că se mișcă într-un cerc misterios în interiorul căruia totul își avea o însemnătate proprie și o coeziune întunecată, omul fiind doar un pribeag sfios, nevoit să se întrebe cum va merge mai departe. Bubuitul venea de la puhoaiile care, din cauza ploilor torențiale, crescuseră peste măsură și care, în răstimpuri, se rostogoleau din stîncă în stîncă repezindu-se jos, în prăpastie, cu urlate și mugete. Peste ape erau aruncate poduri înguste, pe care trecea drumul ; Petra vedea apa clocotind la picioarele ei în ceaune rotunde. Apoi drumul continua făcînd cotituri și meandre ; ici-colo vedea cîte un petic singuratic de ogor și cîteva colibe acoperite cu turbă înălțîndu-se pe o ridicătură de pămînt. Apoi iar o lua în sus spre pădure, spre foșnetul ei. Simțea cum o pătrund umezeala și frigul, dar voia să meargă mai departe toată ziua, să meargă și a doua zi, să intre tot mai adînc în inte-

riorul țării, pînă va găsi un loc unde să se ascundă. Pentru asta avea să-i ajute el, atotputernicul, el care o călăuzea acum prin întuneric și furtună.

Capitolul VIII

Un sfîrșit blajin de toamnă dăruiește uneori, pînă tîrziu, adevărate zile de vară vailor roditoare și adăpostite din munți care țin de episcopia de Bergen. În asemenea cazuri, oamenii scot iar vitele la pășune la ora prînzului, chiar dacă le-au adus la iernat. Pe o astfel de vreme vitele sînt sătule și zburdalnice și, seara, cînd se întorc acasă, însuflețesc toată curtea.

Coborîră chiar pe poteca pe care mergeau vitele și ajunseră la o gospodărie mare, plină cu vaci, cu oi și cu capre care, în clipa cînd Petra trecu pe acolo, mugeau, behăiau și topăiau. Ziua era luminoasă; conacul lunguiet și alb strălucea cu ferestrele în soare; muntele urca deasupra lui, acoperit cu pini, cu mesteceni, cu mălini, cu sorbi, cu răsuri și cu tot felul de mlădițe care se înghesuiau atît de mult unele în altele, încît ai fi zis că dedesubt clădirile erau așternute la pămînt. În fața clădirii principale, chiar la drum, era o grădină plină cu meri, cu cireși și cu vișini încărcăți cu roade, în timp ce pe cărări și în dreptul gardului creșteau tufișuri de agrișe, de fragi și de căpsuni. Deasupra tuturor se înălțau coroanele mari ale unor frasini. Casa arăta ca un cuib ascuns printre crengi, un cuib în care nu pătrundea decît soarele. Dar tocmai acest ascunziș stîrni dorul Petrei. Și fiindcă soarele scînteia în gea-

muri, fiindcă tălângile vitelor o îmbiau cu atîta veselie, fiindcă află că era o curte parohială, apucă grăbită de hățuri :

— Oprește, spuse ea. Trebuie să intru aici. Și trăsura porni lateral, de-a lungul grădinii.

Cînd intră în curte, niște cîini lupi se năpustiră furioși asupra ei. Era o fermă mare, pătrată, împrejmuită cu zid. În fața casei era grajdul, în dreapta — o aripă de locuit, în stînga — spălătoria și locuința servitorilor. În clipa aceea curtea era plină cu vite. În mijlocul lor se afla o doamnă, destul de înaltă și foarte zveltă. Purta o rochie lipită pe corp, iar pe cap o băsmăluță de mătase. În jurul ei și ceva mai încolo zburdau capre albe, cafenii, bălțate, negre, toate cu clopoței potriviți să sune în acord triplu. Și pentru fiecare capră doamna aceea găsea cîte un nume de alint și bunătăți într-o strachină pe care văcărița i-o umplea mereu. În fața scării joase care ducea din locuință în curte, se afla pastorul ținînd în mînă o farfurie cu sare ; vacile lingeau sarea din farfurie și de pe lespezile de piatră pe care o împărăștia. Pastorul nu era înalt ci îndesat, cu un gît scurt și o frunte joasă. Sprîncenele stufoase umbreau niște ochi care nu prea priveau drept înainte, ci doar din cînd în cînd aveau scînteieri ciudate și piezișe. Părul, scurt, era des, cărunț și zburlit, aproape la fel de bogat la ceafă ca și în creștet ; nu purta cravată, cămașa era prinsă numai într-un nasture lăsînd să se vadă pieptul păros. Nici manșetele cămășii nu erau prinse, atîrnînd peste mîinile mici, puternice și pentru moment lipicioase, cu care împărțea sarea. Mîinile și brațele erau acoperite din belșug cu păr.

Pastorul aruncă o privire piezișă și ascuțită asupra străinei care coborîse din cabrioletă și-și croise drum

printre animale pînă la fiica lui. Nu putea auzi ce vorbesc cele două fete din cauza zgomotului pe care-l făceau vacile, cîinii și tălăngile; dar iată că amîndouă se uitau spre el și se apropiau de scară înconjurată de capre. La un semn al pastorului, un cioban goni vacile. Îl strigă fiică-sa, Signe... Petra auzi cu plăcere glasul ei armonios :

— Tată, uite, doamna asta străină ar vrea să rămînă o zi la noi ca să se odihnească.

— Să fie binevenită ! răspunse pastorul.

Apoi întinse vasul cu sare unei slujnice și porni spre camera lui de lucru, în dreapta vestibulului, ca să se spele și să se aranjeze. Petra o urmă pe fiica lui într-o încăpere foarte luminoasă și spațioasă care era de fapt o anticameră. Vizitiul fu plătit și bagajul transportat în casă. Petra intră într-una dintre odăile situate în fața camerei de lucru a pastorului, își puse în ordine îmbrăcămîntea, apoi se întoarse în vestibul de unde fu condusă în camera de toate zilele.

Ce mare și luminoasă era camera aceea ! Aproape tot peretele care dădea spre grădină era alcătuit din ferestre, dintre care cea din mijloc era de fapt ușă. Ferestrele largi și înalte, care coborau pînă în podea, erau pline cu flori. Lujerele lor pătrundeau pînă în cameră; flori se vedeau și pe pervazurile ferestrelor, iar în loc de perdele iedera se încolăcea sus, pe cercevele și cobora pînă în pămînt. Și fiindcă și afară, sub ferestre, erau arbuști și flori care se cățarau de ambele părți în jurul geamurilor, precum și pe pajiștea din fața casei, ai fi zis că intri într-o seră, instalată în mijlocul unei grădini. Și totuși cîteva clipe după ce intrai în cameră nici nu mai vedeai florile; nu mai vedeai decît biserica, înălțîndu-se singură pe un deal, în dreapta, în timp ce apa care scînteia albastră îi primea imaginea și curgea scli-

pînd mai departe, pînă se pierdea adînc în munți, atît de adînc încît nu mai știai dacă e un lac interior sau un braț de mare strecurat printre ei. Și apoi munții înșiși ! Nici unul dintre ei nu era un singur munte, ci lanțuri întregi de munți, spinări muntoase înălțîndu-se tot mai imperioase una îndărătul alteia, de parcă aici ar fi fost granița lumii locuite !

Cînd privirile Petrei se dezlipiră, în sfîrșit, de această priveliște, tot ce se afla în cameră i se păru sfîntit de ceea ce văzuse afară ; în jurul tabloului acela grandios totul se împletea, curat și grațios ca un cadru de flori. I se părea că e înconjurată de ceva invizibil care-i observă acțiunile și gîndurile ; fără să-și dea seama de acest lucru, Petra începu să umble prin cameră, aruncînd priviri cercetătoare și atingînd toate obiectele. Deodată, pe peretele înalt, deasupra sofalei, cu fața îndreptată spre lumină, zări tabloul în mărime naturală al unei femei care o privea zîmbind. Avea capul ușor înclinat și mîinile împreunate ; brațul drept se sprijinea pe o carte pe al cărei cotor scria cu litere deslușite : *Carte de duminică*. Femeia avea păr blond, ten luminos și chipul ei strălucea, împrăștiind o pace duminicală pretutindeni unde ajungea această strălucire. Zîmbetul ei era plin de gravitate, dar această gravitate însemna abnegație ; ai fi zis că în dragostea ei adună pe toți și pe toate, căci părea să înțeleagă totul fiindcă vedea pretutindeni numai binele. Fața ei purta pecetea unei gingășii bolnăvicioase, dar slăbiciunea aceasta constituia, probabil, tăria ei, căci această slăbiciune nu putea dăuna, firește, nimănui. În jurul ramei portretului atîrna o coroană de imortele. Va să zică femeia nu mai era în viață.

— Asta a fost mama mea !

Un glas blînd rostise aceste cuvinte în spatele Petrei ; se întoarse și o văzu pe tînăra fată care ieșise

adineauri din cameră, dar se întorsese pe neobservate. Acum, însă, întreaga odaie era plină de portretul acela ; toate te călăuzeau spre el, toate primeau lumină din lumina lui, toate se aflau acolo numai de dragul lui și fata cea tinăra nu era decît o răsfrîngere pașnică a acestui portret. Fiica părea mai tăcută, mai rezervată. Mama atrăgea privirile și le înapoia din plin, în timp ce fiica ei își ținea ochii plecați. Amîndouă însă aveau aceeași seninătate și aceeași blîndețe. Aveau și aceeași înfățișare, numai că la fată nu deslușeai nici urmă de boală. Dinpotrivă, culorile vii ale rochiei strînsă pe corp, ale șorțului și ale cravatei mici, prinsă într-o broșă, dădeau chipului ei un aer de prospețime și te făceau să bănuiești grație și înțelegere pentru grație, ceea ce scotea în evidență faptul că era fiica femeii din tabloul atîrnat pe perete, geniul bun al casei. Și văzînd-o cum circulă prin cameră, înconjurată de florile maică-si, Petra se simți cuprinsă de dragoste pentru această ființă. În vecinătatea ei, numai binele putea prospera în casa aceea. O, dacă i s-ar îngădui și ei să rămînă ! Petra simți crescînd în ea sentimentul propriei sale singurătăți. Privirile ei o urmăreau fără încetare pe Signe, ori încotro se ducea și oriunde se oprea. Signe își dădea seama de asta și încerca să le evite dar, degeaba ! în cele din urmă se fistici și se plecă peste flori. În sfîrșit, Petra pricepu că era inoportună, se rușină și ar fi fost gata să-și ceară iertare. Dar din părul acela pieptănat cu îngrijire, din fruntea delicată, din rochia strînsă pe corp se desprindea ceva care-i dădea de știre să fie prudentă. Își ridică privirile spre mama fetei ; o, desigur, pe ea ar fi putut s-o îmbrățișeze imediat ! S-ar fi zis că-i urează bun venit. Putea oare să spere ? Nimeni n-o privise astfel pînă atunci. Privirea aceea spunea : știu totul — te cunosc, ai greșit, te cunosc și te iert ! Petra avea nevoie de această îndurare și nu-și

putea întoarce privirile de la ochii aceia blinzi. Își înclină capul ca femeia din portret, își împreună mîinile și aproape fără să-și dea seama, se întoarce spunînd :

— Lăsați-mă să rămîn aici !

Signe se îndreaptă din șale și o privi ; era atît de surprinsă încît nu putu să răspundă nimic.

— Lăsați-mă să rămîn aici ! se rugă din nou Petra și se apropie de ea. Aici e frumos !

Și ochii i se umplură de lacrimi.

— Mă duc să-l chem pe tata ! spuse Signe.

Petra o urmări cu privirea pînă o văzu dispărînd dincolo de ușa camerei de lucru. Dar cînd rămase singură se înspăimîntă gîndindu-se la ce făcuse ; cînd zări în ușă figura uimită a pastorului, începu să tremure. Pastorul intră, îmbrăcat cu mai multă îngrijire decît adineauri și fumînd dintr-o pipă pe care o ținea cu degetele încheștate. Ori de cîte ori trăgea din ea, o lăsa să-i lunece dintre buze, apoi sufla fumul în trei intervale, pufăind de fiecare dată. Repetă de cîteva ori gestul acesta, după care se opri în mijlocul odăii drept în fața Petrei, fără s-o privească, dar ca și cum ar fi așteptat ca ea să-i spună ceva. Fata nu îndrăzni însă să-și repete rugămintea de față cu omul acesta care părea atît de sever.

— Ați dori să rămîneți aici ? întrebă, și privirea lui piezișă, prelungă și strălucitoare, o ațînse în treacăt.

De teamă, vocea ei tremura ușor.

— Altfel nu știu încotro s-o iau.

— De unde sînteți ?

Petra își șopti numele și locul de naștere.

— Și cum ați ajuns aici ?

— Nu știu... aș vrea... pot să plătesc... nu... nu știu...

Își întoarce fața și un timp nu putu să rostească nici un cuvînt ; apoi prinse iar curaj și spuse :

— Am să fac tot ce-mi cereți... numai să pot rămîne aici, să nu trebuiască să plec mai departe... și să nu fiu nevoită să mă mai rog o dată...

Fata intrase în cameră în același timp cu taică-său dar, oprindu-se în dreptul căminului, își căuta de lucru cu frunzele uscate ale trandafirilor fără să-și ridice privirea. Pastorul nu răspunse nimic. Nu se auzea decît pufăitul pipei, în timp ce privirile lui se plimbau pe rînd de la Petra la fiică-sa, ridicîndu-se apoi spre portret. Unul și același obiect poate produce impresii cu totul diferite. În timp ce Petra se ruga în sinea ei ca portretul să-l dispună favorabil pe pastor, acestuia i se părea că-i șoptește :

— „Ferește-o pe fata noastră ! Nu lua străini în casă !“

Cu o privire piezișă și ascuțită pastorul se întoarse spre Petra și-i spuse :

— Nu ! nu puteți rămîne aici !

Petra se îngălbeni, oftă adînc, se uită șovăind în jurul ei apoi se năpusti în camera de alături a cărei ușă rămăsese deschisă. Se zvîrli cu capul pe o masă și dădu friu liber durerii și dezamăgirii ei ! Tatăl și fiica se priviră unul pe altul. Atîta lipsă de educație, să te repezi fără multă vorbă într-o cameră străină, să-ți dai friu liber sentimentelor... asta nu se putea asemena decît cu felul în care venise tam-nesam, de pe drum ! Se rugase să i se îngăduie să rămînă și, văzîndu-se refuzată, începuse să urle. Pastorul se duse după ea, nu ca să-i vorbească, ci ca să închidă ușa. Se întoarse cu fața roșie ca focul și o întrebă pe fiică-sa care rămăsese lingă sobă :

— Ai mai văzut așa ceva de cînd ești ? Cine e și ce vrea ?

Fiică-sa nu-i răspunse imediat ; dar, în cele din urmă, vorbi cu glas și mai scăzut decît al pastorului :

— E adevărat că are o purtare trăsniță. Totuși e ceva deosebit în ea.

Pastorul începu să se plimbe prin cameră privind mereu spre ușă. După un timp se opri și murmură :

— Cred că nu-i întreagă la minte !

Și cum Signe nu răspundea, se apropie de ea și repetă pe un ton mai hotărît : E nebună, Signe, pur și simplu nebună. Asta-i tot ce are deosebit !

Apoi reîncepu să se plimbe înapoi și încolo. În cele din urmă ajunse să se gîndească la altceva și aproape că uitase ce spusese adineauri cînd fiică-sa îi răspunse în șoaptă :

— Nu cred. Trebuie să fie, însă, foarte nefericită !

Și se înclină peste trandafirii ofiliți, continuînd să-și joace degetele pe petalele lor. Sunetul glasului ei precum și gesturile acestea n-ar fi izbit un străin, dar atraseră numaidecît atenția tatălui. Mai făcu cîteva pași prin odaie, cu ochii atinți asupra portretului, apoi spuse foarte încet :

— Crezi că... mama i-ar fi îngăduit să rămînă aici numai fiindcă... pare să fie nefericită ?

— Mama, ar fi așteptat cîteva zile înainte de a da un răspuns, șopti fată și se plecă și mai mult asupra trandafirilor.

Cea mai ușoară aluzie la chipul din tabloul de pe perete izbutea să transforme leul acela cu coamă stufoasă într-un mielușel cînd această aluzie o făcea fiică-să. Pastorul recunoscuse numaidecît că avea dreptate și rămase locului ca un școlar prins cu mîța în sac ; își uită pipa, uită să se mai învîrtească prin cameră și abia după o vreme murmură :

— Să-i spun să rămînă cîteva zile la noi ?

— I-ai dat un alt răspuns adineauri.

— Ei da... dar una e s-o luăm definitiv la noi și alta să rămînă doar cîteva zile.

Signe păru că se gîndește și ea, apoi spuse :

— Fă ce crezi de cuviință !

Pastorul păru că meditează mai îndelung asupra acestei invitații. Se plimbă iar de câteva ori prin cameră scoțînd nori groși de fum din pipă. În cele din urmă se opri.

— Vrei să te duci tu la ea... sau să...

— Ar fi mai bine să te duci tu, răspunse fiică-sa cu o privire blîndă.

Pastorul pusese tocmai mîna pe clanță cînd, de dincolo, răsună un hohot sonor de rîs. Urmă o tăcere... apoi din nou o adevărată salvă de rîs. Pastorul făcuse un salt înapoi, dar acum porni iar spre ușă și fiică-sa îl urmă. Probabil că fetei i se făcuse rău.

Cînd deschiseră ușa, o văzură pe Petra în același loc unde se prăbușise mai înainte. În fața ei se afla o carte deschisă, asupra căreia se năpustise, fără să-și dea seama ce face. Lacrimile i se prelinseseră pe paginile cărții și ea voise să le șteargă. Atunci privirile i se opriseră pe o expresie succulentă, dintre acelea de care-și mai amintea atît de bine din zilele copilăriei ei petrecută printre haimanale, expresie despre care n-ar fi crezut niciodată că poate fi tipărită. Cuprinsă de groază uită să mai plîngă ; ședea cu ochii țintă pe carte. Pentru Dumnezeu... ce era asta ? Citi mai departe cu gura întredeschisă. Lucrurile scrise acolo erau din ce în ce mai grozave, de o grosolănie cumplită, dar atît de comice încît nu se putu stăpîni și citi mai departe. Citi pînă uită de toate celelalte, pînă se pomeni dincolo de mîhnire și de lacrimi, dincolo de timp și de spațiu... citi din bătrînul Holberg¹. Căci el era și nu altul ! Rîse, se zgudui de rîs. Nici chiar cînd pastorul și Signe se iviră în fața ei nu observă cît erau de serioși fiindcă nu se

¹ *Ludvig Holberg* (1684—1754), scriitor și istoric danez-norvegian.

mai gîndea la situația ei, ci continua să rîdă, apoi întreabă :

— Dar ce-i asta ? Pentru Dumnezeu, ce-i asta ?

Și spunînd aceste cuvinte se uită la titlu...

Deodată se îngălbeni ; își ridică privirile spre cei doi, le coborî din nou pe carte, pe scrisul bine cunoscut. Sînt lucruri care pe unii îi lovesc drept în inimă ca un glonte, lucruri de care-și închipuie că sînt la sute de mile depărtare și cu care se pomenesc, deodată, în față. Colo... pe prima pagină... scria : „Hans Ødegaard“. Roșie ca focul la față, Petra strigă :

— Cartea e a lui ? Ødegaard vine pe aici ?

Și se ridică în picioare.

— Da, ne-a promis că are să vină, răspunse Signe.

Și Petra își aminti că în cursul unei călătorii în străinătate, Ødegaard făcuse cunoștință cu familia unui pastor din diocesa Bergen. Ea, Petra, călătorise în interiorul unui cerc și nimerise drept la el.

— Sosește curînd ? Nu cumva e aici ?

Și Petra se pregăti s-o ia la sănătoasa.

— Nu, e bolnav, spuse Signe.

— Da, adevărat, e bolnav ! repetă Petra cu durere și se prăbuși.

— Spune-mi, te rog, strigă Signe, nu cumva ești ?...

— Fata pescarului ? continuă pastorul.

Petra îi privi rugătoare.

— Da, eu sînt Fata pescarului, spuse ea.

O cunoșteau foarte bine, Ødegaard le vorbise mereu de ea.

— Bineînțeles, în cazul ăsta lucrurile se schimbă, spuse pastorul care simți că era vorba de o prăbușire și că avea de dat un ajutor prietenesc. Pentru moment poți să rămii aici ! adăugă el.

Petra ridică ochii și surprinse privirea cu care Signe îi mulțumea tatălui ei ; asta-i făcu atîta bine încît se îndreptă spre ea, îi apucă amîndouă mîinile — mai

mult decît atît nu îndrăzni să facă — şi spuse, fireşte stîngherită :

— Cînd o să fim singure am să-ţi povestesc totul.

O oră mai tîrziu Signé aflate toată povestea şi i-o împărtăşi imediat tatălui ei. Ascultîndu-i sfatul îi scrisese chiar în ziua aceea lui Ôdegaard şi continuă corespondenţa în tot timpul cît Petra rămase în casa lor.

Dar seara, cînd Petra se culcă pe perna uriaşă de puf, în camera plăcută unde trosneau în sobă butuci de mestecăn şi unde, pe măsuta de noapte, se afla *Noul Testament* între două lumînări, apucă acest volum şi-i mulţumi lui Dumnezeu pentru toate, şi pentru cele rele şi pentru cele bune...

În tinereţe pastorul, care avea un suflet fierbinte şi un mare talent de orator, dorise să devină cleric. Părinţii lui, oameni cu stare, se împotriviseră ; ar fi preferat să-l vadă alegîndu-şi ceea ce ei numeau o „situaţie independentă“. Dar împotrivirea lor nu reuşi decît să-i întărească mai mult hotărîrea şi, după ce isprăvi şcoala, plecă în străinătate ca să studieze mai departe. În trecere prin Danemarca, făcu cunoştinţă cu o tînară, membră a unei secte care nu i se păru destul de severă, ceea ce consideră reprobabil. Se sili fără preget s-o influenţeze dar, ori de cîte ori se ivea un astfel de prilej, fata-l privea într-un fel care-i impunea tăcere şi care i se întipări în minte în tot timpul şederii în străinătate. La întoarcere se duse numaidecît la ea. Se văzură des, legătura dintre ei deveni tot mai strînsă pînă cînd, în cele din urmă, se logodiră şi puţin după aceea se căsătoriră. Treptat, însă, îşi dădură seama că fiecare dintre ei avusese un gînd ascuns. Pastorul îşi propusese s-o atragă, aşa, gingaşă cum era, în viaţa lui austeră, în timp ce ea se lăsase legănată de convingerea naivă că va putea cîştiga forţa şi elocvenţa lui

pentru secta din care făcea parte. O primă și ușoară încercare a lui se lovi de prima ei încercare, la fel de ușoară. Dezamăgit și neîncrezător, pastorul dădu înapoi. Soția lui era destul de deșteaptă ca să observe numaidecît lucrul acesta și din acea zi amîndoi începură să se pîndească *reciproc*, așteptînd fiecare a doua încercare a *celuilalt*. Dar nici unul dintre ei nu o făcu fiindcă amîndoi se speriaseră. Pastorul se temeă de propria lui fire pasionantă, iar soției sale îi era frică să nu piardă, din cauza unui eșec, orice perspectivă de a-l mai atrage vreodată de partea ei. Căci nu renunța la această speranță, care devenise scopul vieții sale. Niciodată nu ajunseră la un conflict fiindcă unde se afla ea nu puteau exista conflicte. Într-un fel, totuși, voința lui clocotitoare și pasiunea lui înăbușită trebuiau să răbufnească. Și lucrul acesta se întîmpla ori de cîte ori urca în amvon și-și vedea jos soția. Atunci știa să-și tîrască enoriașii ca într-un vârtej ; cînd își înfierbînta el auditoriul, cînd îl înfierbînta auditoriul pe el. Ea vedea lucrurile acestea și-și alina sufletul înfricoșat dedicîndu-se operelor de binefacere ; mai tirziu, cînd fu mamă, îi veni în ajutor copila ei pe care o lăsă să participe total, fizicește și spiritualicește, la clipele ei de liniște. În astfel de clipe dăruia și primea, își legăna copilul cel mare în nevinovăția copilului și oficia o sărbătoare a dragostei după care se întorcea spre omul acela sever, plin de o blîndețe feminină și creștină. Firește că în astfel de cazuri pastorul nu putea să-i spună nici un cuvînt lipsit de afecțiune. Era nevoit s-o iubească mai presus de orice, dar cu atît mai dureros era pentru el, cu atît mai puternic îi sîngera inima cu cît nu putea s-o ajute să-și mîntuie sufletul. Cu dreptul tacit pe care i-l asigura calitatea de mamă, soția pastorului sustrase copila educației lui religioase. Cîntecele și întrebările fetei erau pentru el un nou

și adînc izvor de suferință. Și cu cît mai mare era asprimea spre care-l îboldeau pasiunea și emoția cînd urca în amvon, cu atît mai mare era blîndețea cu care-l întîmpina soția lui cînd plecau împreună acasă. Ochii ei vorbeau, dar gura nu spunea niciodată un cuvînt. Iar fata îi lua mîna și se uita la el cu ochi care aminteau de ochii mamei.

În casă la ei se vorbea despre orice afară doar despre ce constituia rădăcina însăși a cugetării lor. Pînă la urmă, însă, o încordare atît de istovitoare devenea insuportabilă. E drept că soția pastorului continua să zîmbească, dar zîmbea numai fiindcă nu îndrăznea să plîngă. Cînd se apropie momentul în care fata avea să-și înceapă pregătirea pentru confirmare și cînd, în virtutea funcției sale, pastorul ar fi putut izbuti s-o atragă în mod tacit spre credința lui, după cum pînă atunci o menținuse maică-sa în credința ei, încordarea creștea pînă la paroxism. Și după duminica aceea, cînd din înaltul amvonului fură citite numele fetelor ce aveau să fie confirmate, mama se îmbolnăvi; se îmbolnăvi așa cum alții obosesc. Spuse zîmbind că nu mai poate să umble, apoi cîteva zile mai tîrziu — și tot zîmbind — spuse că nu mai putea să șadă pe scaun. Voia ca fiică-sa să fie tot timpul lîngă ea, deși nu mai putea să-i vorbească, dar cel puțin s-o vadă. Fata știa ce-i plăcea mai mult maică-si: îi citea din cartea vieții și-i cînta psalmii copilăriei ei, psalmii noi, plini de căldură ai comunității religioase căreia îi aparținea. Pastorul nu pricepu multă vreme ce se pregătea, dar cînd, în cele din urmă, își dădu seama, se pierdu cu firea. Nu mai avea decît o singură dorință: s-o mai audă vorbindu-i o dată, s-o audă spunînd numai cîteva cuvinte. Dar ea nu mai avea putere să vorbească. Pastorul stătea la picioarele patului, o privea și o ruga. Și ea continua să-i zîmbească pînă el căzu în genunchi, luă

mîna fiicei și o puse în mîna mamei de parc-ar fi vrut să-i spună :

— Ia-o, păstrează-o ! A ta să fie în vecii vecilor !

Atunci mama zîmbi cum nu mai zîmbise niciodată pînă atunci și muri cu acest zîmbet pe buze.

Multă vreme pastorul întrerupse orice legătură cu oamenii. Grija enoriașilor o preluă altcineva. Cît despre el rătăcea din odaie în odaie, din loc în loc, de parc-ar fi căutat ceva. Pășea ușor, vorbea cu glas înăbușit și numai fiindcă adoptase această atitudine liniștită izbuti Signe să restabilească treptat legăturile cu el. Acum îi ajuta și ea să caute. Fiecare vorbă rostită de maică-sa fu repetată, fiecare dorința a ei deveni un îndreptar potrivit căruia trăiră din clipa aceea. Viața comună dintre mamă și fiică, de care tatăl rămăsese pînă atunci departe, fu reluată. Reluară totul din primele clipe ale copilăriei de care-și putea aminti ea ; cîntară cîntecele și rostiră rugăciunile ei, recitară una după alta predicile pe care le ascultase cu mai multă plăcere și-și reamintiră cu sfîntenie toate vorbele și toate comentariile ei. Sub această influență, pastorul simți curînd dorința de a revedea țara unde o întîlnise pentru ca astfel să calce și acolo pe urmele ei.

Plecară amîndoi în călătorie. Și pastorul se însănătoși, iar numai fiindcă-și asimilă în întregime viața soției sale. Luînd-o de la început, în el se trezi interesul pentru tot ce-l înconjura, pentru tot ceea ce însemnase debutul în ochii lui — pentru marile idei naționale, pentru cele politice și mărunte — toate la un loc îi restituiră o parte din propria lui tinerețe. Își recăpătă din plin puterile și, o dată cu ele, toate speranțele fierbinți de odinioară. Acum era hotărît să vestească cuvîntul lui Dumnezeu în așa fel încît să-i pregătească pe oameni pentru viață și nu pentru moarte !

Dar mai înainte de a se retrage din nou în munții patriei lui pentru a exercita această activitate nouă și iubită, simți nevoia să privească mai departe și mai temeinic, să examineze tot ceea ce se întâmplă afară. Își continuară, deci, călătoria și acum tatăl și fiica își trăiau marile amintiri.

Aceștia erau oamenii în mijlocul cărora pătrunsese Petra.

Capitolul IX

Trei ani mai târziu, într-o vineri seară dinaintea Crăciunului, cele două fete se aflau împreună. Pastorul intrase tocmai în cameră și-și fuma pipa. Ziua trecuse cam așa cum treceau toate zilele de doi ani încoace — dimineța se făcea o plimbare, după micul dejun urma lecția de muzică, adică pian și cânt, apoi lecția de limbi străine și alte lecții și, în cele din urmă, puțină gospodărie. După masă fiecare își făcea de lucru în camera lui; în ziua aceea, Signe îi scria tocmai lui Ödegaard, despre care Petra nu vorbea niciodată, după cum nu suferea niciodată să se vorbească despre trecut. Spre seară fetele se dăduseră cu sania și acum erau împreună ca să stea la taifas și să cânte; mai târziu aveau să facă lectură cu glas tare. Pastorul era totdeauna gata pentru așa ceva. Citea admirabil și Signe de asemenea. Petra era atentă la procedeele, dar mai ales la pronunția lor. Accentul și cadența lui Signe sunau atât de frumos în urechea ei încât își amintea de ele și când era singură. De altfel, Petra era fermecată de Signe și dacă ar fi fost bărbat, un sfert din entuziasmul ei ar

fi însemnat dragostea cea mai fierbinte. Adesea, Signe roșea din pricina aceasta.

La ședințele de lectură care aveau loc seara și în cursul cărora Petra nu se lăsase niciodată convinsă să citească și ea, trecuseră în revistă principalii scriitori ai literaturii norvegiene, apoi ajunseseră treptat la marea literatură universală. De preferință citeau piese de teatru.

Tocmai se pregăteau să aprindă lămpile și să înceapă, când bucătăreasa intră în cameră și spuse că venise cineva care voia să transmită Petrei salutări. Era un marinar din orașul ei de baștină, care avea, întâmplător, drum prin aceste locuri și pe care Gunlaug îl rugase să treacă pe la fiică-sa. Făcuse pe jos mai bine de o milă și trebuia să pornească numai-decît înapoi fiindcă vasul cu care venise pleca. Petra îl însoți o bucată de drum ca să poată sta mai mult de vorbă cu el. Era un om vrednic de stimă pe care-l cunoștea dinainte. Seara era întunecoasă și ferestrele curții parohiale erau și ele întunecate, afară de ale spălătoriei unde se spălau rufele mari. Pe șosea nu se zărea nici o lumină, abia dacă izbuteai să deslușești drumul, fiindcă luna nu se ridicase încă deasupra munților. Totuși Petra își însoți oaspetele mai departe și chiar intră curajoasă în pădure, deși printre copaci întunericul devenea neliștitor. Una dintre vești trezise în ea un deosebit interes. Marinarul îi povestise că mama lui Pedro Ohlsen murise, că el vînduse casa și se mutase la Gunlaug, unde locuia în camera de la mansardă a Petrei. Lucrul acesta se întîmplase cu doi ani în urmă, totuși maică-sa nu-i pomenise nici un cuvînt despre așa ceva. Abia acum începea să priceapă fata cine scria scrisorile mamei; în zadar îi pusese pînă atunci această întrebare fiindcă scrisorile se sfîrșeau toate în felul următor: „O salutare și de

la cine a scris scrisoarea“. Marinarul fusese însărcinat de Gunlaug să întrebe cît timp voia Petra să mai rămînă în casa pastorului și ce intenții avea pentru viitor. La prima întrebare Petra răspunse că nu știe, cît despre a doua îi comunică maică-si că nu există decît un singur lucru pe lume care o interesează și că dacă nu va putea să facă acest lucru, va fi nenorocită toată viața. Deocamdată, însă, nu putea să-i spună despre ce era vorba.

În timp ce Petra stătea la taifas cu marinarul, pastorul și Signe rămăseseră în camera de toate zilele și discutau despre ea fiindcă era pentru amîndoi un izvor de mare bucurie. În clipa aceea intră vătaful argaților, și după ce-și făcu raportul zilnic, întrebă dacă stăpînii știau că domnișoara cea străină coboară noaptea pe fereastră pe o scară de frînghie, apoi se cațără înapoi în cameră. Trebui să repete de trei ori lucrul acesta mai înainte ca vreunul dintre cei doi să fi priceput ce spunea : era ca și cum le-ar fi povestit că Petra urcă și coboară pe razele de lună. În cameră era întuneric iar acum se așternu și tăcerea peste ei ; nu se mai auzea nici măcar pufăitul pipei pastorului. În cele din urmă, acesta întrebă cu o voce oarecum sugrumată :

— Cine a văzut asta ?

— Eu am văzut. Tocmai mă treziseam și dădeam de mîncare cailor, să fi fost așa, cam pe la unu noaptea.

— Și a coborît pe o scară de frînghie?... Și pe urmă a urcat înapoi ?

Urmă iar o tăcere lungă. Camera Petrei se afla la etaj, era cea din colț, care dădea spre intrare. Numai Petra dormea sus, nimeni nu mai locuia acolo. Prin urmare nu putea fi vorba de o neînțelegere.

— Se vede că a făcut asta în somn, spuse argatul și vru să plece.

— Dar scara n-a putut s-o facă în somn, spuse pastorul.

— La asta m-am gîndit și eu și tocmai de aceea mi-am spus că e mai bine să vorbesc cu capul familiei. Altcuiva nu i-am mai pomenit nimic despre asta.

— A mai văzut cineva afară de tine ?

— Nu ; dar dacă nu mă credeți, scara poate să-mi fie mărturie ; dacă nu-i sus în cameră, înseamnă că n-am văzut bine.

Pastorul se ridică imediat în picioare.

— Tată ! îl rugă Signe.

— Aprinde lumina ! răspunse pastorul pe un ton care nu admitea împotrivire.

Signe aprinse lampa.

— Tată ! îl mai rugă ea o dată, în timp ce i-o întindea.

— Atîta timp cît se află în casa mea, eu îi sînt tată ! Sînt obligat să văd ce-i cu povestea asta.

Pastorul ieși primul, cu lampa în mîină, iar Signe și argatul îl urmară. În cămăruța Petrei totul era în ordine. Numai pe măsuta de noapte se afla un morman de cărți deschise, puse una peste alta.

— Citește noaptea ?

— Nu știu. Dar mai devreme de unu nu stinge niciodată lumina.

Pastorul și Signe schimbă o privire. Ei se despărteau pe la orele zece, zece și jumătate, apoi se revedeau a doua zi dimineța la șase sau la șapte.

— Știai asta ?

Signe nu răspunse. Dar argatul, care îngenunchease într-un colț al camerei cotrobăind ceva, spuse :

— Păi, domnișoara nu-i singură.

— Ce spui ?

— Nu-i singură. Totdeauna e la ea cineva cu care stă de vorbă ; uneori fac un zgomot drăcesc ; am auzit-o adesea rugându-se și amenințînd. Cine știe ce derbedeu a pus stăpînire pe ea, sărmana !

Signe își întoarse capul. Pastorul se făcuse palid ca un mort.

— Uite și scara ! continuă argatul, care o trase afară, apoi se ridică în picioare.

Două bucăți de pînză fuseseră reunite printr-o a treia, care era înnodată de una dintre ele, pornea spre cealaltă, era legată și de ea, apoi mergea așa mai departe în lățime în chip de trepte pe o distanță de aproximativ jumătate de cot, pînă ce isprăvea scara. O examinară cu toții cu atenție :

— A lipsit mult ? întrebă pastorul.

Argatul se uită la el.

— Cum adică, să lipsească ?

— Vreau să spun, după ce a coborît scara a lipsit mult ?

Signe tremura de teamă și de frig.

— Păi n-a plecat nicăieri, s-a urcat numai decît înapoi.

— Înapoi ? Atunci cine a plecat ?

Signe făcu o mișcare și izbucni în plîns.

— Aseară n-a fost nimeni aici ; asta s-a întîmplat ieri.

— Atunci n-ai mai văzut pe nimeni pe scară ? Numai ea era ?

— Da, altcineva nu era.

— Și a coborît, apoi a urcat la loc numai decît ?

— Da.

— Asta înseamnă că a vrut să facă o experiență, spuse pastorul și s-ar fi zis că respiră mai ușurat.

— Desigur, pînă are să urce altcineva, adăugă argatul.

Pastorul îi aruncă o privire.

— Crezi că asta nu-i prima scară pe care a făcut-o ?

— Nu, altfel cine ar fi putut să ajungă pînă la ea ?

— Știai de mult că vine cineva la ea ?

— De astă-iarnă, de cînd a început să țină lumina aprinsă pînă noaptea tîrziu ; pînă atunci nu mi-a trecut niciodată prin minte să mă uit.

Pastorul întrebă cu asprime :

— Va să zică ai știut de atîta vreme. Și de ce nu mi-ai spus nimic pînă acum ?

— Am crezut că e cineva din casă în camera ei. Abia cînd am văzut-o ieri noaptea, pe scară, mi-a trecut prin minte că trebuie să fie un străin.

— Da, din păcate, nu rămîne nici o îndoială, ne-a înșelat pe toți.

Signe îi aruncă o privire rugătoare.

— Poate că n-ar fi trebuit să doarmă într-o cameră atît de depărtată de a celorlalți, își dădu cu părerea argatul, înfășurînd scara la loc.

— Ar fi trebuit să nu mai doarmă de loc în casa asta ! spuse pastorul și ieși urmat de cei doi.

Dar, cînd ajunseră jos și tatăl lăsă lampa din mînă, Signe se aruncă la pieptul lui.

— Da, copila mea, e o mare decepție.

Apoi, Signe se așează pe sofaua din colț cu batista la ochi, pastorul își aprinse pipa și începu să se plimbe neliniștit încoace și încolo. În clipa aceea auziră un țipăt în bucătărie, alergături pe scară și un tropăit sus, pe coridor. Se repeziră amîndoi afară. Camera Petrei luase foc. O scînteie din flacăra lumînării sărise într-un colț — de acolo pornise focul — se lățise într-o clipă pe tapet, atinsese lemnăria

ferestrei ; cineva care trecea prin curte observase și se repezise în spălătorie unde spălau servitoarele.

Focul fu stins numaidecît. Dar la țară, unde în tot timpul anului lucrurile își urmează drumul lor, cea mai mică tulburare răscolește spiritele. Focul e dușmanul cel mai rău, cel mai periculos, oamenii se gîndesc neîncetat la el și dacă într-o noapte își ridică într-adevăr capul din abis, și șuieră căutîndu-și prada cu o limbă lacomă, lumea se clatină și nimeni nu-și mai găsește liniște săptămîni de zile, ba unii chiar toată viața.

Cînd pastorul și fiica lui se întoarseră în camera de toate zilele, unde acum ardeau lămpile, amîndoi se simțiră stingheriți la gîndul că odaia Petrei se golise atît de repede și că tot ce amintea despre ea căzuse pradă flăcărilor. Chiar în clipa aceea o auziră chemînd și punînd întrebări cu glas limpede. Se năpusti sus pe scară, coborî, alergă din pod în vestibul și din coridor în bucătărie, apoi cu paltonul și pălăria pe ea, dădu buzna în cameră.

— Dumnezeu, a ars la mine !

Nimeni nu-i răspunse, dar ea continuă cu sufletul la gură :

— Cine a fost sus ? Și cînd s-a întîmplat ? Cum de a luat foc ?

Pastorul îi răspunse că el fusese sus, că voise să caute ceva și spunînd acestea se uita la ea cu o privire ascuțită. Dar nici un indiciu, cît de mic, nu arăta că Petra ar fi considerat surprinzător acest lucru și nici nu trăda teama că s-ar fi putut găsi ceva la ea. Nu i se părea suspect nici faptul că, din colțul sofalei unde era instalată, Signe se încapătina să-și țină privirile în pămînt. Crezu că era încă înspăimîntată și continuă să întrebe cum se descoperise și cum fusese stins focul și cine-l observase mai întîi. După ce i se dădură toate informațiile se

repezi iar afară, tot așa cum intrase în odaie. Cîrînd se întoarse iar în goană, de data asta fără pălărie și fără palton și povesti pastorului și lui Signe ce se petrecuse, cum văzuse și ea flăcările și alergase din rășputeri; acum, însă, era bucuroasă că lucrurile nu luaseră o întorsătură mai rea. Se dezbrăcase în timp ce vorbea și-și duse lucrurile afară; cînd veni iar înăuntru se așeză la masă la locul ei, povestind fără întrerupere ce auzise de la unul și de la altul; toată casa era cu susul în jos, ceea ce o distra grozav. Cum ceilalți rămîneau mai departe muți, își manifestă regretul că-și stricaseră seara. Și ea care se bucura atît de mult cu *Romeo și Julieta*, din care tocmai citeau! Voise chiar în seara aceea s-o roage pe Signe să recitească scena care-i plăcea cel mai mult din toată piesa, adică despărțirea lui Romeo de Julieta, sus, pe balcon. În toiul acestui puhoi de vorbe, se ivi o fată care venea din spălătorie și care spuse că lipseau niște rufe; o legătură întreagă dispăruse.

Petra se făcu roșie ca focul și sări în sus strigînd:

— Știu eu unde sînt, mă duc să le aduc.

Făcu cîțiva pași spre ușă, apoi, amintindu-și de foc, se opri și spuse, roșindu-se și mai tare:

— Dumnezeule! să știi că au ars! Erau la mine în odaie!

Signe se întorsese spre ea; pastorul îi aruncă o privire piezișă și scrutătoare:

— De ce ai avut nevoie de ele?

Respirația lui se tăie, abia putea să vorbească. Petra îl privi. Curiozitatea întipărită pe chipul lui era atît de cumplită încît o înspăimîntă aproape; dar, îndată după aceea, o făcu să ridă. Încercă să se stăpînească cîteva secunde, dar, cînd se uită iar la el, izbucni într-un rîs atît de nestăvilit încît nu mai putea să se oprească. Era la fel de greu să

deslușești o conștiință încărcată în râsul ei, ca și în murmurul unui pîrîu. Signe înțelese lucrul acesta după felul în care-i suna glasul și sări în sus de pe sofa :

— Ce-i ? Ce s-a întîmplat ?

Petra își întoarse fața, începu să rîdă, să țopăie, se făcu mică și vru să iasă din cameră. Dar Signe îi tăie drumul :

— Ce s-a întîmplat, Petra ? Hai, vorbește o dată !

Petra se ascunse îndărătul ei, de parc-ar fi vrut să se pitească de tot, dar continuă să rîdă la nesfîrșit. Nu, un om vinovat nu se poartă așa, era un lucru pe care începea să-l înțeleagă și pastorul. Și el, care fusese tocmai pe punctul să se lase pradă unei izbucniri de minie, avu o criză de rîs ; Signe îi urmă pilda. Nimic pe lume nu-i atît de molipsitor ca rîsul, mai ales cînd e un rîs atît de inexplicabil. Încercările zadarnice pe care ba pastorul, ba Signe le făceau ca să descopere motivul pentru care rîdeau dădu proporții nemaipomenite veseliei. În cele din urmă servitoarea, care era încă acolo, începu să rîdă și ea în hohote. Avea un rîs ciudat, cavernos, un rîs dintre acelea care sună ca un gîfîit ce crește din adîncuri ; și, cum își dădea seama că nu se prea cuvenea să rîdă printre mobilele scumpe și printre oameni atît de subțiri, ieși din odaie și nu mai izbucni decît în bucătărie. Bineînțeles că-i molipsi și pe cei de afară ; curînd, un adevărat val de rîsete se rostogoli din bucătărie unde pricina rîsului era cunoscută și mai puțin, ceea ce dădu un nou impuls hohotelor de rîs din cameră.

În cele din urmă, cînd erau cu toții bolnavi de atîta rîs, Signe făcu o ultimă încercare pentru a ajunge la originea acestei veselii.

— Ei, acum trebuie să-mi spui ! strigă ea și o apucă strîns de mîini pe Petra.

— Nu, pentru nimic în lume !

— Stai, știu despre ce-i vorba ! strigă iar Signe.

Petra se uită la ea și scoase un țipăt ; dar Signe strigă :

— Și tata știe.

De data asta, Petra nu mai strigă : începu să urle, se smulse din brațele lui Signe și reuși să ajungă pînă la ușă dar aici fu oprită din nou. Petra se răsuci pe călcîie și începu să lupte cu Signe : voia cu orice preț să iasă din cameră. În timp ce se lupta, continua să rîdă, deși genele ei erau umede de lacrimi. Atunci Signe o lăsă în pace. Petra dădu buzna afară, Signe se luă după ea și amîndouă dispărură în camera lui Signe. Aici, Petra se aruncă de gîtul prietenei sale care o cuprinse cu amîndouă brațele.

— Va să zică știți ? șopti ea.

Signe îi răspunse tot în șoaptă :

— Da, am fost sus cu vâtaful argaților care te-a văzut. Și-apoi am găsit scara.

Urmară alte țipete și altă goană ; de data asta, însă, Petra se mulțumi să se refugieze în colțul sofalei și se piti acolo. Signe se apropie îndată de ea și, plecîndu-se pe jumătate asupra ei, îi povesti despre expediția de explorare în camera de sus precum și despre urmările ei incendiare. Ceea ce cu puțin înainte o făcuse să verse lacrimi de teamă i se părea acum atît de comic încît povesti totul cu mult umor. Petra ascultă, își astupă urechile, ridică privirile, apoi iar se ascunse. Cînd Signe tăcu și rămaseră amîndouă una lîngă alta în întuneric, Petra murmură :

— Uite ce s-a întîmplat : mi-e cu neputință să adorm la zece seara cînd ne ducem fiecare la noi în cameră ; ceea ce citim continuă să mă preocupe, așa că învăț pe de rost, pentru mine, cu glas tare.

Cînd am citit *Romeo și Julieta* mi s-a părut că-i tot ce poate fi mai frumos pe lume. Am fost pur și simplu nebună, smintită și... am simțit că trebuie să fac experiența cu scara. Niciodată nu-mi trecuse prin minte pînă atunci că poți să urci și să cobori pe o scară împletită. Am șterpelit niște rufe... Și cînd te gîndești că pungașul ăla stătea jos și se căsca la mine!... Ascultă, asta nu-i de rîs! Asta înseamnă o lipsă totală de feminitate. Am să rămîn toată viața un băiețoi! Și cu siguranță că mîine o să rîdă toți vecinii de mine!

Dar Signe care izbucnise din nou într-un rîs convulsiv se repezi spre ea, o sărută, o mîngîie, apoi se smulse de lîngă ea :

— Asta trebuie să-i povestesc tatii!

— Ai înnebunit, Signe?

Și așa, îmbrîncindu-se una pe alta, dădură buzna înapoi în camera din care tot în goană ieșiseră. Erau cît pe aci să-l răstoarne pe pastor care tocmai voia să vină după ele să vadă ce se întîmplase. Signe începu să povestească, Petra țipă și se repezi afară dar își aminti că ar fi trebuit să rămînă în odaie ca s-o împiedice pe Signe să vorbească. Încercă, deci, să se întoarcă, dar pastorul ținea ușa închisă. Nu era chip s-o deschizi. Petra bătă cu amîndoi pumnii în ușă, cîntă și tropăi din picioare ca s-o zăpăcească pe Signe, dar aceasta vorbea din ce în ce mai tare. Abia după ce pastorul auzi totul, după ce rîse și el cu afecțiune și făcu haz de această nouă metodă de a învăța clasicii, deschise ușa; acum, însă, Petra o luă la fugă.

Se înfățișă la ora cinci și după ce o necăji cît putu, pastorul îi porunci să recite drept pedeapsă tot ce învățase pe de rost.

Atunci ieși la iveală că știa, într-adevăr, toate scenele celebre și nu numai cîte un rol ici-colo, ci

în întregime. Le recita ca și cum le-ar fi citit ; uneori ai fi zis că ia foc, dar se stăpînea. Pastorul abia remarca acest amănunt, chiar cînd îi cerea mai multă expresivitate. Dar atunci fata se intimidă. Continuă așa ore întregi. Petra cunoștea scenele comice și cele tragice, cele zglobii și cele serioase. Avea o memorie de care te minunai și de care-ți venea și să rîzi. Rîdea și ea, apoi cerea să fie examinată mai departe.

— Ar fi de dorit ca bieții actori să aibă măcar a zecea parte din memoria ta, spuse Signe.

— Doamne ferește ! nu cumva să ajungă vreodată actriță, replică pastorul recăpătîndu-și brusc seriozitatea.

— Bine, tată, dar cum poți să crezi că Petra se gîndește la așa ceva ? răspunse Signe rîzînd. Am spus și eu o vorbă la întîmplare. Totdeauna mi-am spus că un om care, din copilărie, a cunoscut poezia limbii sale nu simte niciodată nevoie să urce pe scenă. În timp ce un altul, care n-a știut mare lucru despre poezie și a descoperit-o abia cînd a ajuns om în toată firea, se dă în vînt după ea. Ceea ce-l atrage e dorul care se trezește brusc.

— Da, asta-i adevărat, reluă pastorul. Cine are o adevărată cultură se îndreaptă foarte rar spre arta actōricească.

— Și mai ales dacă are o cultură poetică.

— Evident. Iar cînd lucrul acesta se întîmplă, intervine o oarecare lipsă de caracter care dă prioritate vanității și frivolității. În anii studenției și în cursul călătoriilor mele am cunoscut mulți actori ; dar un actor care să fi trăit o adevărată viață creștinească, încă nu s-a pomenit. Că poate fi atras de religie, se întîmplă, asta am văzut personal. Dar profesia aceasta e prea neliniștită și prea istovitoare ca să îngăduie actorilor să se concentreze chiar dacă

au părăsit scena de mult. Ori de cîte ori am discutat cu vreunul dintre ei această problemă, a recunoscut că așa e — și a regretat, adăugînd însă îndată după aceea : „Trebuie să ne mulțumim cu gîndul că nu sîntem mai răi decît mulți alții !“ Numai că asta e o tristă mîngîiere. O viață care nu se îndreaptă pe nici unul din drumurile pe care le-a trasat Isus în noi e o viață păcătoasă. Domnul să le ajute actorilor, dar să țină departe de ei inimile curate !

A doua zi era sîmbătă ; pastorul se sculase ca de obicei înainte de ora șapte și-și făcea plimbarea de dimineată printre oamenii care munceau pentru el. Pașii lui îl purtară ceva mai departe și se întoarse cînd începea să se lumineze de zi. Tocmai cînd voia să cotească pe lîngă casă și să intre în curte, văzu pe jos ceva care părea să fie un caiet deschis ; se vedea că fusese zvîrlit în ajun de la fereastra Petrei și nu-l găsisese nimeni pentru că avea culoarea zăpezii. Pastorul îl ridică și se îndreaptă spre camera lui de lucru. Scuturîndu-l ca să-l usuce, observă că era un caiet de franceză care nu mai fusese folosit pentru lecții și care era plin cu versuri. N-avea de gînd să le citească, dar privirea îi căzu pe cuvîntul „actriță“, scris pretutindeni în cruciș și în curmeziș, chiar și printre versuri. Atunci pastorul se așeză ca să-și dea seama mai îndeaproape despre ce era vorba.

După ce parcurse cu privirea diferite fragmente și rînduri șterse, descoperi următoarele versuri care, în ciuda a numeroase corectări, puteau fi descifrate :

*„Iubitule, îți spun ceva-ntr-ascuns,
Anume ce-aș vrea eu ca să fi-ajuns.
Artistă m-aș dori, s-arăt cum poate
Rîzînd, prin joc și vorbe, joc a-și bate
Femeia ; cum iubește,-ndură, roagă*

*Pe Dumnezeu cu arta ei întreagă,
Cum este cînd se uită-ncîntătoare
Și-n greșuri cînd te vîră, cum e oare.
O, domn ceresc, dă-mi tu voință să fiu doar
Acea ce pe lume-i singuru-mă țel clar.“*

Ceva mai departe, jos, scria așa :

*„Doamne, pot al tău să nu fiu oare ?
Mila ta să-mi deie, nu vrea, ascultare ?“*

Apoi, în chip de glosă marginală la o poezie pe care o citise, probabil, cu cîteva luni înainte :

*„O, să mergi cu ielele-mpreună,
Împreună,
Cerc de neguri, zări de lună,
Zări de lună.“*

*Înainte, înapoi, lin să luneci, s-amețești —
S-amețești,
Să-l omori pe care-ar trage cu urechea la ferești,
La ferești,
Nu — ar fi păcat așa, lîrum, lîrum, la !“*

După nenumărate transformări, ștersături, mîzgăleli și note, iată ce mai scria în caiet :

*„Hopșașă — hopșașă,
Să dansezi cu toți, dar fără a fi prins vreodată !
Tralala — tralala,
Primul pururi, dar zălog la nimeni, totuși — iată.“*

Apoi cu litere deslușite și curate, următoarea scrisoare :

*„Dragă Heinrich, scump inimii mele,
Nu ți se pare că tu și cu mine sîntem fîrtele cele mai
înțelepte din toată Comedia ? Lumea e tare supărată pe noi,*

e drept, dar nu-i nimic. Te mistonez să mă însoțești mîine la bal mascat fiindcă n-am fost încă niciodată la așa cevașilea și mă trage la trăsnaî de astea. Aici în casă e liniște și melancolie.

Ești un mare ștregar, Heinrich — după cine tot umbli iar ca un apucat ? Vai, aici stă singuratică

A ta,
Parnilla“

În sfîrșit, se mai afla în caiet, scrisă cu litere mari, deslușit și de mai multe ori, strofa următoare pe care o dibuise probabil undeva și pe care voise s-o învețe pe de rost :

„Ah, mă zbat spre orice e măreț ; afară —
Cît pe-aci-i, în tîndări, inima să-mi sară.
Cel mai nalt din gînduri să-l cutez, putere
De a-i da ființă și vigori ți-uș cere ;
De izvoare-ascunse dacă-aș da cu ochii,
Să-l salvez pe Balder și să-l leg pe Loki —
Asta-ți cer în marea ta milostivire,
Ție, ce dorința mi-ai turnat-o-n fire !“

Multe alte lucruri mai erau scrise în caietul acela dar pastorul nu citi mai departe.

Va să zică venise în casa lui și luase lecții de la fiică-sa pentru a deveni actriță !

Pentru a atinge acest țel secret ascultase seară de seară, cu atîta lăcomie, iar apoi învățase versuri pe de rost. Își bătuse tot timpul joc de ei. Chiar și în ajun, cînd părea că le mărturisește totul, le ascunsesese ceva : rîdea cu gura pînă la urechi, dar îi mințea.

Și scopul acela tainic ! Ceea ce pastorul afurisise de atîtea ori în prezența ei, lua în ochii ei aspectul măreț al unei chemări divine pentru care îndrăzneă să ceară binecuvîntarea Domnului ! O viață plină

de superficialitate și de zădărnicie, de gelozie și de pasiune, de trîndăvie și de senzualitate, de minciună și de continuă lipsă de caracter, o viață în jurul căreia se roteau toți vulturii ca în jurul unui stîrv... dorința ei cea mare era să se dedice unei vieți de acest fel, pentru ea se ruga lui Dumnezeu! Iar el și fiica lui îi ajutaseră să-și atingă scopul, aici, în parohia aceea liniștită, sub paza severă a unei comunități vigilente.

Cînd, sprintenă ca vîntul dimineții și cu chipul limpede, Signe intră să-i spună bună ziua lui taică-său, găsi camera de lucru plină cu fum. Dacă acest amănunt fusese totdeauna un semn de indispoziție, faptul era cu atît mai valabil la o oră atît de timpurie. Pastorul nu rosti nici un cuvînt, se mulțumi să-i întindă caietul și Signe văzu numaidecît că era al Petrei. Dar amintindu-și de bănuiala lor și de supărarea din ajun, tresări și fu incapabilă să citească. Inima îi bătea cu atîta putere încît fu nevoită să se așeze. Dar același cuvînt pe care-l remarcase de la început pastorul o izbi și pe ea, îi sări și ei în ochi. Se uită mai aproape, apoi începu să citească. Primul sentiment care o cuprinse fu cel de rușine, nu pentru Petra, ci pentru faptul că citise și taică-său.

Curînd, însă, fu cuprinsă de adîncă înjosire a aceleia care se vede înșelat de o ființă scumpă. O clipă, omul care a izbutit să ne amăgească ne pare mai mare, mai deștept, mai plin de fantezie decît noi, da, s-ar putea spune că devine aproape misterios. Dar peste puțin, indignarea se adună din nou în suflet. Cîntea își recapătă autoritatea datorită unor forțe care, deși nevăzute, nu sînt misterioase. Simți atunci în tine energia de a strivi dintr-o singură lovitură sute de subterfugii mărunte și disprețuiești

tocmai ceea ce te-a înjosit adineauri. Dincolo, în camera de toate zilele, Petra se așezase la pian și cânta :

*„Revărsată-i ziua, bucuria-n goană
Ai mîhnirii nouri îi alungă-avană.
Munților deasupra le-au sosit, seninii,
Cetele-n cort ale regelui luminii.
«Sus de-acum ! Sus de-acum !» tot ce chiuie și cîntă.
Păsărelelor din crînguri : «Sus !» Te-avîntă,
Speranța mea lină nalt spre lumină.“*

Urmă un fel de furtună pe olapele pianului apoi, în toiul ei, răsună al doilea cîntec :

*„Bun e sfatul tău, firește,
Dar pe drumul care mă momăște
Îmi port barca-n larg
Printre valuri ce se spîrg.*

*Și de-ar duce printr-a morții poartă-măcată,
Nu m-opriți să gust ce încă nu gustat-am niciodată.*

*Nu-mi cat ținta-n lung și latul
Să mă joc de-a căutatul ;
Vreau să lupt cu uragane —
Domn pe-a lumii-adînci oceane,*

*Să văd, vreau, cum se apleacă mult carena într-o parte —
Cît purta-mă-va și pină und' m-o duce de departe !“*

A, nu ! Pastorul găsea că era prea de tot ! În treacăt îi smulse fiică-si caietul din mîini și se năpusti spre ușă ; de data asta, Signe nu-l opri. Se repezi la Petra ca o săgeată, zvîrli caietul pe pian, apoi făcu stînga-mprejur și începu să alerge în sus și în jos prin cameră. Fata își strînse caietul la piept și privi în jur cu ochi rătăciți. Pastorul se opri în fața ei ca să-i spună adevărul adevărat, dar mînia și amărăciunea ce-i provoca gîndul de a fi fost

înșelat mai bine de doi ani de zile de ființa asta prefăcută și mai ales faptul că-și bătuse joc de copila lui, atît de generoasă și de devotată, îl revoltă atît de mult, încît nu putu găsi numaidecît cuvintele potrivite. Și cînd le găsi, în sfîrșit, îi părură lui în-suși prea aspre. Se mai învîrți o dată ca o furtună prin cameră, apoi se opri iar în fața ei cu chipul roșu ca sîngele, dar se mulțumi să-i întoarcă spatele și se duse în camera de lucru, fără a fi rostit o silabă. Cînd intră la el, n-o mai găsi pe Signe.

Totîi trei își petrecură ziua întreagă în camerele lor. Pastorul prinzi singur ; nici una dintre fete nu se arătă. Petra rămase tot timpul în camera menajerei care, după micul incendiu, i se dăduse provizoriu. O căută pe Signe pretutindeni, vrînd să-i explice totul, dar zadarnic, Signe părea să fi plecat de acasă.

Petra își dădea seama că trebuia să ia o hotărîre. Pastorul îi smulsese gîndul cel mai secret al vieții ei și voia să-i impună o influență pe care n-o putea suporta. Simțea ea însăși foarte bine că dacă renunța la țelul acesta va rămîne în voia tuturor vînturilor întîmplării. Putea să fie veselă cu cei mai veseli și încrezătoare față de cei încrezători. Totdeauna și pretutindeni singură... dar numai de dragul acelui țel seceret : acela de a realiza ceva pentru care aptitudinile ei se dezvoltau învăluite într-o nostalgie fierbinte. Ar fi făcut mai bine dacă s-ar fi destăinuit cuiva ? După prima încercare nereușită de la Bergen ?... Nu, era cu neputință, nici măcar lui Ôdegaard nu i s-ar fi destăinuit ; trebuia să-și poarte singură dorul, pînă va fi ajuns atît de puternic încît să poată rezista oricăror îndoieli.

Acum, însă, totul se schimbase. Chipul roșu ca focul al pastorului se iveau neîncetat în fața conștiinței sale speriate. Trebuia să găsească o scăpare. O

căută pe Signe cu o grabă și cu o enervare din ce în ce mai mare. Dar veni după-amiaza și Signe tot nu se arăta. Cu cât omul pe care-l căutam se ferește de noi, cu atât dăm noi înșine proporții mai mari motivelor acestei despărțiri; așa se face că, în cele din urmă, totul se lămuri în mintea ei! Faptul că folosise în taină un sentiment de prietenie pentru a realiza ceea ce în ochii lui Signe însemna un mare păcat, fusese o trădare față de ea. Dar Dumnezeu atotștiutorul îi era martor că un asemenea fel de a vedea lucrurile nici nu-i trecuse prin minte pînă atunci. Acum i se părea că e o mare păcătoasă.

Ca și pe vremuri, cînd se întîmplase scandalul de acasă, se simți zdrobită, deși pînă cu puțin înainte nici nu se gîndise la așa ceva! Faptul că, grozăvia aceea se putea repeta, că nu făcuse nici un pas înainte, îi sporea teama șovăielnică și o transforma într-o adevărată groază. Dar, în măsura în care propria ei vină creștea, imaginea lui Signe căpăta tot mai multă puritate sufletească, tot mai mult devotament generos. Da, Signe adunase cărbuni încinși pe capul ei. Ar fi vrut să i se arunce la picioare, s-o strige, să cerșească, să nu-și înceteze rugămintile pînă cînd Signe nu-i va fi dăruit din nou o singură privire milostivă.

Se întunecase. La ora aceea, Signe trebuia să se afle, în sfîrșit, unde se afla de obicei! Petra coborî în fugă spre aripa casei unde se găsea camera fetei; ușa era închisă cu zăvorul. Va să zică era înăuntru! Inima Petrei bătea cînd apăsă iar pe clanță și se rugă:

— Signe! Trebuie să-ți vorbesc! Nu mai pot să rabd, Signe!

Din cameră nu se auzi nici un zgomot. Petra se încovoie, ascultă, bătu în ușă:

— Signe ! Signe ! Dac-ai ști ce nenorocită sînt !
Nici un răspuns. Petra așteptă multă vreme. Nimic.
Cînd trece un timp mai îndelungat fără să căpătăm
vreun răspuns, ajungem în cele din urmă să ne în-
doim dacă e cineva acolo, chiar dacă știm precis
lucrul acesta. Și dacă se mai întîmplă să fie și în-
tuneric, spaima noastră crește și mai mult.

— Signe ! Signe ! Ești aici ? Fie-ți milă ! Răs-
punde-mi... Signe !

Tăcerea continuă. Petra începu să tremure, o
treceau fiorii. În clipa aceea, ușa bucătăriei se des-
chise lăsînd să treacă o dungă lată de lumină și pași
ușori, veseli, străbătură în goană curtea. Asta-i dădu
o idee. Putea să iasă și ea în curte, să se cațere pe
ieșitura zidului și să înainteze pe acest ciubuc în
jurul întregii clădiri pînă în partea cealaltă unde
locul era foarte înalt. De aici avea să privească în
camera lui Signe.

Era o seară senină și înstelată, munții și casele
aveau contururi ascuțite — singurele forme vizibile
în întuneric. Zăpada scînteia ; cărările întunecate
care o străbăteau îi scoteau și mai mult în evidență
luminozitatea. De pe șosea se auzea zgomot de sănii ;
vîjîitul rapid și strălucirea făceau o impresie învio-
rătoare.

Petra sări pe ciubucul zidului. Vru să se apuce de
grinzile ieșite în afară ale lemnăriei exterioare, dar
își pierdu echilibrul și căzu. Puse mîna pe un butoi
gol și-l rostogoli lîngă casă, se urcă pe el și de aici
pe zid. După ce izbuti, se tîrî mai departe cam un
sfert de metru, sprijinindu-se și în mîini și în picioare.
Pentru așa ceva trebuie să ai mîini zdravene, cu de-
gete puternice fiindcă grinzile nu ieșeau în afară
decît de un palmac. Se mai temea și că ar putea fi
descoperită fiindcă, bineînțeles, s-ar fi făcut imediat
legătura între această ispravă și scara împletită.

Măcar de ar scăpa de latura dinspre curte, măcar de ar ajunge la zidul transversal ! Dar cînd, în sfîrșit, ajunse acolo, o amenință o nouă primejdie : la ferestre nu erau trase perdelele astfel că trebui să se plece în timp ce, temîndu-se mereu să nu cadă, se tupila prin fața lor. Latura cea mai lungă a casei se înălța din ce în ce mai mult, iar dedesubt, cît ținea zidul, se întindea un tufiș de agrișe ; aici ar fi căzut dacă și-ar fi pierdut echilibrul. Acum însă nu se mai temea. Degetele-i ardeau, simțurile îi erau încordate, întregul ei corp tremura ; totuși, se cățara mai departe. Mai avea doar cîtiva pași și ajungea la fereastră. În camera lui Signe nu ardea nici o lumină și perdeaua nu era lăsată. Luna intra din plin în odaie ; îi va lumina cele mai îndepărtate unghere ! Lucrul acesta îi dădu puteri noi. Atinse pervazul ferestrei și putu, în sfîrșit, să se agațe zdruvăn cu mîna de el ca să se odihnească fiindcă acum, după ce ajunsese la țintă, inima îi bătea așa de tare încît aproape-și pierdu răsufarea. Dar cu cît șovăia mai mult, cu atît poziția ei devenea mai critică ; n-avea nici un rost s-o mai lungească !... Se aplecă deci repede și cu hotărîre spre fereastra aflată la mare înălțime. Din odaie răsună un strigăt ascuțit. Signe, care șezuse pînă atunci în colțul sofalei, făcu un salt pînă în mijlocul camerei și, cuprinsă de o spaimă sălbatică, se feri de apariția aceea îngrozitoare și fugi afară. Silueta aceea pe care lumina lunii o desena în fața ferestrei cu grosolănie și cu o brutalitate respingătoare, figura ce se conturase ascuțit, o figură înfierbîntată și scînteietoare... da, Petra-și dădu singură seama cu iuțeala fulgerului că ideea ei nefericită nu putuse trezi decît groază în sufletul lui Signe, că poate, de acum înainte, imaginea aceasta avea să rămînă o sperietoare pentru prietena ei. Își pierdu cunoștința și se prăbuși cu un strigăt sfîșietor.

La tipătul pe care-l scosese Signe, servitorii se năpustiseră afară, dar nu găsiră pe nimeni. Atunci auziră încă un strigăt asemănător și alergară cu toții; toată lumea căuta, chema, dar nimeni nu descoperea nimic. Cu totul întâmplător, pastorul privi pe fereastra camerei lui Signe și, în lumina lunii, o văzu pe Petra întinsă în tufișul de agrișe. O teamă puternică îi cuprinse pe toți. Se trudiră destul pînă o scoaseră din mărăcini și o transportară sus. Cum odaia menajerei nu era încălzită, o aduseră în odaia lui Signe. O dezbrăcară, o culcară în pat, îi spălară gîtul și mîinile care fuseseră zgîriate zdravăn, în timp ce în camera ei se aprindea focul, se aducea lumină și se făcea ordine. Cînd Petra își veni în fire, privi în jurul ei și rugă să fie lăsată singură.

Aspectul intim și pașnic al odăii, albul delicat care înbrăca fereastra, lavaboul, patul și scaunele amin-teau mereu și în mod dureros de Signe. Petra se gîndi la gingășia ei plină de puritate, la glasul ei calm care avea parcă albeața laptelui, la înțelegerea delicată de care dădea dovadă pentru felul de a gîndi al celorlalți, la bunătatea ei plină de gingășie. Și ea își bătuse joc de aceste daruri! Curînd va trebui să părăsească odaia aceea, va trebui să părăsească și casa pastorului. Și pe urmă?... Încotro se va duce pe urmă? „A treia oară n-are să mă mai adune nimeni de pe drumuri“, gîndi Petra și chiar dacă ăsta s-ar întimpla, totuși... ea singură nu și-o mai dorea. Pînă la urmă lucrurile s-ar sfîrși la fel. Nici un om nu se putea încrede în ea: indiferent de motive își dădea seama că acesta era adevărul. Nu făcuse nici un pas înainte și nu va face niciodată vreunul fiindcă pentru asta avea nevoie de încrederea oamenilor. Vai! cum plîngea acum și cum se ruga! Se suci și se răsuci în pat cu sufletul zbuciumat pînă adormi istovită.

Iar în somn totul deveni alb ca zăpada și căpătă treptat dimensiuni neobișnuit de mari. De cînd se știa, nu ajunsese niciodată la o astfel de înălțime și nu văzuse niciodată scînteii atît de luminoase țîșnind din milioane de stele.

Capitolul X

Cînd se trezi, se afla tot acolo, sus. În ziua aceea gîndurile care se năpustiră numaidecît asupra ei ar fi vrut să-și urmeze drumul, dar fură luate și purtate de ceva care umplea tot văzduhul : era glasul clopotelor de duminică. Sări în picioare și se îmbrăcă, își luă ceva de mîncare din cămară, se înfodoli bine și porni grăbită la drum ; niciodată nu fusese atît de dornică de cuvîntul lui Dumnezeu. Cînd ajunse, slujba tocmai începuse și ușa era închisă. Era o zi friguroasă și degetele-i înțepeniră cînd apucă cheia și o învîrti în broască. Pastorul se afla tocmai în fața altarului și Petra rămase lîngă ușa pînă el isprăvi și pînă paracliserul îi scoase odăjdiile ; apoi fata se îndreptă spre așa-numitul jilț episcopal, din cor, care era învăluit în draperii. Jilțul pastoral se afla în amvon, dar dacă preferai din cine știe ce motive să te ascunzi privirilor și să fii singur, te refugiai în firida cu jilțul episcopal. Se pregătea tocmai să se strecoare spre el, cînd văzu că era ocupat de Signe care se retrăsese în colțul cel mai depărtat. Petra făcu un pas înapoi, dar chiar în clipa aceea pastorul se întoarse și se pregăti să treacă pe lîngă ea în drum spre sacristie. Porni iar repede spre jilț și se instalează chiar îndărătul lui, într-un colț. Signe își coborîse vâlul pe față și Petra suferi din această

pricină. Își îndreptă privirile spre enoriași ; bărbații erau așezați la dreapta, în jilțuri înalte de lemn, iar femeile la stînga, înghesuindu-se una într-alta ; răsuflarea lor plutea ca o ceață tremurătoare peste ei, la ferestre gheața era groasă de un deget. Statuile greoaie de lemn, cîntecul tăgănat și monoton, oamenii încotoșmănați — toate se armonizau între ele, totul era aspru și distant. Își aminti deodată de impresia pe care o făcuse asupra ei natura în după-amiaza aceea cînd plecase din Bergen ; rămăsese și aici o hoinară sfioasă.

Pastorul urcă în amvon cu o figură severă. Se rugă :

„Nu ne duce pe noi în ispită ! Știm că toate darurile cu care ne-a înzestrat Dumnezeu ascund în ele o ispită și el trebuie să se îndure de noi și să nu ne ispitească peste puterile noastre. Să nu uităm niciodată să-i cerem acest lucru, căci nu-i de ajuns să-i subordonăm aptitudinile noastre ca să ne mîntuim.“

Predica trata în continuare această temă, pornind de la dublul scop al vieții : în primul rînd îndeplinirea menirii pentru care aptitudinile și mijloacele fiecăruia îl hărăzesc, și în al doilea rînd realizarea creștinismului în tine însuși și în cei ce sînt încredințați pazei tale.

„Trebuie să fim prevăzători în alegerea vocației, căci există din nefericire vocații care păcătuiesc prin ele însele, în timp ce altele pot deveni păcate pentru noi, fie pentru că nu ni se potrivesc, fie pentru că se potrivesc prea bine cu poftele noastre urîte.“

Mai departe : „După cum fiecare ar trebui să încerce să facă o alegere potrivită cu aptitudinile sale, tot astfel, chiar cînd e nimerită, o alegere devine totuși o ispită pentru noi, dacă de dragul vocației îi consacram tot timpul și toate gîndurile. Creș-

tinismul din noi nu trebuie nesocotit, după cum nu trebuie nesocotite datoriile părinților față de copii. Ar trebui să ne putem concentra în noi înșine pentru ca sfântul duh să fie veșnic activ în noi. Ar trebui să sădim și să cultivăm în copiii noștri sămînța cea bună a creștinismului. Nu există nici o obligație, nici un pretext care să ne poată elibera de aceasta, chiar dacă prilejul respectiv se lasă așteptat.“

Pastorul continuă ocupîndu-se de îndeletnicirile celor prezenți ; pătrunse în casele lor și se interesă de situație și de vederile lor. Apoi cită exemplul altor condiții de viață luate din sfere de activitate mai înalte care-și trimiteau spre ei, pieziș, razele de lumină. Din clipa în care se iveau în amvon, pastorul părea cu desăvîrșire altul pentru toți cei care-l cunoșteau din viața de toate zilele. Pînă și înfățișarea se schimba. Chipul lui închis și energic se deschidea, și valul de gînduri care-l străbăteau devenea transparent ; ochii îi erau vioi, privirea sigură, conștientă de țel și trădînd noblețea sufletului său. Tot ce era stufos și încîlcit în firea lui ieșea acum în evidență ca o coamă de leu. Glasul i se rostogolea ca un bubuit prelung de tunet sau avea răbufniri scurte și violente, scădea uneori și se îmblînzea, dar îndată după aceea urca iar pe înălțimi. De fapt, pastorul nu putea vorbi decît în încăperi și numai cînd gîndurile lui se refereau la infinit. Căci vocea sa era melodioasă numai cînd vorbea tare, fața-i devenea senină, gîndurile căpătau precizie adevărată numai în clipa cînd se înflăcăra. Ceea ce nu însemna că își găsea atunci tema predicii ; după cum durerea adunase comori mari în sufletul său, gîndurile îi aduceau același serviciu. Pastorul muncea cu îndirjire, în tăcere. Nu era însă totdeauna înarmat și nu-și putea ordona gîndurile în cursul unei conversații ; ca să-și găsească frazele, trebuia să fie singur,

sau cel puțin să se poată plimba încoace și încolo. A începe cu el o polemică ar fi fost aidoma unui atac prin surprindere împotriva unui om dezarmat, deși primejdios. Căci convingerea lui căpăta numai-decît atîta trăinicie și atîta violență, încît n-avea timp să-i găsească temeiuri. Dacă era totuși silit să le caute, se puteau întîmpla două lucruri : sau își nimicea adversarul într-un mod care umplea de spaimă sufletul lui, sau tăcea cu încăpăținare fiindcă nu se încredea în propriile lui puteri. Nimeni nu putea fi redus la tăcere atît de ușor ca omul acesta, energic și elocvent.

Cînd pastorul începu rugăciunea, Petra se cutremură fiindcă înțelegea tîlcul ei. Cu cît înainta în text, cu atît aluzia era mai fățișă, astfel că fata se ghemui tot mai mult pe locul ei și văzu că același lucru se întîmpla și cu Signe. Dar pastorul se dezlănțuise fără milă ; leul umbla după pradă și Petra avea impresia că e încolțită din toate părțile, că e împresurată, că e prinsă — dar mîna îndurării oprea cu blîndețe tot ce era severitate. S-ar fi zis că, fără nici un cuvînt de osîndă, e îmbrățișată de o iubire plină de bunătate. Petra se rugă și plînsese, o auzi pe Signe făcînd același lucru și simți că o iubește pentru asta.

În timp ce pastorul cobora de pe tronul adevărului ca să se îndrepte spre sacristie, pe obrazul lui strălucea încă lumina întîlnirii cu atotputernicul. Privirile lui cercetătoare căzură pe fața ei, dar cînd Petra se uită la el cu ochi mari, o rază de blîndețe lunecă spre ea. Pastorul își continuă drumul aruncînd o privire rapidă și în colțul unde se afla fiică-sa.

Îndată după aceea Signe se ridică ; fața îi era acoperită cu vălul, astfel că Petra nu îndrăzni s-o însoțească și rămase în urmă. Dar în ziua aceea se așezară din nou împreună la masă. Pastorul rostea

din cînd în cînd cite un cuvînt, dar Signe rămînea sfioasă. Ori de cîte ori pastorul, care voia în mod evident să aducă vorba despre cele întîmplate, făcea o aluzie cît de mică, Signe evita subiectul cu atîta timiditate și cu atîta gingășie, încît pastorul își amintea de maică-sa și amuțea, astfel că deveni treptat melancolic. Nu era greu pentru el să ajungă aici.

Nimic nu-i mai penibil decît o încercare de împăcare ratată. Se ridicară de la masă fără să se uite unul în ochii celuilalt și fără să poată rosti un „să ne fie de bine!“ Se întoarseră în odaia de toate zilele, dar atmosfera ajunsese atît de apăsătoare încît toți trei ar fi fost bucuroși să se despartă, dar nimeni nu se putea hotări să plece primul. Cît despre Petra, avea impresia că dacă ar pleca acum, ar pleca, pentru totdeauna. Nu putea s-o vadă mai departe pe Signe dacă nu-i îngăduia s-o iubească; nu putea suporta să știe că pastorul e trist din cauza ei. Dar dacă trebuia să se despartă de ei, atunci n-avea să-și ia rămas bun; căci cum i-ar fi fost cu putință să-și ia rămas bun de la astfel de oameni? Numai gîndul acesta stîrnea în ea o agitație pe care n-o putea stăpîni decît cu un efort suprem.

Fiecare clipă care prelungește o tăcere atît de apăsătoare o face insuportabilă. Nu poți face nici o mișcare fiindcă simți că e observată; fiecare suspin se aude; se aude și liniștea desăvîrșită a cuiva, căci liniștea face un zgomot aspru. Ești sub tensiune fiindcă nimeni nu spune nimic și tremuri la gîndul că cineva ar deschide gura.

Fiecare simțea că astfel de clipe nu se repetă niciodată. În aceste împrejurări zidurile pe care oamenii le ridică între ei cresc, propria vină a fiecărui crește și ea, crește și vina celorlalți cu fiecare respirație; ne apucă disperarea căci dacă cineva se poartă astfel față de noi înseamnă că e necruțător,

că e rău și noi nu putem răbda, nu putem ierta o astfel de purtare. Petra nu mai suporta tensiunea, știa că trebuie să țipe sau să fugă din cameră.

În clipa aceea auziră clinchet de zurgălăi care se apropiau și peste puțin se ivi o sanie în care era instalat un bărbat învelit într-o blană de lup și avînd vizitiul la spate. Sania trecu prin dreptul grădinii și intră cu un vîjiit în curte. Cei din cameră răsuflară ușurați și ciuliră urechea în direcția de unde le venea izbăvirea. Îl auziră pe musafir intrînd în vestibul, scoțîndu-și blana și cizmele și vorbind cu servitoarea care-l ajuta. Pastorul se ridică în picioare ca să-i iasă în întîmpinare, dar se răzgîndi fiindcă nu voia să le lase singure pe cele două fete. Glasul străinului se auzi iar în vestibul, de data asta ceva mai aproape și, recunoscîndu-l, cei trei își ridicară privirile. Dar Petra se sculă de pe scaun și-și aținti ochii asupra ușii. Cineva bătuse...

— Intră ! spuse pastorul tulburat...

Și în prag se ivi un bărbat care purta ochelari și care avea o față foarte senină. Petra scoase un strigăt și se prăbuși pe scaun... era Ôdegaard.

Pentru pastor și pentru Signe sosirea lui nu era o surpriză. Era așteptat pentru sărbătorile Crăciunului, dar nimeni nu-i pomenise Petrei despre asta ; cu toții simțeau, însă, că sosirea lui, tocmai în clipa aceea, fusese hotărîtă de soartă.

Petra nu văzu și nu auzi nimic pînă în clipa cînd Ôdegaard se opri în fața ei și-i luă mîna pe care o ținu multă vreme într-ale lui fără să rostească un cuvînt. Nici ea nu spunea nimic, nici măcar nu se putea ridica de pe scaun. Dar în timp ce-l privea, două lacrimi i se prelingeau pe obraji. Ôdegaard era foarte palid, dar liniștit și blînd. Își trase mîna înapoi și străbătu camera îndreptîndu-se spre Signe care se

tupilase în colțul cel mai îndepărtat, lângă fereastră, printre florile maică-si.

Petra, care dorea fierbinte să fie singură, se retrase. Signe avea treabă în casă, astfel că pastorul trecu, împreună cu Ödergaard, în camera lui de lucru, unde se instalară amîndoi în fața unei sticle cu vin de care călătorul avea mare nevoie. Aici află el pe scurt cele petrecute în ultimele zile și căzu pe gînduri, fără să-și dea totuși vreo părere în această privință. De altfel, fură întrerupți într-un mod ciudat.

Prin fața ferestrei trecură, unul după altul, două femei și trei bărbați. Zărindu-i, pastorul sări în sus :

— Iar au venit ! Acum trebuie să avem răbdare !

Întîi intrară femeile, apoi bărbații, pășind rar și fără zgomot. Se înșirară de-a lungul peretelui, sub raftul cu cărți, chiar în fața sofalei pe care ședea Ödegaard. Pas'orul le oferi scaune, mai aducînd vreo două din camera de alături. Cu toții luară loc, afară de un tînăr îmbrăcat orășenește, care mulțumi și se rezemă de ușa, vîrîndu-și ambele mîini în buzunarele pantalonilor și păstrînd o expresie cam îndărătnică.

După o pauză lungă, în cursul căreia pastorul își umplu pipa, iar Ödegaard, care nu fuma, examinează mai atent oamenii, o femeie palidă și blondă, de vreo patruzeci de ani, începu în sfîrșit să vorbească. Avea o frunte foarte îngustă și ochi mari, dar timizi, care nu știau încotro să privească. Femeia spuse :

— Domnul pastor a ținut azi o predică atît de frumoasă ! Se potrivea atît de bine cu gîndurile noastre ! Fiindcă noi ăștia de la Oyhof am vorbit mult despre ispită în ultima vreme...

Femeia oftă. Un bărbat cu maxilarul inferior cam scurt, dar cu o frunte mare și lată, oftă și el :

— Doamne, călăuzește-ne drumurile. Întoarce-mi ochii în altă parte ca să nu privească spre deșertăciune !

Apoi Else, femeia care vorbise prima, oftă iar și spuse :

— Doamne, cum trebuie să facă un om tânăr ca să găsească drumul cel drept și să pășească pe el după cum poruncești tu ?

Cuvintele acestea aveau un sunet cam ciudat în gura ei fiindcă nu mai era tânără. Un om de vîrstă mijlocie, care-și ținea capul plecat și se legăna mereu încoace și încolo, ținîndu-și pleoapele pe jumătate închise, spuse ca prin somn :

*„Numele lui Crist cin' poartă,
Dat prin moartea lui Isus,
De Satan — ca de o soartă —
Urmărit va fi nespus.“*

Pastorul îi cunoștea foarte bine și știa că aceasta era doar introducerea : iată de ce așteptă, ca și cum nimeni n-ar fi spus nimic, deși se așternuse o nouă pauză lungă, întreruptă doar de oftaturi.

O femeie scundă, care părea și mai scundă fiindcă ședea încovoiată și era înfofolită în atîtea șaluri încît arăta ca o boccea, avînd și fața cu desăvîrșire ascunsă, începu să se foiască pe scaun, apoi făcu de cîteva ori : „hm, hm !“ Femeia cea blondă tresări numaidecît speriată și spuse :

— La Oyhof s-a lăsat toată lumea de cîntec și de joc... toată lumea...

Se opri iar ; în schimb Lars, omul cu fruntea mare și cu maxilarul inferior scurt, continuă :

— ...numai unul, muzicantul Hans, *nu vrea* să se potolească.

La rîndul lui, Lars căzu pe gînduri, întrebîndu-se ce mai avea de spus. Cel tânăr îi veni în ajutor și grăi :

— Păi știe doar că și domnul pastor are un instrument muzical și aici, în casa parohială, se dansează și se cîntă la instrumentul ăsta.

— Înseamnă că păcatul lui nu poate fi mai mare decît păcatul domnului pastor, spuse Lars.

— Se cheamă că muzica din casa domnului pastor îi duce în ispită pe ceilalți, spuse Else cu băgare de seamă ca și cum ar fi vrut să le dea o mîna de ajutor.

Dar tînărul continuă cu și mai multă energie :

— Îi ispitește pe cei tineri fiindcă e scris : „Dar dacă cineva îi va împinge în păcat pe oamenii aceștia de rînd care cred în mine, legați-i mai bine o piatră de moară de gît și înecați-l în adîncul mării“.

Și Lars continuă în locul lui :

— Prin urmare, rugămintea noastră e să te descotorosești de instrumentul ăsta ori să-l arzi în foc ca să nu fie prilej de ispită...

— Pentru enoriașii tăi, continuă tînărul.

Pastorul, care scotea fum din pipă și pufăia, spuse în cele din urmă, străduindu-se vădit să-și păstreze calmul :

— Pentru mine muzica asta nu înseamnă o ispită, fiindcă mă înviorează și mă descătușează... Și doar știți că tot ce ne descătușează spiritul ne face mai simțitori și ne dă mai multă înțelegere. Iată de ce sînt încredințat că muzica aceasta e un ajutor pentru mine.

— Dar sînt pastori care, potrivit cuvîntului sfințitului Pavel, s-ar lepăda de ea dacă așa i-ar ruga enoriașii lor.

— A fost, poate, o vreme cînd am înțeles și eu în felul acesta cuvintele lui, răspunse pastorul, acum însă nu. Poți să te lepezi de o deprindere sau de o plăcere ; dar trebuie să te ferești de îngustimea spiritului și de mărginire ca să nu ajungi asemenea

tuturor minților înguste și mărginite. În felul acesta m-aș nedreptăți nu numai pe mine, i-aș nedreptăți și pe cei cărora trebuie să le dau pildă; căci pilda aceasta ar fi mincinoasă și ar merge împotriva credinței mele.

Pastorului i se întâmpla rar să dea lămuriri atît de amănunțite cînd nu se afla în amvon. Continuă spunînd :

— N-am să mă despart de instrument și nici n-am să-l ard. Am să-i mai ascult de multe ori glasul pentru că simt adesea nevoia să-l aud și aș dori ca și mințile voastre să se descătușeze din cînd în cînd, în deplină nevinovăție, prin cîntec și joc. Fiindcă eu socotesc că lucrul acesta e bun și drept !

Tînărul își plecă pieziș fruntea.

— Ptiu ! făcu el, și scuipă.

Fața pastorului se făcu roșie ca singele. Urmă o pauză, apoi omul care se legăna încoace și încolo începu să cînte cu glas tare :

*„Ce slabă ni-i, o ! Doamne, plămădeala
Căci doar cu frica și cu șovăiala
Sărman și-acut, femeie și bărbat,
Să-și poarte crucea, răbdător, răzbat —
Că șubred singe-avem și carnea nu ne
E altcum... și cade-se-a o spune.“*

Apoi Lars spuse cu voce blîndă :

— Va să zică, după dumneata, muzica și dansul sînt bune... ei, poftim... Va să zică e bine să-l stîrnim pe diavol prin simțuri, ei poftim !... Va să zică asta ne-o spune domnul pastor... ei, poftim ! bine că știm și asta !... Și va să zică tot ce ni se întâmplă cînd trîndăvim și cînd simțurile noastre sînt răscolite ne mîntuie și ne ajută... Iar tot ce duce pe om în ispită e bine !...

De data asta, Ödegaard care vedea pe fața pastorelui că se îngroașă gluma, se amestecă în vorbă :

— Ia ascultă, prietene, spune-mi te rog ce anume nu ne duce în ispită ?

Toată lumea-și îndreptă privirile în direcția de unde veneau aceste vorbe rostite pe un ton sigur și tăios. Întrebarea era atât de neașteptată încît Lars și ceilalți se pomeniră deodată că nu știu ce să răspundă. Atunci răsunară următoarele cuvinte care păreau că se ridică dintr-un fund de fîntină sau dintr-o pivniță :

— Munca.

Vocea venea din direcția mormanului de șaluri : era Randi care deschidea gura pentru prima oară. Un zîmbet triumfător se întinse pe fața lui Lars, femeia cea blondă privi cu nădejde spre vorbitoare, pînă și tînărul de lîngă ușă renunță o clipă să-și rotunjească buzele în bătaie de joc. Ödegaard înțelese că, deși rămînea în umbră, femeia aceea trebuia să fie căpetenia grupului.

De aceea se întoarce spre ea :

— Dar cum trebuie să fie munca aceea ca să nu ne ducă în ispită ?

Femeia nu vru să răspundă la această întrebare, dar tînărul de lîngă ușă replică :

— Blestemul sună așa : „În sudoarea feței tale să-ți mănînci pîinea“. Așadar pîinea trebuie să pricinuiască sudoare și trudă.

— Și nimic altceva în afară de sudoare și de trudă ? De pildă, nici un cîștig ?

De data asta refuză și el să răspundă ; în schimb cel care avea maxilarul inferior mai scurt socoti de datoria lui să dea răspunsul :

— Ba da, cîștigul care se cuvine să-l dobîndești.

— Atunci înseamnă că și în muncă găsești ispită, și anume momeala unui cîștig mai mare.

Vocea din adâncuri veni în ajutorul celor încolțiți :
— Asta înseamnă că nu munca, ci câștigul ne ispitește.

— Da, dar ce se întâmplă dacă de dragul câștigului muncim prea mult ?

Femeia se chirci iar, dar Lars îndrăzni :

— Ce înseamnă să muncești prea mult ?

— Înseamnă să ajungi un animal, un rob al muncii.

— Munca trebuie să fie robie, rosti cel ce dorea să-i șiroiască sudoarea pe față.

— Dar robia poate să ne călăuzească spre Dumnezeu ?

— Munca înseamnă slujbă bisericească în cinstea lui Dumnezeu, strigă Lars.

— Poți să spui asta despre toată munca ta ?

Lars tăcu.

— Nu. Atunci fii om cu judecată și recunoaște că, de dragul câștigului, putem ajunge să muncim atât de mult de parc-am trăi numai pentru asta. Va să zică și munca poate să ne ducă în ispită.

— Da, copii, există un sîmbure de ispită în toate, în toate ! hotărî pastorul ridicîndu-se în picioare și-și goli pipa de parc-ar fi vrut să pună capăt dezbaterii.

Din grămada de șaluri se auzi un oftat, dar nici un răspuns.

— Vedeți, reluă Ödegaard — și pastorul își umplu iar pipa — dacă munca ne aduce câștig, adică dacă-și dă roadele, avem dreptul să ne bucurăm de ele. Dar dacă ne aduce bogăție, mai avem oare dreptul să ne bucurăm de ea ?

Întrebarea aceasta îi cufundă pe toți într-o cugutare adîncă ; oamenii se priviră între ei.

— Gîndiți-vă la lucrul acesta, dar pînă una alta am să vă răspund eu, spuse Ödegaard. Dumnezeu ne-a dat puțința să schimbăm blestemul lui în bine-

cuvîntare fiindcă el însuși a arătat patriarhilor și întregului său popor cum trebuie să se bucure de bogăție.

— Dar apostolii n-aveau voie să aibă nimic în stăpînire ! spuse tînărul cu un aer victorios.

— E adevărat. Numai că pe ei Dumnezeu a vrut să-i ridice deasupra condițiilor de viață ale celorlalți ca să aibă ochi numai pentru el ; apostolii erau chemați !

— Cu toții sîntem chemați !

— Dar nu în același fel ; ești tu oare chemat să fii apostol ?

Tînărul se făcu palid la față ca un mort și ochii i se întunecară în orbite. Avea probabil un motiv ca să-și pună la inimă lucrul acesta.

— Dar și bogatul trebuie să muncească, își dădu cu părerea Lars ; munca e o poruncă.

— Desigur, trebuie să muncească chiar dacă are alte mijloace de trai și alte îndatoriri ; fiecare le are pe ale sale. Dar, ia spune, omul trebuie să muncească neîncetat ?

— Trebuie să se și roage, interveni femeia cea blondă și-și împreună mîinile de parcă abia atunci și-ar fi dat seama că nesocotise prea multă vreme această obligație.

— Va să zică : ori de cîte ori un om nu muncește, trebuie să se roage ? Se poate așa ceva ? Ce fel de rugăciune și ce fel de muncă ar fi asta ? Nu trebuie să se și odihnească ?

— Să ne odihnim numai cînd sîntem frînți de oboseală ; numai *atunci* nu vom fi ispitiți de gînduri rele, da, numai așa ne vom împotrivi ispitei, spuse din nou Else, iar psalmistul începu :

„Ai lui Isus trudiți,
În pacea lui veniți !
Grea fu munca (pîndă

*Timpul nu-i departe),
De-un pat sub țărână
Vi s-o face parte."*

— Taci, Erik, și ascultă, spuse pastorul.

Dar Ödegaard strânse lațul :

— Vedeți, munca își dă roadele și are nevoie de răgazuri. În ce privește, însă, legăturile dintre oameni, eu cred că a cînta din gură și din instrumente și a face alte lucruri asemănătoare sînt nu numai roade plăcute ale muncii, ci totodată prilejuri de răgaz înviorător pentru mințile noastre.

În clipa aceea se produse o mișcare în lagărul oaspeților ; cu toții își întoarseră privirile spre Randi, căci era timpul ca grosul oastei să se apropie. Femeia se legănă un timp într-o parte și într-alta, apoi rosti rar și liniștit :

— Cîntecul lumesc și dansul nu înseamnă răgaz, căci ele stîrnesc carnea și poște ticăloase. Ceea ce stînjenește și moleșește munca nu poate fi rodul ei.

— Da, asta e o mare ispită, spuse femeia cea blondă oftînd.

Și Erik intonă strofa :

*„Vedem cu durere-ntr-una,
Că-aici prind putere — una
După alta — plăgi, ispite,
Ca virtuțile gătite
Ce ne-nconjură ușor
Și spre cer se-avîntă-n cor."*

— Taci din gură, Erik ! spuse pastorul, ne zăpăcești.

— Da, se poate, spuse Erik și reluă :

*„Cu fățarnic plan, un altul
De v-abate-n lături saltul*

*Spre păcat și poște, iarăși
Nu vi-l prindeți de tovarăș.*

— Încetează o dată, Erik ! E un cântec frumos, dar trebuie să le faci pe toate la timpul și la locul cuvenit.

— Da, domnule pastor, e adevărat... toate la timpul și la locul cuvenit :

*„Ceas cu ceas, curînd-tîrziu,
Dăruie-l celui prea-viu ;
Pulsul inimii să sune —
Clopot des, la rugăciune.”*

— Nu, Erik, nu ; în felul acesta, pînă și rugăciunea devine o ispită ; mai bine ai trece la catolicism și te-ai duce la mînăstire !

— Doamne ferește ! spuse Erik, care holbă ochii mari, apoi îi închise iar și începu :

*„Ca praful și zgura în aur curat
E ce-i catolic.”*

— Ascultă, Erik, dacă nu poți să stai liniștit, du-te te rog afară cu ceilalți. Unde rămăsesem ?

Dar Ôdegaard îl ascultase pe Erik cu multă plăcere și nu mai știa unde rămăseseră. Atunci din mormantul de șaluri se auzi glasul pașnic :

— Spuneam că nu poate fi nici răgaz, nici rod al muncii ceva care...

— Acum îmi amintesc ; ceva care poartă în sine simburele ispitei... și aici s-a amestecat Erik care ne-a dovedit că și rugăciunea poate să conțină o ispită. Ia să ne gîndim și să vedem ce urmări poate avea asemenea lucru. Nu v-a izbit niciodată faptul că oamenii voioși muncesc mai bine decît cei triști ? Cum se face asta ?

Lars își dădu seama unde țintea întrebarea și răspunse :

— Credința îți pricinuiește bucurie.

— Da, cînd e o credință luminoasă ; dar nu știi că tot credința poate să ne amărase atît de tare încît lumea din jurul nostru să se transforme într-o închisoare ?

Femeia cea blondă oftă fără încetare, ceea ce pricinui o mișcare de protest în mormanul de șaluri. Lars îi aruncă și el o privire ascuțită și femeia tăcu. Ōdegaard continuă :

— Cînd repeți ceva la nesfîrșit, fie că-i vorba de rugăciune, fie de o distracție, în cele din urmă te protestezi și-ți pierzi voia bună. Poți să muncești la cîmp pînă te îndobitocesci, poți să te rogi pînă ajungi un călugăr maniac, să joci pînă te transformi într-o paiată, dar ia încearcă să faci cînd una, cînd alta : schimbarea călește și simțurile și gîndirea, munca ta are spor și credința ta înseninează.

— Atunci, hai să ne înveselim ! spuse tînarul și rîse.

— Desigur. În felul acesta, tu, de pildă, ai să te poți apropia de alți oameni ; fiindcă numai cînd ești fericit vezi părțile bune ale altora și le îndrăgești. Iar pe Dumnezeu nu-l poți iubi decît dacă-ți iubești aproapele.

Cum vorbele lui nu întîmpinară o împotrivire imediată, Ōdegaard încercă pentru a doua oară să strîngă lațul și spuse :

— Lucrurile care ne eliberează și ne pregătesc să primim înrîurirea sfîntului duh — înrîurire căreia nu i se pot supune ființele încătușate — lucrurile acestea care ne ajută, trebuie să poarte în ele o binecuvîntare. Și într-adevăr ele sînt binecuvîntate.

Pastorul se ridică. Trebuia să-și golească din nou pipa.

În tăcerea care se așternu de data aceasta și care nu era întreruptă de nici un oftat, se putea observa

cum se frământă mormanul de șaluri. În cele din urmă, un glas șovăitor spuse :

— Scrie în cele sfinte : „Tot ce faci să fie spre slava lui Dumnezeu“. Dar oare cîntecul lumesc și dansul sînt spre slava lui Dumnezeu ?

— Cînd nu sînt decît cîntec și dans, nu ; dar nu ne putem pune oare aceeași întrebare cu privire la mîncare, la odihnă, la îmbrăcăminte ? Și totuși, sîntem nevoiți să mîncăm, să dormim, să ne îmbrăcăm. Așadar poate să fie numai o părere că nu trebuie să facem nimic din ce e păcat.

— Ei, și asta nu-i păcat ?

Pentru prima oară Ôdegaard își cam pierdu răbdarea, de aceea se mulțumi să spună :

— Întîlnim și în *Biblie* obiceiul cîntecului și al dansului.

— Da, spre slava lui Dumnezeu.

— Desigur că spre slava lui Dumnezeu. Dar dacă evreii aveau totdeauna pe buze numele lui Dumnezeu trebuie să ținem seama că, asemenea unor copii, nu împărțiseră încă lucrurile în grupuri. Cînd vorbește despre un străin, copilul îl numește : „omul“, iar cînd un copil întreabă : „Cine a făcu asta ?“ „Cine a făcut aceea ?“ îi răspundem totdeauna : „Dumnezeu“. Cînd întrebarea e pusă de oameni în toată firea le răspundem ca unor oameni în toată firea, numind și intermediarul, nu numai pe autor, adică pe Dumnezeu. Așa, de pildă, un cîntec frumos poate să vorbească despre Dumnezeu, sau să se îndrepte spre el chiar dacă nu-i pomenese numele. Fiindcă multe lucruri ne călăuzesc spre el, deși nu pe drumuri directe. Dacă niște oameni cu adevărat sănătoși și nevinovați vor să danseze, dansul lor preamărește, deși în mod indirect, pe cel care ne dăruiește sănătatea și iubește copilul din noi.

— Țineți minte ce auziți, țineți minte ! spuse pastorul. Abia acum își dădea seama că lucrurile acestea avuseseră multă vreme pentru el un sens greșit și că tot greșit le tălmăcise și altora.

Dar Lars, care chibzuiuse îndelung, se luminase în sfârșit. Un grăunte de înțelegere coborîse dinspre fruntea lui înaltă spre baza feței, îngustă și colțuroasă, fusese treierat și măcinat și iată ce ieșea acum la iveală :

— Și toate basmele, povestirile și poveștile, toate poeziile, tot ce se născocesc în zilele noastre și se scrie în cărți... și asta e îngăduit ? Oare nu citim în cele sfinte : „Fiecare vorbă care-ți iese din gură să fie adevărată ?“

— Mă bucur că ai ajuns aici. Știi, gândurile tale sînt aidoma casei în care locuiești. Dacă ar fi atît de neîncăpătoare încît abia ai avea loc să-ți vîri capul în ea și să-ți întinzi picioarele, ar trebui vrînd-nevrînd s-o dărîmi și s-o clădești din nou. Tot astfel poezia înalță și reclădește gândurile. Dacă măsura lor, care întrece strictul necesar, ar fi mincinoasă, atunci și gândurile strict necesare ar deveni curînd mincinoase. Ele te-ar țintui în casa ta de pămînt astfel încît n-ai ajunge niciodată pînă la veșnicie — și doar drumul tău într-acolo merge — iar gândurile trebuie să te călăuzească spre credință.

— Dar cînd poeții născocesc ceva ce n-a fost, tot mincună se cheamă, spuse Randi cu băgare de seamă.

— Ba nu ; pentru că în versurile lor găsim adesea un adevăr mai mare decît în lucrurile pe care le vedem cu ochii, răspunse Ödegaard.

De data asta, toți îl priviră șovăind și tînărul obiectă :

— Pină acum n-am știut că legendele lui Askelad cuprind mai mult adevăr decît ceea ce văd cu ochii mei !

Riseră încet cu toții.

— Atunci, ia spune-mi : pricepi totdeauna ce legătură există între cele ce vezi cu ochii ?

— Nu sînt destul de învățat pentru asta.

— Aș ! Un învățat înțelege cu siguranță mult mai puțin. Mă gîndesc anume la lucrurile din viața de toate zilele care ne pricinuiesc supărare și suferință și la care ne tot gîndim pînă plesnim de necaz, cum se spune. Nu ți se întîmplă niciodată așa ceva ?

Tînărul nu răspunse ; din mormanul de șaluri răsună un glas care rostea cu adîncă seriozitate :

— Ba da, foarte des.

— Dar dacă ai auzi o poveste născocită care să semene cu propria ta poveste atît de bine încît ai înțelege-o pe a ta ascultînd-o pe cealaltă ? N-ai spune atunci despre povestea care o lămurește pe a ta, care-ți dă alinarea și puterea cuprinse în înțelegere, n-ai spune, oare, că această poveste e pentru tine mai adevărată decît povestea ta ?

Femeia cea blondă grăi :

— Am citit odată o poveste care mi-a ajutat atît de bine să scap de o mare supărare încît ceea ce fusese pînă atunci o povară grea pentru mine mi s-a părut aproape o bucurie.

Dintre șaluri se auzi o tuse ușoară :

— Da, e adevărat, adăugă femeia cu teamă.

Dar tînărul nu voia să se dea bătut.

— Oare legendele lui Askelad pot să-i aducă alinare cuiva ?

— Mă rog, depinde. Hazul are mare putere și legendele acelea arată într-un mod hazliu că un om, despre care ceilalți au o părere foarte proastă, ajunge adesea departe ; ele mai afirmă că cine-i plin de voie

bună primește ajutor din toate părțile și că izbînda e de partea celui care o dorește din toată inima. Nu crezi că e bine să li se amintească asta copiilor, ba chiar și multor oameni în toată firea ?

— Dar e o superstiție să crezi în diavol și în vrăjitorie.

— Cine ți-a spus să crezi în diavol și în vrăjitorie ? Aici e vorba de simboluri.

— N-avem voie să folosim chipuri și semne fiindcă orice chip aparține diavolului.

— Așa ; unde scrie asta ?

— În *Biblie*.

Pastorul interveni :

— Nu, n-ați înțeles bine. Și *Biblia* folosește simboluri.

Toate privirile se ridicară spre el.

— *Biblia* folosește simboluri la fiecare pagină, ceea ce e specific popoarelor orientale. Avem și noi simboluri în biserică, avem simboluri în limba pe care o vorbim, în lemn, în pînză, în piatră și nu ne putem închipui divinitatea decît cu ajutorul acestor simboluri. Mai mult încă : și Isus folosește simboluri. Și oare însuși Domnul-Dumnezeu n-a luat diferite chipuri cînd s-a arătat profeților ? N-a venit sub înfățișarea unui pribeag la Mamre ca să-l vadă pe Abraham, n-a mîncat cu el la aceeași masă ? Apoi, dacă divinitatea poate lua felurite înfățișări, și poate folosi mai multe simboluri, are voie și omul să facă acest lucru.

Cei de față se văzură nevoiți să încuviințeze. Dar Ødegaard se ridică în picioare și-l bătu ușor pe umeri pe pastor :

— Mulțumesc frumos, ați dovedit chiar acum în mod admirabil și bazîndu-vă pe *Biblie* că spectacolele pot fi încuviințate !

Pastorul tăcu speriat ; gura-i era plină de fumul pipei care se răspîndi încet, de la sine, în aer.

Ødegaard străbătu apoi camera, se îndreptă spre femeia cu multe șaluri și se înclină, dornic să descopere măcar o bucățică din fața ei ; dar, în zadar.

— Dorești să mai aflii ceva ? întrebă el. Se pare că te-ai gîndit mult la lucrurile astea.

— Dumnezeu să mă ocrotească, nu totdeauna gîndesc cum trebuie.

— Da, la început, după ce ți s-a acordat harul convertirii, ești atît de plin de această minune încît toate celelalte lucruri ți se par nedrepte și fără rost. Ești ca un îndrăgostit care nu-și dorește decît iubita.

— Bine, dar gîndește-te la primii creștini, doar de la ei trebuie să luăm pildă.

— Nu, noi nu mai trăim viața aspră în care au trăit ei în mijlocul păgînilor ; noi avem alte îndeletniciri și trebuie să găzduim creștinismul în viața noastră de azi.

— Dar *Vechiul Testament* spune cu totul alte lucruri decît spui tu, grăi tînărul de lingă ușa și pentru prima oară glasul lui trăda amărăciune.

— Da, pentru că vorbele pe care le găsim în *Vechiul Testament* sînt moarte azi, pentru că „s-a zis cu ele“, cum spune și apostolul Pavel : „Care ne-a făcut și pe noi în stare să slujim după Noul Testament dar nu după slova, ci în spiritul lui“ ; și mai departe : „Dar unde e duhul Domnului, acolo e și libertatea“ ; sau : „Am puterea pentru toate“, spune Pavel mai departe, însă adaugă : „Dar nu toate sînt de folos“. Numai că noi avem fericirea de a putea cerceta viața unui om care ne arată ce a gîndit Pavel ; e vorba de viața lui Luther. Ce credeți ? a fost oare Luther un creștin bun și luminat ? Credința lui Luther era luminoasă, era credința *Noului Testament*. Despre o credință posomorită el spunea că îndărătul

ei se află diavolul care stă la pîndă. Despre ispită credea că cine se teme mai puțin de ea va fi mai puțin ispitit. Se folosea de darurile și de talentele cu care-l înzestraseră Dumnezeu ca să se bucure ; Luther privea viața ca un întreg. Vreți exemple ? Cucernicul Melancton scria o dată o lucrare în sprijinul adevăratei învățături și muncea cu atîta rîvnă încît nu-și găsea timp nici măcar pentru mese. Atunci Luther i-a luat pana din mînă. „Dumnezeu nu poate fi slujit numai prin muncă — i-a spus el — ci și prin odihnă și prin întărirea trupului ; pentru asta a dat Dumnezeu porunca a treia și a hotărît ziua de sîmbătă.“ Mai departe : Luther folosea un mare număr de simboluri în vorbire ; erau simboluri glumețe și serioase laolaltă, presărate cu o mulțime de idei bune și adevărate foarte hazlii. A tradus în limba maternă veche și frumoase legende populare și a spus în prefață că, după *Biblie*, nu cunoaște multe alte îndemnuri mai bune. Cînta din lăută, după cum știți poate și voi, iar cînd era împreună cu copiii și prietenii lui nu cînta numai imnuri, ci și cîntece vesele bătrînești ; îi plăceau jocurile de societate, juca șah și îngăduia tineretului să danseze la el în casă ; singurul lucru pe care-l cerea era ca totul să se petreacă într-o atmosferă de bună-cuviință și de cinste. Lucrurile acestea au fost notate de un vechi și devotat elev al lui Luther și anume pastorul Johann Mathesius, care le-a povestit enoriașilor săi din înaltul amvonului. El se ruga Domnului să le poată arăta căile... ar trebui să ne rugăm și noi pentru același lucru !

Pastorul se ridică în picioare :

— Dragi prieteni, să spunem că pentru azi ne ajunge.

Toată lumea se ridică.

— Aici s-au rostit cîteva cuvinte de lămurire ; Dumnezeu să binecuvînteze sămînța aruncată ! Dragi prieteni, voi locuiți departe, sus, pe înălțimi, unde grînele vi le cosește mai des gerul decît secera. Pustiurile acestea ar trebui lăsate din nou în seama legendelor și a vitelor care merg la păscut. Viața spirituală nu e prea înfloritoare acolo sus și ajunge săracă asemenea buruienilor. Prejudecățile apasă viața oamenilor, cum o apasă și munții la poalele cărora se dezvoltă, munții care-și aruncă umbra și dezbinarea asupra ei. Domnul să vă adune laolaltă, Domnul să vă lumineze ! Vă mulțumesc pentru ziua de azi, prieteni ! Mi-a fost și mie de ajutor ca să-mi limpezesc mai bine gîndurile !

Dădu mîna cu fiecare ; pînă și tînărul i-o întinse prietenește pe a lui fără să-și ridice totuși privirea.

— Acum o luați peste munte ; cînd ajungeți acasă ? îi întrebă pastorul în clipa cînd se pregăteau să plece.

— La noapte, răspunse Lars. S-a adunat multă zăpadă și în locurile unde a bătut vîntul au rămas cocoloașe de gheață.

— Ei, dragul meu, cine vine la biserică în aceste împrejurări e demn de laudă. Dea Domnul să nu pățiți nimic pe drum !

Erik răspunse cu glas scăzut :

„De-i cu mine Domnul, vină

Impotrivă-mi toate-ndată !

Cînd mă rog și chem, luminează

Lasă-n jur cocleala toată !“

— Bine, Erik, de data asta ai nimerit !

— Stați puțin, spuse Ödegaard, văzîndu-i gata de plecare ; nu mă mir că nu mă cunoașteți, dar trebuie să am și eu niște rude acolo, la Oyhofen.

Toți cei de față se întoarseră spre el, inclusiv pastorul, care știa de lucrul acesta, dar îl uitase cu desăvîrșire.

— Mă numesc Hans Ödegaard și sînt fiul lui Knut Hansen Ödegaard, pastorul, care a plecat pe vremuri dintre voi cu ranița în spate.

Atunci dintre șalurile cele multe se auzi o exclamație :

— Dumnezeu ! ăsta era frate-meu !

Toți rămăseseră pironiți locului, dar nimeni nu știa ce să spună. În cele din urmă, Ödegaard întrebă :

— Va să zică, pe vremuri, cînd eram copil și l-am însoțit pe tata sus, la munte, am locuit la tine ?

— Da, la mine.

— Un timp ai locuit și la mine, spuse Lars ; tatăl tău e nepotul meu.

Dar Randi spuse cu durere :

— Va să zică, tu ești micul Hans ? Da, da, trece timpul.

— Ce mai face Else ? întrebă Ödegaard.

— Ea e Else, spuse Randi și arată spre femeia cea blondă.

— Tu ești Else ? strigă el. Pe vremea aceea aveai o supărare din dragoste, voiai să te măriți cu lăutarul satului ; ai izbutit ?

Nimeni nu răspunse. Deși începea să se însereze, Ödegaard văzu că Else se făcuse foarte roșie la față și că bărbații priveau în lături sau în podea, afară de flăcăul cel tînăr care se uita țintă la ea. Ödegaard își dădu seama că întrebarea lui fusese cam prostească. Pastorul îi veni în ajutor :

— Nu, lăutarul Hans nu s-a însurat. Else s-a măritat cu fiul lui Lars. Dar acum e din nou singură, a rămas văduvă.

Else se făcu iar roșie ca focul ; flăcăul observă și zîmbi batjocoritor. Dar Randi spuse :

— Am auzit că ai călătorit în țări străine și că ai învățat multe.

— Într-adevăr, pînă acum am studiat sau am călătorit, acum, însă, vreau să rămîn în țară și să fiu și eu de folos într-un fel.

— Da, așa se întîmplă. Unii călătoresc, își luminează mințile și ajung învățați, alții nu se pot dezlipi de glie.

Și Lars adăugă :

— Adesea e greu să te rupi de pămîntul de baștină. Dar cînd din pămîntul acesta se naște un om care ar putea să dea o mîna de ajutor, apoi acela pleacă.

— Există felurite chemări, spuse pastorul, fiecare dintre noi trebuie să și-o urmeze pe a sa.

— Cu ajutorul lui Dumnezeu și munca aceasta sporită se va adăuga la altă muncă, spuse Ödegaard. Dacă vrea Dumnezeu, rîvna tatălui meu vă va mai fi o dată de folos.

— Da, se poate, spuse Randi cu blîndețe. Numai că uneori e greu să aștepți : aștepți prea mult.

Oamenii plecară, pastorul se instalează în fața unei ferestre și Ödegaard în fața ceilelalte ca să-i petreacă cu privirea fiindcă trebuiau să treacă munții. Flăcăul mergea în urma celorlalți. Ödegaard află că era orășean, că la oraș făcuse tot felul de meserii, dar că, de fiecare dată, se certase cu toată lumea. Se credea chemat pentru ceva mare, poate pentru apostolat, dar era ciudat că rămăsese la Oyhofen ; unii credeau că era îndrăgostit de Else. Capul lui era veșnic înfierbîntat, cunoscuse multe dezamăgiri și-l așteptau încă multe altele.

Oamenii se iviră acum sus, pe munte, acoperișul grajdului nu-i mai ascundea privirilor. Urcau din greu, dispăreau printre arbori, apoi iar se iveau, tot mai sus, și mai sus. Nu exista nici un drum prin ză-

pada adîncă, numai copacii îi călăuzeau în locul acela pustiu, și piscurile înghețate le indicau lateral direcția spre casele lor.

Din celalată cameră ajunseră pînă la ei cîteva acorduri, apoi auziră :

*„Primăverii cîntecu-mi se-nchină,
Pînă la ieșirea-i în lumină ;
Primăverii cîntecu-mi se-nchină
Și cum doru-o cheamă-ncoace-i spune.
A-ncheiat cu ea-nțelegeri bune,
Ca să-și ia, la glorii, împreună
Soarele — și iarna s-o răpună,
Murmurul piraielor stîrnindu-l
Spre-a porni-o ele cu colindul
Și-n miresme, nencetat, de floare,
S-o alunge repede din zare ;
Cîntecu-mi se-nchină primăverii.“*

Capitolul XI

Din ziua aceea, pastorul se întâlnea foarte rar cu ceilalți. E drept că era ocupat fiindcă se apropiau sărbătorile Crăciunului ; dar, pe de altă parte, se întreba mereu, fără să-și poată da un răspuns lămurit, dacă spectacolele sînt sau nu sînt îngăduite creștinilor ; apariția Petrei îl umplea de neliniște.

Cînd pastorul se afla în camera lui de lucru, cu predicile sau cu vreo lucrare de etică creștinească în față, Ôdegaard ținea de urît celor două fete și, cu acest prilej, era nevoit să facă mereu comparații între ele. Petra era scînteietoare, dar niciodată egală cu sine însăși. Cine voia să țină pasul cu ea

era într-o veșnică încordare, ca la lectura unei cărți. În schimb, cordialitatea totdeauna aceeași a fiicei pastorului avea un efect binefăcător asupra lui. Gesturile ei nu surprindeau niciodată pentru că nu erau decît o reflectare a ființei sale. Vocea Petrei putea să ia nuanțe ascuțite sau pline, putea să capete orice timbru. Vocea lui Signe avea o armonie proprie și nu se schimba decît adresîndu-se tatălui ei care-i deslușea nuanțele cu adevărată măiestrie. Petra se oprea la un anumit lucru ; dacă era vorba de mai multe, se mulțumea să observe, nu să ajute. Signe supraveghea totul și toate și se împărțea fără ca alții să observe. Ori de cîte ori Ôdegaard vorbea cu Petra despre Signe auzea plîngerile unei îndrăgostite care a pierdut orice speranță, dar cînd vorbea despre Petra cu Signe, aceasta devenea monosilabică. Fetele stăteau deseori la taifas și fără constrîngere, dar nu vorbeau decît despre lucruri indifferente.

Ôdegaard avea mari obligații față de Signe fiindcă ei trebuia să-i mulțumească pentru ceea ce numea „omul cel nou ce sălășluia în el“. Prima scrisoare primită de la Signe în momente de ghea suferință avusese efectul mîngîierii unei mîini blînde, trecută pe fruntea lui. Îi povestise atunci cu multe menajamente cum venise Petra la ei, neînțeleasă și brutalizată. Lămuririle ei fuseseră atît de gingașe încît sosirea aceasta întimplătoare apărea ca o hotărîre a lui Dumnezeu care nu voia să se distrugă nimic, iar pentru Ôdegaard ca îmbierea cu care te primește pătura cînd te-ai oprit să chibzuiești pe ce drum s-o apuci.

Scrisorile fetei îl însoțeau pretutindeni în călătorie și erau asemenea unui fir călăuzitor. Fiecare din rîndurile ei avea drept scop s-o îndrepte pe Petra în brațele lui. Totuși, rezultatul pe care-l obținuse era

tocmai contrariul căci, datorită acestor scrisori, personalitatea artistică a fetei se conturase limpede în ochii lui. Signe avea mereu în fața ei, deși fără să-și dea seama, elementul principal al aptitudinilor Petrei pe care el îl căutase în zadar. Òdegaard îi recunoștea greșeala, și-o recunoștea și pe a lui și lucrul acesta îl ajuta să-și schimbe anumite păreri.

Se feri să-i scrie lui Signe despre învățămintele ce le trăgea din scrisorile ei. Primul cuvînt nu avea să fie rostit de cei din jurul Petrei, ci de ea însăși pentru că nimic nu trebuia făcut în grabă. Dar din clipa în care văzuse limpede situația, Petra îi apăruse în altă lumină. Firește : impulsurile ei, care se fugeau veșnic între ele, fiecare în parte fiind simțit din plin, dar în contradicție cu celelalte, erau desigur germenii unei vocații artistice. Trebuiau deci înmănunchate aceste elemente într-o puternică unitate a ființei ei pentru că, altfel, totul n-ar mai fi fost decît o cîrpăceală, iar viața ei ar fi devenit un simplu artificiu. Nu era bine să intre prea curînd în arenă. Trebuia să fie înconjurată de tăcere, ba chiar de împotrivire, cît mai mult cu putință.

Năpădit de aceste gînduri, Òdegaard nu-și dădea seama că Petra îl preocupa din nou, neîncetat — deși acum era vorba de altceva. Începu să se intereseze de probleme de artă, dar mai ales de artiști. Întîlni multe lucruri care puteau să înspăimînte un suflet creștinesc și văzu tot felul de greșeli, unele foarte mari. Dar oare nu erau ele vizibile pretutindeni, nu le întîlnea pînă și în biserică ? Pentru că acolo oficiau niște popi serbezi trebuia să spui că totul e măreț și etern ; dacă însă năzuința generală spre adevăr primea puteri în viață și în poezie, nu putea oare să se manifeste și în teatru ?

Treptat, căpătase certitudinea că are dreptate. Din scrisorile lui Signe își dădea seama cu mare bucurie

că Petra se forma serios și că Signe era cea mai nimerită ca s-o ajute. Ødegaard venea acum s-o vadă, să mulțumească acestui geniu tutelar care n-a-vea idee cît de mult făcuse pentru el.

Dar voia s-o revadă și pe Petra. Cît de mari erau oare progresele ei ? Cuvîntul fusese rostit, putea deci să vorbească deschis cu ea despre acest lucru. De altfel, se nimerise foarte bine pentru amîndoi fiindcă erau scutiți să mai discute ceva despre trecut.

Fură curînd stingheriți de oaspeți sosiți din oraș, poftiți și nepoftiți, dar lucrurile ajunseseră atît de departe încît o singură întîmplare bine folosită putea aduce lumină ; și în această împrejurare, oaspeții le veniră în ajutor. Și anume, cu prilejul unei primiri, domnii se adunară după masă în camera de lucru a pastorului. Un diacon de la episcopie găsi deschisă pe birou o carte de etică creștină, și cum privirea lui se poticnise de cuvîntul cumplit : „spectacol“, veni vorba despre teatru. O polemică violentă se dezlănțui și pastorul, care nu prînzise cu ceilalți fiind chemat la un bolnav, sosi tocmai în toiul ei. Avînd o stare de spirit plină de gravitate nu mîncă și nu interveni în discuție, dar își umplu pipa și ascultă. Cînd Ødegaard observă că pastorul ședea tăcut pe un scaun și urmări convorbirea, se amestecă în vorbă și încercă, deși multă vreme fără succes, să stabilească o înlănțuire logică în această problemă. Dar ori de cîte ori s-ar fi putut introduce o verigă în lanțul de dovezi, diaconul striga : „Obiectez !“ (nu voia să spună „tăgăduiesc“) și atunci ceea ce ar fi putut să constituie o dovadă, trebuia mai întîi să fie dovedit. Drept urmare, lucrurile mergeau de-a-n-daratelea. De la teatru ajunseră la navigație și, pentru a putea aduce un argument în ce privește navigația, se pregăteau tocmai să treacă la agricultură.

Atunci, Ødegaard îi dădu pastorului conducerea dezbaterilor. Afară de el mai erau de față cîțiva pastori și un căpitan, un omuleț cu păr negru, cu o burtă uriașă și cu două piciorușe sub ea, care se învîrteau ca baghetele unui toboșar. Ødegaard dădu cuvîntul diaconului ca să-și expună toate obiecțiile împotriva teatrului. Acesta începu să spună următoarele :

— Chiar și niște păgîni cinstiți, cum au fost Platon și Aristotel, s-au declarat împotriva teatrului fiindcă strică moravurile. Socrate asista, firește, din cînd în cînd la cîte un spectacol, dar dacă cineva voia să tragă de aici concluzia că prețuia teatrul, eu obiectez fiindcă sîntem cu toții nevoiți să vedem multe lucruri care nu ne plac. Primii creștini au fost preveniți de mai multe ori împotriva teatrului (vezi Tertullian !). În timpurile mai noi, de cînd teatrul a prins iarăși viață, creștinii serioși s-au pronunțat verbal și în scris împotriva lui. Am să-i numesc pe Spencer și pe Francke, apoi am să amintesc numele unui moralist creștin ca Schwarz, precum și numele lui Schleiermacher („Ia, auzi ! Ia auzi !“ strigă căpitanul, fiindcă numele acesta îi era cunoscut). Ultimii doi spun că literatura dramatică poate fi admisă, Schleiermacher e chiar de părere că la petreceri particulare poate fi jucată de către diletanți cîte o operă bună ; totuși el condamnă profesia de actor care prezintă atîtea ispite pentru un creștin încît trebuie să fie evitată. Dar nu se întîmplă oare același lucru cu spectatorii ? E mai ușor să te aperi în cursul unei lecturi de emoția provocată de o suferință fictivă sau de un sentiment de noblețe în fața eroismului plăsmuit. La teatru, însă, te simți ispitit să te identifici cu ce vezi, voința îți slăbește, puterea de muncă la fel, ești tîrît de pofta de a auzi, de pofta de a vedea, de tot felul de himere. Nu-i așa că am dreptate ? Și, de

altfel, pe cine poți întâlni la teatru ? Pe niște trîntori care vor să se distreze, pe niște desfrînați cărora spectacolul le stîrnește simțurile, pe niște vanitoși care vor să fie văzuți de alții, pe niște visători care fug de adevărata viață pentru că nu îndrăznesc s-o înfrunte. Păcate îndărătul cortinei, păcate în fața ei ! N-am auzit niciodată un creștin serios spunînd altceva.

Căpitanul rosti :

— Îți vine să mori de frică de tine însuși. Dacă de cîte ori m-am dus la teatru a însemnat că am pătruns într-o astfel de vizuină de lup, atunci dracu să...

— Rușine, domnule căpitan ! spuse o fetiță, care se furișase în cameră o dată cu oaspeții. Nu-i voie să blestemi că nimerești în iad !

— Da, fetișo, desigur, desigur.

Dar Ödegaard luă cuvîntul :

— Platon a ridicat și împotriva poeziei obiecțiile ridicate împotriva teatrului, cît despre părerile lui Aristotel, ele nu stau în picioare. Așadar, fac abstracție de amîndoi. Primii creștini au făcut bine că s-au ținut departe de spectacolele păgîne, iată de ce trec și peste cazul lor. Înțeleg și rezervele unor creștini serioși din timpurile mai noi față de piesele tratînd subiecte creștine fiindcă și eu le-am avut. Dar dacă admitem că poetul are voie să scrie o dramă, atunci trebuie să-i îngăduim și actorului s-o joace. Căci ce altceva face poetul cînd scrie decît să joace în gînd cu pasiune, cu plăcere ? Iar „cine privește o femeie, o pofteste“ și așa mai departe. Cunoașteți vorbele rostite de însuși Hristos. Cînd Schleiermacher spune că o dramă ar trebui să fie jucată numai în cerc intim, nu și de profesioniști, vrea să spună că darurile pe care ni le-a dat Dumnezeu trebuie lăsate în paragină, deși Dumnezeu dorește desăvîrșirea lor

fiindcă doar pentru asta ne-au fost date. Cu toții jucăm teatru și jucăm zilnic imitându-i pe alții sau adoptînd în glumă sau în serios o părere străină. Impulsul acesta e mai puternic decît orice la unii oameni și atunci mă întreb dacă nu cumva, neglijînd cultivarea acestui talent, păcatul nu constă tocmai în această neglijare. Fiindcă cine nu se supune chemării sale, devine incapabil de altceva, e necinstit și șovăielnic, pe scurt, e o pradă mult mai ușoară pentru orice ispită decît dacă și-ar fi ascultat chemarea. Cînd munca și bucuria coincid, anumite ispite pot fi evitate. Dar, va spune cineva, o chemare e ea însăși plină de ispite. Da, problema aceasta se poate discuta. După mine, cea mai mare ispită se ascunde în profesia care amăgește oamenii cu credința că ei sînt drepți fiindcă vorbesc despre Cel-foarte-drept, că ei sînt credincioși fiindcă se adresează credinței altora. Mai precis : pentru mine ispita cea mai mare se ascunde în chemarea preotească. (Călăgie : Obiectez ! E just ! Obiectez ! Are dreptate ! Liniște !)

Căpitanul exclamă :

— N-am auzit încă pe nimeni afirmînd că un pastor e mai păcătos decît un actor !

Risete și strigăte din toate părțile :

— Nu, n-a spus asta !

Căpitanul :

— Ba da, ce dracu !

— Domnule căpitan, îndată vine dracul.

— Bine, fetițo, am înțeles !

Ödegaard relua :

— Ispita de a te lăsa sedus de clipă, de a te deda plăcerilor auzului și himerelor, de a-ți însuși fără muncă viața unor modele de virtute, toate acestea se găsesc, zău ! și în biserică. (Aceeși larmă cumplită.)

Doamnele care auzeau reînnoindu-se mereu larma aceea, voiseră să știe și ele despre ce era vorba.

Ușa se deschise. Ôdegaard văzu că Petra se afla printre celelalte femei și spuse cu glas mai ridicat :

— Evident, există actori care pe scenă se lasă furati de emoție, apoi dau fuga la biserică și sînt furati și aici de emoție, totuși rămîn răi. Evident, există actori care seamănă cu niște cornete acustice goale ; în viață n-ar fi fost buni pentru nimic altceva, dar în profesia lor servesc cel puțin drept cornete acustice. De cele mai multe ori se întîmplă însă ca, asemenea marinarilor, actorii să treacă prin clipe cumplite — căci clipele care precedă intrarea în scenă pot fi înfiorătoare ! — și să capete adesea rolul unor unelte ale lui Dumnezeu ori de cîte ori se află în fața unui lucru neașteptat, a unui lucru mare, ori de cîte ori poartă în inimă o teamă și un dor, un sentiment profund al propriei lor nimicnicii. Și știm că Hristos vizita cu precădere pe vameși și pe femeile păcătoase care se căiau. Asta nu înseamnă că acord actorilor un salvconduct ; cu cît e mai mare menirea lor pentru țară — de aici rezultă că un popor nu are simultan mulți actori mari ! — cu atît mai mare e greșeala pe care o comit cînd în activitatea lor se lasă mînați de un caracter odios, sau împinși spre frivolitate și dezmăț. Dar după cum nu există actor care, după o serie întreagă de decepții, să nu fi învățat cît de nesemnificative sînt aplauzele și lingușirea — deși cei mai mulți își dau aerul c-ar crede în ele — tot astfel noi observăm greșelile și slăbiciunile lor, dar nu știm ce legătură e între aceste greșeli și actori. Și tot despre asta e vorba !

Mulți dintre cei prezenți ar fi vrut să ia cuvîntul, ba chiar prinseseră a vorbi cu toții în același timp cînd, dinspre pian, răsună o voce care cînta : „Aveam vreo paisprezece ani“.

Cu toții porniră buluc în camera cealaltă ; căci Signe începuse să cînte, și cîntecele populare sue-

deze ale fetei erau pur și simplu fermecătoare. Melodiile se succedară una după alta și după ce aceste cîntece populare, care sînt cele mai frumoase din lume și care îți dezvăluie adevăratul suflet al unui popor mare, îi transpuseră pe toți într-o dispoziție solemnă și plină de așteptare, Ödegaard se ridică de pe scaun și o rugă pe Petra să recite o poezie. Se vede că fata se aștepta la așa ceva fiindcă se înroși ca focul. Dar, deși tremura atît de tare încît trebui să se sprijine de speteaza unui scaun, făcu numaidecît cîțiva pași înainte. Apoi pări ca o moartă și începu :

*„El n-avea voie ca să o pornească-n lume :
Îmbătrînise tat'său, avea o mamă slabă,
Creștea gospodăria chiar dacă nu prea-n grabă ;
«În drumuri cu wikingii, ce-i trebuie năprasne ?
Găsește-aici de toate din plin și fără cazne».*

*Dar lacom către norii gonind privea flăcăul,
Vedea cum uriașii, spre zei în drum, sparg hăul ;
Și-ntrezărea în soare, cu dor aprins, pe rege
Tronînd peste măreața lui sală — se-nțelege.
De zîlnicele treburi și-uita, mereu pe gînduri,
Zburau povești bătrîne prin minte-i, rînduri-rînduri.*

*Veni o dimineată cînd a fugit de-acasă
Spre largul mării, către cea mai din zare stîncă,
Să vadă-a apei jocuri la țărm și — colțuroasă —
S-o simtă-n jur cum urlă-n izbirea ei adîncă.
Era pe la-nceputul de seve-al primăverii,
Cînd vijelii pe țară se cheamă-n cîrd, puzderii ;
Să curmi cu somnolența-ntre ghețuri ! Și natura
Trezi c-o privești, într-însul, aventura.*

*În golful sur, acolo — o navă ancorase,
Depart de minia furtunii dușmănoase.
Ea ancorei nainte îi sta, cu vele strînse,
Cam nu prea-mbucurată de darul zilei plînse ;
C-avea-ndoit catargul, iar prora-n clătinare
Și, înspumînd-o valuri, zvîcnea din vele-arare.*

*Ori ospătînd o parte, ori moțăind cealaltă,
Și-ngăduise-odîlma-ntre vîslași o scurtă haltă.
Cînd, de pe stînci, un strigăt deodată clipa sparse —
Suna ca nebunia din buzele ei arse :
«Nici unul nu-i fără teamă de crîncena urgie,
Din voi ! Mă vreau spre-acolo ; deci, dați-mi cirna mie !»*

*În sus spre dealuri unii priviră ; ceata-ntreagă,
Nu arătă prin nimeni că-n seamă cumva-l bagă
Și poștei de-ospăț nime nu-i puse zid nainte.
Atunci căzu o piatră ; și doi o luară-aminte.*

*Ei au sărit pe punte ; castroane dispărură ;
Să tragă, ridicate, îndată arme fură ;
A zbîrnîit săgeata ; dar cel de sus — degeaba.
Rostea doar : «Căpitane, nu-mi dai să-nfrunt eu apa
Ori ne-o-mpărțim, (prin luptă pe viață și pe moarte),
Corabia aceasta cu liniștea-ntr-o parte ? !»*

*Sălbaticul, drept glumă o luă. Răspuns : săgeata
Trimisă să lovească în prada cea de-a gata
Nu-l nimeri. El spuse c-o liniște adîncă :
«În casa morții scaun nu prea am, pare-mi, încă.
Dar tu, care brăzdat-ai atîtea mări, poți ca să —
Poți unul ca să capeți, ori cară-te acasă.
Tot ce supus vreodată ți-a fost, al meu să fie
Va trebui de-acuma ; că-ncep să vreau ! Și mie
Mi-ai strîns tu, spre foloase, tot ce-i fi strîns anume !
Sînt așteptat ; sosit-a și timpul meu în lume !»*

Iar celălți, mîndru, rîs-a în arme sunătoare :
«O ! Dacă, dornic, visu-ți biruitor te cere,
Să-ți fie pacea dată. Și-a brațului putere
Ți-o chem alături !» «Nu pot, sînt pentru-a fi mai mare.
Eu trebuie să cîrmui, iar nu să-ți fiu ecoul !
Că niciodată vechiul nu poate-nfrînge noul.»

După răspuns, urechea și-a-nțins-o-n van... Sărit-a
Atunci din muchea stîncii : «Hei, voi ! eroi, ursita
S-arate, ajutîndu-l să biruie, pe cine
Părintele-a toți zeii drept căpitan îl ține.
Lui, celui ce va-nvinge, să vă supuneți. Care
Nu-i va sluji, înece-l rușinea !»

Vai, ce tare

Se-aprinse căpitanul... corabia și-o lasă...
El sare-n apă, noată înspre uscat degrabă...
La țarm, de-așijderi, fuge și celălalt. Vinjoasă-l
Înșfacă, săltînd, mina-i pe cel sosit din apă.

Ci limpede în față privindu-l, căpitanul
Văzu ce nobil este. «Zărlîți-i cu toptanul
Și repede aicea ! — strigat-a-n țet cuprinsul —
Ce arme-i sînt de lipsă !... De-o fi să-ți fiu învinsul,
Putea-vei spune, totuși, că sabia ți-a dat-o
Chiar cel pe care-n singe-ai să-l scalzi cu dînsa... iat-o !»
La poale de deal, aprigi, s-au încheștat în aier ;
Mugind — oricărei trîntē, i-urma un strașnic vaier.
Turbat, dînspre «Balaure», un geamăt spoi marea ;
Căzut-a căpitanul, curînd... În nemișcarea
De gheață-a stîncii sure, lovi un strigăt cerul.

Din treaptă-n treaptă, printre talaze, jos, vasalii,
În focul răzbunării, s-au năpustit spre fâlii
Și-au fost curînd pe stîncă din veci tăind ca fierul.

Dar cel căzut, aproape din moarte,-atunci picată,
Poruncitoare mina și-a mai nălțat o dată :
«Cu zile trebuiește un brav bărbat să piară !
O, ce sfârșit de cîntec, măreț din cale-afară,
Își merită eroul... În locul meu — vă spun ! —
Incredințați-i cîrma ; de-acum, e cel mai bun.»
Pentru vecie, apoi, ucaz primi să tacă ;
Inconjurau eroii un mort. Cătau să-î facă
Loc nentinat la masa lui Odin¹ ; ca prin vise,
Naintea despărțirii, urmaș el își numise.

Nu zăbovit-a noul zvelt căpitan o clipă.
Urcat pe-o piatră, spuse cu chibzuială dreaptă :
«Eroului acesta, un monument în pripă
Să i se nalțe pentru ce-avu măreț în faptă !
Ci visele proptite ne fie pîn'deseară ;
Că nu se cade viața s-o-nfrine-a morții gheară.»

Fu-nfăptuită vorba, iar pînzele-au fost trase ;
Curînd, săltînd pe valuri, «Balaurul» plecase.
Spre el, din urmă-adie un cîntec peste mare,
De consfințire ; mortul din insulă se pare
Salută bunvenitu-i de luptător ce-și poartă
Nainte, dîrz și tînăr, corabia prin soartă.

Al patriei țarm însă cînd îl atinge, unde
E-ngrămădită lumea cu ochi uimiți să vadă
Pe omul ce-a luat locul lui Oeger și-azi răspunde
Cutezător de nava-i puternică ; o spadă
De soare roșiatic dinspre-asfințit separă
Corabia, eroul și pînzele — de seară.

El cirmuie cu-atîta curaj că-n juru-i spaimă
Stîrnește. «Se scufundă !» i-auzi pe toți că-ngaimă.

¹ Primul și unul dintre cei mai de seamă zei din mitologia scandinavă, cel care a ordonat și stăpînit lumea. Era, totodată, zeul elocvenței, al înțelepciunii și al poeziei.

Ci surizînd, în cel mai sălbatic vînt, cînd trece :

«Ei ! spuneți, de-acum poate flăcău-n larg să plece ?»

Recită versurile cu glas tremurător, solemn și fără urmă de afectare. Toți rămăseseră locului de parcă din mijlocul lor ar fi țișnit din pămînt o rază înaltă, foarte înaltă de lumină și strălucitoare ca un curcubeu. Nimeni nu vorbea, nimeni nu făcea vreo mișcare. Dar căpitanul nu se mai putu stăpîni multă vreme, sări în sus, pufăi, se întinse și spuse :

— Ei, nu știu ce ziceți voi, dar eu, cînd ceva mă răscolește în halul ăsta, dracu să mă ia, trebuie...

— Domnule căpitan, iar ai blestemat, spuse fetița amenințîndu-l cu degetul. Să vezi că îndată vine diavolul și te ia !

— Puțin îmi pasă, fetițo, n-are decît să vină, fiindcă acum, dracu să mă ia ! trebuie să ascult un cîntec patriotic !

Fără să mai aștepte să fie rugată, Signe se așeză la pian și toată societatea aceea veselă începu să cînte :

„Vreau să-mi apăr țara,

S-o zidesc la para

Dragostei din ruga și copilul meu.

Vreau s-o naț stăpînă

Și-apărată pînă

** La pescarul cel din val și vîntul greu.*

Soare-aici : o mare.

Și din plin : ogoare.

Nouă, doar iubirea lipsă nu ne fie !

Sete-i de-a crea aici.

De-o urmărm uniți, o ! nici

Nu știi viața-n cîte felurimi adie...

*Treierarăm marea dur,
Fluviile ei din jur,
Se ridică-n preajmă multe turnuri vechi normane.
Purpuriu însă și drept,
Steagul nostru ține piept
Mai departe unor dese, tot mai dese uragane.*

*Cite-s încă-n cale — val ;
De-implinit un ideal :
Ziua ce-o uni-ntre ele, tinărdă, trei neamuri.
Tot ce faci, prinos să fie
La o sfântă datorie
Și izvor în fluviul care-a rupt bezna din geamuri.*

*Glia asta e a mea.
Scumpă fi-va-mi tot așa
Cum a fost, cum e la aman ori bine.
Și cum ne-a iubit, cu-altoi
Inima noastră napoi ;
Dragostea i-o reîntoarce, patriei, ca pe-un ciorchine."*

Signe se ridică de la pian, se îndreptă spre Petra, își petrecu brațul în jurul ei și o trase după ea în camera de lucru, unde nu mai era nimeni.

— Petra ! Să fim iar prietene !

— Doamne, Signe ! În sfârșit, m-ai iertat !

— Acum pot să fac ce trebuie ! Spune-mi, Petra, nu-l iubești pe Ödegaard ?

— Vai, Signe !

— Petra, așa am socotit din prima zi... Și m-am gândit că a venit în fine ca să... acesta a fost țelul meu timp de doi ani și jumătate... indiferent de ce am gândit și am făcut pentru voi. Și tata a crezut asta ; sînt sigură că a și vorbit cu Ödegaard...

— Dar, Signe !...

— Sssst !

Signe îi astupă gura cu mîna și ieși în fugă din cameră fiindcă fusese chemată; trebuiau să se așeze la masă.

La cină se servi vin fiindcă pastorul nu luase prînzul cu ceilalți. Pastorul, care rămăsese tot timpul serios și tăcut, părea că nici acum nu remarcă prezența cuiva în jurul lui. La sfîrșitul cinei, își lovi însă paharul și spuse :

— Vreau să vă anunț o logodnă !

Toate privirile se îndreptară spre cele două fete care ședeau una lîngă alta și care fură cuprinse de o groază atît de mare încît erau cît pe-acî să cadă de pe scaun.

— Vreau să vă anunț o logodnă ! repetă pastorul, de parcă i-ar fi fost greu să înceapă. Trebuie să recunosc că la început n-a fost pe placul inimii mele.

Oaspeții îl priveau pe Ödegaard uluiți și uimirea lor deveni nețărnută cînd îl văzură rămînînd locului liniștit, cu ochii ațintiți asupra pastorului.

— Vă mărturisesc că nu-l găseam demn de ea.

Oaspeții îl priveau pe Ödegaard uluiți și uimirea mai îndrăznea să ridice ochii ; și, cum fetele nu mai cutezau de mult să facă asta, pastorul fu nevoit să se adreseze unui singur chip, adică lui Ödegaard, care asculta, firește, cu cea mai deplină seninătate sufletească.

— Acum, însă, continuă pastorul, de cînd l-am cunoscut mai îndeaproape, mă întreb dacă e ea demnă de el, atît de nobil mi se pare. Căci e vorba de talentul artistului, de nobilul talent dramatic și logodnica e fiica mea adoptivă, Petra, copila mea iubită. Dea Domnul să fiți fericiți împreună ! Tremur de teamă pentru voi, dar ceea ce Domnul a unit, omul nu trebuie să despartă. Dumnezeu să te aibă în pază, fiica mea !

Cît ai clipi din ochi, Petra se repezi spre el și se aruncă la pieptul lui.

Cum nimeni dintre comeseni nu-și reluu locul, întreaga societate plecă de la masă. Dar Petra se îndreptă spre Ödegaard care se retrase imediat cu ea în firida cea mai îndepărtată dintre ferestre. Voia să-i spună ceva dar fata i-o luă înainte.

— Dumitale îți dătoresc toate ! spuse ea.

— Nu, Petra ; am fost pentru tine un frate devotat și am păcătuit vrînd să fiu mai mult decît atît. Dacă lucrul acesta s-ar fi întîmplat, toată cariera ta ar fi fost distrusă.

— Ödegaard !

Își luară mîinile dar nu se priveau ; după un timp, Ödegaard îi dădu drumul, iar Petra se aruncă pe un scaun și începu să plîngă.

A doua zi Ödegaard plecă.

La începutul primăverii, Petra primi o scrisoare mare purtînd un sigiliu oficial masiv ; se sperie grozav și i-o duse pastorului care o deschise și o citi. Era expediată de șeful oficiului din orașul ei natal și cuprindea următoarele :

„Pedro Ohlsen, care a răposat ieri, a lăsat un testament cu următorul cuprins :

«Tot ce se va găsi după moartea mea, menționat fiind cu amănuntul în registrul de socoteli care se află în cufărul albastru al camerei mele din casa lui Gunlaug, fiica lui Aamund de la munte, cufăr a cărei cheie o are chiar această Gunlaug, după cum tot ea știe toate rosturile mele, las drept moștenire — în măsura în care Gunlaug, fiica lui Aamund își dă consimțămîntul, pe care nu și-l poate da dacă nu îngăduie ca acea condiție pusă de mine și pe care numai ea singură o cunoaște să fie îndeplinită — las fetei Petra, fiica pomenitei Gunlaug, fiica lui Aamund,

adică dacă fata Petra nu găsește nedemn de ea să-și amintească de un om bătrîn și bolnav față de care s-a purtat cu multă blîndețe, deși nu știa nimic și nici nu putea să știe, și pentru care a fost singura bucurie în ultimii ani ai vieții lui, drept care a vrut să-i facă și el o dată o mică bucurie, pe care n-ar trebui s-o disprețuiască ; Dumnezeu să se îndure de mine, păcătosul !

Pedro Ohlsen»

Îmi permit să vă întreb dacă vreți să vă adresați personal mamei dumneavoastră în această problemă, sau dacă trebuie să-mi iau eu această sarcină.“

Curierul următor îi aduse o scrisoare de la maică-sa, scrisă de pastorul Ôdegaard, singurul căruia îndrăznise să i se destăinuiască. În ea se spunea că Gunlaug își dă consimțămîntul și îndeplinește condiția de a-i spune Petrei cine era Pedro.

Această știre și banii ce primea îi dădură Petrei o stare de spirit deosebită. I se părea că totul își recăpăta acum echilibrul ; era un nou avertisment care o îndemna să plece.

Așadar, pentru desăvîrșirea vocației ei artistice începuse bătrînul Per Ohlsen să adune primii bani cîntînd din vioară la nunți și la petreceri, pentru asta se trîdiseră din răspuțeri el, fiul și nepotul lui. Suma nu era mare, dar ajungea ca să-i facă vînt Petrei în lume, grăbindu-i în felul acesta succesul.

Dar gîndul că acum va putea să trăiască la un loc cu maică-sa, că va putea să-i fac zilnic bucurie și s-o răsplătească pentru toate strădaniile, gîndul acesta creștea în ea, luminos ca soarele. Îi scria în fiecare zi de poștă cîte o scrisoare lungă și-și stăpînea cu greu nerăbdarea în așteptarea răspunsului. Următoarea ei scrisoare îi pricinui o mare dezamăgire : Gunlaug îi mulțumea, dar era de părere că ar fi „mai bine să-și vadă fiecare de ale lui“. Atunci pastorul

îi făgădui Petrei să-i scrie el și cînd Gunlaug primi această scrisoare nu mai putu să țină taina pentru ea și simți nevoia să le povestească marinarilor și altor cunoscuți că fiică-sa are să ajungă ceva mare și că o cheamă la ea. În felul acesta, chestiunea se transformă într-o problemă arzătoare care fu discutată în port, pe vase și în bucătăriile tuturor caselor din oraș. Gunlaug, care pînă atunci nu pomenise niciodată de fata ei, nu mai discuta acum decît despre „fiica mea, Petra“ și nici ceilalți nu-i mai vorbiră despre altceva.

Dar Gunlaug nu dădu nici un semn de viață pînă-n ajunul plecării Petrei, ceea ce o mîhnea foarte tare pe fiică-sa. În schimb, atît pastorul cît și Signe îi făgăduiră în mod solemn că vor veni amîndoi în ziua primei ei apariții pe scenă.

Zăpada începu să se topească pe munți și cîmpiile scînteiau de verdeață. Viața, care se trezește în văi la începutul primăverii e tot atît de puternică pe cît a fost și nostalgia ; oamenii devin mai sprinteni, mîinile lucrează mai repede și dorul de muncă își aruncă privirile dincolo de munți. Dar, deși tînjea după plecare, Petra nu iubise niciodată atît de mult locurile și lucrurile acelea cum le iubea acum, în clipa despărțirii ; da, i se părea că pînă atunci nu le prețuisese destul, că abia acum înțelesese totul. Îi mai rămăseseră doar cîteva zile. Însoțită de Signe, hoinărea peste tot și-și lua rămas bun de la toți și de la toate, mai ales de la locurile pe care le îndrăgisera împreună. Într-o zi un țaran le povesti că Ôdegaard se afla sus la Oyhofen și că avea de gînd să le viziteze. Vestea aceasta le nedumeri pe cele două fete care-și întrerupseră plimbările.

Dar cînd veni, Ôdegaard avea o față luminoasă și fericită ca niciodată. Sosise în sat cu intenția de a

înființa o universitate populară pe care avea s-o conducă personal pînă va găsi un dascăl potrivit. Mai tîrziu avea să se ocupe și de altele. În felul acesta, spunea el, voia să achite o parte din datoria față de sat a lui taică-său care-i făgăduise să se mute la el îndată ce casa va fi gata. Atît pastorul cît și Signe se bucurară nespus de această vecinătate. Petra se bucură și ea, deși i se păru ciudat că Ôdegaard se muta aici, tocmai cînd ea pleca.

Pastorul își exprimă dorința ca în ajunul plecării Petrei să se împărtășească împreună toți patru. În felul acesta, ultimele zile fură învăluite într-o atmosferă de pașnică solemnitate și conversațiile erau purtate numai cu jumătate voce. În această atmosferă Petrei i se părea că tot ce vede pentru ultima oară i se adresează într-un limbaj plin de gravitate. Medită încă o dată la întîmplările trecute și făcu un bilanț cuprinzător fiindcă pînă atunci privise totdeauna înainte și niciodată în urmă. Toate se adunau acum în jurul ei, tot ce se petrecuse din copilărie și pînă azi. Primele și îmbietoarele cîntece spaniole răsunară iar în ea trezind dorințele tulburi pe care copilăria și tinerețea le înmagazinaseră în sufletul ei. Petra le trecu în revistă rînd pe rînd, așa cum ar fi încercat niște costume vechi. Dacă i se întîmpla să uite un amănunt, alt amănunt apropiat i-l reamintea imediat ; căci dacă în timp ce privea cutare sau cutare obiect se gîndise la ceva, obiectul și gîndul se contopeau pe dată. Pianul mai ales trezea în ea un număr infinit de amintiri. Se așeza în fața lui, fără a îndrăzni să-i atingă clapele și, cînd Signe începea să cînte, trebuia să facă un efort ca să rămînă în cameră. De altfel prefera să fie singură. Ôdegaard și Signe o înțelegeau și se țineau deoparte. Toată lumea o privea cu o prietenie dureroasă și ori de cîte ori trecea pe lângă ea în aceste ultime zile, pastorul îi mîngîia părul.

În sfîrșit, ziua hotărîită sosi. Era o zi cam întuneată, cam înăbușitoare. Munții erau acoperiți cu rouă și ogoarele cu verdeață. Cei patru rămaseră fiecare în camerele lor pînă în clipa cînd aveau să se îndrepte împreună spre biserică. În afară de ei nu erau de față decît paracliserul și un pastor străin. Pastorul ținuse să se împărtășească și el, dar nu renunțase să țină predica fiindcă avea de spus neapărat cîteva cuvinte celor ce se despărteau. Vorbi așa cum ar fi vorbit în ajunul Crăciunului sau la o aniversare, cînd toată lumea e acasă, instalată în jurul mesei.

„Curînd, spuse el, se va vedea dacă perioada pe care Petra o încheie azi, cerînd îndurare lui Dumnezeu, însemnase pentru ea o piatră de temelie. Nici un om nu se împlinește cu adevărat pînă nu izbutește să-și descopere activitatea cea mai potrivită firii lui. Petra își alesese o chemare cu ajutorul unei revelații și cine poartă în el adevărul rămînînd demn de acest adevăr, adună roadele cele mai bogate și mai statornice. Desigur, Dumnezeu se folosește adesea și de nevrednici fiindcă, într-un sens mai înalt, sîntem cu toții niște nevrednici. Se slujește de dorințele noastre. Dar există o revelație pe care nimeni n-o poate realiza numai fiindcă așa vrea și totuși spre obținerea ei tindea Petra. Toți oamenii ar trebui să năzuiască spre țelul cel mai înalt.“ O ruga să se întoarcă în mijlocul lor, căci o comunitate înseamnă tocmai ajutor și întărire în credința pe care ți-o dă viața în comun. Dacă Petra va greși, va găsi îndurare la ei și chiar dacă nu-și va da seama că s-a abătut din drum, ei i-o vor spune cu multă blîndețe.

După sfînta ceremonie, plecară spre casă împreună așa cum veniseră, iar apoi se despărțiră și nu se mai văzură în cursul zilei. Numai cele două fete se regăsiră spre seară și zăboviră multă vreme în camera Petrei.

Plecarea fusese fixată pentru a doua zi dimineața. După ultima masă pe care o luară împreună, pastorul se despărți de călătore cu multă duioșie. Îi spuse că, potrivit înțelegerii dintre ei toți, trebuia să-și facă debutul în situația în care se afla acum și debutul acesta trebuia să-l facă singură. În lupta ce o aștepta, va avea prilej să afle cât de bine e să ai undeva niște ființe pe care să știi că te poți bizui. Numai certitudinea că ei se roagă neîncetat pentru tine e un ajutor — va vedea ea cât de important e acest lucru ! După ce se despărți astfel de Petra, pastorul îi adresă lui Ödegaard o urare de bun venit.

„Să te unești cu altă ființă în dragoste, înseamnă să alegi cel mai frumos preludiu pentru iubirea de aproape“.

Firește că, rostind acest toast, pastorul nu cunoștea motivul pentru care Signe mai întâi și Petra după aceea se înroșiră la față, nici una dintre ele nu află vreodată dacă și Ödegaard roșise, fiindcă nici una nu îndrăznise să-l privească.

Dar când caii se opriră în fața ușii, când cei trei prieteni, tinăra fată, servitoarele și rîndașii se adunară în jurul trăsorii, Petra șopti îmbrățișînd-o pe Signe pentru ultima oară :

— Știu că am să aflu curînd lucruri mari despre voi doi ; Dumnezeu să vă binecuvînteze !

O oră după aceea, singure piscurile albe ale munților îi mai indicau locurile pe care le părăsise.

Capitolul XII

Intr-o seară, cu puțin înainte de Crăciun, sala teatrului din capitală era arhiplină ; o nouă actriță își făcea debutul și se povesteau despre ea vrute și ne-

vrute. Se spunea că e o fată din popor — maică-sa era, pare-se, nevasta unui biet pescar — că, ajutată fiind de alții, impresionați de aptitudinile ei, se ridicase mult și îndreptătea cele mai mari speranțe. Până să se ridice cortina, spectatorii își sușoteau tot felul de lucruri la ureche. Se spunea că noua actriță e o mare haimana, că, ajunsă la vîrsta de măritat, s-ar fi logodit în același timp cu șase bărbați, situație care dăinuise o jumătate de an. Numai după intervenția poliției putuse fi îndepărtată din locurile ei natale fiindcă tot orașul se răsculase din cauza ei ; era ciudat că direcția îngăduia unei astfel de ființe să apară pe scenă. Alții afirmau că toată povestea n-avea nici un simbre de adevăr ; că de la vîrsta de zece ani fusese crescută în atmosfera liniștită a familiei unui pastor din episcopia Bergen, că era cultivată și simpatică — doar o cunoșteau ei bine — că avea, probabil, și un talent excepțional ; era atît de drăguță !

Unii, însă, știau mai multe despre ea. Printre aceștia din urmă era în primul rînd Yngve Vold, angrosistul de pește, cunoscut în toată țara. Venise cu totul întîmplător în oraș, într-o călătorie de afaceri ; se spunea că din cauza spaniolei focoase, cu care era înșurat, n-avea liniște cînd era acasă și pleca la drum ca să se mai răcorească. Pentru spectacolul din ziua aceea luase loja cea mai mare a teatrului și-și invitasese comesenii întîlniți întîmplător la hotel ca să vadă și ei „ceva al dracului“. Dispoziția lui rămase excelentă pînă în clipa cînd — să fi fost chiar el, oare ? — îl zări într-o lojă de rangul doi, înconjurat de un echipaj întreg pe... nu ! ba da ! — da, desigur, era Gunnar Ask !

Gunnar Ask devenit, cu banii maică-si, proprietar și căpitan al vasului „Constituția norvegiană“, ridicase pînzele la ieșirea din fiord, lîngă un vas care purta numele de „Constituția daneză“. Lui Gunnar

i se păru-se că vasul acesta voia să i-o ia înainte și așa ceva nu putea să se întâmple. Atunci desfășură toate pânzele, vechea „Constituție” trosni și, drept urmare, când Gunnar vru să profite cât mai mult de vînt, își împotmoli corabia într-un loc foarte nepotrivit. Acum se învîrtea prin oraș fiindcă n-avea încotro ; „Constituția norvegiană” fusese dată la cîrpit. Într-o zi se întîlnise în oraș cu Petra care îl ajunsese din urmă și, oprindu-l, îi arată atîta simpatie și atîta prietenie, încît Gunnar uită că era supărat pe ea, ba chiar își acordă sie însuși calificativul de vită cornută, cea mai desăvîrșită dintre vitele cornute zămislite vreodată în orașul lor de baștină, fiindcă-și închipuise pe vremuri că a meritat o fată ca Petra. În ziua aceea cumpărase bilete scumpe pentru tot echipajul și acum ședea la locul lui cu hotărîrea calmă de a-și cinsti oamenii după fiecare act, în timp ce marinarii, originari cu toții din orașul natal al Petrei și bucurîndu-se de trecere în birtul maică-si, acest paradis terestru, considerau că gloria Petrei era și a lor și-și făgăduiau reciproc să aplaude cum nu mai auzise nimeni aplaudînd.

Jos, la parter, se vedea capul pastorului acoperit cu păr aspru și des. Ședea la locul lui și în sufletul său domnea o deplină pace sufletească fiindcă încredințase problema Petrei unei forțe superioare. Lîngă el era Signe, care se numea acum Signe Ôdegaard. Se întorsese de cuînd împreună cu soțul ei și cu Petra dintr-o călătorie de trei luni în străinătate. Părea foarte fericită și-i zîmbea soțului ei așezat de partea cealaltă ; căci între ei se afla o femeie bătrînă cu părul alb ca zăpada, așternut ca o coroană peste chipul ars de soare. Domina pe toți cei din jurul ei și putea fi văzută din toate colțurile sălii ; peste puțin, toate binoclurile se îndreptară spre ea fiindcă se spunea că ar fi mama tinerei actrițe. Femeia aceasta, care purta

un nume bărbătesc, făcea și acum o impresie atît de puternică încît arunca o rază de pace asupra fiicei sale. Oamenii tineri sînt plini de așteptare ; ei cred în forțele primitive ale firii lor și înfățișarea acestei mame inspira încredere.

Cît despre ea, nu vedea nimic și pe nimeni ; se sinchisea prea puțin de toate poveștile astea ; singurul motiv pentru care voise să asiste la spectacol era dorința de a vedea dacă oamenii aceștia se poartă frumos cu fiica ei.

Spectacolul trebuia să înceapă îndată ; vorbăria se stinse dînd naștere unui interes care încetul cu încetul îi cuprinse pe toți și le trezi bunăvoința.

Uvertura începu în sunete puternice de țimbală, de tobe și de cornuri. Se juca *Axel și Valborg* de Adam Oehlenschläger și Petra ceruse anume această uvertură. Se afla în culise și asculta. În fața cortinei era instalată mica ceată de compatrioți ai ei, cît putuseră încăpea în sală. Erau plini de grijă pentru ea, așa cum se întîmplă totdeauna înainte de un debut care ne umple de așteptare fiindcă ne va dezvălui valori prețioase. Despre fiecare dintre ei s-ar fi putut spune că se pregătea să apară personal în fața rampei. În astfel de clipe multe rugăciuni se ridică spre cer, unele dintre ele pornind din inimi care în general se roagă rar.

Sunetele muzicii se stingeau treptat. Pacea se așternu peste armoniile care se topeau cu încetul, ca atinse de razele soarelui. Uvertura se sfîrși, o tăcere plină de teamă îi luă locul.

Și cortina se ridică.

1

Din oraș pînă la Skogstad — un domeniu considerabil care, împreună cu fabricile construite pe malul râului Skog, aparține familiei Atlung — făceai două ore fără să te grăbești ; dar dacă aveai o pîrtie bună pentru sanie, cum era cazul în ziua aceea, ajungeai chiar într-o oră și jumătate. Șoseaua ducea de-a lungul fiordului. Cînd veneai din oraș, aveai în dreapta fiordul și în stînga șesuri largi care coborau lin de pe dealuri și erau presărate cu vilișoare și mici ferme, înconjurată cu plantații de pomi, spre care porneau alei.

Ceva mai departe colinele se transformau în munți și se adunau de o parte și de alta a drumului, focurile deveneau din ce în ce mai sălbatice pînă cînd, de sus, de pe coama muntelui, pînă jos în fiord, nu mai vedeai decît pădure și iar pădure care ținea numai de domeniul Skogstad. Materia primă era prelucrată în fabricile de pe malul Skogului.

Familia Atlung descindea din niște francezi veniți în țară pe timpul hughenotilor ; erau de origine modestă, dar se ridicaseră prin alianța cu familia Atlung, puternică pe vremea aceea, și-i luaseră numele care semăna cu al lor.

Drumul era superb. Ninsese de curînd și copacii erau plini de zăpadă. Nici o adiere de vînt nu trecuse prin pădure. Dar din cauza dezghețului ușor arborii aceia cu frunze căzătoare care coborau pînă departe la vale își scuturaseră povara, astfel că erau așternuți doar cu un strat ușor de zăpadă din dimineata aceea.

În comparație cu peisajul alb și cu văzduhul plin de zăpadă, fiordul părea negru. Malul celălalt nu era prea depărtat ; într-acolo se ridicau stînci și mai înalte care, în clipa aceea, erau și ele albe, dar cu nuanțe mai potolite, datorită aerului din jur.

În locurile unde treceam, marea înainta chiar pînă la marginea zăpezii ; doar puțină iarbă de mare și cîtiva bolovani rotunjiți de ape — uneori nici măcar atît — despărțeau cele două forme și cele două culori ale aceluiași element : realitate și poezie, în locuri unde poezia e tot atît de reală ca și realitatea, deși mai puțin trainică.

Abia cînd am pătruns în pădure m-am lăsat prins de farmecul ei. Moliști purtau poveri grele de omăt : pe alocuri ai fi zis că cineva turnase zăpada anume peste ei, totuși rămăseseră destule porțiuni neacoperite pentru ca, în ansamblu și în ciuda straturii de albeață, pădurea să fie colorată într-un verde-întunecat. Cînd ajungeai mai aproape, o vedeai întinzîndu-și cu încăpăținare cîteva crengi goale, în timp ce, de sub pătura de nea, priveau trunchiurile roșietice ale copacilor.

Printre ele erau unele masive, cele mai multe întunecate la culoare, altele mai tinere și mai luminoase, dar, laolaltă alcătuiău un cortegiu de uriași împovărați ceea ce, în desișul acela, făcea o impresie solemnă. Copacii din față, care se ofereau în întregime privirilor și care, în cursul creșterii, fuseseră vătămați de oameni, de animale, sau poate

de furtună (fiindcă ei îi primeau izbiturile), nu crescuseră la fel de frumos cu ceilalți. Erau mai noduroși și zăpada se putea așterne după plac pe suprafața lor. Crengile mai de jos se încovoiau pînă la pămînt, ceea ce dădea copacilor aspectul unor munți albi; alții se deghizaseră cu încăpăținare în pitici greoi cu partea de sus a corpului golașă, sau în spiriduși cu capetele vîrîte în saci albi, ori purtînd cămăși pe care le îmbrăcaseră anapoda.

În rînd cu aceste siluete monstruoase, înaintau cu pași mărunți copaci cu frunze căzătoare, peste care nu erau așternute decît petece de zăpadă. Un trunchi singuratic, desenat limpede pe cer, se revărsa parcă în aer grație celor mai depărtate din crengile lui albe care se subțiau tot mai mult; cîțiva brazi tineri aveau acoperișuri egale de zăpadă care alcătuiau un șir de piramide. În direcția mării, unde solul era mai pietros, creșteau ici și colo răsuri. Zăpada se așternuse pe fiecare spin, astfel că tufișul părea presărat cu boabe albe.

Am cotit pe după un promontoriu pe care se afla o fierărie; de fapt, domeniul Skogstad începe abia din acest punct. Sprînceana dealului se trage îndărăt și, jos, spațiul se lărgeste, spintecat în două de apele rîului, apoi din nou se ivesc ogoare care coboară lin; aici se află conacul lui Athlung. Rîul se tîrăște de cealaltă parte; pe un mal se văd cîteva acoperișuri roșii, iar pe malul celălalt niște clădiri. În dreapta și în stînga conacului sînt căsuțe și mai multe construcții destinate administrației care de o parte sînt despărțite de curte prin niște ogoare, iar de partea cealaltă prin parc sau pădure.

Cînd am intrat în parc, am uitat de tot ce văzusem pînă aici. La început se întinsese probabil pînă la mare, dar din cauza terenului pietros lucrul acesta

devenise cu neputință, astfel că fișia de pământ de lângă mal fusese despădurită. Totuși, cu trecerea anilor, în locul pădurii de molifiți crescuse un mare număr de copaci cu frunze căzătoare. În pădurea aceasta de foioase arborii erau toți de aceeași vîrstă, aveau o înălțime egală și se contopeau la un moment dat cu molifiții bătrîni din parc. Aspectul acestei vegetații delicate înaintînd pînă la granița pădurii masive, vegetație ușoară care se învecina cu cea greoaie, scundă și perfect egală în înălțime, întîlnindu-se cu cea impunătoare, alcătuia o desfătare pentru ochi.

Privirea era fermecată de aceste forme. Cuprindeam într-o singură căutătură mai multe crengi care se plecau cu aceeași mlădiere și la aceeași înălțime una lângă alta, sau izolam o singură creangă de celelalte, urmărind-o din clipa în care se desprindea de pe trunchi pînă la pruna ramificare, apoi în bifurcările acesteia pînă la ultima mlădiță. Părea o aripă diafană, întinsă și transparentă sau o ferigă uriașă, presărată cu fulgi albi. Apoi a trebuit să mă smulg din contemplarea formelor și să-mi îndrept atenția asupra culorilor, căci lumina inegală dădea naștere unei mari diversități de nuanțe.

Am întors spatele fiordului, tovarășul meu de drum, și am luat-o în sus, spre conac. La capătul parcului începea grădina și drumul urca lin de-a lungul ei. Pe vremuri, pădurea se întindea pînă aici, trebuia s-o străbați ca să ajungi la țintă. Acum însă rămăseseră doar cîțiva stînji de pământ împădurit de o parte și de alta a drumului, alcătuiind o alee. Printre copacii mari și bătrîni se strecuraseră alții tineri care creșteau atît de deși încît, pe alocuri, privirile mele abia puteau să-și facă drum printre ei. Dar poveștile de zăpadă mă însoțeau mai

departe : muribunzi uriași erau înfășurați în steaguri albe ; cei tineri și vînjoși își purtau perucile pudrate, iar cei diformi jucau julbock.

2

Înfățișarea naturii înseamnă pentru noi o prevestire a ceea ce ne așteaptă. Ce putea să fie episodul acela alb și delicat ? Ce-mi va fi dat să trăiesc aici ?

Firește, fata cu bucle blonde pe care aveam s-o revăd, nu era îmbrăcată în alb cînd o întîlnisem. Cu vreo nouă ani în urmă, cînd ne întîlnisem la Dresda, era în călătorie de nuntă. E drept că se îmbrăca totdeauna ca de sărbătoare... fiindcă așa voia el, soțul tînăr și amețit de dragoste, dar de obicei purta rochii albastre, niciodată n-o văzusem în alb ; culoarea asta nici nu i-ar fi stat bine.

Cel mai limpede îmi aminteam de ei în fața pianului, el, cu degetele pe clape ; ea, în picioare, cu o mîină pe umărul lui ; dar ceea ce cîntau era totuși alb, erau innuri de bucurie, mai lungi sau mai scurte. Doamna Atlung era fata predicatorului unei secte, amîndoi sosiseră aici plecînd din casa parohială unde avusese loc petrecerea de nuntă. Auzisem din cînd în cînd vorbindu-se despre ei în această casă și fusesem rugat de mai multe ori să le fac o vizită, dacă voi trece vreodată prin locurile acelea. Acum mă îndreptam spre ei.

Despre clădirea principală a conacului se spunea că e una dintre cele mai mari case de lemn din Norvegia. Era cenușie și neobișnuit de lungă. Nici un Atlung nu se declara mulțumit cu ce construise

predecesorul său, astfel că fiecare generație adăugase clădirii cîte o aripă. Casa cea veche fusese reconstruită în parte, ca să se potrivească cu restul. Auzisem că marele număr de coridoare (despre care cîntecele de sărbătoare povesteau, pare-se, nesfîrșit de multe lucruri) se explica prin încercarea, mai mult sau mai puțin izbutită, de a da un aspect armonios interiorului, după cum, în exterior, aripile, frontoanele, balcoanele și verandele se străduiau să-i conserve stilul. Știam și cîte camere avea casa, dar acum am uitat.

Construirea ultimei aripi a fost întreprinsă de actualul proprietar, într-un fel de gotic modern.

Îndărătul clădirii principale se află celelalte clădiri ale curții așezate într-un semicerc avînd una dintre laturi mai cuprinzătoare. Am trecut între acest semicerc și clădirea principală și, ascultînd de sfatul vizitiului, m-am oprit în fața unei anexe a aripii gotice. N-am văzut țipenie de om în curte, n-am văzut nici măcar un cîine. Am așteptat un timp, dar în zadar, apoi am intrat într-un vestibul unde m-am dezbrăcat și de aici într-o anticameră luminoasă și spațioasă, în dreapta. Nici aici n-am văzut pe nimeni. În schimb, am auzit cîntînd două voci de copii și o voce de femeie, sau două voci de femei și o voce de copil; cunoșteam cîntecul fiindcă era tocmai la modă. Era vorba despre o fetiță care se plîngea că umblă prin țară în lung și în lat, numai în cer nu nimerește, la bunul Dumnezeu care-i atît de bucuros să-i ia la el pe copiii nenorociți. Tînguirea aceea suna cam ciudat în camera luminoasă și plină de viață, încărcată de arme și de alte unelte de vînătoare, de coarne de reni, de vulpi împăiate, de piei de rîs și de alte asemenea trofee aranjate cu un gust ales.

Am bătut în uşă şi am pătruns într-una dintre cele mai frumoase camere pe care le văzusem prin părţile noastre, fiindcă se deschidea spre fiord, luminoasă, spaţioasă, măreaţă. Din loc în loc, între lambruriile strălucitoare care căptuşeau pereţii, se vedeau suporturi de lemn sculptat, purtând fiecare câte un bust sau o statuie mică ; mobile stil erau împrăştiate pe covoraşe de Bruxelles. Cîntecul de lunatic al lui Moody-Sankey plutea în camera aceea ca o pătură alb-gălbuie. Nimic nu poate fi mai frumos decît anumite melodii religioase, dar cea pe care o auzeam îmi dădea impresia că în camera aceea modernă se află o criptă din evul mediu, unde sînt încuiate nişte călugăriţe care oficiază ceremonii funebre la lumina unor lămpi fumegînde. Ai fi zis că din lămpile acelea, sunetul şi fumul, indisolubil unite, se strecuraseră în imaginile luminoase şi în arta confortabilă a secolului al nouăsprezecelea.

Cîntăreţii erau o femeie şi doi băieţi dintre care cel mare putea să aibă vreo şapte ani, iar cel mic un an mai puţin. Femeia îşi întoarse faţa spre uşă şi tăcu uimită cînd mă văzu intrînd. Băieţii aveau privirile îndreptate spre fereastră şi nu se uitau la ea, fiind foarte ocupaţi cu ei înşişi, astfel încît continuară să cînte şi după ce femeia tăcu.

Dintre cei doi băieţi, unul semăna cu familia tatălui iar celălalt cu a mamei, totuşi amîndoi aveau ochii ei imenşi. Băiatul cel mare avea faţa prelungă, fruntea înaltă, părul roşcat şi aceeaşi pistrui ca taică-său. Cel mic era uşor încovoiat ca şi maică-sa, ţinea capul cam oblic între umeri şi-l arunca spre spate. Avea gura întredeschisă, ochii mari, întrebători, şi părul deschis, căzînd în bucle peste fruntea delicat boltită, astfel că semăna leit cu maică-sa. Cel mare era înalt, subţire, şi avea mersul lui Atlung,

adică-și bălăbănea picioarele cu labele mici îndreptate mult în afară.

Am observat toate aceste amănunte în timp ce copiii se apropiau de masa din fața sofalei de care, în schimb, se depărta femeia. După o scurtă șovăială veni spre mine, fără să știe precis dacă mă cunoaște sau nu. Când îmi auzi numele, declară zîmbind că-mi văzuse fotografia în albumul călătoriei de nuntă a stăpînilor ei. Îmi spuse că Atlung e la fabrică și că va veni acasă la prînz, adică peste o oră, iar soția lui se află într-una dintre căsuțele pe care le zărisem în drum, la căpățîiul unui bătrîn în agonie.

Toate acestea le povestea cu o voce plăcută, dar cam joasă, în timp ce ochii ei mă pironneau cu o privire cercetătoare. Auzise vorbindu-se ' despre mine. N-aș fi crezut niciodată că una dintre mado-nele lui Carlo Dolei va coborî din rama unui tablou într-un decor atît de potrivit pentru ea și mi se va adresa ! Iată de ce privirile mele erau aproape la fel de cercetătoare ca ale femeii. Poziția capului pe umeri, înclinarea lui într-o parte, profilul și în special ochii și sprîncenele, da, pînă și broboada albastră-verzuie de pe cap, trasă mult pe frunte și dînd obrazului palid o nuanță asemănătoare — totul amintea leit de un Carlo Dolci autentic !

Ieși fără zgomot din cameră și mă lăsă cu băieții cu care am făcut imediat cunoștință. Cel mare se numea Anton și putea să umble sprijinindu-se în mîini, adică putea într-o oarecare măsură ; cel mic, care se numea Storm, îmi povesti amănuntul de mai sus și multe altele despre fratele lui care-i inspira o admirație neșărmurită. Anton îmi povesti despre frățiorul lui mai mic că nu rezolvase încă pe deplin problema dormitului fără a se uda în timpul nopții, motiv pentru care taică-său îl bătuse chiar în ziua

aceea ; Stina îl spusese tatii — Stina era numele femeii care ieșise adineauri.

După această nu prea prudentă introducere într-o prietenie, trecură unul în dreapta și celălalt în stînga mea și-mi povestiră ce-i preocupa în momentul acela pe amîndoi, ba chiar extraordinar de mult. Vorbeau amîndoi în același timp, mai ales cel mare, cel mic mulțumindu-se să facă observații marginale : afară, într-una din căsuțele pe lîngă care trecusem, locuia Hans, micul Hans, adică locuise acolo, fiindcă Hans cel adevărat, micul Hans în persoană, se afla acum sus, la Dumnezeu. Venea aproape zilnic la conac și se juca cu băieții ; uneori li se îngăduia și lor să se ducă la căsuța lui care, după cîte am putut să înțeleg, era pentru ei un pămînt al făgăduinței. Cu vreo două săptămîni în urmă, Hans porni într-o seară spre casă ; asta se întîmpla înainte de căderea zăpezii și în parc — pe care trebuia să-l străbată — era un heleșteu negru și strălucitor. Hans vru să-l treacă și, lăsînd poteca, o luă la dreapta fiindcă poteca ducea chiar pe malul lui. Numai că în ziua aceea fusese făcută o copcă pentru pescuit și oamenii uitaseră să însemne locul așa că micul Hans călcă chiar în copcă. Strigătul unui copil care cerea ajutor fusese auzit la curte, îl auzise văcărița, dar numai o singură dată ceea ce n-o pelineștise fiindcă în parc se jucau totdeauna o mulțime de copii. Și va să zică micul Hans dispăruse dar nimeni nu știa unde. Atunci sparseră gheata pe tot heleșteul și-l găsiră ; lor nu li se dădu voie să-l vadă, în schimb li se îngădui să meargă la înmormîntare cu toți băiețașii și fetițele de la școala de aplicații. Nu-l îngropaseră în capela unde sînt înmormîntați bunicul și bunica, ci în cimitir. Vai, și ce frumos a fost cînd au cîntat ! Învățătorul

cîntase vocea de bas și bătrînul Braune îl ridicase în brațe pe Hans care era întins într-un sicriu alb, comandat de tata de la oraș, și pe deasupra erau coroane. Mama și Stina le împletiseră. Înainte de împrăștierea cortegiului toți copiii căpătaseră cozonac și vin de agrișe. Și cîntaseră ce cîntau și ei doi adineaori ; Stina îi învățase cîntecul acela. Hans fusese foarte sărac, dar acum îi mergea bine. Era lîngă bunul Dumnezeu, numai sicriul fusese coborît în pămînt. Și cine se afla de fapt în sicriu ? Adevăratul Hans nu, fiindcă Hans era acum în altă parte. Niște îngeri coborîseră pînă la el, în heleșteu, aducînd tot ce-i trebuia noului Hans ca să nu înghețe acolo ; el nu mai era înăuntru. Toți copiii care mor ajung la bunul Dumnezeu și o sută de mii de milioane de îngeri mici de tot îi conduc pînă la el. Îngerii zboară mereu în jurul nostru, numai că nu-i putem vedea fiindcă sînt nevăzuți ; acum e și Hans cu ei. Dar îngerii pot să ne vadă ; se poartă foarte frumos cu noi, mai ales cu copiii și vor ca cei mai nenorociți să vină cu ei, de aceea îi iau. La îngeri e mult, mult, mult mai frumos decît pe pămînt. Da, Stina a spus așa. Și ei i-ar place mai mult să fie acolo decît aici ; numai de dragul mamei nu pleacă Stina la îngeri, ca să n-o lase pe mama singură. Cică toți îngerii au aripi și, acum, tatăl lui Hans vrea să plece și el la Dumnezeu. Atunci are să capete aripi, are să se transforme într-un îngerăș și are să zboare pe aici sau unde o să poștească — pînă sus, pînă la stele. Căci stelele nu sînt pur și simplu stele ; sînt mari, foarte mari cînd ajungem sus la ele, mari cît tot pămîntul și pămîntul e nemăsurat de mare, mai mare chiar decît muntele cel mai mare. Sînt și oameni pe stele și multe altele care nu se văd pe la noi. Dar, după-masă, tatăl lui Hans are să capete încuviințarea să plece și el, să meargă drept la

Dumnezeu, fiindcă Dumnezeu e colo sus, în cer. Tare ar fi vrut să vadă și ei cum are să capete aripi tatăl lui Hans, dar mama n-a vrut să-i ia cu dînsa. Și tatăl lui Hans s-a făcut așa de frumos că seamănă aproape cu un înger. Așa a spus mama, dar ei n-au voie să-l vadă.

În timp ce rosteau aceste ultime cuvinte, Stina intră în cameră, le porunci s-o urmeze și copiii o ascultară.

În stînga era o ușă deschisă, iar dincolo de ea am văzut niște rafturi cu cărți, ceea ce m-a făcut să presupun că era biblioteca. Eram curios să știu cam ce putea să citească în clipa aceea tatăl băieților, dacă bineînțeles citea ceva. Prima carte pe care am găsit-o deschisă pe birou, printre scrisori, registre și mostre de lemn a fost un volum de Bain¹. Iar primele cărți pe care mi-au căzut privirile, cînd am cercetat raftul cel mai apropiat, au fost cărțile unor englezi, prieteni cu Bain. Am luat o carte de pe raft și am văzut că fusese citită. Asta se potrivea cu ceea ce auzisem vorbindu-se despre Atlung.

În clipa aceea am auzit în curte zurgălăii unei sănii. Am bănuir că era stăpîna casei care se întorcea și am așezat cărțile la loc așa cum le găsisem, dar cu acest prilej am schimbat poziția cîtorva alte volume din spatele lor (cărțile erau așezate pe două rînduri) și am simțit dorința să văd și ce fusese dat uitării, ceea ce îmi luă oarecare timp. Cînd am ieșit din bibliotecă, stăpîna casei intra tocmai pe ușa principală.

¹ *Alexander Bain* (1818—1903), filozof englez, aparținînd școlii experimentale.

Doamna Atlung păru bucuroasă că mă vede. Avea un mers caracteristic, ai fi zis că nu-și întinde niciodată complet genunchii. Așa cum mergea se apropie repede de mine, îmi luă mîna între mîinile ei și mă privi lung în ochi pînă ce ochii i se umplură de lacrimi. Firește, se gîndea la călătoria de nuntă, la zilele cele mai frumoase din viața ei, dar ce rost aveau aceste lacrimi ?

Nu, era cu neputință să fie nenorocită. Nu se schimbase de loc și dacă nu s-ar fi îngrășat puțin, n-aș fi remarcat nimic diferit la ea — sau în orice caz nu imediat. Expresia feței era la fel de nevino-vată și de întrebătoare, liniile chipului nu se înăspri-seră și culorile rămăseseră nealterate. Pînă și undui-rea părului deasupra capului pe care-l arunca înapoi, spre spate, era aceeași, după cum gura întredeschisă avea aceeași moliciune, aceeași lipsă de energie, iar ochii trădau aceeași bucurie liniștită, în timp ce glasul ușor voalat își păstrase și el sunetul copilăros.

— Arătați de parcă n-ați fi trăit viața de atunci încoace, acestea au fost primele cuvinte pe care a trebuit să i le spun.

Doamna Atlung mă privi zîmbind și pe fața ei nu se ivi nici o umbră care să dea un răspuns negativ la întrebarea mea. Am luat loc pe niște scaune în ime-diata apropiere a ușii ce da spre bibliotecă. Ședeam cu spatele spre fereastră și țineam privirile îndrep-tate asupra unui perete unde, pe suprafețele netede dintre busturile și statuile purtate de suporturi sculp-tate în lemn, atîrnau și cîteva tablouri.

I-am povestit despre călătoria mea și ea mi-a mul-tumit pentru vizita pe care le-o făceam în sfîrșit.

Î-am transmis salutări din partea părinților săi, despre care am vorbit un timp. Îmi spuse că în ziua aceea mai avusese o dată prilejul să se gîndească la tatăl ei ; ar fi vrut mult să-l aibă aproape fiindcă tocmai se întorcea de la căpătîiul unui muribund și agonia lui era lucrul cel mai frumos ce-i fusese dat să vadă vreodată. Între timp, doamna Atlung își luase poziția preferată, adică ședea ușor aplecată înainte, cu capul dat mult pe spate și cu privirea ațintită în sus, pe perete sau în tavan. Își lovea ușurel buza de jos cu un deget, repetînd des gestul acesta. Din cînd în cînd își legăna vag bustul înc-oace și încolo. Privirea ei părea fermecată și nu se întorcea spre mine nici cînd punea vreo întrebare și nici cînd răspundea. Numai cînd avea un motiv deosebit făcea o mișcare în direcția mea, dar curînd revenea la vechea poziție.

— Credeți în nemurire ? mă întrebă ea, de parcă ar fi fost lucrul cel mai firesc din lume, dar fără să mă privească.

Uimit, m-am uitat la ea și atunci am văzut o lacrimă care i se rostogolea pe obraz în timp ce ochii, larg deschiși, erau umezi.

Am înțeles îndată că întrebarea aceasta nu era decît un drum ocolit și că, punînd-o, se gîndea la convîngerile soțului ei. Iată de ce am vrut s-o scutesc de aceste ocoluri :

— Ce părere are soțul dumneavoastră despre nemurire ?

— Nu crede în nemurirea personalității, răspunse ea ; el spune că fiecare dintre noi renaște izolat în relațiile, în faptele și în primul rînd în copiii lui. Nemurirea aceasta i se pare suficientă.

Continua să privească țintă drept înainte ; ochii ei erau tot plini de lacrimi, dar vocea-i suna blînd

și liniștit. Nu se deslușea urmă de nemulțumire sau de reproș în această simplă comunicare, desigur adevărată.

„Nu, mi-am spus eu, nu-i ceea ce se numește o femeie naivă ; și dacă expresia feței a rămas la fel de nevinovată și de întrebătoare ca acum nouă ani, nu înseamnă că nu s-a gândit la nimic și că nu s-a frământat de loc.“

— Va să zică discutați cu Atlung problema asta ?

— Acum nu mai discutăm.

— La Dresda părea să existe o perfectă unitate de vederi între dumneavoastră în privința acestor lucruri. Cîntați împreună și atunci.

— Pe vremea aceea soțul meu se afla sub influența tatii și cred că nu-și formase încă idei personale asupra unor anumite probleme. Asta s-a întîmplat mai târziu.

— Am văzut adineauri niște cărți pe care le-a pus deoparte.

— Da, Albert s-a schimbat.

Îmi dăduse acest răspuns cu un glas la fel de calm ; își juca doar un deget pe buza inferioară.

— Dar cine se ocupă de educația copiilor ? am întrebat eu.

Doamna Atlung se întoarse pe jumătate spre mine. Întîi am crezut că nu vrea să-mi răspundă, totuși, după o bună bucată de vreme spuse :

— Nimeni.

— Nimeni ?

— Albert vrea ca deocamdată lucrurile să meargă așa.

— Dar, stimată doamnă, chiar dacă nu e vorba să faceți lecții cu ei, probabil că totuși cineva le povestește cîte ceva.

— Da, desigur, le povestește cine are chef. De cele mai multe ori, lucrul acesta îl face Stina.

— Va să zică așa, cu totul la întâmplare ?

Doamna Atlung își întoarse fața de la mine și-și reluă poziția obișnuită.

— Cu totul la întâmplare, îmi răspunse ea, pe un ton aproape indiferent.

I-am relatat pe scurt ce le spusese Stina băieților despre viața de apoi, despre îngeri și așa mai departe și am întrebat-o dacă era de acord. Își îndreptă fața spre mine.

— Da, de ce nu ?

Ochii ei mari mă priveau cu nevinovăție, dar văzînd că nu răspund imediat, se înroși treptat.

— Dacă e vorba să li se povestească ceva de acest gen, spuse ea, trebuie să fie lucruri care să-i captiveze.

— Dar asemenea povestiri distrug în ei sentimentul realității, stimată doamnă, și asta e echivalent cu distrugerea tuturor facultăților.

— Adică credeți că-i prostește ?

— Chiar dacă nu-i prostește, îi împiedică, totuși, să-și exercite cum trebuie aptitudinile.

— Nu înțeleg.

— Dacă spuneți unor copii că viața noastră e nimic în comparație cu viața de apoi, că vizibilul e nimic în comparație cu invizibilul, că omul e nimic în comparație cu îngerii, că viața e nimic în comparație cu moartea, nu folosiți metoda cea mai potrivită pentru a-i învăța să privească sau să iubească viața cum se cuvine, nici pentru a le insufla curaj în fața existenței, putere de muncă și dragoste de țară.

— Evident ! Dar asta va fi mai târziu menirea noastră.

— Mai târziu, stimată doamnă ? După ce tot praful se va fi așternut pe sufletele lor ?

Își întoarse iar fața de la mine, își reluu vechea poziție, își fixă privirea în tavan și se cufundă în gânduri.

— De ce folosiți cuvîntul praf ?

— Prin acest cuvînt înțeleg tot ce s-a descompus, se descompune încă, se învîrtește încoace și încolo și se așază pe locurile goale.

Doamna Atlung rămase o clipă neclintită și nu spuse nimic.

— Am citit despre un praf care poartă în sine otrava unor substanțe putrezite. Sper că nu la asta vă gândiți ?

În glasul ei nu se deslușea nici ironie, nici supărare. Nu știam unde vrea să ajungă și de aceea i-am răspuns pe ocolite.

— Depinde unde cade praful, stînată 'doamnă ; cînd e vorba de oameni sănătoși, alcătuieste doar o ceață atît cît să-i împiedice să vadă totdeauna limpede.

M-am oprit pentru a-i îngădui să pună o întrebare despre oamenii bolnavi, dar doamna Atlung nu mă întrebă nimic, astfel că am rămas la cei sănătoși.

— Dar dacă nu intervine un gest indispensabil, praful acesta care se depune e adesea gros de o palmă și mecanismul nu-și mai poate desfășura activitatea decît anevoie.

De data asta se întoarse spre mine cu o mișcare mai vioaie, se rezemă de speteaza scaunului și-și plecă obrazul apropiindu-l de al meu.

— Cum v-a venit ideea asta ? Ați observat că la noi e mult praf ?

Am mărturisit că lucrul acesta mă izbise.

— Totuși, fata în casă și Stina șterg praful mereu și, la început, mă țineam și eu numai de asta. Nu înțeleg. Acasă, la mama, numai despre praf auzeam vorbindu-se. Mama se învîrtea veșnic în ju-

rul tatii cu o cîrpă udă în mîină și el se supăra fiindcă distrugea cărțile și hîrțile. Dar ea afirma că în camera lui se adună mai mult praf decît oriunde. Abia ieșea tata din birou că mama se și înființa cu peria. Pe urmă veneam eu la rînd ; se pare că eram ca și tata, că duceam pretutindeni praful după mine, că nici nu eram în stare să-l șterg ca lumea. Eram sătulă pînă peste cap de el și cînd m-am măritat, gîndul că scăpasem de grija lui și că avea cine să-l șteargă mi s-a părut divin. Dar mă înșelasem. Acum m-am dat bătută. Nu-i nimic de făcut, se vede că n-am talentul de a mă descotorosi de praf. Dar e ciudat, continuă ea sprijinindu-se iar de speteaza scaunului, că și dumneavoastră ați început cu praful.

— Sper că nu v-am jignit.

— Cum vă puteți gîndi la așa ceva ! exclamă doamna Atlung, apoi continuă cu tonul cel mai liniștit și mai nevinovat din lume : Cine a trăit nouă ani alături de Albert nu mai poate fi jignit de nimic.

Eram foarte stîmjenit. De ce dracu mă amestecasem în treaba asta ? Imaginea îmi venise în minte așa, la întîmplare. Dar de ce mărturisisem că văzusem praf ? Praful era, adineauri, în biblioteca lui Albert. N-am mai scos un cuvînt. Doamna Atlung ședea și ea — mai bine zis zăcea — și tăcu multă vreme bătînd darabana pe speteaza scaunului. În cele din urmă, am auzit-o spunînd ca de la mare depărtare :

— Totuși, praful de pe aripile fluturilor e frumos. Și după o altă pauză lungă, făcînd cîine știe ce asociație de idei pe care n-o destăinui, o auzii întrebînd cu jumătate glas : Refracția... refracția asta diferită ?...

Dar nu-și sfîrși fraza ; trase cu urechea și se ridică în picioare : auzise pașii lui Atlung în anticameră. Mă ridicai și eu de pe scaun.

Ușa se deschise și Atlung intră agale. Bărbatul înalt și zvelt îmbrăcat în haine comode, asupra căroră zăboveau încă unele urme ale activității lui în fabrică — de acolo venea — avea în înfățișare, în mișcări și în atitudine siguranța calmă lăsată moștenire de mai multe generații.

Ochii lui cenușii, sub sprâncenele rare, clipiră ușor zărindu-mă, apoi întreaga față se luminează de zîmbet. Dinții puternici sclipiră printre buzele lui mici, pline, când strigă :

— Dumneata ești ? Adevărat ?

Îmi luă mâinile în pumnii lui puternici, acoperiți de pistrii, apoi dădu drumul uneia dintre ele și-și petrecu brațul în jurul taliei soției sale.

— Nu-i așa că a fost frumos, Amalia ? Ia spune !
Îți amintești de zilele petrecute la Dresda ?

Ne dădu drumul la amîndoi și se interesă îndelung de mine și de călătoria mea ; știa că intenționez să plec peste puțin în străinătate. Apoi începu să-mi vorbească despre îndeletnicirile lui favorite, plimbîndu-se agale prin cameră ; din cînd în cînd, lua cîte un obiect între degete, îl pipăia, apoi îl punea la loc și lua altul. Nu apuca lucrurile cum face toată lumea, cu vîrfurile degetelor, ci cu toată mîna, cuprinzîndu-le bine. De fapt, ai fi zis că, în același fel, cuprindea toate lucrurile despre care vorbea, cu o oarecare exaltare, apoi le azvîrlea la loc și trecea la altceva.

Soția lui ieșise din cameră, dar se întoarse curînd și ne pofti la masă. Chiar în clipa aceea Atlung se așezase în fața pianului pe care erau deschise niște partituri noi, și spuse cîteva cuvinte despre ele. Apoi începu să cînte un cîntec lung acompaniîndu-se la

pian. Cînd isprăvi, soția lui îi mai aminti o dată de masă. Abia atunci păru că ia cunoștință de prezența ei în cameră.

— Ascultă, Amalia, hai să încercăm acest duo, și începem acompaniamentul.

Doamna Atlung îmi zîmbi, dar se apropie și cîntă cu el. Vocea ei ușor voalată și dulce, de soprană, se revărsa acum împreună cu vocea lui caldă, de bariton, așa cum le auzisem cu nouă ani în urmă. Ambele glasuri căpătaseră un volum mai bogat, volumul pe care-l dă viața cînd ea însăși are volum. În schimb tehnica rămăsese aproximativ aceeași.

Dacă pînă mai adineauri cineva ar fi întrebât cum fusesse posibilă întîlnirea dintre aceste două ființe, s-ar fi lămurit apropiîndu-se și ascultîndu-le cîntecul. O înțelegere lirică a stărilor sufletești le era comună amîndurora și în diferite împrejurări erau de acord să lase toate celelalte lucruri în plata Domnului. Ca doi copii ce s-ar fi urcat într-o barcă, se depărtau legănîndu-se, în timp ce mîncarea se răcea, servitorii își pierdeau răbdarea, musafirul își făcea o anumită părere, iar rînduiala casei și toate dispozițiile date pentru ziua aceea se duceau dracului.

Doamna Atlung cînta fără energie, fără tehnică și fără o prelucrare mai rafinată a acestei bucăți simple pe care o executa poate pentru prima oară, dar vocea ei luneca blîndă, gîngășă și voioasă peste melodie. Cele două glasuri pluteau luminoase, pline parcă de mîngîiere și contopindu-se între ele, iar plutirea aceasta era străbătută de o adiere de grație.

Cîntară strofă după strofă și, pe măsură ce înaintau, cîntecul lor era tot mai frumos și mai vesel. Cînd se opriră în sfîrșit și cînd, cu mișcări cam greoaie, doamna Atlung se îndreptă spre masă la brațul meu, în timp ce, tîrșîndu-și pașii, soțul ei se

ducea să-i dea Stinei cheia pivniței, în ochii săi nu mai citeai nici o întrebare, ci numai bucurie, o bucurie blajină și frumoasă ; cît despre amfitrionul meu, fluiera ca un canar.

Ne așezarăm la masă, dar Atlung nu se întorcea și-l așteptarăm destul de mult. Probabil că n-o găsisese pe Stina, sau poate că ea nu pricepuse ce-i cerea. Coborîse personal în pivniță și cînd se arătă iar, era într-un hal fără hal astfel că pufnirăm în ris văzîndu-l. Dar soția lui se întrerupse brusc în mijlocul unei explozii de veselie și, după ce el se spală și-și schimbă hainele, rămase tăcută la locul ei.

Atlung își sorbi supa cu grabă și cu lăcomie, golind lingurile una după alta ; își regăsi buna dispoziție după ce-și potoli foamea cea mare și nu încetă să pălăvrăgească pînă cînd, deodată, în timp ce tăia friptura, întrebă unde erau copiii. Mîncaseră mai devreme, nu se putea să aștepte atît de mult.

— I-ai văzut pe copii ?

— Da, am răspuns eu și am început să vorbesc despre purtarea lor degajată și despre marea aseănare a celui mare cu familia lui și a mezinului cu familia soției.

— Din nefericire, mă întrerupse el, ambele familii au cam prea multă imaginație ; copiii au ceva molatic în ei, lucrul ăsta l-au moștenit de la noi amîndoi. Acum vreo două săptămîni s-a întîmplat aici ceva foarte trist. Unul dintre tovarășii lor de joacă s-a înecat în heleșteu. E de necrezut ce au fost în stare să facă băieții — cu ajutorul Stinei, firește — din această întîmplare. Și azi m-am gîndit la asta. N-am spus nimic, fiindcă, în fond, era ceva drăguț așa că n-aș vrea să mă cert nici cu ei, nici cu Stina. Totuși e o prostie. Să știi, Amalia, ar fi totuși mai bine să-i trimitem la o școală în loc să-i

lăsăm să se învîrtească așa, de colo pînă colo și să audă tot felul de absurdități.

Soția lui nu răspunse nimic.

Ca să schimb subiectul, l-am întrebat dacă citise tratatul lui Spencer, *Despre educație*.

Atunci se însufleți. Se pregătea tocmai să mă-nînce, dar uită ; luă cîteva îmbucături, apoi uită iar. Cred că, numai la acest fel de mîncare, am zăbovit o oră, în timp ce el vorbea despre Spencer. Gîndul că, după toate probabilitățile, eu, care puseseam în-trebarea, trebuia să fi citit cartea, nu-i trecu prin minte. Mi-o povesti punct cu punct, adăugînd pe alocuri propriile lui observații, ca de pildă : chiar dacă teoria educației s-ar introduce în școală ca materie principală de predare, cum preconizează Spencer, cei mai mulți părinți ar rămîne totuși incapabili să-și educe singuri copiii. Căci educația e un talent pe care-l au foarte puțini. În ce-l privește, îndată ce copiii lui vor fi destul de mari, are de gînd să-i încredințeze unei doamne care, după cîte știe el, posedă acest talent precum și cunoștințele neapărat indispensabile. Doamna aceasta e o entuziastă adeptă a lui Spencer.

Atlung spuse aceste lucruri de parcă ar fi fost vorba de o chestiune pusă la cale de mult și soția lui ascultă cum ascuți discutîndu-se o hotărîre mai veche. M-am mirat foarte mult că nu-mi pomenise nimic despre așa ceva cînd vorbisem adineauri despre copii.

Nu-mî mai amintesc la ce temă ajunsesem cînd, deodată, Atlung își scoase ceasul din buzunar.

— Am uitat cu totul de Hartmann ! Trebuie să plec în oraș. Da, da... încă nu-i prea tîrziu ! Iartă-mă, te rog.

Își puse deoparte șervetul, bău încă un pahar cu vin, se ridică și ieși. Soția sa îl scuză, explicîndu-mi

că Hartmann era procuristul lui, că, din nefericire, ei n-aveau legătură telegrafică și că, probabil, era vorba de ceva important care trebuia rezolvat pînă-ntr-o oră.

Ca să ajungi la oraș îți trebuie cel puțin un ceas. Și măcar de hatîrul calului, tot trebuie să rămîi o oră în oraș, apoi ai nevoie de încă o oră și jumătate înapoi. Fiindcă un drum atît de lung nu-l faci tot atît de repede cînd te întorci cu același cal. Am făcut socoteala asta în timp ce mîncam mai departe și am ajuns la concluzia că sosisem într-un moment nepotrivit. De aceea după cafea am vrut să mă retrag și eu.

Isprăvisem amîndoi și ne-am ridicat de pe scaune. Doamna Atlung își ceru iertare fiindcă trebuia să se ducă pînă în bucătărie, iar eu, rămas singur, am hotărît să mă învîrtesc puțin prin curte.

În timp ce pășeam pe scara clădirii alăturate, am fost întîmpinat de rîsetele puternice ale băieților și, fără nici o tranziție, am auzit un cuvînt — n-aș fi crezut cu putință ca un astfel de cuvînt să iasă din gura lor, cu atît mai puțin să fie strigat din răsputeri în mijlocul curții. Întîi îl răcni cel mare, apoi îl repetă cel mic.

Erau sus, în podul șopronului și cuvîntul acela se adresa unei fete care se afla în magazia de lemne și care trebuia ceva la o sanie. Copiii strigară încă un cuvînt, mai urît decît primul, dacă se poate, apoi încă unul și așa mereu, fără încetare. Fiecare dintre ele era urmat de rîsete vesele. Era limpede că cineva se afla îndărătul ușii șopronului și le sufla aceste vorbe. Fata nu răspundea : din cînd în cînd își ridică privirile și se uita nu la băieți, ci la omul din spatele șopronului unde se afla hangarul pentru trăsurile.

Atunci am auzit venind din direcția aceea sunete de zurgălăi. Îmbrăcat în manta de călătorie, Atlung scotea calul. Copiii se îngroziră cînd își văzură tatăl fiindcă-și amintiră brusc de vorbele rostite — erau destul de numeroase pentru ca altcineva să considere că făcuseră ceva urît.

Tatăl lor le strigă :

— Așteptați, mă-ntorc eu acasă. Să vedeți ce bătaie o să mîncăți !

Se instalează în sanie și dădu bici calului. La mine se uită în treacăt și clătină din cap.

Copiii rămaseră un timp ca împietriți. Apoi cel mare o luă la sănătoasa, fugind cît îl țineau picioarele. Cel mic porni după el :

— Așteaptă-mă, ia-mă și pe mine ! Anton, nu fugi, strigă el și începuse să plîngă.

Disparură amîndoi îndărătul magaziei cu lemne, dar plînsul celui mic se auzi încă multă vreme.

5

Eram prost dispus și mă hotărîsem să plec numai-decît. Dar cînd am intrat în cameră, am văzut-o pe doamna Atlung așezată pe banca cea mare, în stil gotic, de lîngă ușa care dădea spre sufragerie ; cum mă zări, îmi spuse aplecîndu-se peste masă :

— Ce părere aveți dumneavoastră despre metodele educative ale lui Spencer ? Credeți că pot fi puse în practică ?

Nu aveam intenția să intru în amănunte, așa că am răspuns doar atît :

— În orice caz, practica soțului dumneavoastră nu se armonizează cu a lui Spencer.

— Practica soțului meu? Dar el n-are nici un fel de practică.

Doamna Atlung spusese aceste cuvinte așa cum ar fi spus altcineva: „Ce frumos costum porți!”

— Adică nu se sinchisește de copii?

— Ah, în privința aceasta se aseamănă cu majoritatea bărbaților, răspunse ea. Se bucură din când în când de ei și le mai trage câte o bătaie când se întîmplă ceva care îi displace.

— Credeți că ambii părinți ar trebui să aibă aceeași răspundere în problema educației?

— Da, așa cred. Dar bărbații și-au asumat și în privința asta partea care le-a convenit.

Am vrut să-mi iau rămas bun, dar am văzut îndată că intenția mea i se părea neașteptată. M-a întrebat dacă n-aș vrea să beau mai întîi o cafea.

— E drept, a adăugat ea, aici n-aveți cu cine sta de vorbă.

„Nu e prima femeie măritată, am gîndit eu, care lovește pe ascuns în soțul ei.”

— Doamnă Atlung, n-aveți nici un motiv să-mi spuneți lucrul acesta.

— Adevărat. Vă rog să mă scuzați.

Începuse să se însereze; atît cît îmi dădeam eu seama, abia se stăpînea să nu izbucnească în plîns. Am luat loc de cealaltă parte a mesei.

— Scumpă doamnă Atlung, am impresia că simțiți nevoia să vă deschideți inima cuiva, dar să știți că eu nu sînt omul nimerit pentru așa ceva.

— Și de ce nu? întrebă ea.

Își rezemase coatele pe masă și mă privea.

— Păi gîndiți-vă numai că o astfel de convorbire trebuie reluată fiindcă-ți dă de reflectat și eu plec chiar azi.

— N-ați putea să vă întoarceți?

— Doriți asta?

Tăcu o clipă, apoi spuse rar :

— De regulă nu mi se întâmplă să doresc fierbinte mai multe lucruri deodată. Și pentru ceea ce doresc acum, sosirea dumneavoastră e foarte nimerită.

— Dar ce doriți acum, stimată doamnă ?

— Asta nu vă pot spune dacă nu-mi promiteți că veți mai veni pe la noi.

— Bine, atunci vă promit cu plăcere.

Îmi întinse mîna peste masă.

— Mulțumesc ! spuse ea.

M-am înclinat și i-am luat mîna.

— Despre ce e vorba, stimată doamnă ?

— Nu, nu încă, răspunse ea. Cînd o să vă întoarceți. O să-mi dați o mîna de ajutor dacă o să găsiți cu cale.

— Bineînțeles.

— Fiindcă în multe privințe, ideile dumneavoastră se aseamănă cu ale lui Atlung. Pe dumneavoastră are să vă asculte.

— Credeți ?

— Pe mine nu mă ascultă în nici un caz.

— Dar vă dați, oare, osteneala să vă faceți ascultată ?

— Asta ar fi cel mai rău. Cu Atlung lucrurile trebuie să vină așa, la întâmplare.

— Dar, stimată doamnă, am văzut că, în fond, relațiile dintre dumneavoastră sînt foarte bune.

— Vai de mine, desigur, ne distrăm adesea admirabil !

Aveam impresia că ar prefera să n-o privesc și am făcut o mișcare reluîndu-mi poziția de adineauri, adică așezîndu-mă pieziș față de masă. Amurgul creștea.

— Vă amintiți, desigur, cum arătam la Dresda ?

— Firește.

— Eram doi tineri și ne jucam. Era atît de fermecător să fii logodit ! A fi căsătorit trebuia să fie și mai fermecător, pe urmă să vii în casa ta și să conduci o gospodărie... Abia asta trebuia să fie pasionant... După aceea să ai copii ! Și acum, iată-mă cu o gospodărie căreia nu-i pot face față și cu doi copii pe care nici unul dintre noi nu se pricepe să-i crească ; cel puțin așa crede Atlung.

— Bine, dar nu punei și dumneavoastră umărul ?

— Vorbiți de gospodărie ?

— Da, de gospodărie.

— Pentru Dumnezeu, la ce ar folosi ? Ori de cîte ori am încercat, m-am ales numai cu reproșuri.

— Dar aveți cine să vă ajute.

— Toemai asta-i nenorocirea.

Mă pregăteam s-o întreb ce vrea să spună, cînd ușa dinspre sufragerie se deschise fără zgomot în imediata noastră apropiere. Stina aduse lămpile. Se întoarse de două-trei ori cu mereu alte lămpi care nu luminau, însă, cîtuși de puțin camera aceea mare. În timpul acesta nici unul dintre noi nu vorbi.

Cînd Stina vru să plece, doamna Atlung o întrebă unde erau copiii, iar ea îi răspunse că oamenii îi căutau fiindcă în curte nu erau. Doamna Atlung nu mai acordă nici o importanță faptului și Stina ieși.

— Cine e Stina ? am întrebat după ce ușa s-a închis în urma ei.

— E o ființă tare nenorocită ; a avut un tată bețiv care o bătea, pe urmă s-a măritat cu casierul unei bănci care a început să bea și el și s-o bată. Acum e văduvă.

— E de mult la dumneavoastră ?

— De cînd așteptam primul copil.

— Dar nu cumva e o tovarășă cam tristă pentru dumneavoastră, stimată doamnă ?

— Evident, prea veselă nu-i.

— Atunci n-ar trebui să rămînă aici.

— Aşa ceva ar fi împotriva tradiţiei casei. Copiii trebuie să aibă pe lingă ei o persoană mai în vîrstă şi această persoană trebuie să trăiască şi să moară la noi. Stina e un om cumsecade.

Persoana despre care vorbeam intră iar fără zgomot în odaie, aducînd de data asta cafeaua. De fapt, în jurul acestui portret de Carlo Dolci, colorat în albastru-verzui, ai fi zis că pluteşte ceva fantomatic cînd o vedeai pe Stina circulînd prin camera mare, călcînd pe covoare sau căutînd un abajur pentru lampă de parcă n-ar fi fost destul de întuneric. Învelișul exterior al abajurului reprezenta biserica Sfîntul Petru din Roma.

Stina ieşise din cameră şi doamna Atlung turnă cafeaua.

— Şi după toate, dumneavoastră, bărbații, vreți să ne răpiți și speranța în nemurire.

La ce se referea acest „după toate” nu mi-am putut explica așa cum aş fi vrut. Îmi întinse o ceașcă cu cafea și continuă :

— Azi-dimineață, cînd am plecat la muribundul acela, care locuiește de cealaltă parte a parcului, mi-a trecut prin minte că, de fapt, zăpada căzută peste copacii morți e cea mai frumoasă imagine a speranței în nemurire care coboară pe pămînt, nu-i așa ? Coboară de sus de tot ; și cu atîta îndurare...

— *Credeți că zăpada cade din cer, stimată doamnă ?

— Cade pe pămînt.

— Firește, dar se și ridică din pămînt.

S-ar fi zis că nu auzise vorbele mele și continuă :

— Ați vorbit despre praf. Dar praful acela alb și curat așternut pe crengile înghețate și pe pămîntul cenușiu se aseamănă, totuși, cu poezia eternității,

aşa mi se pare mie — şi doamna Atlung accentuă melodios cuvîntul „mie“.

— Dar cine a făcut poezia, stimată doamnă ?

Mă privi cu ochi foarte mari care de data asta n-aveau o căutătură întrebătoare, ci una foarte fermă.

— Dacă nu-i o revelaţie venită din exterior, e o revelaţie care vine din interior. Orice om care simte aşa, o are.

Niciodată nu fusese mai frumoasă. În clipa aceea se auziră paşi în anticameră şi doamna Atlung întoarse capul în direcţia aceea trăgînd cu urechea.

— S-a întors Atlung, spuse ea ; se ridică şi sună ca să ceară încă o ceaşcă.

Într-adevăr era Atlung. După ce se dezbracă, deschise larg uşa şi intră în cameră. Hartman, procuristul lui, se neliniştise văzînd că întîrzie şi-i ieşise în întîmpinare, astfel încît rezolvaseră toate problemele la mijlocul drumului.

Privirile întrebătoare ale soţiei sale îl urmăreau în timp ce se plimba înapoi şi încolo cu paşi tîrşiţi. Poate regreta întreruperea convorbirii, sau poate remarcase că era prost dispus. Cînd luă din mîinile ei ceaşca cu cafea, Atlung îi povesti ce poznă făcuseră băieţii. Nu repetă nici una dintre vorbele pe care le rostiseră cu atîta veselie, dar spuse destul ca s-o facă să înţeleagă cam ce le ieşise din gură. Şi, în timp ce-şi bea cafeaua, îi declară că le făgăduise o bătaie bună.

— Dar, continuă el, aici nu ajunge numai bătaia.

Doamna Atlung rămăsese în poziţia pe care o avea cînd îi întinsese ceaşca cu cafea şi nu şi-o schimbă nici după ce el bău şi reîncepu să se plimbe prin cameră. Pe faţa şi în atitudinea ei se citea teama. Ochii ei îl urmăreau prin cameră în aştep-

tarea lucrului acela care avea să fie mai rău decît bătaia.

— Vreau să-ți spun, Amalia, rosti glasul lui din celălalt colț al camerei, că băieții pleacă mîine de acasă.

Doamna Atlung se așeză încet pe sofa, atît de încet, încît sînt sigur că nici ea nu-și dădea seama decît foarte vag că se așezase. Ochii ei rămaseră ațintiți asupra lui. N-am văzut niciodată o expresie mai neajutorată și mai nefericită.

— Amalia, tu, care-ți iubești copiii atît de mult, ai să te obișnuiești cu gîndul acesta. Vezi unde am ajuns fiindcă ți-am cedat ultima oară.

„Dacă merge mai departe așa, o ucide, mi-am spus eu. Oare nu vede cum s-a schimbat la față?”

Nu știi dacă doamna Atlung observă sau nu interesul ce-i purtam, dar deodată își întoarse privirile spre mine și-mi întinse mîinile, în timp ce pașii soțului său se depărtau de noi. Privirea și gestul acela scurt conțineau o rugămintă disperată. Am înțeles numaidecît că era singura ei dorință și că trebuia să-i vin în ajutor.

Își împreună mîinile, se încovoie deasupra lor și rămase nemișcată. N-o auzeam plîngînd ; probabil că se ruga. Atlung umbla încoace și încolo ; își privi soția, dar pașii lui sunau din ce în ce mai hotărîți. Lua diverse obiecte în mînă, le pipăia, apoi le arunca din ce în ce mai departe și cu mai multă violență.

În clipa aceea, ușa sufrageriei se deschise încet ; era tot Stina, dar de data asta era mai palidă decît de obicei și se opri în prag. Atlung, care făcuse tocmai o mișcare în direcția noastră, se opri.

— Ce s-a întîmplat, Stina ?

Stina nu răspunse numaidecît. Se uită la doamna Atlung care ridică capul.

— Ce s-a întîmplat, Stina ? întrebă și ea.

— Copiii, spuse Stina și se întrerupse.

— Copiii ? repetară amîndoi.

Atlung rămase locului în timp ce soția lui se ridică în picioare.

— Nu sînt nici în curte, nici în căsuțe... i-am căutat peste tot... și în ateliere.

— Unde i-ați văzut ultima oară ? întrebă Atlung cu răsufierea tăiată.

— Văcărița spune că i-a văzut luînd-o la goană prin parc și plîngînd, cînd i-ați amenințat cu bătaia.

— Heleșteul ! am exclamat eu.

Cuvîntul îmi scăpase din gură înainte de a-mi fi dat seama și, auzindu-l, atît eu cît și ceilalți am avut impresia că s-a spart ceva în noi.

— Stina ! strigă Atlung.

Nu era o muștrare, nu ; era doar un strigăt de durere, cel mai grozav pe care l-am auzit vreodată ; apoi se năpusti afară.

Soția lui porni după el strigîndu-l pe nume.

— Luați felinare ! am spus eu oamenilor pe care i-am văzut în sufragerie, în spatele Stinei.

Am ieșit și m-am îmbrăcat, apoi, cînd m-am întors, am dat peste Stina care continua să alerge în jurul odăii cu mîinile împreunate.

— Vino și arată-mi drumul ! i-am spus.

Fără să-mi răspundă și fără să știe probabil ce face, Stina schimbă direcția și începu să alerge drept înainte, cu mîinile împreunate și rugîndu-se cu glas tare :

— Dumnezeu din ceruri, Isuse Hristoase, Dumnezeu din ceruri, Isuse Hristoase ! Rostea aceste cuvinte cu glas mișcător și puternic.

Continuă așa în timp ce străbăteam curtea, trecînd pe lîngă case și prin grădină ca să ajungem în parc.

Nu era prea rece ; nîngea. Mergeam în urma siluetei ei înalte și întunecate de fantomă, din care

se revărsa torentul acela de rugăciuni și treceam ca prin vis pe sub copacii mari, înzăpeziți, ca și cum am fi străbătut o ceață de zăpadă. S-ar fi putut — îmi spuneam eu — ca doi băiețași să se ducă la heleșteu ca să-l caute pe Dumnezeu, să caute îngerii și niște veșminte noi, dar ca să sară în copcă — dacă era o copcă în gheață — și încă amîndoi împreună... era imposibil, nefiresc, prostesc. Cum putusem, pentru Dumnezeu, să-mi închipui și să fac aluzie la așa ceva ? Dar toate motivele raționale pe care ți le enumeri în asemenea momente nu folosesc la nimic ; tot ce-i mai rău și mai neverosimil pune totuși stăpînire pe tine și acest „Dumnezeule din ceruri, Isuse Hristoase... Dumnezeule din ceruri, Isuse Hristoase“, suiera în jurul meu cu o spaimă nebună, trezind și în mine alte valuri de spaimă.

Și chiar dacă nu se duseseră spre heleșteu, sau dacă fuseseră pe acolo dar nu îndrăzniseră să sară în apă, se putea foarte bine s-o fi luat în altă parte. Tatăl lui Hans trebuia să capete aripi în după-masa aceea ; oare în spaima care le cuprinsese inimile, nu se ghemuiseră undeva, sub vreun copac ca să aștepte acest eveniment ? În acest caz aveau să înghețe. Și-i vedeam pe cei doi băiețași degerați, neîndrăznind să se întoarcă acasă, cel mic plîngînd, cel mare izbucnind și el în plîns în cele din urmă ; mi se părea că-i aud literalmente...

* — Ssst ! am făcut.

— Ce-i ? întrebă Stina și se întoarse spre mine cuprinsă de o speranță subită.

— Îi auzi ?

Am tăcut amîndoi, dar nu era nimic de auzit în afară de propria mea respirație, cînd nu mai puteam să țin aerul în piept. Și nici nu era nimic de văzut care să semene cu doi omuleți ghemuiți.

I-am spus la ce mă gîndisem și ea a șoptit stăpî-
nindu-și jalea și apropiindu-se de mine cu mîinile
împreunate :

— Rugați-vă și dumneavoastră, rugați-vă și dum-
neavoastră !

— Pentru ce să mă rog ? Pentru ca băieții să
moară, să se înalțe la ceruri și să se transforme
în îngeri ?

Stina holbă niște ochi îngroziți, se răsuci pe căl-
cîie și porni iar înainte, de data asta fără să mai
spună un cuvînt.

Mergeam prin pădure pe cărarea care ducea spre
heleșteu, dar trebuia să străbatem mai bine de jumă-
tate din parc ca să ajungem pînă acolo. Un pîrîu
curgea printr-o văgăună. Un stăvilar fusese construit
aici, un stăvilar mare de tot, care dădea heleșteului
o întindere considerabilă. A trebuit să ne cățărăm
pe potecă pentru a ajunge pînă la marginea stăvi-
larului. Stina mergea mereu înainte și cînd ajunse
sus, cînd zări iazul și pe părinții copiilor, ingenunche
și începu să se roage cu sughițuri de plîns. Îmi era
milă de ea.

Cînd am ajuns și eu sus și i-am zărit pe soții
Atlung, am fost adînc zguduit. În clipa aceea am
auzit voci îndărătul meu. Erau oamenii cu felinarele.
Lumina difuză care se strecura prin zăpada ce că-
dea, lumină aruncată de patru felinare peste oa-
meni, peste zăpadă și peste trunchiurile copacilor,
umbra care învăluia deopotrivă cîțiva oameni din
grup, cîțiva copaci și cîteva locuri din apropiere,
s-au întipărit pentru totdeauna în memoria mea, îm-
preună cu următoarele cuvînte pe care le-am auzit
chiar în clipa aceea :

— Nu-i nici o copcă în gheață !

Era vocea lui Atlung care tremura de enervare.
M-am întors și am văzut că soția lui i se aruncase

la piept. Stina sărise în sus cu un țipăt care se sfârși astfel :

— Slavă Domnului și mulțumită lui !

Jos, lângă heleșteu, cei doi soți rămăseseră îmbrățișați. Am coborât cu greu pînă la ei ; brațele doamnei Atlung rămăseseră încolăcite în jurul gîtului soțului ei care se plecase spre ea. M-am oprit la o distanță respectuoasă ; cei doi își vorbeau cu glas scăzut. Luminile ce licăreau dincolo de heleșteu îi dezmeticiră.

— Și acum ce-i de făcut ? Unde să-i căutăm ? întreabă Atlung.

M-am apropiat de ei și le-am spus, deși cu mai multe menajamente, ceea ce-i spuseseam adineauri Stinei și anume că se refugiaseră probabil undeva, sub un copac mare și că așteptau plini de spaimă să vină îngerii cei miloși, că deci erau în primejdie să înghețe și să se îmbolnăvească. N-am apucat să-mi isprăvesc fraza că Atlung a strigat de partea cealaltă a stăvilărilor :

— Băieții erau îmbrăcați cu paltoane cînd i-ați văzut ultima dată ?

— Nu, răspunseră două voci.

Atlung mai întreabă dacă aveau căciulile în cap, dar de data asta părerile fură diferite. Eu afirmam că le aveau, altcineva spuse că nu. În cele din urmă am căzut de acord că cel mare purta căciulă, dar cel mic nu.

— Micul meu Störmchen ! se tîngui maică-sa.

Unii dintre cei adunați pe stăvilărilor plîngeau atît de tare că puteam să-i auzim pînă aici, jos. Cred că în jurul felinarelor se îmbulzeau vreo douăzeci de oameni. Atlung strigă :

— Trebuie să scotocim tot parcul. Să începem cu căsuțele.

Și porni în partea cealaltă, cățărîndu-se și ajutînd-o și pe nevastă-sa să urce.

Atunci, Stina le ieși înainte.

— Stimată doamnă, stimată doamnă, scîncea ea, dar nimeni n-o luă în seamă.

Îmi ațintii privirea în văgăuna de la picioarele noastre. Cînd vezi de sus copaci împovărați de zăpadă e ca și cum ai privi o pădure împietrită.

— Dragă Atlung, îl rugă soția lui, n-ai putea să-i strigi ?

Atlung se pregăti să-i îndeplinească dorința ; se făcu tăcere și el strigă cu glas rar în direcția pădurii.

— Anton și Störmchen, veniți acasă la tata și la mama ! Tata nu mai e supărat !

Poate că o vibrație străbătu aerul sau poate că tocmai căzuse ultimul grăunte de zăpadă, care trebuia să ușureze în sfîrșit o creangă încărcată, sau poate că cineva se apropiase prea mult de ea — pe scurt, în loc de răspuns, o creangă mare își scutură povara în jurul lui Atlung. O trosnitură înăbușită răsună în pădure, creanga se legănă și țîșni în sus, învăluindu-ne într-un abur de zăpadă. Dar din cauza acestei zguduiri, toate ramurile încărcate își scuturară poverile ; am fost înconjurați de trosnete și de ceață și pînă să ne dezmeticim, copacul de alături își lepădă și el zăpada adunată pe crengi. Presiunea aerului fu atît de puternică încît alți doi, apoi cinci, șase, zece, douăzeci de copaci își zvîrliră întreaga povară ; pădurea se umplu de un ecou amenințător și de pretutindeni se ridică o ceață stîrnită parcă de o avalanșă. Apoi veni la rînd un șir de copaci din apropiere, încă unul, mai mulți, cîțiva de lîngă noi și alții îndepărtați, din fața noastră ; mișcarea se împărți întîi în două mari ramificații, se bifurcă treptat în mai multe altele și pă-

derea se cutremură. Tunetul bubui departe, în urmă, dar și în imediata noastră apropiere cînd întrerupt de pauze, cînd multiplu și repetat. Totul în fața noastră era învăluit în aburi albi. În prima clipă, alaiul acesta de bubuituri care străbătea pădurea ne înspăimîntă. Cînd însă se depărtă și crescú în intensitate, deveni atît de grandios, încît uitarăm de orice.

Eliberați de povară, copacii redeveniseră drepti și zvelți și scoarța lor era acum de un negru-întunecat. Cît despre noi, arătam ca niște oameni de zăpadă. Toate felinarele se stinseseră. Le-am aprins din nou și le-am scuturat de zăpadă. Atunci am auzit pe cineva tînguindu-se :

— Și dacă în clipa asta, copilașii mei sînt îngropați în zăpadă ?

Cuvintele acestea fuseseră rostite de mama băieților. Cîțiva răspunseră repede că era imposibil să pățească ceva din cauza asta ; zăpada putea cel mult să-i răstoarne, dar vor avea ei grijă să iasă din nou la suprafață. Cu siguranță, afirmă cineva, că, după ce se vor fi scuturat, vor țipa și Atlung strigă :

— Ssst !

Am rămas tăcuți mai bine de un minut și am ascultat ; dar n-am auzit nimic altceva decît bubuitul îndepărtat al unei grămezi izolate de zăpadă căreia abia acum îi venise rîndul.

Dar dacă băieții se aflau undeva, la marginea pădurii, din locul unde ne aflam nu-i puteam auzi decît cu greu fiindcă de ambele părți marginile văgăunii erau mai înalte decît ridicătura de pămînt pe care ne aflam.

— Da, trebuie să-i căutăm, spuse Atlung agitat și înaintă chiar pînă la marginea ridicăturii de pă-

mînt, apoi se întoarse spre noi care începeam tocmai să coborîm și ne opri.

— Anton, Störmchen ! Veniți înapoi acasă la tata și la mama. Tata nu mai e supărat !

Strigătele lui sunau dureros. Nimeni nu răspunse ; am așteptat multă vreme dar n-am auzit nimic.

Descurajat, Atlung se întoarse și porni cu noi pe potecă. Soția lui îi luă brațul.

6

Am ajuns la capătul pădurii și ne-am răsfirat la distanțe calculate astfel încît să putem vedea înaintea noastră, în dreapta, în stînga, și pe porțiunile dintre noi. Am pornit-o în sus prin pădure, am luat-o pe drumul cel mai apropiat și am coborît iar, foarte încet, fiindcă toată zăpada căzută din copaci se așternuse acum peste stratul anterior ; în unele locuri, stratul acesta era atît de solid încît ne putea ține, în altele însă ne înfundam pînă la genunchi. Ne-am adunat, apoi ne-am risipit iar, dar cînd eu am spus că era imposibil ca doi băiețași să fi rămas în pădure după ce se întunecase, toți m-au contrazis. Anton și Störm erau obișnuiți să hoinărească prin pădure toată ziua, pînă seara tîrziu ; ceilalți copii le făceau oameni de zăpadă sau le clădeau fortărețe și colibe în care-și aduceau felinare ca să poată zăbovi cît mai mult.

Gîndurile tuturor se îndreptară asupra acestor colibe și asupra posibilității ca cei doi copii să se fi ascuns într-una dintre ele. Dar nimeni nu știa unde le construiseră băieții în anul acela fiindcă zăpada

căzuse de puțină vreme. De altfel, le construiau cînd într-un loc, cînd într-altul. Prin urmare, trebuia să căutăm mai departe.

La un moment dat, Stina mergea foarte aproape de mine și cum ne aflam amîndoi în dreptul văgăunii care cotea din cînd în cînd, ne-am apropiat și mai mult; porțiunea de loc pe care trebuia s-o cercetăm nu era prea întinsă. Se vedea bine că dispoziția sufletească a Stinei era acum alta. Am întrebat-o de ce.

— Ah, răspunse ea. Dumnezeu mi-a vorbit atît de limpede! Acum o să-i găsim pe copii. Știu de ce s-au întîmplat toate astea, știu foarte bine!

Ochii ei de madonă străluceau de fericire și de exaltare și chipul ei palid și fin era luminat de extaz.

— Cum adică, Stina?

— Ați fost atît de aspru față de mine adineauri. Dar vă iert. Parcă eu n-am păcătuit, Dumnezeule? Nu m-am îndoit și eu de Dumnezeu? N-am cîrțit împotriva lui? Ah, nepătrunse sînt căile lui! Văd lucrurile atît de limpede, atît de limpede!

— Cum adică?

— Cum adică? În ultimele șase luni, doamna Atlung nu s-a rugat decît pentru un singur lucru. Așa face ea, așa a învățat de la taică-său. S-a rugat pentru un singur lucru și noi am ajutat-o. Anume să nu-î ia nimeni băieții fiindcă Atlung cu asta o amenințase. Dacă nu s-ar fi întîmplat ce s-a întîmplat azi, poate că așa ar fi făcut. Dar Dumnezeu i-a auzit rugămintea. Poate că și eu am fost un instrument în minile lui; mai că-mi vine să cred că așa e. Și moartea micului Hans... Desigur și moartea micului Hans... Dacă sufletelele lor îngheață acum undeva și așteaptă sosirea îngerilor, ah! copilașii mei iubiți,

îngerii s-au și apropiat de ei. Nu mă credeți ? Foarte rău. Dacă băieții se îmbolnăvesc și cu siguranță că se îmbolnăvesc, e spre binele lor. Fiindcă dacă doamna și domnul Atlung au să-i vegheze împreună, n-au să-i mai trimită niciodată departe de casă. Niciodată ! Atlung are să priceapă că în felul acesta și-ar ucide soția. Ah ! e un lucru pe care l-a înțeles în sfârșit, da, cu siguranță că l-a înțeles. I-a făgăduit solemn. Căci chiar acum doamna s-a uitat la mine prietenește, nu ca adineauri. Parc-ar fi vrut să-mi spună ceva — și înspăimântată cum e, ce altceva ar putea să-mi spună ? A priceput și ea care sînt căile Domnului, căile nepătrunse ale Domnului ! Îi aduce mulțumire și slavă așa cum îi aduc și eu — da, slăvit fie Domnul în numele lui Isus Hristos, în vecii vecilor !

Stina rosti ultimele vorbe, adică preamărirea, cu voce scăzută dar sigură și plină de căldură, cu capul plecat, cu mîinile împreunate, și parcă pentru ea însăși.

Ne depărtam și ne apropiam iar, după cum ne depărta și ne apropia drumul, dovedind cît de infructuoase erau căutările noastre pe porțiunea ce ni se încredințase.

— Un singur lucru nu înțeleg, i-am șoptit eu. Dacă toate, începînd cu moartea înspăimîntătoare a micului Hans, s-au întîmplat numai pentru ca băieții lui Atlung să rămînă la mama lor, atunci și căderea cea mare de zăpadă, pe care am văzut-o și am auzit-o adineauri trebuie să însemne ceva. Dar nu pot să pricep ce anume.

— Asta ? Dar asta n-a fost decît un fenomen al naturii, o simplă întîmplare.

— Există deci și întîmplări ?

— Da, răspunse Stina, și chiar destul de des. Numai că nu știu cum se petrec. Mi-e destul că Dum-

nezeu mi-a dat har să cunosc atît cît cunosc. De ce aş cere mai mult ?

Scotoceam pretutindeni în jurul nostru, dar aveam impresia că băieţii nu se aflau aici, în apropiere. Stîna reveni la ultimele cuvinte pe care le rostisem.

— Ce aţi vrut să spuneţi în legătură cu zăpada care a căzut ? întrebă ea cu glas scăzut îndată ce ne întîlnirăm iar.

— Ai să vezi numaidecît. Cu puţin înainte de a porni în parc, doamna Atlung a afirmat că speranţa nemuririi se lasă din cer asupra vieţii noastre, într-un strat des, alb şi moale ca stratul de zăpadă pe pămîntul gol...

— Ce frumos ! exclamă.

— Şi în clipa cînd a început vuietul acela, cînd toată pădurea s-a cutremurat şi cînd zăpada s-a năruit bubuind de pe crengile copacilor — da, să nu te superi pe mine — m-am gîndit că tot aşa s-a năruit şi speranţa pe care şi-o pune în nemurire doamna Atlung, speranţă care e şi a dumatăle şi a noastră, a tuturor, s-a năruit în teama cea mare pentru viaţa copiilor. Alergăm încoace şi încolo, ne tînguim şi plîngem, ba unii dintre noi sîntem plini de indignare, la gîndul că băieţii au sosit în clipa asta în pragul veşniciei.

— Aşa-i, Dumnezeu !

— Şi cînd te gîndeşti că sînt mii de ani de cînd sperăm în nemurire — fiindcă speranţa asta e mai veche, mult mai veche decît creştinismul — dar cît de puţin ne-am obişnuit cu ea !

— Da, aveţi dreptate, aveţi de o mie de ori dreptate ! Cum se poate oare ? exclamă ea şi merse mai departe, cufundată în gînduri.

— Ai spus adineauri că am fost aspru faţă de dumneata. Totuşi n-am făcut decît să-ţi amintesc

de speranța în nemurire despre care le-ai vorbit copiilor...

— Da, adevărat ; iertați-mă ! Aveți dreptate !

— Fiindcă le-ai spus că aproape de Dumnezeu e mult, mult mai bine decît aici, că a căpăta aripi și a se transforma în înger e lucrul cel mai grozav pe care și-l poate dori un copil, că îngerii înșiși coboară ca să-i ia pe copiii nenorociți.

— Vai, nu-mi mai spuneți nimic... gemu ea și-și astupă urechile cu amîndouă mîinile. Am fost ne-bună ! adăugă ea.

— Nu crezi în lucrurile astea ?

— Dacă cred ? Ce întrebare ! Ele au fost multă vreme singura mea mîngiere în viață. Dar mi se pare că m-ați zăpăcit de tot !

Și Stina îmi spuse în cuvinte mișcătoare că gîndirea ei nu mai era la fel de ageră ; vărsașe multe lacrimi, prea multe ; doar speranța că există o lume mai bună decît a noastră fusese unica ei mîngiere.

Strigătele melancolice ale lui Atlung, care repeta mereu aceleași vorbe, ajungeau din cînd în cînd pînă la noi. Le auzirăm chiar în clipa aceea și, dintr-o dată, ne pomenirăm iar în mijlocul unei realități cumplite : nu-i găsisem încă pe copii și pe măsură ce căutarea lor se prelungea, creștea certitudinea că vor trebui să ispășească timpul acesta prin boală. Continua să ningă astfel că, în ciuda lunii pline, bîjbîiam în ceață.

Deodată, prin pădure și prin ceața de zăpadă, se auzi chemarea unui glas care nu era al lui Atlung și care avea alt sunet. Nu puteam distinge ce anume spunea ; auzirăm o altă voce care striga, apoi o a treia care spunea foarte deslușit :

— Îi aud plîngînd !

Strigătul acesta fusese scos de o femeie. M-am năpustit într-acolo ; înainte și după mine mai veneau oameni și cu toții alergam în direcția de unde venise strigătul. Obosisem de cînd tot înotam prin zăpada deasă, dar deodată am început să alergăm cu o ușurință de parcă am fi avut pămînt tare sub picioare. Luminile felinarelor topăiau în jurul și deasupra noastră, ne arătau drumul, ne orbeau. Nimeni nu vorbea, nu se auzeau decît respirațiile noastre.

— Ssst ! strigă o servitoare tînără și se opri, iar ceilalți îi urmară pilda.

Acum îi auzeam pe cei doi copii tînguindu-se cu plînsul acela dureros, specific copiilor care au plîns zadarnic multe ore în șir și acum le-a sosit izbăvirea.

— Dumnezeu ! exclamă un om mai în vîrstă ; cunoștea plînsul acesta.

Am observat că băieții nu mai erau singuri și ne-am continuat drumul mai liniștiți. Trecusem de iaz și eram la oarecare depărtare de văgăună, într-un loc unde copacii se aflau la distanță egală unul de altul fiindcă locul era pașnic și ascuns. Cu cît ne apropiam mai mult, plînsul se auzea tot mai deslușit și, în cele din urmă, interveniră și alte voci. Erau părinții care sosiseră primii. Cînd am ajuns la o distanță atît de mică încît privirea noastră putea pătrunde prin ceața de zăpadă în golurile dintre copaci, am zărit doi bulgări negri în fața a ceva înalt și alb ; tatăl și mama îngenunchaseră și luaseră fiecare cîte un copil în brațe ; îndărătul lor era un meterez sau o colibă de zăpadă prăbușită în care copiii își căutaseră adăpost. Cînd felinarele se apropiară, văzurăm că erau înghețați și istoviți ; se învinetiseră de tot, degetele le erau țepene și abia

puteau să se țină pe picioare. Nici unul nu avea căciulă ; chiar dacă le luaseră cu ei, le pierduseră probabil în grămada de zăpadă. Nu răspundeau la dezmierdările și la întrebările părinților, nu spuneau nici un cuvînt, plîngeau doar, plîngeau într-una. Eram adunați în jurul lor și Stina plîngea și ea tare, cu sughițuri. Plînsul copiilor, tînguirile, întrebările și dezmierdările părinților care păreau cînd disperați, cînd fericiți, totul era zguduitor.

Atlung se ridică și luă în brațe pe unul dintre băieți, pe cel mare. Soția lui se ridică și ea și-l luă pe celălalt. Cîțiva se oferiră să-l ducă, dar ea nu răspunse, porni cu el în brațe, rostind cuvinte de mîngîiere și plîngînd neconținut, pînă cînd se poticni și căzu cu copilul sub ea. Refuză orice ajutor, se înalță iar cu Störm în brațe, merse mai departe și iar căzu.

Atunci ridică privirile spre cer, de parc-ar fi vrut să întrebe cum era posibil, cum era admisibil așa ceva. Cînd mi-o imaginez azi, neajutorată dar plină de credință, așa o văd înaintea ochilor : cu copilul căzut în zăpadă, în timp ce ea, în genunchi, deasupra lui, cu fața scaldată în lacrimi, își îndrepta nedumeririle spre cer.

Cineva îi luă copilul și Stina o ajută să se ridice. Dar cînd băiatul se văzu în brațele altcuiva, începu să scîncească :

— Mamă, mamă ! și-și întinse mîinile țepene și înghețate spre ea.

Doamna Atlung vru să-l ia numaidecît din nou, dar omul care-l purta, grăbi pasul, făcîndu-se că nu aude, deși vocea ei îl implora. Dar abia ajunseră pe cărare, că alergă înainte, opri omul și, rostind

nenumărate vorbe duioase, își cuprinse din nou copilul cu brațele. Atlung dispăruse.

I-am lăsat pe toți s-o ia înainte.

Cînd am văzut-o pe femeia aceea la oarecare depărtare de mine, încovoiindu-se în vârtejul de zăpadă și strecurîndu-se printre copaci, cînd i-am auzit plînsul și vorbele de alint... atunci m-am lăsat din nou furat de gîndurile mele de altădată.

7

Am plecat numaidecît din Skogstad, fără să-mi mai iau rămas bun de la părinți care erau la căpătîiul copiilor. Mi s-a dat un cal pînă la prima stație spre oraș și peste puțin am pornit încet pe șosea. Din cauza zăpezii, drumul era mai anevoios decît la venire. Cîțiva fulgi mai zburau prin aer, dar cerul se însenina tot mai mult și lumina lunii se accentua treptat, așternîndu-se cu un farmec ireal peste pădurea ninsă care aici nu se scuturase încă de zăpadă. Detaliile se estompaseră, dar contrastele ieșeau în evidență și mai puternic.

Eram obosit și starea mea de spirit era corespunzătoare. Pădurea arăta ca un popor încovoiat și învins sub zăpadă; purta o povară copleșitoare, dar o tolera cu răbdare, îndrumîndu-și copacii, unul lîngă altul, pînă în depărtări infinite. Poporul acesta prăfuit era supraviețuitorul unor timpuri dispărute, era învăluit în „zăpada căzută din cer, mărնimoasa zăpadă...”

Și așa cum s-a întîmplat cu toate metaforele pe care le cunoaștem, chiar și cu cele mai vechi, desprinse de motivul căruia îi serviseră și bucurîndu-se de viață proprie, așa s-a întîmplat și cu metafora mea. Am văzut neamuri dispărute, învăluite într-un nor de praf. De aceea se luptau între ele și se omorau milioane de oameni, pentru că totdeauna se găsea cineva care să presare praf peste ele, din ce în ce mai mult praf. Adesea erau suflete duioase și delicate, încredințate că fac astfel lucrul cel mai nobil și cel mai frumos cu putință.

Și vedeam că toate împrejurările vieții, chiar și cele mai sănătoase, sînt acoperite cu un strat de praf; dorința de a se elibera de praf trebuia să fie cea mai gravă sau poate singura răzvrătire a oamenilor.

Și cum eram din ce în ce mai obosit și toate acestea se depărtau de mine, în timp ce evenimentele trăite de curînd răsăreau din nou în fața ochilor mei, am auzit deslușit un plîns în pulberea de zăpadă care nici măcar nu mai cădea. Ceea ce auzeam era plînsul celor doi copii.

Bieții copii crezuseră în cele învățate de la oamenii în vîrstă. Crezuseră în ființe mai bune decît noi, într-o viață mai caldă decît a noastră; iată de ce înfruntaseră frigul și rămăseseră neclintîți pe loc, plîngînd, cuprinși de teamă și plini de așteptare. Cînd izbucnise vuietul, tremuraseră poate de frica metamorfozei și fuseseră pur și simplu îngropați în zăpadă.

Am ieșit din pădure și am luat-o pe drumul lateral spre stație. Cînd m-am ridicat în sanie și am aruncat o ultimă privire asupra copacilor, erau scăldați în razele lunii care lumina acum din plin.

...Un vis îndepărtat al tuturor popoarelor, încolțit cu multă vreme înainte de începutul istoriei, un vis care ia mereu o înfățișare nouă, care se dezvoltă din cea anterioară, dar totdeauna în așa fel încît viața e mai puțin apăsată de cea nouă decît de cea precedentă și se desprinde cu mai multă hotărîre de ea.

Incomprehensibilul se înnoiește mereu și infinitul de asemenea ; dar nu mai trebuie să ne înspăimînte și să ne inducă în eroare, trebuie să ne umple de respect și nu de praf.

Acum eram din nou instalat într-o sanie și sunetul monoton al zurgălăilor mă înbria la somn. În clipa aceea plînsul copiilor bîzii din nou în urechile mele, confundîndu-se cu sunetul zurgălăilor. Și, cu toată oboseala, mi-am imaginat ce avea să se mai întîmple cu cei doi copii, cum avea să arate peste puțin la Skogstad camera bolnavilor și cum aveau să arate toți cei de care mă despărțisem de curînd.

Dar cîtă deosebire între ceea ce-mi închipuiam eu și ceea ce s-a întîmplat în realitate după plecarea mea !

Am fost nevoit să mă gîndesc la asta două luni mai tîrziu, cînd am refăcut același drum în tovărășia lui Atlung care-mi povestea ce se întîmplase. Mă întorceam din străinătate și ne-am întîlnit în oraș.

Acum, cînd repovestesc faptele, nu folosesc cuvintele lui fiindcă n-aș fi în stare. Iată ce am aflat de la el :

Copiii aveau febră și făcură o pneumonie. Toată lumea își dădu seama din prima clipă că lucrurile vor lua o întorsătură urîță, dar doamna Atlung era atît de convinsă că lucrurile se petrecuseră așa numai ca ea să-și poată păstra copiii acasă, încît și alții împărtășiră această credință.

Oricît de grea ar fi fost boala, n-avea să fie decît o trecere spre fericire și spre pace. Înainte chiar de a-i găsi, soțul ei îi făgăduise solemn că nu va îndepărta copiii, ci va angaja un profesor particular care să-i supravegheze neîncetat. Îi repeta lucrul acesta la căpătiul bolnavilor, ori de cîte ori îi cerea ea, în nopțile lungi și în zilele liniștite petrecute împreună la patul copiilor. Soția lui nu fusese niciodată atît de frumoasă și el n-o iubise niciodată cum o iubea acum ; de fapt doamna Atlung era într-un extaz neconținut. Îi mărturisi soțului ei că după ce el își exprimase hotărîrea de a-i îndepărta pe băieți, deci cu vreo șase luni înainte, se rugase lui Dumnezeu să împiedice realizarea acestei hotărîri, se rugase neîncetat și nu ceruse decît asta. Știa că tot ce ceri în numele lui Isus se împlinește. Mai procedase astfel și în alte cazuri care i se păruseră niște verigi ale vieții ei, verigi firești, călăuzite de credință ; și de fiecare dată lucrurile se rezolvaseră în mod fericit. În împrejurarea aceasta, ceruse ajutor de la tatăl ei, chiar de la Stina, amîndouă făgăduindu-și să nu se roage decît pentru asta. Nici o clipă nu-i trecuse prin minte că ar mai exista și altă modalitate pentru atingerea acestui scop, ca, de pildă, atît cît era în puterile ei și cît îi îngăduia credința, să studieze principiile pedagogice ale lui Atlung și să facă împreună cu el o încercare pentru a-și da seama dacă sînt sau nu nimeriți pentru o astfel de treabă. Ea pornea de la ideea că erau amîndoi nepricepuți. Atunci ce-i rămînea de făcut ? Numai Dumnezeu poate dacă vrea. Era treaba lui, mai mult chiar decît în toate celelalte împrejurări cînd îi ascultase rugămintea și iată de ce era convinsă că Dumnezeu voia. Considera orice întîmplare și orice om care venea

la ei drept un trimis al lui Dumnezeu ; într-un fel sau altul, toți trebuiau să alcătuiască verigi în lanțul de evenimente care aveau să modifice părerile lui Atlung. Când îi povestea toate acestea cu nevino-văție și credință, el avea impresia că nici o forță omenească nu-i putea rezista. Era atât de captivat de ce-i spunea încît nu numai că era convins de în-sănătoșirea copiilor, dar nici nu observă cît de bol-navă era ea însăși.

Doamna Atlung zăbovise mult în parc fără palton și cu picioarele în umezeală ; starea de supraexcitație și nopțile de veghe, nepăsarea pe care o manifesta față de ea însăși fiindcă nu avea decît un singur țel care o făcea să uite să mănînce și să bea sau chiar să mai simtă nevoia de așa ceva... toate la un loc sfîrșiră prin a-i slei puterile. Primele semne ale bolii se nimeriră să coincidă cu o stare de neastîmpăr și de extaz ; nici ea, nici cei din jurul ei nu băgară de seamă nimic. În cele din urmă, fu nevoită să rămînă în pat, dar era atât de veselă, atât de fericită încît ceilalți nu găsiră motive de îngrijorare. Delirul pe care i-l dădea febra se îmbina atât de bine cu viața, cu dorințele ei și cu credința ei, încît adesea niși nu se putea face vreo deosebire între ele. Toți își spuneau că era bolnavă, dar nu că era în pericol. Doctorul era, într-adevăr, un om zgîrcit la vorbă, totuși, dacă ar fi fost vreo primejdie, ar fi vorbit, firește. Stina preluase îngrijirea bolnavilor și doamna Atlung trăia înconjurată de propriile ei vise și speranțe liniștindu-și soțul cînd dădea semne de îngrijorare.

Într-o zi, întorcîndu-se la prînz de la fabrică, Atlung se opri o clipă lîngă sobă ca să se încălzească, apoi

intră în sala cea mare unde se aflau toți bolnavii ; căci mama dorise să rămână cu copiii. Patul ei era astfel așezat încît putea să-i vadă pe amîndoi. Atlung intră fără zgomot. Încăperea era bine aerisită și frumoasă, o tăcere adîncă domnea în ea. La prima vedere, i se păru că nu mai era nimeni în cameră afară de bolnavi, dar după aceea își dădu seama că îngrijitoarea adormise într-un jilț mare pe care-l trăsese în colțul cel mai îndepărtat, lângă sobă. N-o trezi ; rămase un timp aplecat asupra copiilor care dormeau sau moșăiau, apoi se îndreptă încetîșor spre patul scumpei lui soții bucurîndu-se că se odihnea, sau că dormea poate și ea fiindcă nu-i spusese nici un cuvînt de bun venit ca de obicei.

În fața ferestrei fusese instalat un parașan, astfel că nu o văzu bine decît după ce se apropie mult de patul ei. Ochii Amaliei erau larg deschiși și din ei lacrimile se rostogoleau una după alta...

— Ce-i cu tine ? întrebă el speriat.

Acum, cînd starea ei sufletească se schimbase, Atlung observă brusc cît de rău, cît de groaznic de rău arăta. Cum de nu observase oare mai de mult ? Sau poate că observase, dar era atît de molipsit de încrederea ei încît nu dăduse nici o importanță faptului ? Fu cît pe ce să-și piardă cunoștința ; dar liniștea îi insuflă putere.

Îndată ce fu în stare să vorbească spuse cu glas scăzut :

— Ce-i cu tine, Amalia ?

— Te văd, știi bine că te văd, îi răspunse ea vorbind încet și rar ; buzele îi tremurau și ochii i se umplură iar de lacrimi, dar rămase liniștită în pat.

Mîinile — vai, ce mult slăbiseră ! Verigheta era

atît de largă pe deget... și doar el văzuse asta, de ce nu se întrebasese ce poate să însemne ? Mîinile-i erau întinse pe lîngă corpul care părea subțirel de tot sub pătură. Ai fi zis că nu făcuse nici o mișcare din clipa în care i se făcuse toaleta, atît de impecabilă părea dantela care-i împodobește încheieturile mîinilor ; și doar trecuseră cu siguranță cîteva ore de atunci.

— Dar ce s-a întîmplat, Amalia ? izbucni el și se lăsă în genunchi în fața patului.

— N-am crezut așa, spuse ea atît de încet, încît în alte împrejurări Atlung nici n-ar fi înțeles ce spune.

— Ce înseamnă „așa“, Amalia ? Haide, spune, Amalia !

Vedea că soția lui vrea să vorbească dar nu poate, sau e cufundată în gînduri. Ochii ei se umpleau mereu de lacrimi, gura îi tremura, dăr nu se auzea nici un zgomot și ea nu făcea nici o mișcare. În cele din urmă, își îndreaptă asupra lui ochii mari. Atlung se înclină spre ea ca să audă.

— N-am vrut să-i iau de lîngă tine... de lîngă tine ! o auzi el șoptind, iar cuvintele : „de lîngă tine“ rostite la urmă, deși în șoaptă, erau pline de duioșie și de o durere fără margini.

Nu îndrăzni să-i mai pună vreo întrebare deși nu înțelegea ce vrea să spună. Singurul lucru pe care-l înțelegea era că ceva trebuie să se fi petrecut în dimineața aceea, ceva care făcuse trecerea de la viață la moarte. Amalia zăcea în pat de parc-ar fi fost paralizată. Nemișcarea ei însemna teamă ; cine știe ce lucru cumplit o făcuse să amuțească, o strîvise. Dar Atlung își dădu seama că îndărătul acestei tăceri inefabile se ascundea o agitație atît

de mare încît inima ei era gata să se spargă. Își mai dădu seama că acesta era pericolul, că prezența lui sporea primejdia și că trebuia să-i dea un ajutor ; își dădu seama că dacă nu pleca de lîngă ea, chipul lui, așa cum arăta atunci, ar fi ucis-o. Nu-și poate aminti cum s-au petrecut lucrurile. Știe doar că a coborît o scară fiindcă-și amintește de un tablou pe cere-l agățase chiar ea acolo și care-l reprezenta pe Sfîntul Cristofor purtîndu-l pe pruncul Isus peste un pîrîu. După aceea se pomeni întins pe sofaua din camera mare, cu ceva umed pe frunte și înconjurat de niște oameni printre care era și Stina. Se zbătu multă vreme ca și cum ar fi fost pradă unui vis urît. Cînd o zări pe Stina, se simți iar cuprins de spaimă.

— Stina, ce face Amalia ?

Amalia avea febră.

— Dar ce s-a întîmplat azi-dimineață în timpul lipsei mele ?

Stina nu știa. Nici măcar nu-i înțelegea întrebarea. În cursul dimineții nu fusese la doamna Atlung. Făcuse de gardă noaptea trecută cînd, ca și acum, doamna Atlung fusese pradă unui delir fericit. Venise doctorul s-o vadă în cursul dimineții ? Nu, îl așteptau să sosească ; în ajun spusese că va întîrzia. Va să zică doctorul nu era neliniștit din cauza ei.

Vorbise doamna Atlung cu altcineva ? Poate cu îngrijitoarea.

— Ad-o aici !

Stina ieși și Atlung ceru celor care se mai aflau în cameră să plece și ele. Avea nevoie să se reculeagă. Își rezemă capul în mîini și pînă să-și dea seama ce se întîmplă, izbucni în lacrimi. Trase

cu urechea la propriile lui sughițuri de plîns, care răsunau în camera aceea mare, și se îngrozi. Simți — da, simți că va sta aici săptămîni întregi singur ascultîndu-și plînsul. În timp ce se gîndea la pierderea aceea imensă, soția lui îi apărură în fața ochilor. Se apropie de el în cămașă albă de parc-ar fi coborît din pat și-i spuse cuvînt cu cuvînt ce gînduri îi trecuseră prin minte. Se rugase lui Dumnezeu să lase copiii lîngă ea și iată că Dumnezeu îi împlinise dorința într-un mod cumplit, fiindcă aveau să moară cu toții, și ea și copiii. Gîndul acesta o paralizase. Apoi spuse iar :

„N-am crezut așa ; n-am vrut să-i iau de lîngă tine — de lîngă tine“.

Cum de ajunsese brusc la ideea asta ? Cum de se transformase siguranța ei neclintită în ceva atît de cumplit ?

Îngrijitoarea nu știa nimic. Spre dimineață, doamna Atlung se cufundase într-un somn care devenise din ce în ce mai liniștit. Cînd se trezi era ziua mare și ea mai rămase o clipă întinsă înainte de a i se face patul. Era mai slăbită ca de obicei și îngrijitoarea trebuise să-i dea și ea o mîină de ajutor. Nimeni nu-i spuse o vorbă despre starea în care se afla. Ea însăși pomenise numai o dată ceva în această privință și anume, în momentul în care voiau să-i aducă supa :

— Nu, nu-i nevoie.

Se întinse iar în pat și închise ochii. Încercaseră s-o convingă să mănînce ceva, dar ea nu răspunsese nimic. Mai așteptară un timp, apoi o lăsară în pace.

Spre seară, febra crescuse și, din îndemnul medicului, o transportară în camera de alături. Atunci

i se păru că-și ia zborul spre paradis și cîntă cu o voce cam răgușită. Vorbea neîncetat, dar afară de psalmul acela despre paradis, nimic din ce spunea nu dovedea că și-ar mai aminti ce gîndise în momentul acela de luciditate. Era din nou fericită și veselă. Spre dimineată ațipi, dar se trezi numaidecît și fu apucată de dureri cumplite, apoi lupta împotriva morții începu. Totodată își dădu seama că paturile copiilor nu mai erau acolo. Își privi soțul și întinse mîna de parc-ar fi vrut s-o apuce pe a lui. Atlung înțelese semnificația gestului : Amalia credea că băieții i-o luaseră înainte și voia să-l mîngîie. Rămase așa pînă la sfîrșit ținînd în mîna lui mîna aceea mică și rece a cărei tresărire ușoară în lupta cu moartea era ultima pîlpîire a unei vieți ce se stinge.

Pe urmă Atlung se lăsă în voia durerii lui nețărmurite. Nu mai întrebă pe nimeni cum se putuse întîmpla așa ceva și nici ce se petrecuse în dimineata aceea. Acum știa, știa că nu se întîmplase absolut nimic. Atît doar că o nouă idee pusese stăpînire pe mintea Amaliei ; în mod tot atît de neașteptat ca și prima, cînd crezuse că de acum înainte totul va merge bine și că băieții vor rămîne pentru totdeauna lîngă ea, îi venise și cealaltă, ideea că numai în viața veșnică se va realiza unirea lor. Într-o zi își dăruise singură viața, în altă zi își pregătise singură moartea.

Oare nu s-ar fi putut lua măsuri ?

Vai, cît de mult regreta acum faptul că o lăsase să-și petreacă viața în visări molatice, că o împovărase cu grijile casnice și cu educația copiilor fără să creeze între ei doi o comunitate de înțelegere și de voință, că — din dorința de a o cruța, dar și din

comoditate — nu-i ceruse să progreseze, că discutate cu ea numai cînd îi venea chef, fără să încerce o colaborare. Da, se gîndea acum neîncetat la lucrul acesta, incapabil să se mîngîie și să-și acorde iertare fiindcă aceasta era cauza morții ei.

Într-o noapte, în timp ce rătăcea sub cerul limpede și înstelat, primele gînduri alinătoare mijiră în el. Oare Amalia ar fi renunțat vreodată la ideile ei copilărești pentru a le adopta pe ale lui ? Oare simpla încercare de a le zdruncina n-ar fi fost o nenorocire pentru ea și n-ar fi îndepărtat-o cu desăvîrșire de el ? Era un lucru pe care-l admisesese dintotdeauna, determinîndu-l, în cele din urmă, să-și trăiască viața lui în timp ce ea și-o trăia pe a ei.

Era ciudat să-l auzi cum, într-o clipă de luciditate, aduna toate elementele care-i puteau spori bănuiala vinovăției pentru ca, îndată după aceea, să se liniștească, spunîndu-și că n-ar fi avut nici un rost s-o îndrepte pe drumul cel bun ; poate că i-ar fi făcut doar rău.

Ceva mai tîrziu, aminti în fugă că o parte din vina față de soția și față de copiii săi avea la bază și alte motive, destul de variate și de dureroase, dar nu în același grad ca celelalte.

Nu spunea despre ce anume era vorba, dar arăta îmbătrînit cu zece ani.

Cîteva zile după moartea Amaliei, Atlung primi vizita doctorului. Se simțise obligat să-i spună că dacă nu-i pomenise nimic despre gravitatea stării doamnei Atlung era pentru că fusese convins de vindecarea ei. Probabil că ceva se petrecuse în dimineața aceea.

Doctorul mai adăugă că băieții erau în afară de orice pericol ; de altfel, cel mare nu fusese nici un moment cu adevărat în primejdie.

Atlung nu-i despărțise nici o clipă pe copii de mama lor ; în timpul bolii ei, crezuse ca și ea că vor trăi, iar în ultima zi că vor muri toți trei împreună. Nu-și putea închipui mama fără băieții ei.

Acum, când *trebuia* să-i despartă, primul sentiment pe care-l încercă fu nu de bucurie, ci de groază, la gândul că și în această privință femeia iubită se înșelase. Era ca și cum ar fi trăit încă și ar fi putut să vadă că totul fusese o greșeală și că această ultimă greșeală îi fusese fatală.

Primele ființe pe care le-am întâlnit când am intrat în curte au fost cei doi băieți în negru. Erau palizi și sfioși. Nu ne ieșiră în întâmpinare și nu răspunseră la dezmierdările tatălui lor.

În vestibul ne-am întâlnit cu Stina. I-am exprimat sincerele mele condoleanțe și ea mi-a răspuns cu glas coborât că de bună seamă căile Domnului sînt nepătrunse. El singur știe ce e mai bine pentru noi.

Atlung intră cu mine în cavoul familiei, o capelă mică de piatră, construită într-o pădurice din imediata apropiere a râului. Pe drum îmi povesti că ori de cîte ori voia să stea de vorbă deschis cu copiii, încercînd să fie și tată și mamă pentru ei, toate amintirile năvăleau peste el și nu putea să se domine. Avea să-și recapete treptat stăpînirea de sine, deocamdată trebuia să aștepte.

Cavoul era mic și curat, coșciugele erau înșirate pe jos. Nu exista ușă obișnuită, ci un grilaj de fier, deschis pentru moment, fiindcă în capelă lucrau niște oameni. Ne-am scos căciulile și am intrat. Un strat subțire de praf, ridicat de oamenii care lucrau,

se aşternuse peste sicrie. Ne-am apropiat de micul sicriu al Amaliei de pe care Athlung şterse praful cu batista ; nici unul dintre noi nu spuse nimic. Abia cînd am început să examinez celelalte sicrie şi înscriptiile lor, mi-a explicat că sicriul soţiei lui avea să fie introdus într-unul de piatră. I-am spus că, procedînd astfel, vom ajunge să conservăm din înaintaşii noştri mai mult decît e bine să fie conservat.

— Dar asta e o dovadă de pietate, mi-a răspuns el cînd am ieşit din cavou.

Afară era cald. Apele proaspete ale fiordului izbeau ca o ameninţare în zăpada albăstruie.

CUPRINS

<i>Prefață</i>	V
<i>Tabel cronologic</i>	XXI
<i>Arne (în românește de Iulia Soare)</i> . .	1
<i>Flăcăul vesel (în românește de Virgil Tem- peanu)</i>	135
<i>Fata pescarului (în românește de Iulia Soare)</i>	243
<i>Praf (în românește de Iulia Soare)</i> . .	429

Redactor responsabil : ELENA MURGU
Tehnoredactor : ION TUDOR

*Dat la -cules 06.08.1965. Bun de tipar 22.11.1965.
Apărut 1966. Tiraj 40.160 ex. Broșate 37.080 ex.
Legate 1/1 3080 ex. Hirtie tipar de 50 g/m². Format
700×920/32. Coli ed. 22,73. Coli tipar 16. A. nr.
10459/1965. C.Z. pentru bibliotecile mari 839.6
C.Z. pentru bibliotecile mici 839.6—32=R*

Tiparul executat sub comanda nr. 50.628 la
Combinatul Poligrafic „Casa Științei” — Piața
Științei nr. 1, — București — Republica Socialistă
România.

b. björnson

«Cînd se rostește numele lui Björnsterne Björnson parcă s-ar desfășura stindardul Norvegiei. Cu calitățile și lipsurile lui, cu geniul și cu slăbiciunile sale, el e tot atît de complet norvegian pe cît de complet francez este Voltaire. În personalitatea sa Björnson rezumă întregul popor. Nici un alt contemporan nu reprezintă atît de desăvîrșit dragostea acestui popor față de patrie și libertate, conștiința de sine, sinceritatea și energia sa tînără.

...După firea sa, el e pe jumătate căpetenie de clan, pe jumătate poet. El întrunește în persoana sa cele două personaje principale ale Norvegiei vechi: pe căpetenia de clan și pe scald.»

Georg Brandes

Lei 5

editura pentru literatura